

קובץ גליונות

פרשת יתרו

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מצורפים: מאמר מיוחד לזכרו של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל | דברי חיזוק שנאמרו בעצרת הגדולה בבית שמש

הגאון הצדיק
רבי יעקב גלינסקי זצ"ל
נלב"ע כ"ב שבט תשע"ד
תנצב"ה

ויבלחט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן ראש הישיבה
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א

דברי שי"ח
נשיה בחוקיך
דרכי החיזוק
שיעור חומש
תורת ראשי הישיבות
מים חיים
כאיל תערוג
דובב שפתיים
גאון יעקב
דברי אמת
נפשו גהלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציון
יהי ראובן
זכור זאת ליעקב

זכות הלימוד בקובץ:

לעילוי נשמת:
מרת פסיה דבורה ב"ר יעקב דוד (מילבאואר) קנול ע"ה
נלב"ע כ"ב שבט תש"ך
תנצב"ה

לעילוי נשמת:
הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל
נלב"ע כ"א שבט תשע"ב
תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

במלאת שנה להסתלקותו של מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוקל"ה
יצא בשבוע הבא 'קובץ גליונות' מורחב (מעל 100 עמ') במהדורה מיוחדת ומיוחדת
בקובץ יובא קובץ מיוחד בעניני חינוך במשנתו, וכן יובאו רשימות רבות ובהם מסגולתיו ועצותיו כפי
שנתן לרבים אשר פנו אליו לקבלת עצה ותושיה, וכן יובא ביאור על התפילה מתוך כתב יד קדשו בפרסום
ראשון, ועוד.

המעונינים להשתתף בהקדשה המרכזית לע"נ
יפנו עד ליום ראשון בערב למערכת קובץ גליונות
הקובץ המורחב יופץ במחיר 5 ₪

החומר והתמונות של הרב גלינסקי המובאים בקובץ באדיבות ביתו הגב' לרר תחי'.
ולרגל יום היארצייט החל השבוע ניתן להשיג את הספרים:
'ויותר יעקב'
'ר' יעקב אומר'
'ר' יעקב אומר ב' התורה וקניניה'
במחיר מסובסד לפרטים משפחת לרר: 052-7687891

המעונינים לסייע (בשעת הצורך)
בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעונינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם

וכן בכל עניני הקובץ ניתן לפנות
למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.aivonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס"
בבתי הכנסת,
יש להחץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745
מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@aolalegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים וחלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

כ"ה שבט	משפטים	ו' אייר	אחרי מות קדושים	י' תמוז	חוקת
ב' אדר	תרומה	י"ג אייר	אמור	י"ז תמוז	בלק
ט' אדר	תצוה	כ' אייר	בהר	כ"ד תמוז	פנחס
ט"ז אדר	כי תשא	כ"ז אייר	בחוקותי	ב' אב	מטות מסעי
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	ה' סיון	במדבר - שבועות	ט' אב	דברים
א' ניסן	ויקרא	י"ב סיון	נשא	ז' אלול	שופטים
ח' ניסן	צו - פסח	י"ט סיון	בהעלותך	י"ד אלול	כי תצא
כ"ט ניסן	תזריע מצורע	כ"ו סיון	שלח	כ"א אב	כי תבא
		ג' תמוז	קרח		

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

כבד את אביך ואת אמך (כ"ב)

במשנה במסכת סוטה (ט, טו) נאמר: "בן מנבל אב, בת קמה באמה, כלה בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתביש מאביו. ושאלנו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, מדוע הפסיקה המשנה באמצע העניינים הנוגעים לכיבוד אב ואם במאמר 'פני הדור כפני הכלב', ולא סמכה את 'הבן אינו מתבייש מאביו' אצל 'כלה בחמתה'. וענה רבינו שליט"א שהמשנה מתארת את סדר ההתדרדרות הרוחנית של הדור, ותחילה הפגם הוא רק ביחס שבין ההורים לילדיהם - שהילדים אינם מכבדים את הוריהם כלל ואדרבה מנוולים אותם וקמים כנגדם. אולם עדיין הבן חש בושה כלפי אביו, וכשהוא עושה מעשים רעים, הוא מצניע אותם מאביו מחמת בושה. ורק אחרי שמגיע המצב של 'פני הדור כפני הכלב', גורם הדבר לכך שהבן כלל אינו מתבייש מאביו, ואת כל חטאיו ומעשיו הרעים הוא עושה בפני אביו ללא בושה. ועוד שאלנו למרן שליט"א מדוע לגבי הבת כתוב 'קמה באמה', ואילו לגבי הבן כתוב 'מנוול אב', ומשמע שאינו קם כנגדו להדיא. וענה מרן שליט"א: היות ומהאב מפחדים יותר.

עוד שאלנו את מרן שליט"א אודות אדם שהתייתם בגיל צעיר מהוריו ולא זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם, והיה מצטער על שלא זכה לזה, ומכיון שחננו ה' בממון, היה משלם לאנשים שהיו להם הורים זקנים והיה קשה להם לכבדם כראוי מחמת דוחק הפרנסה, והוא היה תומך בהם כדי שיוכלו לכבד את הוריהם כראוי. ושאלנו את מרן שליט"א האם יהיה לו חלק במצות כיבוד אב ואם שלהם בגדר 'יששכר וזבולון', וענה לנו מרן שליט"א שהסכם 'יששכר וזבולון' שייך רק בתורה, ואף שיהיה לו שכר רב מצד היותו מסייע לדבר מצוה, מכל מקום אינו נוטל חלק במצוה עצמה כמו בהסכם 'יששכר וזבולון'.

והוספנו עוד לשאול: מצאנו בחז"ל שיש בכוחה של מצות כיבוד אב ואם להביא את האדם לזכות לתורה, וצריך להבין מה השייכות בין הדברים. וענה לנו מרן שליט"א: כיבוד אב היא מצוה גדולה. המשנה בקידושין (פ"א מ"י) אומרת: כל העושה מצוה אחת מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ. ובירושלמי סוף פ"ק (ה"ט) כתוב: אמר רבי מר עוקבן כגון כיבוד אב ואם. והוספנו לשאול: האם אפשר לומר זאת גם על מצוות אחרות, שהרי בירו' כתוב 'כגון' כיבוד אב? וענה: כתוב כיבוד אב אז זה רק כיבוד אב. והמילה 'כגון' שכתב הירושלמי ר"ל שזו כוונת המשנה. וסיפר מרן שליט"א, שיהודי אחד סיפר לו שהחזון איש הלך בשמחת תורה, וכל הציבור אחריו לווחו לביתו, וילד אחד שאל את אבא שלו: למה כולם הולכים אחריו? הוא לא יודע את הדרך לבד? החזון איש שמע את זה, וקרא לאביו של הילד ואמר לו: תאמר לבנך, שזה בזכות מצות כיבוד אב ואם שקיימתי. וכמה פעמים סיפר לנו מרן שליט"א: מרן החזון איש זצ"ל היה הולך לבקר את אמו למשך כחצי שעה בכל יום, וכמובן שהוא לא היה משיח עמה אודות איזה רמב"ם מוקשה, אלא על מה שניתן לשוחח עם אשה זקנה. וזה אותו חזון איש שהיה יכול בזמן זה לחדש עולמות נפלאים של חידושי תורה! ובכל אופן היה כבוד אמו חשוב בעיניו יותר! ונורא למתבונן.

ויש בנותן טעם להביא מה שכתוב בספר דרך שיחה בשם רבינו שליט"א, שנשאל מה ראוי לומר לנער בר מצוה שעתה הגדיל, מה יקבל עליו? והיתה תשובת מרן: כמדומה שאבי זצ"ל נשאל שאלה זו, וענה: שיקבל עליו מצוה אחת עליה לא יעבור בשום אופן. והביא את דברי הירושלמי הג'ל סוף פ"ק דקידושין מי שייחד לו מצוה כו', ובאיזו מצוה אמרו, כגון כיבוד אב ואם. ואמר לנער: תקבל על עצמך מצות כיבוד אב ואם.

(יי"ש"כ לאבדך החשוב שמסר לנו את הדברים לזכור הרבים)

עלי שי"ח

"הברכה הנדירה אצל רבינו"

סיפרו לי השבוע בני ביתו של רבינו שליט"א על ברכה שמצויה מאוד בעונת הגשמים, וכי כמעט כל אדם רגיל מברך אותה, אבל הוא שליט"א כמעט ואינו מברך אותה והדבר הוא נדיר ממש אצלו. המדובר הוא בברכת מעשה בראשית על ברכים, וברכת שכווח וגבורתו מלא עולם על רעמים, חסיבה לכך פשוטה: כל אדם שומע קול רעש אדיר, הוא מזהה מיד את קולו של הרעם, וגם אם לא בפעם זו, הרי בדקות אחרי זה הוא כבר יודע שזה רעם הוא מברך, וכך גם בברכה על הברקים, כאשר אדם מבחין בהבזק הברק הוא יודע שיש לברך. אבל אצל רבינו שליט"א הכל אחרת. הוא אף פעם אינו מבחין את הקורה סביבו, תמיד, ואין יוצא מן הכלל, הוא שקוע בספר שלפניו, או שהוא במחשבות התלמודיות שטורדות אותו, וכדברי התוס' (סוטה כ"א ע"א) 'סתם תלמיד חכם תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה'. וממילא גם כשהולך ברחוב וכל שכן כשהוא בביתו, אינו מבחין בשום ברק ורעם, יתכן שיעבור שנה או יותר מבלי שיברך ברכה זו כלל. כך שברכה זו נדירה אצלו מאוד.

באותו ענין של מצוות נדירות ושאינם, נוסף מעשה מופלא נוסף, אף הוא אירע בימים אלו אצל רבינו: אל רבינו הגיע יהודי מיישוב מרוחק, וסיפר לו על הצרה שיש לו בתוך ביתו, שיש לו הרבה בעיות בשלום ביתו וכבר אינו מסוגל יותר כי הצער שנגרם לו מזה אינו לתיאור כלל, אין לו מנוחה ואין לו חיים, והוא מרגיש כי הוא במצב שחייב לגרש את אשתו, אבל לפני צעד שכזה הוא בא לשאול את רבו. (והוסיף עוד כמה פרטים אישיים)

רבינו שומע ומגיב: אכן אין ברירה, נראה שאתה צריך לגרש אותה. והלה פנה לצאת ואז רבינו מחייך 'תזכור', גם לגרש זה מצוה מהתורה, צריך לקיים המצוה בשמחה כמו כל מצוה אחרת, ואדרבה, אולי זה יגרום לך למצוה אחרת...

שאל הלה את רבינו לאיזה מצוה הוא מתכוין, ורבינו השיב מיד: אם אינך כהן, אולי בסוף היא תתנהג כשורה ותרצה להחזיר אותה, ואז תקיים נישואין שניים איתה וקיימת מצוה נוספת של 'מחזיר גרושתו'... חייך האיש והגיב, אם ככא, כבר אנסה להשאר איתה כעת... 'אדרבה' אמר רבינו. וברוכו בהצלחה.

על הדף

בענין לפני עור

ע"ז ט"ו ב' אין מוכרין להם לא זיין כו' א' גוי וא' כותי כו' משום דאית לזבונה לגוי. וכ' התוס' (ד"ה לעכ"ם) וא"ת מ"ש מלפני דלפני דלעיל (ד"ה א') גבי מוכרין לעכ"ם חבילה לבונה משום דלסחורה קבעי לה ואע"ג דאזיל ומזבין לה לאחרני ומקטרי לע"ז משום דאלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן וי"ל דהתם מיירי בגוי שאינו מזהר על לפנ"ע לפיכך אין אנו חוששין אם הגוי ימכור לחבירו אבל הכא דמיירי בישראל החשוד אנו מזהרין שלא יבא שום ישראל ליד תקלה על ידינו הר"ר אלחנן ועוד דחד לפני הוא שלא יחטא ישראל בשאלה שכירות ונסיוני עכ"ל. ומשמע דלתי' בתרא באמת גם לישראל מותר למכור אם הוא אינו נכשל רק יכשיל חברו בזה ושאלה שהישראל עצמו עובר איסור ולכא' סברא תמוהה היא זו דמ"ש לפנ"ע מכל תקלה והלא אף משיאו עצה שאינה הוגנת קעבר אלפנ"ע, ואולי יל"ב דהנה ביד מלאכי (ס' ס"ז) הביא שנסתפקו בשיבה אם נתן מכשול לפני עור והעור לא נכשל בו אם עובר הלאו ובי' הספק יל"ל דהתורה אסרה נתינת המכשול במקום דשכיח הזיקא וא"כ מה לנו אם העור נכשל או לא מ"מ הוא נתן המכשול או"ד כיון שהעור לא נכשל א"כ נתברר שזה לא הי' מכשול כלל והוי כנתכוין לאכול כו' ועלה בידו בשר טלה וע"ש שהביא כמה ראיות לספק זה, ואפשר דתי' קמא של הר"ר אלחנן ס"ל דעובר אלפנ"ע אפ' היכא שלא יכשל בה השני וא"כ הראשון שמוכר לחשוד מכשילו בלאו דא' של לפנ"ע אבל תי' בתרא ס"ל דלאו דלפנ"ע אין עובר אם אין חברו נכשל ולפ"ז החשוד כשימכור אכתי אינו עובר על הלאו עד שהשני יכשל וכיון דה"ל ספק יל"ל דעל ספק מכשול כזה שספק מכשיל חברו בספק מכשול ע"ז לא חייבה תורה וזה ילפי' מדכתיב לפני ולא לפני דלפני.

(מס' כותים פ"א פי' משהר סי' ד' ע"ש עוד באריכות)

מעניני עשרת הדברות

לא יהיה לך

סיפר רבינו שפעם היה אצל בחורים ספרים פסולים, והורה החזו"א שמותר לשרוף להם, אמנם הכל לפי הענין, שיש במדרש אל תבער עבודה זרה שע"י זה יעשו יותר. וענין זה של שבירת חפץ עבירה הוא מדין חינוך, ומה שאין מועיל אין על זה מצות חינוך.

זכור את יום השבת לקדשו

(שו"ת זה בעניני שבת קבלתי מידידי החשוב הר"ה ג' ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א)

מכה בפטיש בבישול חמה

שאלתי את מרן הגר"ח שליט"א בהא דשבת ל"ט א'. בסוגיה דבישול חמה, דצ"ע אמאי לא יתחייב בבישול חמה מדין מכה בפטיש, להשיטות דאיכא מכה בפטיש באוכלין (ואולי חשיב שינוי וכלאחר יד). והשיב לי מרן שליט"א: כיון שאין דרך לבשל בהן אין כאן חיוב.

רחיצת ידים בשלג

שאלתי את מרן הגר"ח בהא דשבת נ"א ב' בתוד"ה אין, כתבו התוספות: מכאן יש להזהר שלא ירחוץ ידיו בשלג וברד בשבת ופעמים שמתקשרים ויש ברד מעורב בהם אין לרחוץ בהן דאי אפשר שלא ירסק הברד וכל הזהיר בו תבא עליו ברכה, עכ"ל. וצ"ב דאם א"א שלא ירסק הברד, א"כ הוי פסיק רישיה ואמאי לא נאסר בודאי, ומהו לישראל דתבוא עליו ברכה. והשיבני רבנו בכת"י: הוא פסיק רישיה דלא ניחא ליה שאין צריך הריסוק.

קושר על מנת להתיר במשכן

שאלתי בהא דשבת ע"ד ב', קשירה במשכן וכו' ההוא קושר על מנת להתיר הוא. ולכא' אינו כד' הירושלמי שבת פ"ז ה"ב מה בנין היה במשכן וכו', מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור כמי שהוא לשעה. והשיבני מרן שליט"א בכת"י: גם בעודו עומד הרבה פעמים היו צריכין לפותחו ולסוגרו.

נקיון בגדים

שבת קמ"ז א', רבנן קמנצפי גלימיהו. יל"ע האם בגד שמקפיד על נקיונו דוקא בימות השבת אך לא בימות החול, מפני כבוד השבת, האם שרי לנערו ולנקותו.

לא תרצח

אמר רבינו בש"ק כי תצא "כתוב שבן סורר ומורה ע"ש סופו נהרג, ובגמ' כתוב וכי מפני שאכל זה תרטימי בשר ושתה חצי לוג יין יהרג אלא שנהרג ע"ש סופו וצ"ע הרי מה יקרה כשיהרוג בסוף? יתחייב מיתה בסייף א"כ למה עכשיו הוא מקבל סקילה הרי אם נהרג ע"ש סופו מן הדין שכיון שסופו בסייף גם כעת יהרג בסייף? אלא אומר המגיד מדובנא, רוצחי בני אדם יש ב' סוגים בהם יש רוצח כי אין לו לאכול אז תופס בן אדם הורגאותו ולוקח את כספו אותו אבל אין לו תאות רציחה, לעומת זה יש שהורגים סתם לשם להרוג ולרצוח! והנה כיון שכל אחד שרוצח אי אפשר לברר אם רצח סתם כי רצה לרצוח או כי אין לו לאכול לכן הקילה התורה וקבעה מיתה קלה-סייף, בן סורר ומורה-ידעה התורה שסופו שיהיה כזה רוצח שירצח סתם בלי סיבה א"כ רוצח חמור שזכה לא מגיע לו רק סייף אלא מיתה חמורה-סקילה, ולכן כבר מראש קבעה התורה שימות בסקילה.

לא תענה ברעך עד שקר

אמר רבינו כמה פעמים דאין לסמוך על שמועות שאומרים בשם החזו"א או בשם אביו או בשמו, שבדרך כלל הם או שקר או בדיוק להיפך, והחזו"א אמר לו דרק מה ששומע ממנו כאן ליד השלחן יאמין, אבל מה ששומע כבר מחוץ לפתח הדלת שלא יאמין. א"ה וכן שמעתי מהגאון ר' חיים שאול קרליץ זצ"ל שאמר לו החזו"א כהנ"ל. והוסיף שלפעמים אף שכבר אומרים נכון מ"מ יש לדעת איך היה גוף המעשה.

פעם המציאו דבר בשם החזו"א ואמר שזה שקר וכזב. אמרו לו, תוציא הכחשה, אמר, אם אני יוציא הכחשה זה ישמע כאילו שאר הדברים זה כן נכון.

רבינו רגיל לצטט את הגמ' (ברכות ד' א') למד לשונך לומר איני יודע שמה תתבדה ותאחז, ומשמע שזה אינו שקר, שבכל דבר יש פרטים שאינו יודע.

(מנחת תודה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

כל משאלותיך

כל השאלות שביקשנו לשאול את מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א בענינים פרטיים וציבוריים. ייעוץ, הכוונה, הדרכה בחיי היום יום - כל משאלותיך!

פרשת יתרו עלון מס' 2

הולך גם לחכם בתחום הזה (אבל כאמור, לא כל פעם הם יודעים את האמת).

ש"ק יתרו כ"ב שבט תש"ס. שידוך שהצד השני מבקש את כתב היד לתת לגרפולוג, האם מחמת בקשה זו להימנע מהשידוך?

לא להימנע מעשיית השידוך רק מחמת כך, זה דבר שיש בו שכל והגיון (להכיר על פי הכתב האם הוא מיושב או מבוהל וכדומה).

פלוני שאל, אחותי נפגשה עם בחור ויש לה שאלות במידות עליו, ורוצה לקחת את כתב ידו לגרפולוג, האם אפשר?

יש בזה משהו, לדוגמא אם הוא מפוזר ניכר בכתב ידו ועוד, כהאי גוונא, אבל זה לא מוכרח דיש כל מיני מצבים לאדם, ואי אפשר לדון מזה. "זה שטותים".

אינני יודע אם אחותי תקבל את התשובה עד כדי שתסתלק מהרעיון, השאלה, במקרה והיא תתעקש, האם מותר לקחת דף חד"ת של הבחור בלא רשותו? צריך לשער אם הוא היה מסכים שיקחו ממנו את הכתב. זה תלוי בש"ך והקצוה"ח האם זה שייך לייאוש שלא מדעת. ת: והרי הש"ך מיקל.

כה תאמר לבית יעקב / הוראות לסמינרים ובית יעקב

כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל (י"ט - ג')

א' דברים כ"ט תמוז תשנ"ט. מנהל סמינר ברחובות, הרב גרינבוים טלפן וביקש לשאול, לגבי משפחה שג' בנותיהם למדו אצלו ואח"כ הלכו למכללה, ועתה רוצים להכניס את הבת הרביעית והשקפת בית הספר שבית שאח"כ ישלחו למכללה לא מקבלים (כיון שהם משקיעים עמל רב, ולשם מה נשקיע אם אח"כ ירד לטמיון) והם מבטיחים שבת זו

ואתה תחזה / חכמת הגרפולוגיה כוחה יפה לגויים

בזהר פרשת יתרו על הפסוק ואתה תחזה, לגבי חכמת הפרצוף שראה משה רבנו... תחזה ... בדיוקנא דבר נש ... אנשי אמת חמש בשפון, שונאי בצע שית בידין בשרטוטיהון, דאלין אינון סימנין לאשתמודעא בהו בני נשא לאינון דרוח חכמתא שריא עלייהו

בעולם הגדול התפרסמה חכמת הגרפולוגיה, על פי כתב יד של האדם. האם יש לכך שורש בחז"ל?

זו חכמה שיש בה הגיון, כגון שעל פי כתב מפוזר במידת מה יודעים את תכונתו שהוא גם כן כך וכו'. היתה אשה משוגעת שכתבה מכתבים להחזון איש לכבוד מרן מלך המשיח, הג"ר משה סאלוויצקי זצ"ל החזיק את עצמו שידוע בחכמה זו, והראיתי לו את הכתב שלה (לא את המכתב עצמו אלא רק את הכתב על המכתב - כתובת מגורי החזון איש) ואמר על פי הכתב: או שזה משוגע או אדם גדול. אבל לעניינינו, כל חכמה זו כוחה יפה לגויים ואצל יהודים זה לא מוכרח, כי אף שטבעו כן על ידי תורה משנה את פעולותיו.

בת שיש לה מצבים פעם שמחה ופעם לא, ואביה רוצה לתת כתב יד שלה לגרפולוג האם זה נכון והגון?

זו ראייה ואסמכתא חלשה. כי לגבי הגויים שלא משתנים, הכתב הוא כראיה, אבל בבני ישראל יתכן שזה כתב ידו שנשאר מקודם, והוא כבר השתנה, כי יכול להשתנות, והכתב נשאר כפי שהיה.

בהזדמנות אחרת, כאשר שאלו את רבנו אודות סיוע לטיפול בפלוני, האם כדי להכיר אותו טוב יותר (ולהכיר את תכונות היסוד שבו), אפשר ללכת לגרפולוג שידוע ומועיל בדרך זו והאם יש בזה סתירה לתמים תהיה, הסכים רבנו שאין בכך איסור ואמר כי למושג עצמו יש מקור בזהר הק' (ועי' רמב"ן בראשית ה' ב') ובעיקרו של דבר אין בכך סתירה לתמים תהיה עם ה' אלוקיך, כי כמו שהולך לרופא,

מבוסס על הספר העתידי לראות אור על פי רשימותיו האישיות של תלמידו הגאון רבי אליהו מן שליט"א

לא תלך למכללה, ואמרו שרבנו אמר שאם תחתום שלא תלך שיקבלוה, האם נכון הדבר?

לא אמרתי כלום, ורק אמרתי להם עצה שהיא תאמר למנהל שתחתום ואפשר שהמנהל יסכים.

ומה לומר למנהל ששואל כיצד להתנהג כעת?

זו צריכה להיות הכרעה שלו, אם הוא רואה שזה אמת שעל ידי שתחתום לא תלך, עליו לקבלה, וכי מה היא אשמה שאחיותיה הלכו למכללה, ואם אינו רואה שזה אמת יעשה כדרכו, אבל צריך לדון בזה לזכות ואם זה ספק השקול צריך ללכת לקולא.

זה קורע לב. בנות ישראל כשרות שיש צורך לדון עליהם ממש דיני נפשות של דורות לכאן או לכאן, וצריך על זה בית דין של ע"א.

בוודאי שאלו הן שאלות מאד קשות. אצל אבא פעם הייתה שאלה אודות בחור שדנו האם לשלחו מן הישיבה, והיה ברור שאם ישלחוהו ילך לרחוב, והיה שאלה קשה, ואבא אז אמר, אבל ינדער טרעט אויף שמות [=עיוור דורך על גניזה] א.ה. אולי אמר אבינדער ותהיה כוונתו ל'כורך ספרים' הדורך על שמות.

מדין הרב שך אמר לי פעם, שאם הבחור מקלקל מיד לשלחו אף שילך לצבא. כן נכון, אבל לפעמים שיש ספיקות בזה (מה המצב וכיצד להגדיר את מצבו של הבחור) והשאלה קשה מאד.

שאלה גורלית, לגבי בת המתפתלת עם עצמה, כאשר כוונתה לטובה, אבל גישתה אינה ראויה.

ב' תולדות כ"ז חשון תשנ"ו. מורה בסמינר בית יעקב שואלת: תלמידה שאלה אותה בענין מה שהיא עובדת על תאוות האכילה, לדוגמא, לא לאכול כל השבוע ממתקים, ובאה להתיעץ עם המורה בכמה פרטים בענין. והשאלה, שלכאורה צריך לומר לה שלא תעבוד על הענין הזה כי מי יודע להיכן יכולה להגיע עם הנהגות כאלו. כיון שלא שאלה אותה עקרונית בענין, זה לא ענינה.

למחרת ג' תולדות כ"ח חשון, שאלתי, המורה כבר אמרה לה כי לדעתה זו לא דרך בשבילה, רק שהיא תשאל על כך (גדול בישראל) והבת יודעת שישאלו וצריכים לומר לה תשובה, ולכאורה זה מסוכן, שלאחר נישואיה זה מאד יכול להפריע.

בודאי שזה לא בשבילה, כי מי יודע לאן תגיע, וגם לפני הנישואין זה לא טוב לה, אבל יש כאן קושי הרי היא חושבת אז זי כאפט מלאכים, ואם ימנעו ממנה, זה יכול לקרר את יראת השמים שלה באופן כללי, ולכן, קשה מאד

איך להתנהג כאן וצריך חכמה בדבר. יכולה כעת לומר לה, שבינתיים תתנהג על פי הכלל 'אין לך אלא מה שאסרה תורה' ואינה צריכה להוסיף על איסורי התורה, ורק לאחר נישואיה אם בעלה יסכים ועל פיו יראו ויכריעו כיצד להתנהג בענין זה.

שאלה מעניינת שמגיעה גם היא, לפתחם של גדולי הדור.

אלמנת ת"ח שתתי' שאלה למרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל כי יש לה ב' אפשרויות, א) ללמוד תורה - חומש וכדו', ב) עשיית חסד שאינו לפנייה, רק שיכולה לחפש עשיית חסד, והשיב, כי לימוד התורה לאשה, הוי מצוה כמו כל מצוות, ואם כן חסד עדיף.

אה"נ, היא לומדת את החפצא של תורה, אבל רק כקיום מצוה שהרי מצוות תורה שלה הינה מצוה כשאר מצוות (בדרגת אינה מצווה ועושה ועי' סוטה כ"ב א' אילימא זכות דתורה הא אינה מצווה ועושה) וכוונתי כמו שאמר הגרמ"ל. ואח"כ ביאר רבנו עוד לאמר דמסתברא שלא על תורה כזו נאמר אם לא בריתי יומם ולילה - שיהיה לה כוח להחזיק את העולם, זה לא "תלמוד תורה" ואמר עוד: אולי לגבי מגדלתו ומרוממתו היינו מה שנוגע לאדם עצמו, יהיה לה, אבל 'שכינה כנגדו' וכדומה אין באשה. ומה שמצינו בב"ק ל"ח א' בגוי שעוסק בתורה הוא ככהן גדול, אבל לא יהיה שכינה כנגדו כלל וגם לא מגדלתו כי הוא אינו אדם. א.ה. לא ברירא לן אם הבנו היטב את דברי רבנו.

אנכי ה' אלוקיך/ עניני אמונה

אמונה של חכמי התורה/ אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (כ'-ב')

רבנו אישר את הסיפור דלהלן ואמר כי הוא נכון: הרבנית פינקל אשת חבר להגאון רבי בינוש זצ"ל אמרה, כי מעולם לא כעס החזון איש, ורק אם אמרו - מדוע לא עשו כך וכך, שאם היו עושין היה נהיה אחרת, אז כעס ואמר - למה לא עשו כי ה' סיבב שלא יעשו, אם כן איך אומרים - למה לא עשו.

רבנו נכנס לניחום אבלים, והאבל דיבר: בתי נפטרה לפני כמה שנים, באופן שלא הספיקו לתת את התרופה כמו שצריך, ועתה אשתי נפטרה גם כן באופן כזה, האם הדבר מלמד משהו, אמר לו רבנו: נגזר על האדם מתי ימות, ובסדר עולם מובא שנגזר על כל אחד כמה פסיעות יפסע וכמה דיבורים ידבר, ולא צריך לחשוב כנ"ל שיש בזה שייכות.

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 192 • יתרו תשע"ח

זכור את יום השבת לקדשו (כ, ח)

כבוד השבת

מצאנו בהלכות כבוד השבת, דינים והנהגות שחייב אדם בהן עוד קודם בא השבת. ז"ל הרמב"ם (תחילת פרק ו' מהל' שבת), ארבעה דברים נאמרו בשבת וכו', כבוד ועונג שנאמר 'וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מוכבד' איזהו כבוד? זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציציות ויושב בכובד ראש מייחל להקבלת פני השבת וכו'. אם כן מבואר חיוב כבוד השבת בערב שבת. ומצווה זו מצווה האדם לעשות בעצמו ולא על ידי שליח. כמו שאמרו בגמ' (קדושין מ"א ע"א) אמר רב יוסף מצווה בו יותר מבשלוחו, כי הא דרב ספרא מחרין רישא רבא מלח שיבוטא ופרש"י לכבוד שבת. וביותר מצאנו בגמ' חיוב כבוד השבת אף קודם ערב שבת, אשר כבר מתחילת השבוע חייב האדם בכבוד זה. דהנה בגמ' (ביצה טז) אמרו, 'תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה, אומר זו לכבוד שבת. מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו. שכל מעשיו לשם שמים שנאמר "ברוך ה' יום".

ברמב"ן על התורה פרשת יתרו על הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו", מביא רש"י, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לו חלק יפה מזמינו לשבת. וכתב עליו הרמב"ן 'וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא וכו' אבל בלשון יחיד היא ששנויה ואינה הלכה. שהרי בגמ' אמרו וכו'. ומביא כאן הרמב"ן את הגמ' הנ"ל בביצה שהלל הזקן מדה אחרת היתה לו. ומסיים הרמב"ן 'והלכה היא כדברי בית הלל'. מפורש בדברי הרמב"ן שלמד דבית שמאי ובית הלל נחלקו האם כבוד שבת עדיף ולכן כבר מיום ראשון מוטל על האדם מפני חובת כבוד שבת למצוא מאכל המכבד את השבת, או הבטחון בקב"ה שיזמין לו צרכי שבת בערב שבת עדיף. ממילא אין חיובו לדאוג לצרכי שבת אלא בערב שבת. אמנם מלשון רש"י משמע, דסבירא ליה שדברי בית שמאי נפסקו להלכה. על כרחך דסבירא ליה שלא נחלקו ב"ש וב"ה וכן הוא במשנה ברורה (סי' ר"נ סק"ב) וז"ל: 'והסכימו הרבה פוסקים דגם הלל מודה שדברי ב"ש עדיפים טפי' עב"ל. [ומקור הדברים מהאור זרוע. אמנם באור זרוע החדש מבואר להדיא דסבירא ליה דפליגי ב"ש וב"ה ומ"מ נפסקה הלכה בב"ש עיי"ש דבריו].

והנה, בפרשת המן צוה הקב"ה, "לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת וגו' ויעשו כן בני ישראל וגו' וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר וגו' דהיינו שהקב"ה הנהיג את כלל ישראל בהנהגת "ברוך ד' יום יום", שתלו בטחונם בקב"ה באופן מוחלט ובכל יום ירד להם מזונם לאותו היום בלבד.

בהמשך הפרשה כתיב 'ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה וגו' ויאמר אליהם הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר את אשר תאפו אפו וגו' ואת כל העודף הניחו לבם למשמרת עד הבקר". בשעה זו למדו ישראל חיוב כבוד השבת שמכבודה להבין צרכי שבת בערב שבת. אם בן המן היה לימוד לבני ישראל ומקור לדורות, גם למידת בטחון של "ברוך ה' יום יום" שירד מידי יום כדי סיפוק צרכי היום בלבד, וגם על חיוב כבוד השבת להכין צרכי שבת בערב שבת. משמע שחיוב כבוד שבת אינו אלא בערב שבת, אבל קודם בשאר ימות השבוע אין האדם חייב בכבוד השבת וכהנהגת בית הלל. שבשאר ימות השבוע הונהגו כלל ישראל בהנהגת "ברוך ה' יום יום" וצרכי שבת הכינו רק בערב שבת. והוא לכאורה כדברי הרמב"ן שבית שמאי ובית הלל נחלקו והלכה כבית הלל.

אמנם, אף לפי דברי האור זרוע ושאר פוסקים, דסבירא להו שאף בית הלל מודים שהלכה כבית שמאי בכל אדם, יש לפרש פרשת המן שלא תסתור הנהגה זו. דהנה מצאנו ש'מן' מורה על שבת, וכמו שנתבאר לעיל, שבשבת לא ירד המן. כדכתיב בויקרא "ראו כי ה' נותן לכם את השבת, על כן הוא נותן לכם ביום השישי לחם יומיים". אם כן יש לומר, שאצל דור דעה, אוכלי המן, זיכרון יום השבת וכבודו היה בעצם אכילת המן שמוכיח על השבת. אם כן אע"פ שודאי כבוד שבת הוא כבר בתחילת השבוע, מ"מ נתקיים אצלם כבוד זה בעצם אכילת המן שמוכיח ומורה על השבת. והלל בהנהגת הבטחון הגדולה אצלו שהיא כאכילת המן ששניהם בדרגת "ברוך ה' יום יום", מיד הזכירו את השבת שהרי המן בדרגת הבטחון הזו המוכיחה על השבת וזהו כבוד השבת אצל הלל. אבל שאר אדם שאינו בדרגת בטחון זו, ודאי יש להם חובה לזכור השבת ולכבדה בשאר ימות השבוע כהנהגת בית שמאי להכין צרכי שבת והאכילה מתחילת השבוע.

לימוד ההלכה בהלכות שבת בפרט ובכלל שאר ההלכות, מחייב יסודות חזקים בלימוד הסוגיא, בגמ' ובפירושי הראשונים, ובמסקנות בפוסקים עד ההלכה הברורה, עפ"י דברי המשנ"ב שהכריע ברוב הדברים.

יהי רצון שנזכה ללמוד לדעת ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבהירות אמן.

(חוט שני)

הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן זצוק"ל

בשבוע האחרון נתעטף עולם התורה וההלכה בצער, עם היודע דבר הסתלקותו לגנזי מרומים של הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן זצוק"ל אשר כיהן עשרות בשנים ביושבי על מדין בבית דינו של יבדלח"ט מרן רבינו שליט"א וברבנות שכונת "משכנות יעקב" בבני ברק.

קשרי ידידות עמוקים ואמיצים נקשרו בין רבינו יבדל"ח להגרש"ז זצ"ל עשרות בשנים, כאשר תחילת קשרים אלו נטוו בימי נעורם בשבתם על התורה בישיבת פוניבז', כאשר בין היתר זכו יחד לקירבה יתירה מהמשגיח מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל (אשר היה מקושר עוד עם אביו של רבינו הגאון רבי נחום מאיר זצוק"ל שבכל זמן שהותו בבית התלמוד דקלם למד עמו בחברותא) וזכו לקבוע עימו לימוד בחברותא בפירוש הרמב"ן על התורה, כאשר לימים סיפר רבינו שלימוד הרמב"ן על בראשית בלבד ארך למעלה משנה!, כאשר בלימוד זה זכו להתקרב ולהתבשם רבות מאורו הגדול ולספוג ממנו לאין שיעור, וכפי שסיפר רבינו על כך באומרו, "בזכות אאמו"ר זכיתי לקירבה יתירה אצל המשגיח וקבע עמי ועם רבי שלמה זלמן אולמן שהיה מאוד מקורב אליו והוא הציע את הקמת החבורה, ועם עוד א' מתלמידי הישיבה שיעור ברמב"ן על החומש, והתחלנו מתחילת בראשית" "וגם בזה הלימוד היה ניכר הרב דסלר בכוחו המיוחד מה לומר ואיך, מה להדגיש ומה להבליע, ושהכל יראה פשוט". (מתוך דברי רבינו בספר הזיכרון מכתב מאליהו)

וכך נקשרו מאוד בשנים אלו בקשר של התעלות רוחנית מופלגת בין בריהם של גדולי התורה והמוסר זיע"א, כאשר מעט לאחר נישואי רבינו, התחתן גם הגרש"ז, ורבינו ערך לו שמחת שבע ברכות מיוחדת בביתו, כאשר לימים סיפרו הנוכחים בהתפעלות, איך שבתקופת הצנע שהייתה אז, השכילה הרבנית ע"ה להוציא יש מאין, ובחכמה מיוחדת הפליאה בימים כאלו לערוך שמחת שבע ברכות להגרש"ז זצ"ל.

וכאשר נוכח הגרש"ז בדחקותו הגדולה של רבינו בפרנסת ביתו, נכנס למרן החזו"א על מנת לתאר לו את המצב הדחוק של רבינו, ואף הציע לחזו"א משרה כלשהיא עבור רבינו – אלא שהחזו"א לא היה מעוניין שרבינו יקח ע"ע את אותה המשרה, אמנם הוסיף החזו"א לגרש"ז שאין צריך לדאוג על רבינו באומרו "שמו נסים הוא נולד בניסים וחי בניסים".

בנוסף התבטאה הערכתו של החזו"א לרבינו ולהבחל"ח לגרש"ז זצ"ל, כאשר הם למדו חברותא במסכת זבחים קרא להם החזו"א, והביע את רצונו שיתעלו ויגדלו בעלי הוראה בישראל, וביקשם שיתחילו בלימוד מסכת חולין ושיבואו לדבר איתו על לימודם במסכת זו, כאשר לימים כשהפציר רבינו בהגרש"ז שיכנס לבית הדין הזכיר לו את דבריו של החזו"א על עתידו של הגרש"ז, ואכן לאורך עשרות שנים כיהן הגרש"ז בבית הדין בכמה הרכבים הן בהרכב עם רבינו והן בכהנו כאב"ד בהרכב נוסף יחד עם הגר"י חדש זצ"ל ולהבל"ח הגר"י פרידמן שליט"א כאשר שמענו מבאי ביהמ"ד לאורך השנים שהיה זה מפליא לראות את הערכתו של רבינו לדברי הגרש"ז ולדעתו בנידונים שעלו לדיון, ומאידך גיסא את חרדתו והתבטלותו של הגרש"ז לרבינו בכל מאודו בכל התקופות והזמנים ולאורך עשרות בשנים, ובפרט בכל הנושאים והעניינים הציבוריים, – כמו"כ במשך עשרות בשנים היה משתתף עם רבינו במכירת החמץ לגוי בערב פסח, ואף לפני מספר שנים כאשר שהה רבינו בביה"ח בערב פסח טרח הגרש"ז ובא יחד עם שאר הדיינים לבית החולים לחדרו.

עוד שמענו על שמחתם כאשר לימים נהיו מחותנים זה לזה, בנישואי נכדו של רבינו עם נכדת הגרש"ז, וכאשר נכנס נאמן רבינו המסור הר"ר אי"ש קרליץ בשבתם יחד בבית הדין לבשרם על לידת נינתם הראשונה, היה זה מפליא לראות את הסתכלותו של רבינו על מאורע כעין זה באומרו להגרש"ז "התקדמנו בעוד דור".

ומאידך הערכתו של רבינו להגרש"ז הייתה לאין שיעור כאשר בשנת תשמ"ח טרח ויגע רבות למיניו של הגרש"ז לרב שכונת משכנות יעקב – ואף כאשר עמד רבינו בראשי ועדת הרבנים שקבעה את עניני "דגל התורה" בבני ברק בתחילת דרכה – היה חשוב מאוד בעיניו צירופו של הגרש"ז לועדה.

עוד שמענו מנאמנו המסור הר"ר אי"ש קרליץ – על טרחתו וחרדתו של רבינו לכבודו של הגרש"ז, כאשר היו שחפצו במהלך השנים לבצע מהלך ציבור מסוים שלדעתו של רבינו היה בכך כדי לפגוע בכבודו וכבוד רבנותו של הגרש"ז, עמד רבינו כחומה בצורה וספג וסבל בזיונות רבים לאין ספור כשהכל נעשה מתוך טירחה ומאמצים מרובים שנעשו למען כבוד תורתו של הגרש"ז, כפי שהופלאו לחזות על הנוגעים בעניין. ת.נ.צ.ב.ה.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

341

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

גוזל מי שגילה לו כי לא גילו לו אלא לכתוב, וזהו אופן נוסף ששייך זיכוי הרבים בתורה, על ידי כתיבת ספרים.

ובאמת יש הרבה גדולי עולם שלא ידוע שהיה להם ישיבות, אבל כתבו וחיברו ספרים, ואמנם יש כאלה שגם היו להם ישיבות וגם חיברו ספרים, אבל יש כאלה שלא היו להם ישיבות, ויש שהיו רבנים בעיירות קטנות שלא היו מצויים שם תלמידי חכמים שיוכלו לומר להם חידושי תורה עמוקים, ולכן ישבו בעצמם וכתבו את חידושי תורתם, וחיברו ספרים שמשמשים בהם גם לאחר מאות שנים, כמו הרש"י ועוד אחרונים שלא היו ראשי ישיבות אך חיברו ספרים שמשמשים בהם עד היום.

הצלחה בתורה תלויה בזכויות

אלו הם אופנים של תלמוד תורה, לתלמוד בעצמו, וגם ללמד, ולכתוב ספרים, אבל צריכים זכויות לסייעתא דשמיא בזה, ובלי זכויות אין סייעתא דשמיא, ומה הן הזכויות? יש תרי"ג מצוות, ולפעמים יש חטאים שמונעים, כשיש חטא זה סיבה המונעת סייעתא דשמיא, אבל אפילו כשאין חטאים, צריכים גם זכויות, ולפי הזכויות כך הסייעתא דשמיא.

צריכים זכויות בין אדם למקום ובין אדם לחברו, וענייני בין אדם לחברו חמורים יותר, מפני שבזה אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו (כדאיתא ביומא פה, ב). בדברים שבין אדם למקום מספיק לעשות תשובה, אבל בין אדם לחברו צריך גם לפייס ולתקן את מה שפגע, וקשה לחזור בתשובה על זה, ולפעמים אינו יודע במי פגע, ובחובות הלבבות (שער התשובה פ"ל) מבאר כיצד עושים תשובה בעניינים אלו.

וכל אחד כפי הזכויות שיש לו, כך הוא זוכה לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה, וכל שכן להצלחה בהרבצת תורה – צריכים זכויות, ולא שייך לזכות להרבצת תורה על ידי "השתדלות", אלא תלוי בזכויות, אם אין זכויות – לא תועיל ההשתדלות, ואם יש זכויות – אין צורך בהשתדלות, רק משהו, שלא יתחבא, ולא צריך יותר מדי להסתיר את עצמו, כמבואר בגמרא [סנהדרין יד, א, רב זירא הוה מיטמר למיסמכיה וכו'] עד אמצעי ליה אנפשיה עיין [שם], אבל הכל תלוי בזכויות!

והזכויות הן מידה כנגד מידה, אם אדם עוסק בתורה עם אהבת תורה זוכה להצלחה בתורה, ולשאר הצלחות שיכולות להיות, בזיכוי הרבים בתורה, אם על ידי תלמידים או ספרים.

אם כן כדי לזכות להצלחה בתורה, צריכים ללמוד בהתמדה, אבל הרי זה קשה להיות מתמיד! – אף שלכאורה מה הקושי? הרי תורה זה מעניין מאד ומתוקים מדבש – אף על פי כן, רואים שצריכים תפילה "והערב נא", והיינו מפני שצריכים זכויות להרגיש מתיקות התורה, ובלי זכויות אין מתיקות, לכן צריכים תפילה על המתיקות "והערב נא"!

ומבקשים "בפינו ובפיות עמך בית ישראל", כי לא מספיק מה שאדם מבקש על עצמו, וצריך לבקש גם על אחרים, בפיות עמך בית ישראל, וכן בהמשך הברכה "וצאצאי עמך בית ישראל", ובזכות שמבקש על אחרים יזכה גם הוא בעצמו.

אמנם אף על פי כן, עם כל הזכויות, עדיין כל ההתחלות קשות כידוע (רש"י שמות יט, ה), אבל הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), ורק "ההתחלות" הן קשות, אבל אחר כך כבר לא קשה, ואם יש "התחלה" ומתגברים על הקשיים – זוכים לסייעתא דשמיא!

קבלת "עול" תורה

וזהו שאמרו בפרקי אבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ענין "עול תורה" הוא כשור לעול, וכמו שאמרו בגמרא (ע"ז ה, ב) לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכו', והיינו כמו שור שהעול מונח עליו, והוא מוכרח לעבוד ולשחוב את העול, ואין לו ברירה אחרת, כי העול מונח עליו ואין באפשרותו לפרוק את העול, כך גם "מקבל עול תורה" פירושו שעושה לעצמו שעבוד של תורה, שלא תהיה לו ברירה, ולא יוכל להיפטר מהשעבוד.

פירותיהן בעולם הזה

הנה תלמוד תורה כנגד כולם, היינו השכר של תלמוד תורה, הוא כנגד כולם, וכדאיתא במשנה ריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ומתחיל שם התנא כיבוד אב ואם וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם, היינו שזוכים בזה לשכר פירותיהן בעולם הזה כנגד כולם, והקרן קיימת לעולם הבא, היינו שהפירות בעולם הזה אינן מורידות משכר העולם הבא.

ואף על פי שידוע שהנאות העולם הזה מורידות מהעולם הבא, ורק לרשעים נותנים את שכר המצוות בעולם הזה במקום העולם הבא, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ז, ט) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" – בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא, כך כתוב על רשעים, אבל לצדיקים לא נותנים עולם הזה, כדי שישאר להם העולם הבא, וכאן אמר התנא "פירותיהן בעולם הזה", משמע חיים טובים בעולם הזה, ולכאורה הרי זה על חשבון העולם הבא!

ועוד שהרי כתב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמרו: העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה אחת מהן תקציץ השנית", היינו שאהבת העולם הזה היא סתירה לאהבת העולם הבא, ומי שאוהב את העולם הזה אינו אוהב את העולם הבא, ואם הוא אוהב את העולם הבא אינו אוהב את העולם הזה, מפני שהם תרתי דסתרי, ומה שאדם אוהב ונהנה מהנאות העולם הזה הרי זה סתירה לרוחניות, ומקלקל את כל הרוחניות.

ברם כל זה מדובר על "אהבת" העולם הזה, שרוצה את העולם הזה לשם עולם הזה, אבל במשנה שאמרו שאוכל פירותיהן בעולם הזה, אין מדובר על אהבת העולם הזה, אלא עולם הזה שהוא פירות של עולם הבא, כי הפירות הם מעין הקרן, וכמו שהקרן היא עולם הבא, כך גם הפירות בעולם הזה – הם עולם הזה כזה שמוסיף עולם הבא.

והיינו כי בדרך כלל אדם רוצה לעשות מעשים טובים, אבל לפעמים יש לו קשיים בעולם הזה, ואינו יכול לעשות הרבה מעשים טובים, כי הקשיים מפריעים לו, ואמנם הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (א, ח) כתב שאפילו בעל ייסורים חייב בתלמוד תורה, היינו שאין היתר לביטול תורה, למרות הייסורים, וצריך להתגבר על הייסורים ולעסוק בתורה כמה שאפשר לפי כוחו, אבל עדיין כוחות האדם הם מוגבלים, ומי שאין לו קשיים וייסורים יש לו יותר כוחות ואפשרויות להוסיף תורה ומעשים טובים.

וזה הפירוש "פירותיהן בעולם הזה" – שנותנים לו מן השמים אפשרויות כאלה של עולם הזה, שיוכל באמצעותם להוסיף עוד הרבה תורה ומעשים טובים, ועולם הזה כזה אינו מוריד משכר העולם הבא, אלא להיפך, זה מוסיף עוד עולם הבא, כי זה לצורך העולם הבא.

ובספר החינוך (מצוה תפ"ח) כתב שגוף האדם זקוק לארבעה דברים בשביל בריאות הגוף, והם: מזון – אכילה ושתייה, שינה, מנוחה, ושמחה. גם שמחה זה דבר חיוני והכרחי לצורך חיזוק גוף האדם.

והרי הגוף צריך להיות בריא בשביל עסק התורה והמצוות, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ג ופ"ד) שמי שגופו חלש אינו יכול לעסוק בתורה ובמעשים טובים כראוי, וכשהגוף חזק יש כוח לעשות הרבה מעשים טובים והרבה תורה, להוסיף יותר לימוד ויותר לימוד.

וכל זה הוא בכלל "פירותיהן בעולם הזה", שנותנים לו מן השמים את הדברים הנצרכים לבריאות הגוף כדי שיהיה חזק, ויוכל להוסיף הרבה מעשים טובים ותלמוד תורה כנגד כולם.

כתיבת ספרים לזיכוי הרבים

ומה הוא תלמוד תורה? תלמוד תורה זה ללמוד בעצמו, וגם ללמד לאחרים, כמו שאמרו (אבות א, א) והעמידו תלמידים הרבה, וכן לכתוב ספרים, לכתוב ולפרסם חידושי תורה, כתוב בספר חסידים שזה חיוב (אות תק"ל) "וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי הוא

דבקות בתורה ובמחשבות קדושות

וככל שאדם יותר דבוק בתורה, הרי הוא יותר מתקדש, ועל ידי זה זוכה לסייעתא דשמיא בכל העניינים, כי תלמוד תורה כנגד כולם, וזוכים בזה לסייעתא דשמיא כנגד כולם. על ידי תורה זוכים לסייעתא דשמיא יותר מכל המעשים הטובים; ואמנם לפעמים יש חיובים שצריכים לקיים, ומה שחייבים – חייבים, אבל כל זמן שאין מצוות אחרות המוטלות עליו צריך לעסוק בתורה, ותלמוד תורה כנגד כולם.

ויש ללמוד כל אחד לפי טבעו, בצורה המתאימה לו, אם בעיון או בבקיאות, **העיקר שילמד בצורה מרתקת עד שקשה להפסיק באמצע, וזהו הסימן איזה לימוד מרתק אותו**, כשקשה להפסיק באמצע, ואינו מרגיש שהזמן עובר, כמו כשאדם קורא לפעמים סיפור, וזה מרתק ומושך אותו עד שאינו יכול להפסיק, והזמן עובר מבלי להרגיש, כך להבדיל גם בתורה, זהו הסימן לשקיעות בתורה, אם לא מרגישים שהזמן עובר, כי המוח מרותק לזה, ובאופן זה יש הצלחה בתורה.

ומחשבות קדושות כולל גם בין אדם לחברו, שבלב תהיה אהבת הבריות, ויהיה אכפת לו על השני, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", ולא אמר "עשות" חסד אלא "אהבת" חסד, היינו שהלב מושך אותו לזה, והחסד מונח בלב, זוהי אהבת חסד, ואמנם זו מדרגה גדולה מאד, אבל צריכים לדעת שיש מדרגה כזאת ויכולים לזכות לה.

אלו הם עניינים שיש הרבה מה להתקדם בהם, והעצה להתקדם היא כפי שאנו אומרים תמיד, על ידי קביעות יום יומית לחשבון הנפש בלימוד ספרי המוסר. וידוע לי עובדות רבות על כוח השפעת המוסר. היה מעשה באחד שאשתו אמרה לו, אני רואה עליך שהשתנית, ונעשית אדם אחר לגמרי, מאז שהתחיל ללמוד קצת מוסר, כי המוסר משפיע על האדם שהמחשבות משתנות וכל האופי משתנה.

זהו כוח המחשבה של האדם, שעל ידי מחשבות קדושות האדם מתקדש מאד, וגם בתורה, העיקר הוא להיות שקוע ודבוק בתורה, ותלמוד תורה כנגד כולם, זה מקדש יותר מהכל! והרי זה גם מעניין, לימוד התורה יש בו סקרנות וגם מתיקות, עם זכויות יש מתיקות, עד שקשה להפסיק, וכידוע שבאמת יש כאלה שקשה להם להפסיק ללמוד, או שהזמן עובר ואינם מרגישים בכך מרוב שהם מרותקים לתורה.

כל אחד יש לו את הטבע שלו באיזו צורה ללמוד, באופן שיהיה מרותק ודבוק בתורה, אך לא כפי שיש כאלו שיושבים בסדר א' ומתעכבים זמן רב על ענין אחד ולא מתקדמים, רק אומרים סברות לכאן ולכאן, וכסבורים שעל ידי הסברות הללו יקבלו איזה התקדמות ברמת ההבנה, וזה לא נכון, אלא להיפך, לפעמים על ידי ריבוי הסברות מקלקלים את ההבנה הפשוטה, וישרות השכל מתקלקלת בזה.

הבא ליטהר מסייעין אותו

ועל הכל צריכים סייעתא דשמיא, ובשביל סייעתא דשמיא צריך זכויות, והזכויות הם "הבא ליטהר מסייעין אותו".

והיינו באיזה ענין שאדם בא ליטהר, באותו הענין מסייעין אותו, אם הוא בא ליטהר בתורה מסייעין אותו בתורה, ואם בא ליטהר ביראת שמים זוכה ליראת שמים, ואם במידות טובות זוכה למידות טובות, הכל כפי מה שהוא בא ליטהר זוכה לסייעתא דשמיא.

וכאמור הדרך לזה היא על ידי לימוד המוסר, יש בספרי המוסר המון ידיעות, ומי שאינו לומד מוסר חסרות לו הידיעות הללו.

המסילת ישרים בהקדמה כותב שרוב דבריו הם פשוטים וידועים, אך האמת היא שיש בדבריו חידושים עצומים, והוא נותן דרך ושיטה לפי טבע האדם כיצד להתקדם בכל המעלות, כפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, להתקדם ולהגיע עד קדושה ורוח הקודש! וידוע שבכל הדורות היו גדולים שזכו למדרגות כאלה שראו דברים למעלה מן הטבע.

כל זה זוכים על ידי עסק קבוע של לימוד המוסר עם מחשבות קדושות, ולכן נועד סדר המוסר הקבוע בישיבות, חצי שעה בכל יום, אשר זהו הזמן שאדם מקבל השפעה של קדושה, וזה מרומם אותו לכל היום.

לע"נ הגאון רבי אשר ב"ר משה דוד זליג טננבוים זצ"ל

נדבת חתנו הגר"א קאופמן שליט"א - יו"ר ועד הישיבות בא"י

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת לאה פרוינט קלרמן ע"ה

בת הג"ר חיים יוסף יעקובוביץ זצ"ל נלב"ע ו' טבת

כמו שהיו גדולים שעשו לעצמם שעבוד, לחבר ספר על איזה ענין בתורה שמרתק ומושך אותם, שיהיו שקועים בתורה, לחדש חידושי תורה ולכתוב ולהדפיס אותם זהו שעבוד עצום! שהראש מרותק לתורה, **וכאשר הראש מרותק ומונח בתורה זוהי ההצלחה הכי גדולה.**

זהו ענין קבלת עול תורה, לשעבד עצמו לתורה, והקושי הזה מוסיף זכויות להצלחה, ואחר כך הקושי נעשה נעים מאד.

ומצינו כהאי גוונא במילי דעלמא, שאמרו בגמרא (ב"מ עז, א) אכלושי דמחוזא אי לא עבדי חלשי, היינו שהיו רגילים לעבוד עבודה גופנית, וכשלא היו עובדים היו נחלשים, כי העבודה מחזקת את הגוף, וכשאנו עובד הוא חלש ואין לו כוח. כך טבע הגוף שפעילות גופנית מחזקת את הגוף, וכשחסר פעילות אין כוח, וכך גם בנפש, **עמל התורה מחזק את הנפש!**

עול תורה או קושי אחר

וידוע שמי שיש לו קשיים בענייני התורה והמצוות, בלימוד התורה, או בהרבעת תורה, או בשאר מצוות, והוא חושב להוריד קצת מהקושי ולהתאמץ פחות, הוא לא ירוויח! כי יבוא קושי אחר במקומו, קודם היה קושי של מצוה, ועכשיו יבוא קושי אחר שאינו של מצוה, ואינו מרוויח בזה כלום. כך ידוע וכן רואים במציאות.

והן הן דברי התנא באבות שם "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ", היינו אפילו מי שכבר היה עליו עול מלכות ודרך ארץ [היינו פרנסה], קשיים שהוא מוכרח ואין לו ברירה, אם הוא מקבל עליו עול תורה, נעלמים ויורדים ממנו הקשיים האחרים! כי עול התורה בא במקום זה ומוריד את הקשיים.

ומאידך מי שפורק עול תורה, היינו לא רק שאינו מקבל, אלא "פורק", שכבר היה עליו עול תורה והוא פורק את העול, אזי מוסיפים לו עול מלכות ודרך ארץ, ובמקום העול תורה יבוא עול אחר.

וכך אמרו בגמרא (סנהדרין צט, ב) כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד וכו' כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפניך הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו דאמר רבא כולוה גופי דרופתקי נינהו טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופירש רש"י: דרופתקי – טרחנין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו, טוביה לדוכי – אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה, ע"כ, היינו שכל הגופות הם סוחבי משאות, "סבלים", ואשרי מי שזוכה להיות "סבל של תורה".

כולם צריכים לעמול, ואין חיים קלים. אם יש חיים קלים עלולים לבוא לידי גיהנום ולאבד עולם הבא, ומאידך עם חיים קשים פחות נכשלים בעבירות, כמו ששינוי באבות (ב, ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ "שיגיעת שניהם משכחת עוון", היינו שהגיעה – מה שיש לאדם קשיים, זה גורם שכבר אינו יכול לעשות עבירות.

וכאמור, מי שיש לו קשיים של תורה ומצוות, ורוצה להוריד את הקשיים, זה לא יעזור! כי הקשיים יישארו, ובמקום קשיים של תורה ומצוות יבואו קשיים אחרים, ואין שום תועלת ורווח בזה.

"חובות הלבבות"

והנה ב"ה כולם רוצים הצלחה בתורה, וזה תלוי בזכויות כפי שדיברנו, וצריכים כל מיני זכויות לזה, זכויות לא רק במעשים אלא גם בלב, לקיים חובות הלבבות, ויש ספר "חובות הלבבות" שמבאר עניינים אלו, שהם לא רק מידת חסידות אלא 'חובות' הלבבות, מה הלב צריך להיות – לב טוב על פי התורה, בנוגע לבין אדם למקום ובין אדם לחברו.

ויש שם עשרה שערים, השער הראשון שער הייחוד זה חלק שקשה להבין, רק בסוף השער שמדבר שם על הייחוד שאין עוד מלבדו, שהכל בידי שמים, וגם זה לא פשוט. אבל אחר כך בא שער הבחינה, שמאריך בגודל טובות הבורא, על האדם עצמו בפרט, ועל כל העולם, איך שכל העולם מתנהל על פי השגחה, ואחר כך שער עבודת אלוקים, ושער הביטחון, ושאר השערים, הכל דברים חיוניים, ושמעתי שהגר"ח מבריסק התבטא פעם על ספר חובות הלבבות כי הוא "שולחן ערוך של אידישקייט", שולחן ערוך של הלב, מה הלב צריך להיות, וכן במשנה ברורה יש הרבה דברים השייכים לחובות הלבבות, איך הלב צריך להיות, ומה צריך לחשוב.

ולמשל יש ביטול תורה במחשבה, שהמחשבה תהיה דבוקה בתורה, ועל זה אנו מבקשים בהנני מכוון לפני הנחת תפילין "מחשבות קדושות", שהראש יהיה תפוס במחשבות שיש בהן קדושה, ולא במחשבות אחרות, יכולות להיות גם מחשבות "כשרות", אבל זה לא תורה, ואין בזה קדושה, ומבקשים שזוכה למחשבות "קדושות" – שהראש יהיה תפוס בקדושה! ובעיקר בתורה, זה הכי טוב, שהראש תפוס בתורה. אמנם זוהי מדרגה גבוהה מאד, ולא פשוט לקיים זאת.

שיחה מהגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

לפרשת יתרו

נערך מרשימות הרב שלמה זלמן ועקנין

מתן תורה

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש

איתא בספרי פרשת וזאת הברכה: "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קדש מימינו אש דת למו - כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות, בתחילה הלך אצל בני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם "לא תרצח" אמרו לפניו רבש"ע כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא שנאמר "והידיים ידי עשו", ועל כך הבטיחו אביו שנאמר 'על חרבך תחיה'. הלך לו אצל בני עמון ומואב ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם "לא תנאף" אמרו לו רבש"ע עצמה של ערוה להם היא, שנא' "ותהרין שתי בנות לוט מאביהן". הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם 'לא תגנוב', אמרו לפניו רבש"ע כל עצמו של אביהם ליסטים היה, שנא' "והוא יהיה פרא אדם". ובילקוט בפר' יתרו מוסיף ע"ז, 'וכשבא אצל ישראל, מימינו אש דת למו', פתחו כולם ואמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע', וכן הוא אומר 'עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים', רשב"א אומר ומה בשבע מצות שנצטוו בני נח לא יכלו לעמוד בהן על אחת כמה וכמה בכל המצות שבתורה'.

ומבואר לכאורה מתוך דברי המדרש, שלא היתה נתינת התורה לישראל מתוך בחירה מיוחדת שנבחרו ישראל לקבל את התורה, אלא שהקב"ה הציע את התורה לכל האומות וישראל לבדם חפצו בקבלתה ואמרו 'נעשה ונשמע'. והדברים צ"ב, דהנה מצאנו בנוסח הברכה בברכת התורה שאנו אומרים 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו', ומבואר כי אף קודם קבלת התורה היתה בחירה מיוחדת בבני ישראל ליתן להם את התורה.

ובעצם דברי המדרש יש לתמוה, דהא ב-ג' איסורים אלו (רציחה, גניבה, ועריות), כבר נצטוו האומות בכלל שבע מצות בני נח, וא"כ כשבא הקב"ה להציע התורה לאומות העולם, היה לו לומר מה שכתוב בה מעבר למה שהיו מצווים בכך מחמת הציווי שמצווים כל האומות בז' מצוות בני נח, ולמה הזכיר מצוות אלו דווקא שגם בלי לקבל התורה הם מצווים בהם.

והנראה לבאר בזה, כי תר"ג מצוות התורה וז' מצוות בני נח שונים זה מזה במהותם, שז' מצוות בני נח אינם אלא ציוויים שהאדם מצווה בהם מצד שהם הנהגות למעשה אשר יסודם הוא לקיום המתקן של העולם, שאלמלא נצטוו עליהם לא היה קיום לישוב העולם, ואין ציוויים אלא על הפעולה גרידא, אבל תורה היא מציאות חיים שקובעת את מציאות החיים של האדם, ומצוות התורה הן לפעול בקיומן את בניינו של האדם, וכשאמרה התורה 'לא תרצח' ו'לא תנאף', לא היתה המצווה רק על הפעולה גרידא, אלא לרומם ולהפקיע את האדם מהיותו רוצח ונאף.

וזה מבואר בתרגום יונתן בן עוזיאל על עשרת הדברות, 'לא תרצח, עמי בני ישראל לא תהוון קטולין, ולא חברין ולא שותפין עם קטולין, ולא יתרמי בכנשתהון דישראל עם קטולין, ולא יקימון בניכון מן בתריכון וילפון לחוד הינון למהוי עם קטולין, ארום בחובי קטוליא נפיק על עלמא'. וכן פירש גבי 'לא תנאף', 'עמי בני ישראל לא תהוון גיורין, לא חברין ולא שותפין עם גיורין. וכן לגבי לא תגנוב וכו' ע"ש. והיינו שאין ענין הציווי רק על ההתנהגות שבפועל אלא הוא ציווי על מהות האדם, שברציחה הציווי הוא שלא יהיה לגברא קטולא' ובשאר המצוות בכ"א וא' לפי עניינה הציווי הוא על מהות האדם, ואילו שבע המצות שנצטוו עליהם בני נח אינם אלא מצוות שהאדם מצווה לנהוג בהם כדי לקיים את העולם.

ולכן בתרי"ג מצוות התורה אשר עניינם לצוות על מהות האדם הוצרך שיקבלו עליהם שזה יהיה דרך חייהם, דבלא שהמקבל חפץ לכוון את דרך חייו לפי מצוות התורה לא שייך לצוותו עליהם, אבל ב-ז' מצוות בני נח אשר הם רק ציווים למעשה לשמור על סדר העולם, אי"צ בדעת האדם שיקבלם על עצמו לפי שאפשר לכפותו על קיומם.

וזה נראה הביאור בדברי המדרש, שאין דמיון בין לא תרצח ולא תנאף שבז' מצוות בני נח, ללא תרצח ולא תנאף שבקבלת התורה, דבז' מצוות בני נח אין זה ציווי על המהות אלא על ההנהגה בפועל, וזה שייך לצוות אותם גם באופן שכל עצמה של אומה זו רציחה וניאוף, אבל כשבא הקב"ה ליתן את התורה, שהיא לקבל על עצמם את מהות המצוות ולשנות ע"פ מצוות התורה את מהותם, ע"ז השיבו בני עשו כשהראם תחילה את הציווי ד'לא תרצח', 'שכל עצמו של אותו אביהם רצח', דהיינו שאינם חפצים לקבל ע"ע את מהות המצוה הזו, לפי שאצלם הרציחה הינה טבע המוטבע להם מאביהם, שכל עצמו היה הרציחה. וכן הפירוש אצל בני מואב שהשיבו שהם שייכים לניאוף במהותם. וגבי בני ישמעאל שהשיבו שהם גנבים במהותם. ורק לישראל ניתנה התורה, כיון שהם אמרו 'נעשה ונשמע', והענין של נעשה ונשמע הוא לומר שאין להם שום מהות מצד עצמם, אלא כל עצמותם ומהותם הוא לעשות רצון הקב"ה.

וזהו הענין שאמרו חז"ל שמה שאמרו ישראל נעשה ונשמע הוא הרז שמלאכי השרת משתמשים בו, כי כנינו של מלאך שאין לו מציאות עצמית משלו, אלא כל עצמותו ומהותו הוא לעשות רצונו של מקום, וזהו שאמרו ישראל נעשה ונשמע, לומר שאין להם שום רצון מצד עצמם, אלא כל רצונם וחפצם וכל מהותם הוא לשמוע ועשות את מצוות התורה.

ונראה דזהו באמת עיקר שורש הענין שנבחרו ישראל משאר האומות לקבל את התורה, דהנה כתב הגר"א בביאורו לשה"ש, עה"פ "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכיל" (פ"ב, ג') וז"ל, 'פירוש שרצה הקב"ה ליתן תורה לעכו"ם ולא רצו לקבלה [וברחו ממנו]. ואמרינן בגמ', אנו דמסגינן בשלמותא כתיב 'ותומת ישרים תנחם', אבל אתון דסגיתון בעלילותא כתיב 'וסלף בוגדים יחדם', והענין כי בלוחות היו חמש נתיבות, דהיינו 'אנכי' ו'לא יהיה לך' בימין ו'לא תרצח' ו'לא תנאף' בשמאל. וכשבא לעובדי כוכבים ומזלות ואמרו מה כתוב בה, משמע שאם כתיב דבר קשה לא יקבלו, לכן הראה להם מה שכתוב בשמאל תחילה [לא תרצח, 'לא תנאף'], ולכן ברחו שזהו עיקרי העוה"ז, אבל ישראל לא שאלו [לידע איכותיה], אלא השיבו תיכף [בלב ובנפש חפיצה] 'נעשה ונשמע', לכך הראה להם מה שכתוב בימין, והתחיל ב'אנכי' כמ"ש 'מימינו אש דת למו'. וז"ש 'כן דודי בין הבנים' [נתרחקו האומות מצילו של הקב"ה] שלא רצו לקבל את התורה, אבל אני 'בצילו חמדתי וישבתי' פירוש שחמדתי מתחילה לישוב בצילו וזכיתי לישוב בענני הכבוד'.

ודברי הגר"א צ"ב, דא"כ לא היו שווים ישראל לאומות העולם במה שהציע להם הקב"ה את התורה, שהרי נתייחדו ישראל משאר האומות במה שהראם בתחילה הלוח הימני, ואצל שאר האומות לא היה כן, אלא הראם תחילה את הלוח שמאלי שבו יש את לא תרצח ולא תנאף שהם הציווים להימנע מעיקרי העוה"ז, ואיך זה נחשב שהציע הקב"ה את התורה גם לאומות העולם.

והנה בעיקר דברי הגר"א שכתב דלא תרצח ולא תנאף הם ב' עיקרי העוה"ז, מבואר בדברי הגר"א במשלי טז, לב: "מקורי המדות המונעים לעבוד הש"י והם ב' כעסני ותאווני". ובמשלי א, יא כתב: "תאווני וכעסני הם כנגד לא תרצח ולא תנאף". והיינו שב' כחות של רע יש בעולם, היצר הכעסני והיצר התאווני, וכלפ"ז בא איסור רציחה שהיא הביטוי החזק ביותר לכעס, ואיסור עריות שעניינו שבירת יצר התאוה, והם העיקרים שמסירים את האדם מן התורה. ונבוא לבאר את משמעות הענין שהראה הקב"ה לאומות העולם את לא תרצח ולא תנאף ונתייחדו ישראל להראותם לוח ימין תחילה.

ונקדים לבאר את תוכן הענין שעניינם ותכליתם של מצוות התורה הוא לבנות את מדרגתו של האדם ופנימיותו, דהנה כתב הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"א פ"ד) וז"ל, 'ואולם מעומק עצת חכמתו יתברך שמו, היה לסדר הדברים באופן, שאף בהיות האדם שקוע בחומר יוכל מתוך החומר עצמו והעסק הגופני, השיג את השלימות וההתעלות אל הזך ואל המעלה. ואדרבה השפלתו תהיה הגבהתו, ומשם יקנה יקר וכבוד שאין כמוהו בהיותו הופך את החושך לאור, ואת הצלמות לנגה יזרית. וזה כי הבורא יתברך שמו שם גבולות (מצות לא תעשה) וסדרים (מצות עשה) לאדם בתשמיש שישתמש בו מהעולם ובריותיו, ובכוונה שיתכוון בהם, אשר בהשתמש מהם האדם באותם הגבולות ובאותם הסדרים ובאותה הכוונה שצווה הבורא יתברך שמו, יהיה אותו הפועל הגופני והחמרי עצמו פועל שלימות, ובו יתעצם באדם מציאות שלימות ומעלה רבה, יתעלה בו ממצבו השפל ויתרומם ממנו, וכו', עי"ש.

ומבואר שע"י שמקיים האדם את ההגבלות שמצווה עליהם התורה במצות לא תעשה, ואת הסדרים שעליהם נצטוונו במצות עשה, עי"ז הינו פועל שלימות בגופו ומביאו ליאור באור החיים. והיינו שע"י שמכוין האדם את מהותו ע"פ מצוות התורה, בזה הוא מרומם את עצמו ומביא את עצמו אל הזך ואל המעלה.

ואמנם למרות שכן היא תכלית המצוות להיטיב את האדם ולהיטיב עם האדם, מ"מ טבע האדם שקיימת בו משיכה להסירו מדרך התורה והמצוות, וכמש"כ הגר"ס באגרת המוסר, 'האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו, בל יחת מהעתיד הוודאי עת יפקוד ה' על כל מפעליו ובשפטים קשים יוסר'. והיינו שטבע האדם מחמת היותו מוטבע בחומר, לילך אחר תאוות ליבו בלא חשבון העתיד ולפרוק עול מצות מעל צווארו.

וע"ז כתב הגר"ס בהמשך דבריו, כי הדרך אשר על ידה יש בכוחנו לקבל על עצמנו עול מצות, הוא ע"י שנשריש בקרבנו את האמונה במציאות ה' ובהשגחתו, וז"ל (שם), 'האמונה המרחפת בנו היא ראשית מצעדנו לעבודתו יתברך והוא מאמר חז"ל (מכות כ"ד), 'בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה'. ומאמר חז"ל (ב"ב ע"ח), 'ע"כ יאמרו המושלים באו חשבון, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה'. עכ"ד. והיינו כמש"כ הרמב"ן (בפר' יתרו) כי מצות האמונה היא הקרויה בפי חז"ל קבלת עול מלכות שמים, שהאמונה היא שמביאה את האדם לקבל על עצמו עמ"ש. ופירוש הדברים, שבהיות האדם חי את האמונה במציאות ה' ובהשגחתו, בכך שיבוא עת בו 'פקוד ה' על כל מפעליו', מתוך כך יהיה מחשב תמיד 'הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר מצוה כנגד הפסדה', ויביא את עצמו לקבל עול מלכות שמים בלב שלם.

ועפ"ז נראה לבאר במשמעות הענין במה שלאומות העולם הראה תחילה את הלוח השמאלי ואילו לישראל הראה תחילה את הלוח הימני, שכאשר הראם תחילה את הלוח הימני אשר בו נא' 'אנכי' ולא יהיה לך' עי"ז טבע בהם את האמונה במציאותו ובהשגחתו, ועל כן עי"ז היה בידם את הכח לקבל עליהם את עול מצוות התורה ולהשיב בלב ובנפש חפיצה 'נעשה ונשמע', לפי שהאמונה היא הכלי והבסיס לקבלת עמ"ש, שהיא הכח להתמודד עם יצרי האדם שהם הכעסני והתאווני. אבל אומות העולם ששאלוהו 'מה כתיב בה', כלומר, שאם כתוב בה דבר קשה אינם חפצים בקבלתה, בהם לא טבע תחילה את הכח לקבל עליהם את מצוות התורה, שהראם לוח שמאל תחילה בלא שהראם כלל לוח ימין, ועל כן לא חפצו בקבלתה והשיבו כי הינם מנוגדים למצוות התורה במהותם.

ואין כאן משוא פנים מה של ישראל הראה את הלוח הראשון ולאומות העולם הראה את הלוח השני, כיון שישראל שמלכתחילה לא שאלו מה כתיב בה ורצו לקבלה בכל אופן, במה שאמרו נעשה ונשמע לומר שאין להם נפק"מ במה דכתיב בה, הכל הם מוכנים לקבל על עצמם, להם ניתן הלוח הראשון שהוא הכח להתמודד עם יצרי האדם הכעסני והתאווני, על ידי האמונה והיראה

וקבלת עול מלכות שמים, ואומות העולם שאמרו מה כתיב בה ולא היו מוכנים לקבל על עצמם בכל אופן מה שאינו מתאים להם, לא הראה להם אלא את הלוח השני, שהוא מתנגד למהותם ולעיקר ענינם.

ולפי"ז מבואר היטב שאף שהקב"ה הציע את התורה גם לישראל וגם לאוה"ע, ואוה"ע מיאנו בה, מ"מ זה נחשב שהקב"ה בחר בישראל במה שנתן לנו את התורה, דהבחירה היתה במה שנתייחדו ישראל שהראה להם הלוח הראשון, שרק בכח זה של האמונה והיראה היה בכוחם לקבל את התורה, אמנם זכו לזה ישראל במה שלא שאלו מה כתיב בה, אלא היו מוכנים לקבל התורה בכל אופן.

ונראה כי ענין זה שקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות היא היסוד לקבלת התורה, וכמבואר בתורה בפסוקים אשר באים קודם למתן תורה, "ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים. ופירש שם בתרגום אונקלוס, דשמוע תשמעו היינו קבלה תקבלון, והיינו שהיסוד וההקדמה לקבלת התורה היא בכך שנקבל עלינו עול מלכות שמים לשמוע בקול ה' ולשמור את בריתו, לשעבד את כל עצמותנו לקיום מצות התורה.

וע"ז מוסיפה התורה, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו', וזהו להעמיד שאין ענין מצות התורה לעשותם כחוקים בעלמא, אלא ענין מצות התורה ('הסדרים וההגבלות') היא להעמיד את מהותו ומדרגתו של האדם מישראל, להיות לממלכת כהנים ולגוי קדוש, והיינו שע"י התורה ומצוותיה נתרומם למעלת 'ממלכת כהנים' שפירש"י שכהנים היינו שרים, והיינו הרוממות של ישראל להיות השרים המשרתים לפני ית', וע"י שנגביל את עצמינו מאיסורי התורה (מהיצר הכעסני ומהיצר התאווני) נטהר את עצמנו מן היצה"ר להיות 'לגוי קדוש', דקדושה היינו חיים רוחניים ומרוממים של תורה, ולא חיים של יצרים ותאוות.

ויסוד הכל הוא הקבלת עול מלכות שמים, דבלא קבלת עול האדם הולך שובב אחר תאוות ליבו, ונטייתו לילך אחר היצר התאווני והכעסני, (ואפי' אם לא יבוא בפועל לידי רציחה ונאיפה, מ"מ ודאי שיבוא לידי אבק רציחה ואבק נאיפה). ורק ע"י שהאדם חי את האמונה ומקיים 'וצדיק באמונתו יחיה', שמחמת כן מקבל על עצמו עמ"ש, אזי ע"ז יזכה להתרומם ולהשתייך למעלת 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. (יעוין בדברי החזו"א באגרותיו, שכ' כי המידה אשר נשתבחו בה גדולי ישראל היא הקבלת עול מלכות שמים. והיינו שהיא אשר מביאה ומקיימת באדם את כל מעלתו).

ובגוף הציווי ד'זעתה אם שמוע תשמעו בקולי', פירש"י, 'אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל ההתחלות קשות'. ומבואר שהקבלה קרויה התחלה. והיינו שמכיון שהיא היסוד לקיום מצוות התורה, לכן נחשבת הקבלת עול כהתחלה לקבלת התורה. ומדברי רש"י אלו צריכים אנו לשאוב את כוח לעצמנו, להתגבר על קושי ההתחלה מכח הידיעה כי 'יערב לכם מכאן ואילך'.

ויש עלינו להשקיע את כל כחנו להשיג טעם העריבות הזו, שלפיכך באה בתוך ההקדמה למתן תורה ההדגשה כי מכאן ואילך תערב עליכם, לפי שעריבות זו שבקיום המצוות היא ורק היא שנותנת את הכוח להמשיך הלאה לשרת את ה' בכל עוז, ולקיים בעצמינו 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש'.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת יתרו תשע"ח

וישמע יתרו (ח, א').

בפירש"י שבע שמות נקראו לו וכו'. יתרו ע"ש שיתר פרשה א' בתורה. ובמדרש (פכ"ז, ח') איכא מ"ד שכשהיה נכרי נקרא יתרו, כמ"ש וישב אל יתרו חותנו, ומשנתגייר הוסיף לו הקב"ה אות אחת, כמו שהוסיף לאברהם, ונקרא יתרו.

הנה כל ענין זה שנתתה פרשה יתירה בתורה ונתחדשה ע"י יתרו הוא ענין הצריך לימוד, מהו הענין שעל ידו נתחדש פרשה בתורה. גם צריך להבין דאמו לולי שהיה יתרו בא היה חסר בתורה דין זה של דיינין. ובאמת נראה לכאורה דעצם הפרשה המיוחדת הוא ירידת מדרגה לישראל, שבפרשה זו נתחדש שלא היו ראויים מולם לקבל ממשה רבנו בעצמו, וכמבואר בדברי רש"י בפרשת דברים (א, י"ד) עה"פ הבו לכם אנשים חכמים וגו' ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, חלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, משה רבנו, ממי נראה ללמוד ממך, או מתלמידך וכו', אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו, אנו מביאין לו דורון, והוא נושא לנו פנים. הרי מבואר דלפום רום מעלת ישראל לא היו זקוקים לעצה זו דמינוי דיינין, ואדרבה היו ראויים מולם לקבל ממשה רבנו בעצמו, והסבכתם לעצה הייתה ירידה במדרגתם. ואולי זהו פירוש הענין שיתרו יתר את הפרשה הזאת, כי בעצם לא נצרכה לישראל בהיותם במדרגתם המעולה.

אכן בפנימיות הדברים נראה לבאר בזה, ע"פ המבואר בדברי הגר"א בתקו"ז והגר"ח מוואלווין בנפה"ח ובעוד דוכתי מדברי הזוה"ק שהתורה היא ששים ריבוא אותיות, והם כללות נשמות כל ישראל, וכל אות נגד נשמה אחת מישראל, וכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מודבק ונאחז באות אחת מהתורה, וממנה הוא יונק את חיותו. (וישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה). וכיון שהתורה היא שורש יניקת החיות של ישראל, וזהו סוד קיומם בדבקות כל נשמות ישראל בתורה, א"כ יש להתבונן היכן שורשם של הגרים הבאים ליכנס בנחלת ה' ולחיות חלק בישראל, ואף שבאמת איתא בחז"ל שנשמתם של הגרים היו במעמד הר סיני, אבל עדיין צריך להבין היכן חיבור שורשם לתורה לחיות יניקתם ממנה כישראל. והרי בבא הגר להתגייר מוכרח לבא עמו כח רוחני, שהוא חלק בתורה, שיהא לו מקום ושורש לידבק ולהאחז בתורה, ככל ישראל, ששורש חיותם הוא דבוק באותיות התורה.

ואפשר דמהאי טעמא הוצרך יתרו שהיה ראשון לגרים, ליתר פרשה בתורה, דהיינו פרשה יתירה ונוספת, דבפרשה יתירה ומיוחדת זו יהא מקומו ושורש חיותו לינק ולידבק בתורה ולחיות כישראל. ואפשר שכל הגרים לדורותיהם, נכללו בפרשה יתירה זו, להיות מקורם דבוק ואחוז ויונק בתוספת חלק זה שנתוסף בתורה. ועל שם כך שיתר פרשה זו בתורה נקרא שמו יתרו, משום שרק עי"ז שזכה ליתר פרשה, שיהא שורשו דבוק בה ויונק ואחוז בה, אז הוא יכול להתגייר גירות הרצויה.

אם את הדבר וגו' וצוץ אלוקים ויכלת עמוד וגו' (י"ח, כ"ג).

ופירש"י, אם מצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעקב על ירך, לא תוכל לעמוד. ויש לומר עוד בביאור הכתוב 'צוץ אלוקים', דהיה צריך ציווי מיוחד בשביל קיום עצתו של יתרו, דהנה עצתו של יתרו הייתה להעמיד דיינים, ובשביל להעמיד דיינים שיהא להם כח לדון, צריך שיהא דין ופרשה של דיינים, והרי עדיין לא נאמר כלל פרשת דיינים, וא"כ אינם דיינים כלל ואין להם שום כח לדון כלל, (ואולי כדין נאמנים עלי ג' רועי בקר). וע"כ בשביל קיום העצה של יתרו, היה צריך לחדש פרשת דיינים, ורק אז אפשר לקיים העצה. וי"ל דזהו שאמר יתרו למשה וצוץ אלוקים, דבשביל לעשות את הדבר הזה של העמדת דיינים, צריך הוא לצווי מהקב"ה, דהציווי היינו שיהא ניתן דין ופרשת דיינים, ורק אחר שיהא ציווי ה' על פרשה זו, יתחדש להם כח לדון, ותתקיים עצתו של יתרו.

והנה מבואר דיתרו זכה ליתן עצה ועל ידו נתחדש פרשת דיינין. ונ"ל בזה דהנה בגמ' בסוטה י"א. איתא א"ר חייא ב"א א"ר סימאי ג' היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית וכו'. ונראה דמה שזכה ליתן עצה הוא שכר במדה כנגד מדה, דכנגד מה שברח, ונמנע מליתן עצה נגד ה', זכה ליתן עצה לדבר ה' ושעל ידו יתחדש פרשת דיינין.

ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה ולמצרים וגו' (י"ח, ח').

צ"ב דהרי מפורש בתחילת הפרשה שיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וכדכתיב וישמע יתרו את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, וא"כ מה יש למשה לספר לחותנו אחר שהוא כבר יודע.

וביותר יש להוסיף דהנה ביאר מרן הגר"י זצ"ל דמה שסיפר משה לחותנו הוא משום דיש דין סיפור בנפלאות השם, כדכתיב שיהו בכל נפלאותיו, וביאר מרן הגר"י דעד השתא לא היה לו למי לספר, דהרי כל ישראל גם ידעו מכל הניסים והנפלאות, ורק כשבא יתרו, שלא היה עמה, ולא ידע מכל הניסים והנפלאות, היה יכול לספר לו ולקיים בזה שיהו בכל נפלאותיו. וצ"ב דהרי להדיא בפסוק דיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וא"כ לא היה בסיפור הקיום של שיהו בכל נפלאותיו, שהרי כבר ידע מכל זאת.

ויש לבאר, דהנה בריש הפרשה כתוב דיתרו שמע מכל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, וא"כ י"ל דכל ידיעתו הייתה אודות ישועת ישראל ויציאתם ממצרים, וקריעת ים סוף, דע"ז כתוב שמעו עמים ירגזון, אבל במה שסיפר משה רבנו ליתרו, כתוב ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה ולמצרים, היינו שסיפר לו את כל פרטי הפורענות והעונש שבאו על מצרים, ושהיה זה הכל במדה כנגד מדה, וזה לא ידע יתרו, וא"כ שפיר יש למשה רבנו מה לספר ליתרו, וזהו שסיפר לו משה.

ולפי"ז יש לבאר הפסוקים דלהלן, דכתיב ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, דמייירי כאן משתי עניינים, אחד מענין הצלת וישועת ישראל, ועוד ענין יש כאן והוא ענין פרטי העונש והפורענות שנענשו מצרים ופרעה, ושהכל היה מדה כנגד מדה, דתחילה אמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה וגו', וזהו ברכה על הצלת וישועת ישראל, וזה שמע יתרו מתחילה עוד קודם בואו, ואח"כ הוסיף עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, זה מייירי ממה שמצרים נענשו במדה כנגד מדה.

ולפי"ז יש לבאר מה שאמר עתה ידעתי, ר"ל דאמנם את ישועת ישראל ידע מכבר עוד קודם בואו, אבל את הידיעה על כל פרטי העונש והפורענות, ושהכל היה מדה כנגד מדה, זה נודע לו רק עתה כשסיפר לו משה את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, וזהו שאמר 'עתה ידעתי', ר"ל עתה כשמשח סיפר לו.

והנה בפסוק ט' כתוב ויחד יתרו, ופירש רש"י, וישמח יתרו זהו פשוטו, ומדרש אגדה נעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצרים, היינו דאמרי אנשי, גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפה. ובפשוטו מעם המדרש דדריש ל' חדודין, משום הויחד אינו לשון שמחה בלח"ק, ורק בל' ארמי שמחה הוא חדי.

אכן להמבואר נראה לפרש דבאמת הרי מדובר כאן משני עניינים, מדובר מענין נפלאות הצלת וגאולת ישראל, ומדובר מהעונשים והפורענות שבאו על פרעה ומצרים, וא"כ י"ל ד'ויחד' קאי על שניהם, דעל שני העניינים חדי יתרו, ולכן מתפרש ויחד בשתי אופנים, דכלפי נפלאות וישועת ישראל, מתפרש ויחד מלשון שמחה, ששמח בישועתו, וע"ז אמר ברוך ה' וגו', וכלפי פורענות מצרים, נעשה בשרו חדודין, דכיון דגיורא הוא לא נחא ליה בעונש העכו"ם.

וכל העם רואים את הקולות (כ', ט"ו).

בפירוש הרא"ש כתב ז"ל וכל העם רואים את הקולות, פירוש נהנים מן הקולות וכו'. וצ"כ מה ההנאה שהיה להם מן הקולות.

ונראה לבאר, דההנאה היינו שהתורה נתנה להם חיות ומזון ופרנסת גוף ונפש, דבעת מתן תורה הגיעו כלל ישראל להשגת התורה בשלימות, עד כדי שהתורה הייתה להם פרנסה ומזון וחיות. וזהו ההנאה שהייתה להם מן הקולות, שהקולות נתנו להם הנאה מזון השכינה, ומזה היה להם חיות ומזון, וישראל ואורייתא חד הוא, לכן שייך הדבר שישראל יהיו ניוונים מהתורה. וכעין דברי הרמב"ן בפ' בשלח בענין המן, שהמן הוא להם אכירים, היינו להם שאוכלין מלאכי השרת, והיינו שהוא מזון רוחני, וכלשונו שהוא מתולדת האור העליון שנתגשם כרצון בוראו יתברך עיי"ש כל דבריו. והיינו שהרוחניות והאור העליון היוזן ופרנס את ישראל.

ואאמור"ה הגאון זצ"ל היה מספר מעשה רב מהגר"א שהיה בפרישות גדולה, ואכל למזונו רק שני זיתים, וגם שני זיתים אלו, לא לעסם אלא בלע אותם, והיה אחד מתלמידיו שניסה גם לילך בדרך זו ולנהוג בפרישות, ולמעשה הביא עצמו לכלל סכנה, והביאו אותו להגר"א שידבר עמו להניאו מהנהגה זו, ואמר התלמיד הרי רבנו נוהג כן, הרי הגאון את זקנו וגילה את צווארו, והיה נראה כאדם בריא וחזק, ולא כחוש כאחד הנוהג בפרישות, ואמר לו שאם הוא נעשה כחוש ובא לכלל סכנה אין הפרישות דרך בשבילו, ורק מי שהפרישות אינה מכחישתו ואינה גורמת לו סכנה, יכול לנהוג בפרישות.

וביאור הדברים הוא עפ"י דברי המדרש (מדר"ר פט"ז, פ"ה) עה"פ בסו"פ כי תשא 'לחם לא אכל ומים לא שתה', ודרשו חז"ל לחם לא אכל, אבל מלחמה של תורה אכל, ומים לא שתה, אבל ממים של

תורה שתה. הרי דיש אדם שמוזנו ופרנסתו הוא מלחמה של תורה ומימי התורה, וזהו הבחינה של אוכלי המן, שהמן היה לחם מן השמים, דהיינו שהוא מזון רוחני מעוה"ב, ושוב אינו נצרך למאכלי עוה"ז.

וזהו הביאור בפסוק דכתיב במן 'ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו', למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, היינו שהמן היה מזון לא מצד תבונתו הגשמית, אלא משום שהיה מזון רוחני, ומחכח הרוחני שהיה בו ניוונו ונתפרנסו.

זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח').

דעת הרמב"ם (פכ"ט משבת ה"י) דגם בקידוש היום אסור למעום קודם שיקדש. והראב"ד נחלק עליו, דרך בלילה הוא דאסור למעום קודם הקידוש. ומעמיה דהראב"ד מבואר בדבריו שכתב ז"ל שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין, ומשמע דמפרש דקידוש היום הוא מעשה קידוש שעל ידו מתקדש היום, וכמעשה הקדשת קרבן וכיו"ב, ועל כן אחר שקידש, שוב אי אפשר לקדש בשנית, ובהכרח דקידוש היום אינו קידוש כלל, רק מצוה לברך על הכוס, וממילא מותר למעום קודם שיקדש.

ובביאור דעת הרמב"ם דגם קידוש היום דין קידוש הוא, יש לבאר דהרמב"ם פליג אעיקר יסוד דברי הראב"ד דקידוש הוא מעשה קידוש על היום שעל ידו היום מתקדש, אלא ס"ל דקידוש עניינו הוא אמירת דברי שבח וקידוש, וכלשון הרמב"ם בתחילת הפרק בעיקר מצות קידוש שכתב מצות עשה מהתורה לקדש את יום השבת וכו' כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש. דמזה משמע דגדר הדברים הוא שאין זה מעשה קידוש בפועל, אלא דברי קידוש גרידא.

ונראה דכן מבואר מדברי הרמב"ם שכתב דצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום, וביציאתו בהבדלה, ומבואר דקידוש והבדלה ענין אחד הם, ואם קידוש עניינו מעשה קידוש שעל ידו מתקדש היום, וכדס"ל הראב"ד, הרי זה לא שייך בהבדלה כלל, ולא שייכא הבדלה לקידוש כלל.

אכן להמבואר דענין הקידוש הוא רק מצות אמירת דברי שבח וקידוש, אז שפיר י"ל דכמו דיש מצוה לומר דברי שבח בכניסתו, ה"נ יש מצוה לומר דברי שבח ביציאתו, דביציאה מלווין לו בדברי שבח, וכדאייתא בפרק ערבי פסחים דהבדלה הוא לזוי לשבת מלכתא, ושפיר שייכי קידוש והבדלה אהדדי.

ואדאירינן בענינא דקידושא רבא, נזכיר את חידושו של מרן הגר"ז זצ"ל למעשה, שאע"פ שבקידוש הלילה מבואר בגמ' בערובין דף מ', דהיוצאין ידי חובת קידוש אינן חייבין לשתות מכוס של ברכה, אלא שיטעום המברך או אחר, יצא מרן זצ"ל לדון בדבר חדש, דבקידוש היום חייב כאו"א לשתות, וטעמו, דמאחר ובקידושא רבא אין ברכה מיוחדת כמו בקידוש הלילה דיש ברכה דאק"ב ורצה בנו וכו', אלא רק ברכת בפה"ג, וברכה זו היא ברכת הנהנין, ובבה"נ אינו יוצא אלא א"כ שותה מהיין.

ואע"פ דבגמ' בר"ה דף כ"ח מבואר דבברכת בפה"ג דקידוש, יצא מוציא, כדן ברכת המצות, ומבואר דהוה ברכת המצות, סבר מרן זצ"ל דבעצם היא ברכת הנהנין, אלא שבה מקיים מצות קידוש, ותורת ברכת הנהנין יש בברכה זו, וע"כ אין יוצאין ידי קידוש אלא בקיום ברכת הנהנין. וכשאמר חידושו זה לפני רבנו הגר"ח, בשעת מעשה לא היה נראה כמסכים, אבל אח"כ ראוהו נוהג כן למעשה.

תורת ראשי הישיבות

יו"ל לע"נ מדרן ראש הישיבה הגרמני"ל שטיינמן זצוק"ל | גיליון מס' 6

**הגאון הגדול רבי חזקיהו יוסף שרייבר שליט"א
ראש ישיבת מהרי"ל**

בעניין שבירת הלוחות

שהיה כתוב בלוחות אנכי ה' אלקיך ועונשו אצלו זובח לאלהים יחרם לפיכך שבר את הלוחות, ויאמר להשמידם מיד התחיל חוגר בתפלה הוי ויחל משה את פני ה' אלקיו שעמד בקלות ראש לפני הקב"ה לבקש צרכן של ישראל הוי ויחל משה. עוד שם משל לשר שנטל אשה וכתב לה כתובה ונתנה ביד השושבין לאחר ימים יצא עליה שם רע מה עשה השושבין קרע את הכתובה אמר מוטב שתהא נדונית כפנויה ולא כא"א כך עשה משה אמר אם אין אני משבר את הלוחות אין לישראל עמידה שנאמר זובח לאלהים יחרם מה עשה שברם אמר לו להקב"ה לא היו יודעין מה היו כתוב בהם.

והנה יש כאן שני נוסחאות האחד כפוטרם בתורת פנויה, והשני כפוטרם מתורת שוגגין, ושניהם צ"ת, דמה שייך לפוטרם למפרע במה שעשו טרם נשבר, ואמנם י"ל דבשבירתם פקע דינם משום דדייני' להו כדהשתא, אבל אין בזה ישוב על ענין שוגגין, וגם עיקר הדבר צ"ת מה היא פעולת שבירתם בהפקעת דינם הכי באמת פקעה תורה בזה והלא קיבלוה לפני הלוחות, ואמנם חז"ל תלו זאת בפסוק זובא לאלוהים יחרם אשר לא ניתן בהר ביום השרב וי"ל דבלוחות היתה נתינתו וכמוש"א בירושלמי שקלים פ"ו ה"א חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה ממולאים בתרשיש כימא רבא, רבי שמעון בן לקיש כד הוה מטי הדין קריאהוהו אמר יפה לימדני חנניה בן אחי רבי יהושע מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה. וקאי שם על הלוחות עיי"ש, אלא דא"כ

אחז"ל ששבר את הלוחות כדי לפטור את ישראל מן הדין ריה"ג אומר אמשול לך משל למה"ד למלך ב"ו שאמר לשלוחו צא וקדש לי נערה יפה וחסידיה ומעשיה נאין הלך אותו שליח וקדשה לאחר שקדשה הלך ומצאה שזינתה עם אחר מיד היה דן ק"ו מעצמו ואמר אם אני נותן לה כתובה מעכשיו נמצא מחייבה מיתה ונפטרנה מאדוני לעולם כך היה משה הצדיק דן ק"ו מעצמו אמר האין אני נותן להם לישראל את הלחות הללו מזיקני אותן למצות חמורות ומחייבני אותן מיתה שכך כתוב בהן זובח לאלהים יחרם אלא אאחוז בהן ואשברם (אדר"נ פ"ב). ובשמו"ר רשב"נ אמר עמד בפרץ לפניו דבר קשה משל למלך שכעס על בנו וישב על בימה ודנו וחייבו נטל את הקולמוס לחתום גזר דינו מה עשה סונקתדרו חטף את הקולמוס מתוך ידו של מלך כדי להשיב חמתו כך בשעה שעשו ישראל אותו מעשה ישב הקב"ה עליהם בדין לחייבם שנא' הרף ממני ואשמידם ולא עשה אלא בא לחתום גזר דינן שנאמר זובח לאלהים יחרם מה עשה משה נטל את הלוחות מתוך ידו של הקב"ה כדי להשיב חמתו, למה"ד לשר ששלח לקדש אשה עם הסרסור הלך וקלקלה עם אחר הסרסור שהיה נקי מה עשה נטל את כתובתה מה שנתן לו השר לקדשה וקרעה אמר מוטב שתדון כפנויה ולא כא"א כך עשה משה כיון שעשו ישראל אותו מעשה נטל את הלוחות ושברן כלומר שאלו היו רואין עונשן לא חטאו, ועוד אמר משה מוטב נידונין כשוגגין ואל יהו מזידין למה

הלא יקשה דאם תלוי הענין בלוחות הרי עדיין לא קיבלום.

ובשבת פז. אמרו דדרש ק"ו מפסח שלא לתת את התורה למשומדים, וברש"י שם התורה כולה תלויה בלוחות הללו, הרי שבנתינת הלוחות היה ענין נתינת תורה.

ובנדירים לח. אמר ריב"ח לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלקי אותי צוה ואני לכם ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא. והנה התורה מלאה בצו את בני"י וע"כ דהכוונה על תורה עצמה ללמדה, והיא נתלית בכתבן של לוחות.

ומצינו דבר נורא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה והיה משה תפוש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיי ריוח באמצע כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר ולכל היד החזקה יתא שלמא על ידא דגברת עליה מינא, רבי יוחנן בשם רבי יוסה בר אביי הלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן דכתיב ואתפוש בשני הלוחות, תני בשם רבי נחמיה הכתב עצמו פרח. והנה משה תפושם לשבירה ולא למסירה, אבל כפה"נ לולא תפושם והיו שבים למעלה ל"ה חוזרים ונתינים אליו בשניות, ובפשוטו ל"ה מטרתו השבירה אלא התפיסה בידיו שלא ישוב למעלה, ובשמו"ר יש פלוגתא, רבנין אמרי אלו עשו ישראל אותו מעשה עד שלא ניתנו הלוחות למשה לא היו יורדין בידו, ר' לוי אמר משעשו אותו מעשה נתן הקב"ה למשה את הלוחות כמו שכתוב ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו. אלא שהרי מעשה התפיסה היה בעת ראות משה הרי שלפני שבא הדבר אל ידיעתו של משה [וכמאמרם ז"ל שם אתה מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך היה תופס בלוחות ולא היה מאמין שחטאו ישראל אמר אם איני רואה איני מאמין שנא' ויהי כאשר קרב משה אל המחנה שלא שברן עד שראה בעיניו אי להם לבני אדם שהם מעידים מה שאינם רואים אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה שאמר לו

כי שחת עמך אלא הודיע משה דרך ארץ לישראל אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה] ל"ה זה בדרגא של מניעת לוחות מצדו עכ"פ והמלחמה על הלוחות היתה בראייתו בלבד.

הנה יש לוחות ויש מכתב כמפורש בכתוב, ושברי לוחות מונחים בארון כבעלי ערך.

חז"ל אמרו קול ד' חוצב להבות אש שהדיבור נחקק על הלוחות, הרי שכח לו לדיבור להחקק ככתיבה.

לכאורה ענין כתיבת חריטה היא העדר הקיום שבמקום האיסור והציזיוי כמי שאינו קיים, וכתיבת דיו ענינה בעל ערך לעצמה יש בה כתב המלמדנו והיא גופה של אזהרה ואילו כתיבת חריטה היא פעולת הדיבור ותוצאותיו.

כבר אחז"ל שהדיבור סובב כל מחנה ישראל ומשמאלו בא לימינו של הקב"ה ומשם ללוח, הרי שקבלתם הכתיבה הדברים, וזה ענין חריטה, ואילו כתיבה הבאה ללמד צורתה בדיו נוסף.

הלוחות עצמם היו מעשה אלוקים, נבדלו מכל הבריאה שנבראת במאמר, כי מאמר הוא נבדל באשר השומע מקיים ואילו מעשה אלוקים גלמי כצורתו, והלוחות היו אבן אין בו מאומה זולת קיומו והווייתו על קיומו יבנו ויחקקו והוא אינו נפעל מאומה כי כלי אבנים אין בהם תורת כלים הרי שרק החקק קיים בו והוא גולם נבדל.

יש חריטה שענינה רק קבלת השפעה ואילו הלוחות נחרטו מצד אל צד אין דבר במקומם, וענין מזה ומזה הם כתובים הוא דבר נוסף שהיה הכתב שוה מפנים ואחור, וזה סוד נוסף בחריטה זו.

הלוחות שייכים לכלל ישראל והושמו בארון בקה"ק כאשר יושם שמנם ולחמם, היא הברית בינם ובין יוצר עולמים באשר קבלתם את הדברות חצבה בבריאיה.

ענין השבירה היא השפעת המעשה על משה עד כדי ביטול הברית ופטור ישראל בביטולם, ויש דרגת קביעת שגגה, והנה אין המעשה מרצונו אלא שלא נתאמץ יותר להיות מעל לכלל ולשופטם כבעלי ברית.

(נמסר ע"י תלמידים - לא מוגה).

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זצלה"ה

בס"ד | גליון 242 | שנה ה' | פרשת יתרו | שנת תשע"ח

שיהא שם שמים מתאהב על ירך

שיחה שמסר רבנו למגיד שיעורים מטעם
ארגון תודעה כמוצג"ק פר' יתרו תשנ"ז

כל דבר שאדם עושה הוא יכול להרויח בזה הרבה ברוחניות, ויכול לקלקל בזה, כי בכל פעולה שהוא עושה אם הוא חושב לעשות בזה איזה מצוה, לעשות בזה נחת רוח להקב"ה, יש לו שכר, אבל אם הוא חושב על צד גשמי שיש בזה, אין לו כלום! והנה כולכם ב"ה עוסקים לקרב במקומות שונים, ועליכם לדעת שיש אפשרות להרויח מאד מזה ויש אפשרות שלא ישאר מזה כלום, ומסתמא כולכם כוונתכם לשמים ואינכם עושים את זה בעיקר בשביל גשמיות אלא בעיקר למטרה הרוחנית שבזה, להשפיע תורה ויראת שמים. אך צריך לדעת כי האנשים שאתם מדברים אליהם הם רחוקים מלהיות בני תורה ממש, אמנם יש להם מסתמא קצת לחלוות של תורה ע"י שהם מתקרבים לתורה, אך עדיין חסר להם הרבה, וכדי להכניס רוח חיים לאנשים האלה זה לא פשוט, כמו שיועד כל אחד בעצמו עד כמה שקשה לו בעצמו להתחזק, שיהיו כל המעשים שלו לשם שמים, ומי זוכה לזה?

הלואי שנזכה לזה. על אחת כמה וכמה אנשים פשוטים שהיו רחוקים מאד, אם רוצים להכניס להם רוח תורה, רוח אהבת תורה, זה קשה מאד. מצינו בפרשת יתרו: ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ד' וגו', ופרש"י ויספר משה לחותנו, למשון את לבו לקרבו לתורה! והנה יתרו הרי בא ממקום רחוק - ממדין, שהיה שם ראש - כהן מדין! האדם החשוב ביותר שם. ועזב את הכל, ורצה לבא למדבר לכלל ישראל, ובדאי בימים ההם לא היה זה דבר קל ליסוע בדרך ארוכה כזו ועבר מסתמא כמה וכמה הרפתקאות עד שהגיע אל המדבר למשה רבינו.

וכאשר הגיע אליהם, משה רבינו מתחיל לספר לו את כל אשר עשה ד' וגו', כדי למשון לבו לתורה. ומפרש השפתי חכמים שהכריח את רש"י לפרש כן, דאם לא כן למה סיפר לו הא כבר שמע הכל כדכתיב וישמע יתרו, וע"כ שסיפר לו כדי למשון את לבו לתורה [וצ"ל דאע"פ שיש מצוה לספר נפלאות הבורא - שיחו בכל נפלאותיו, לספר את הניסים ונפלאות שעשה הקב"ה. מ"מ לגבי זה כבר היה מספיק מה שכבר שמע יתרו על זה הרבה עד כדי כך שבא מחמת זה אל המדבר ללמוד מה שיוכל ללמוד שם, ולכן בשביל זה לא הוצרך לספר לו, וע"כ ה' רק כדי למשון את לבו לתורה]. ומשמע מזה דאפי' שכבר ידע יתרו את הכל עד כדי כך שבא למדבר! בכל זאת ה' צריך ג"כ שמשו רבינו יספר לו כדי למשון את לבו לתורה. ולכאורה מה זה מוסיף מה שישמע את זה משה רבינו יותר ממה ששמע עד עכשיו, הרי את עצם הסיפור לא נזכר שהיה משה רבינו מספר יותר ממה ששמע יתרו עד עכשיו?

אלא שיתרו בא לשמוע את זה מאדם שהוא חי בזה, דכל מה ששמע עד אז היה רק מאנשים שלא "חיו" את הדברים, אלא שמעו מאחרים והתפעלו קצת.
והוא בא לשמוע מאדם שחי את הדברים דלמשון

והנה כרגיל בימינו אדם כשנוסע עם מונית ומשלם להנהגה. האם משהו חושב על זה?

בודאי הוא משלם, אבל אינו חושב אלא משלם, כמעשה קוף - תשלום מעות בעלמא. אבל אדם כמו החפץ חיים, אינו עושה מעשה סתם, אלא הוא זוכר במחשבתו שעכשיו הוא מקיים מצוה עשה של ביומו תתן שכרו, ואת "הלאו" של לא תלין וגו'. ובכל מעשה ומעשה שעושה הוא יודע מה שעושה. וכשעושה מעשה הגון שע"ז אנשים באים לידי אהבת ה' הוא חושב בלבו "ושמח" שמקיים עכשיו מצוה "ואהבת את ד' אלוך". שדרשו חז"ל שכלול בזה ג"כ שיביא לידי כך שיאהבו האנשים את הקב"ה, וחושב בלבו עכשיו אני גורם בזה נחת רוח להקב"ה, ובזה הוא מכניס שמחה בלבו שמקיים עכשיו מצוה גדולה כזאת! והיות שאתם זוכים ללכת ולקיים מצוה זו של ואהבת את ד' אלוך, לאהב את התורה, את יראת שמים על הבריות, ותורה אין הכונה רק לימוד התורה, אלא גם לימוד התורה וגם קיום כל המצוות, וכל זה צריך לאהב על אנשים. ואי"ז

דבר קל, אבל זה תלוי בכל אחד ואחד, עד כמה שהוא בעצמו ירגיש שהוא עושה את זה, ובשעה שהוא מלמד אותם תורה לא יחשוב רק ללמד את הדבר הפשוט, אלא שרוצה להכניס בזה יראת שמים ורוצה להכניס בזה אהבת תורה והוא ממלא את עצמו באותה שעה באהבת תורה. אני עושה עכשיו רצון ה', ואני עושה עכשיו את התפקיד שבשביל זה נשלחת! אם יחשוב כך אז "התועלת תהיה אחרת". ובלי שיחשוב את זה הוא גם טוב ואיך שיהיה יש בזה משהו. אבל אין דומה לזה! אין בדומה לזה! וכל מה שהאדם יהיה יותר ממולא בשעה שלומד עם הרגש של אחריות, עם הרגש של אהבת תורה, עם הרגש לאהב את הקב"ה על הבריות, יהיה זה דבר אחר. והכלל הוא שצריך לחשוב כי בדרך כלל עושים את הכל בשיגרה, וכשצריך לומר שיעור בודאי אומרים שיעור, וכשצריך לעשות דבר אחר עושים את זה, וכולנו צריכים חיזוק בזה, אבל באמת אם היה צריך לחשוב היה הכל אחרת. **ובזמן שאומר שיעור היה מקיים ואהבת את ד' אלוך שזו "המצוה הגדולה ביותר"** ומי זוכה לאהבת ה'! אך לכל הפחות לקיים את הסניף של אהבת ה' שיכול לקיים בזה, וממילא גם התועלת תהיה אחרת כשירגיש את זה.

לכן כל אחד ואחד מה שיתחזק יותר יהיה יותר תועלת מדבריו, וגם הוא בעצמו בכל דבר שעושה הוא יתרומם, וירגיש קירבה יותר להקב"ה. ויעזור הקב"ה שכל אחד ואחד מכם יצליח להכניס רוח תורה ורוח יראת שמים בכל האנשים, וגם אתם לעצמכם, וכולנו נתחזק בעזרת הקל יתברך.

לבו לתורה לא שייך אלא מאדם שחי בזה! ומשה רבינו וכלל ישראל היו אז במדרגה של מתן תורה. ובין אם בא קודם מתן תורה כמ"ש במח' במכילתא או לאחר מתן תורה מ"מ הם היו תחת הרושם החזק של מתן תורה. ואם בא לפני זה כמ"ש הרי כתוב שבכל מ"ט ימי הספירה מניסן עד מתן תורה היו ימים שבכל הזמן היו צריכים להשתפר במדות עד שיבואו למצב של קבלת התורה. ועכ"פ הם כבר ציפו למתן תורה.

וגם אם זה היה לאחר מתן תורה בודאי הם היו כל הזמן במדבר תחת רושם של מתן תורה, ובפרט משה רבינו! והם היו חיים בזה. וכל זמן ששומעים סיפור אע"פ שהתפעלו מהשמיעה, מ"מ אי"ז דומה לשומע מפי משה רבינו. ואצלו התורה היא החיים שלו. וכן גם כלל ישראל, ובזה רצה משה רבינו למשון לבו. אך בסיפורים לבד אי"ז כלום גם סיפורים יפים מאד! כי יתרו לא ה' אדם פשוט אלא אדם גדול היה, וכדי למשון לבו צריך אדם כמשה רבינו שהוא יכול להשפיע עליו על ידי שיספר לו דברים מה שהוא חי אותם.

והנה חז"ל אומרים ביומא (דף פ"א) ואהבת את ד' אלוך, שיהא שם שמים מתאהב על ירך, לא רק שהוא יאהב את הקב"ה אלא שיראה לגורם שאנשים אחרים יבואו לידי אהבה להקב"ה. ומפרש כיצד - על ידי שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו "אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה", או להם לבריות שלא למדו תורה! פלוני שלמד תורה - ראו! כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו וכו', אבל מי שקורא ושונה וכו' ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו "אוי לו לפלוני שלמד תורה" אוי לו לאביו וכו'.

והנה כשאדם עושה איזה דבר הגון, האם הוא חושב בעצמו שעושה דבר הגון כדי שעל ידי זה יקרב אנשים לתורה, הרי בדרך כלל לא חושבים על זה. אלא עושה כן כיון שכך עושה אדם הגון. אבל אם יחשוב על זה - יש לו שכר "כפול". אחד מה שעושה דבר הגון. וגם יש לו שכר על מה שעל ידי מעשיו הוא מקרב אנשים לאהבת הש"ת, וזה נכלל במצוה של ואהבת את ד' אלוך, לאהב את הקב"ה על הבריות.

כל מעשה שאדם עושה, הוא יכול לעשות בלי שירגיש מה שעושה, ואפי' כשעושה דברים טובים, הדבר תלוי, כי אם עושה יחד "עם לב", יחד "עם מחשבה", ויודע מה שהוא עושה! הוא בונה בזה ממש עולמות שלמים. אבל אם ח"ו אינו יודע, אז אפי' אם יוצא מזה דבר טוב ויש לו שכר על זה אבל זה לא יהיה כל כך...

ושמעתי פעם מעשה מקרוב של החפץ חיים זצוק"ל, שנסע פעם החפץ חיים עם עגלה שהיתה נקראת בימים ההם בשם "דראזקע", ונסע איתו ביחד אותו הקרוב, וכשהגיעו למקום שהיו צריכים להגיע, לקח הקרוב ההוא ושילם שכר לבעל העגלה, אמר לו החפץ חיים "אתה יודע מה עשית!" ונבהל מה רוצה ממנו הח"ח. והסביר לו הח"ח אתה יודע מה עשית? קיימת ביומו תתן שכרו, וקיימת את הלאו של לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר, והתחיל לחשב עמו שיראה את המצות שעשה, ואמר לו: אתה יודע! את כל זה עשית עכשיו.

הודעה

לקראת ב' חדשים לפטירת רבנו זיע"א
צרפנו מאמר נכבד ואודותיו
מאחד מחשובי התלמידים
ש"ב הרב הגאון
רבי בנימין גרוסברד שליט"א
מח"ס מנחת בנימין על קדשים

פעם אחת התייגע רבנו טובא בדברי תוס' וכאשר הבין את הפשט היתה לו שמחה עצומה, ואמר לנכדו:

"אם אני אגיע לעולם האמת ויגידו לי מה אתה מבקש שכה, אני אומר לרדת שוב לעולם הזה ולהתייגע בתוס' ולהבין אותו".

מה היה שכר תלמידו של רבי פרידא

בגמ' עירובין (נה ב) מסופר על רבי פרידא שלימד לתלמידו כל דבר ארבע מאות פעמים, ופעם אחת לא היה התלמיד מרוכז וחזר לו רבי פרידא עוד ארבע מאות פעמים נוספות, נפקא בת קול ושאלה לרב פרידא אי ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי, אמר דניזכו אנא ודרי לעלמא דאתי, אמר להן הקב"ה תנו לו זו וזו.

הנה הגמ' מתפעלת מגדלותו של רבי פרידא, שחזר לתלמידו שמונה מאות פעמים על דבר אחד, ושכרו היה שנוספו לו ארבע מאות שנות חיים וזכו כל בני דורו לעולם הבא. ובאמת יש להתבונן על כח הרצון של אותו תלמיד, שישב לשמוע מרבו כל דבר ארבע מאות פעם, וכשעדיין לא הבין חזר שוב עוד ארבע מאות פעמים, והנה בגמ' לא מסופר על שכרו של התלמיד? וי"ל, דהנה התלמיד בכח התמדתו זכה לאחור שמונה מאות פעמים להשכיל ולהבין דברי התורה הקדושה, וכיון שכן אין צורך לפרש שכרו, דהרי שכרו של העמל בתורה ולהבין גדול עשרת מונים! מארבע מאות שנות חיים, ומה שיצאתה בת קול לרבי פרידא הוא על החלק של התמסרותו לתלמידו, אך על החלק של לימוד התורה ועמלה, על החלק של תוספת הבנה בתורה הקד', לא שייך שכר בעולם הזה כלל.

שכר הכיבוד

בגמ' בקידושין (דף ל"א ע"ב) איסתייעא מילתי, ודרש אבימי מזמור לאספ, מבואר דבשכר שכ"כ כיבד אביו, זכה שהבין פירוש במש"כ מזמור לאספ, ראה שם בתוס'.

והנה דרשינן בדף ל"ט ב' למען ייטב לך והארכת ימים לעולם שכולו טוב, ולא נזכר שם שכר אחת, וצ"ל דמה שזכה להבין פירוש טוב בתנ"ך, זה מעין עולם הבא. [אילה"ש שם]

ללמוד תורה וללמדה

לפני כארבעים שנה ראה הגאון רבי בן-ציון פלמן זצ"ל שרבנו מתנהג בפרישות רבה אז שאלו האם הוא גם יכול לעשות זאת? ענה לו רבנו אתה גם יכול לעשות זאת אבל רק אם זה לא יפריע לך שניה אחת מלימוד התורה, ואם זה יפריע לך זה לא שווה.

לפני כמה שנים הביאו מזרון חדש לרבנו כדי להחליפו עם המזרון שהיה לו מאז שהגיע לארץ ישראל. לאחר כמה ימים ביקש מרן ראש הישיבה שיחזירו לו את המזרון שהיה לו והסביר "כשאני קם מהמזרון החדש לוקח לי דקה יותר [היות שהוא שקוע יותר אז זה יותר קשה לקום] וחבל לי על הדקה הזאת!". (דברי שירה)

עיקר מלחמת היצר הרע

כותב תלמידיו הרה"ג ריי"י שליט"א שאלתי פעם את רבינו אומרים על הגה"ק רבי יהושע לייב דיסקין שהיה שומע בר"ה תקיעות כל היום, הוא רצה שהתקיעה תהיה ישרה וחלקה אז הוא שמע כל היום תקיעות, שאלתי אותו מה הוא אומר ע"ז?

בהתחלה הוא דיבר לדינא אם מותר לתקוע תקיעה שלא לצורך, ודיבר על אתרוגים אם מותר לקחת הרבה אתרוגים לבהכ"נ ביו"ט אם זה הוצאה שלא לצורך, ונו"נ בזה. אח"כ הוא אמר דבר נורא! משפט מזעזע. הוא אמר ככה: כולם רוצים לעשות את החומרות של ר' יהושע לייב, את התקיעות של ר' יהושע לייב, אבל ללמוד תורה כמוהו האם מישוה רוצה ללמוד כמו שר' יהושע לייב למד? הוא היה יושב כל הלילה עם נר גדול ולומד בהתמדה נוראה, הוא יושב על הכסא ולומד ולומד ולומד כל הלילה בלי הפסק, מישוה רוצה ללמוד כמותו, מישוה מחפש את החומרה ללמוד כמו ר'

יהושע לייב? מה כן רוצים את התקיעות שלו, מדוע?

אז הוא אמר בערך בזה"ל: היצה"ר לא איכפת לו שתשמע תקיעות כל היום העיקר לו שלא תלמד. היצה"ר יודע על מה לעשות את המלחמה, לא אכפת לו שכל היום תשמע תקיעות העיקר שלא תלמד. אנחנו צריכים ללמוד, מי שרוצה דברים אחרים יחשוב טוב האם זה לא מגיע מהיצה"ר, היצה"ר רוצה שלא ילמוד.

שמעתי פעם מהג"ר אפרים שטראוס משיג בשיבת קול תורה, ששאל את רבינו מה להגיד לבחורים בשיחה לפני ר"ה?

ואמר לו רבנו עיקר מה שאכפת ליצה"ר וזה עיקר העבודה שלו שלא יצאו תלמידי חכמים. לא איכפת לו שיתפללו שיעשו מצות מעשים טובים, וודאי שהוא לא רוצה את זה, אבל העיקר אצלו שלא יהיו ת"ח.

ואמר רבינו הרי הוא כ"כ צודק, תראו מה זה כח של ת"ח אחד, מה חזו"א אחד יכול לעשות, איזה מהפכה הוא עשה בכל העולם בן אדם אחד. איך הוא עשה את זה ע"י תורה, וזה המלחמה הכי גדולה של היצה"ר, בזה הוא משקיע את כל הכוחות למנוע שיצאו ת"ח, הוא יודע במה להשקיע את המאמץ העיקרי שלו.

וסיפר תלמיד רבנו: היה מפליא לראות את רבינו איך מגיע לומר שיעור או שיחה בעודו טרוד למעלה ראש בהנהגת הכלל ישראל, והיה אומר בכזה חיות בכזה ברען. שנה אחת טס לחו"ל בעש"ת וזמן קצר אחרי שחזר כבר בא למסור את השיחה השנתית כרגיל, ולא ניכר עליו כלום מה עשה זמן קצר קודם. בכל שיעור שאמר בכלל ראינו את האש הגדולה את הריתחא הגדולה שבין קטע לקטע שרבינו ה' מוכרח להפסיק זמן ממושך מחמת הרעש שנעשה בכל הכולל עד שהיו משתיקים את הציבור כדי שיוכל להמשיך את השיעור.

כשאמר שיעור בחולין פרק בהמה המקשה קיץ תשע"א שמעתי שאמר לפני כן לבני ביתו "מחר יהיה מלחמת עולם בשיעור". וזכרני שפעם אמר שיעור ותוך כדי השיעור שינה את המהלך שהכין ואמר דברים חדשים.

שכחתי את הגמרא

פ"א נבחנו ילדים מחיידר מסויים אצל רבנו על פרק אלו מציאות ובחן אותם וידעו, ובמהלך הבחינה שאל אותם מה הדין ניפול הנמצא, ושתקו ולא ידעו וגם המלמד שלהם לא ידע, ורבנו קם לארון והוציא גמרא והסתכל [כי המבחינים היו בדרך כלל שרבנו שואל בע"פ] וחזר ואמר אי ווי איזה בושות התחלף לי בבא מצינעא בבבא בתרא שהסוגיא של ניפול הנמצא נמצא בבבא בתרא כ"ג, א ואני בחנתי אותכם על בבא מצינעא כ"ג, א, אי ווי אני מתחיל לשכות את הלימוד.

והם התפעלו מכך שרבנו לא התבייש לומר ברבים שהתבלבל וכו'. אך למעשה התברר שהתוס' בבא מצינעא כג, א מביא את הגמ' של ניפול הנמצא, ורבנו ראה שאינם יודעים את דברי התוס' על המקום לא הם ולא המלמדים שלהם, אז הטיל את הברשות עליו כאילו הוא שכח ולא הם.

כוח התורה יציל

שח לנו הגאון רבי אפרים רוטשילד שליט"א מראשי ישיבת תורה בתפארתה, שבזמן מלחמת המפרץ הוריו לחצו עליו לחזר לחו"ל מפחד שיקראו כאן אסונות גדולים.

והלך לשאול את רבנו זצ"ל, ואמר לו רבנו אל תפחד בעזה"ת לא יקרה כאן דברים נוראים. ושאל אותו ילמדנו רבנו מנלן? אמר לו רבנו שיש הרבה תורה בארץ ישראל ולא יוכלו להלחם בכל כך הרבה תורה.

ושאל את רבנו הרי לפני השואה גם היה הרבה תורה וזה לא הואיל ביום עברה? אמר לו רבנו: יש הבדל, אמנם לפני השואה היה תורה אבל בעיקר למדו הבחורים הרבנים, והראשי ישיבות אבל המון העם למדו פחות, אבל בדורינו התחדש ואכשר דרא שכל בחור שמתחתן הולך ללמוד בכולל ויש אלפי אברכים שלומדים וזה כוח עצום שהסט"א בעזה"ת לא יוכל להילחם בו. [את המאמר במלואו אי"ה נפרסם בקו' כאיל תערוג - מעלת האברכים]

חבל שלא ראית

פ"א הגיע גביר גדול לרבנו עם צ'ק עצום עד למאוד שיתנו לאברכים שילמדו מקצוע ורבנו לא נגע בזה.

ואמר לו: אתה חושב שהאברכים עצובים ואתה בא לעזור להם שיצאו לעבודה, חבל שעכשיו כבר נגמר הסדר בכולל פונבזי אחרת הייתי נוסע איתך ומראה לך את האושר שלהם בתורה ובעוה"ז, שהם מאושרים הרבה יותר ממך בעולם, ואתה בא להוציאם ממקור חיותם?!

המשך שיעורי הגרמ"צ פלמן זצ"ל

מקדש שנית בביתו, אם צריך להקדים תחילה המוציא

בגוונא שמקדש שוב בביתם כדי להוציא את ב"ב ושותה היין, יש להסתפק דשמא בזה צריך להקדים תחילה המוציא, שהרי מדיני קדימה צריך להקדים ברכת המוציא לברכת היין כדמבאר בשו"ע סי' רי"א סעי' ד' ה' (משום שלחם קודם ליין בפסוק ארץ חטה ושעורה וגפן), וגם בשבת בעי לאקדומי ברכת המוציא לברכת בפה"ג, כדאינא בטור סי' רע"א סעי' ט' בשם הירושלמי דמה"ט צריך לכסות הפת בשעה שמקדש, כדי שלא יראה הפת בושתו שאין מקדשין עליו אלא על היין, לפי שיש לו דין קדימה בשאר מקומות (והעתיקי המ"ב שם ס"ק מ"א), אלא שאי אפשר לעשות כן שהרי צריך תחילה לעשות קידוש על היין להתירו באכילה, ואם יברך המוציא ולא יטעום ואח"כ יקדש ויברך בפה"ג (ויטעום יין ויאכל מזונות), הרי ברכת בפה"ג הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה (עי' מ"ב סי' רע"א ס"ק כ"ג), אבל בניד"ד שכבר קידש ויכול לאכול, אי"כ לכאורה שיהא צריך להקדים המוציא או מזונות קודם ברכת היין. והגראי"ל שטיינמן זצ"ל הוסיף להסתפק גם על השומע, דשמא הכא שמברך תחילה המוציא אי"כ אפשר דאף ב"ב שעדיין לא שמעו קידוש צריכים לצאת תחילה בברכת המוציא שלו, ויטעם והם לא יאכלו, ומיד אח"ז יקדש ויוציאם בקידוש וישתה הוא את היין והם יאכלו לחם, ומה שיוציאם בקידוש לכאורה לא חשיב הפסק [שהרי אין הם צריכים לענות אמן, כדמבאר בשו"ע סי' רי"ט סעי' ה' דבשומע כעונה יצא אפילו בלא עניית אמן. ובעצם שמיעת הקידוש בין ברכת במ"מ לטעימת המזונות ויוצא בו מדין שומע כעונה, לא הוי הפסק כדק"ל דהשומע קודשה באמצע שמוע שומע ומכין למה שאומרים ובשמינא שיוצא בו לא חשיב הפסק, ודלא כדעת החולקים, וא"כ ה"נ דכוותיה, ושפיר מצי שומע ברכת בפה"ג בין ברכת במ"מ לטעימת הכוס], ונמצא דמקדים המוציא לבפה"ג.

אלא דיש לדון, דאפשר דתקנו חז"ל לעשות קידוש קודם המוציא, אי"כ לעולם כן הוא הסדר שברכת הקידוש הוא קודם לברכת המוציא, ולפיכך לית ביה משום דיני קדימה דסי' רי"א ונחשבי כמי שאינו רוצה לאכול משניהם בבת אחת שכתב הרמ"א (שם סעי' ה') שאינו מברך רק ע"ז שרוצה לאכול (ועי' בזה בתוס' אנשי שם בברכות פ"ו מ"ד שכתב דהא דחביב קודם היינו דוקא שאין קפידא לאכול זה קודם זה אבל אם דרך אכילתם ע"פ הרפואה א' ממנהג' להקדים זה לזה מקדים אפילו אינו חביב) ויש להטעים בזה עוד עפמשי"כ המ"ב בסי' רע"ג ס"ק י"ט דברכת בפה"ג דקידוש היום יסודה הוי ברכת המצות ואינו משום ברכת הנהנין, ולפיכך ליכא ביה קדימה של ברכת הנהנין שצריך לעשותו רק לאחר ברכת המוציא, ולכן הכא שמצינא אחרים במצות קידוש שפיר יכול להקדים ברכת בפה"ג לברכת המוציא. ומה דאינא בירושלמי שצריך לכסות הפת בשעת קידוש משום בושתו, היינו משום שיש בושת בזה שקבעו מצות הקידוש על היין ולא על הפת, אבל אחרי שקבעו על היין תו אין שום דין קדימה לברכת המוציא קודם לברכת היין שביקדוש. ושור"ם שדבריו נא נחלקו האחרונים, דדעת הט"ז (סי' רצ"ט סק"ח) והכל בו (סי' ל"א) בשושת הפת היינו בזה שמקדשים על היין ולא על הפת, וכנ"ל, אולם המחצית השקל (סי' רע"א סק"ז) ביאר שהבושת הוא לפי שצריך להקדים ע"פ דיני קדימה ברכת המוציא לברכת היין של קידוש, ואם אינו עושה כן יש בכך בזיון לברכת המוציא, וכן ראינו לדייק ממש"כ המג"א והפמ"ג (משב"ז ס"ק י"ב) שלפי טעם זה יכול לגלותא את הפת אחר שבירך בפה"ג, ואם היתה בושת מצד שאין מקדשין על הפת, אי"כ לא היו מתירים לגלותו עד אחר ברכת הקידוש.

ו. ועי' במשי"כ הפרי מגדים בסי' רפ"ט במשב"ז סק"א, ומשמעות דבריו שהטעם בקידוש מקדשים ליין אינו משום שא"י בענין אחר, אלא לפי דלענין קידוש, יין חשבי סמי ומקדשים עליו, ע"ש. (ועי' שכתב שזה הטעם אי"כ ששקדשו בשטר שהוא קודם לברכת המוציא מה"ס). ולפי"ז יש לדון דהיתא שמקדש כדי להוציא אתמים נמי ברכת המוציא כיון דהיתא מקדש ביה זו, ועי' דברי שביארו עוד בע"א, דכיון דחז"ל תקנו לקדש על היין, וקודם הקידוש אסור הוא באכילה, אי"כ בשעת הקידוש אין עומד לפניו תחת כלי, ותשיב כמי שמברך על היין ואין דעתו לאכול פת כלל, שאין צריך להקדים הפת, ולפי"ז היכא שכבר יוצא חובת קידוש ושוב מקדש לביב צריך הוא להקדים תחילה על הפת, ויש עוד דמצינא דברכת הגפן ושחרית אינה רק ברכת תהנוגן אלא ברכת הנוגן, וברכת הנוגן קודמת הועיל אינא שייכת כדל לדיני קדימה האלו, וכעיי' מצניו בשו"ת אבני נזר (סי' תצ"ט סק"ג) דברכת הנוגן קודם לתירוץ ולכן מקדשים בקדשים ברכת הנוגן לברכת שהתינוגן. [אולם תירוץ זה תליא אי דין קדימה הוי נמי דין באכילה, וכל הקודם בפסוק צריך לאכול קודם, וקצת דאינא ליה מהא דויפ"ל בברכות דף מ"א ע"א כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה שאנדר אחר חטה שיעורו. ויש ותנאה רמב"ן ארץ זית שמן ודבש, ולאכארה לא כל חובת ברכת תהנוגן הוי מדרבנא וא"כ אי"כ מקריא לענין אקדומי בברכה, ובע"כ דהוי נמי דין באכילה), ולפי"ז נראה תירוץ זה, כיון שאף מדיני הברכה אין צריך להקדימו מ"מ מדין האכילה צריך לאכול הפת קודם. ועיי' דמצינא אהר"ם סי' רי"א סק"ב], וצ"ע בכ"ז.

נמעשה בראובן שבשבת בשחרית קידש וסעד בביתו ובירך ברהמ"ז, ואח"כ הלך לבקר את שמעון חבירו שהיה חולה, וכיבדוהו שם במזונות, וביקש את שמעון ממנו שקידש על היין ויוציאנו בקידוש, ואף שראובן לא רצה לשנות כלל מהיין, מ"מ יכול לקדש לשמעון ולהוציאיו מדין ערבות'. וקודם שקידש אמו, שתחלה יברך 'בורא מיני מזונות' על המזונות שלפניו, שהרי ברכה זו קודמת ליין, וכיוון שכבר קידש לעצמו רשאי לברך ולטעום קודם שיברך על היין, ואח"כ יקדש ויברך על היין בפה"ג. ושמעון טען כנגדו, שכל דיני קדימה בברכות שייכים רק היכא ששתי הברכות מתייחסות למברך עצמו, משא"כ הכא שברכת בפה"ג אינה מתייחסת כלל לזה שמברך, שהרי המברך אינו טועם כלל מהיין ואינו מקדש לעצמו, אלא מברך הברכה בשביל שמעון להוציאיו מדין ערבות, ככה"ג ליכא דיני קדימה. ומ"מ יש לעיין בסברא זו, דשמא אזלינן בתר מ' שמוציא את הברכות מפני, ואף ככה"ג צריך להקדים ברכת במ"מ לבפה"ג, וצ"ע.

והגראי"ל שטיינמן זצ"ל אמו, דמסתבר דכפה"ג יברך ראובן ברכת 'בורא מיני מזונות' תחילה ואח"כ 'בורא פרי הגפן'. והוסיף לדון, דאפשר דאף בזה יוציא ראובן לשמעון ברכת הברכות שמברך באופן הג"ל, דכתחילה יצא בברכה במ"מ שבירך ראובן ועדיין לא יטעום, וראובן שבירך יטעום מיד מעט מזונות, ותיכף אחרי זה יקדש ויוציא את שמעון בקידוש, ושמעון ישמע הקידוש ולא יענה אמן מפני הפסק, וישתה מהיין ויאכל אח"כ למזונות, ובוזה ליכא חששא דהפסק, כי מה שיוצא בקידוש ושותה יין בין ברכת במ"מ לטעימת המזונות לכאורה לא חשיב זה הפסק כל שלא בירך בפיו כדמבאר במ"ב סי' ר"ט סק"ח. ונמצא דבאופן זה מקדים הוא ברכת במ"מ לבפה"ג כמו שהיה ראוי מדינא מצד סדר הברכות, ושפיר דמי. אולם ד"ז תליה בפלוגתא האחרונים אי בערבות עניית אמן מעכבת או לא, דלצד שהוא מעכב אי"כ אם יענה אמן על ברכת בפה"ג יהיה זה הפסק בין ברכת במ"מ לטעימת, ואם לא יענה יהיה הרי לא יצא בברכת הגפן שמברך בעבורו מדין ערבות].

בדין כיסוי החלות והמזונות קודם הקידוש

בשו"ע (סי' רע"א סעי' ט') כתב צריך שתהיה מפה על השולחן תחת הפת, ומפה אחרת פרוסה על גביו, ע"כ. ובטעם הדבר כתב הטור בשם הירושלמי דהיינו כדי שלא יראה הפת בושתו שאין מקדשין עליו אלא על היין והוא יש לו דין קדימה בשאר מקומות. ועוד טעם כתב הטור, שהוא זכר למן שהיה מונח כמו בקופסת טל מלמעלה וטל מלמטה. והנה לפי טעם הירושלמי שהטעם הוא משום בושתו של פת כיון שבעלמא יש לו דין קדימה, אי"כ גם אם מקדש על מזונות צריך לכסותם, משום שבעלמא קי"ל שמזונות קודם ליין, וכן אינא חביי אדם (ח"א כלל נ"ז סעי' י"ג) ובקיצור שו"ע (סי' נ"ה סעי' ה') אולם לפי הטעם השני שהוא זכר למן, מסתבר שזה שייך רק בפת שהוא זכר למן, אבל בפת הבאה בכיסנין כיון שאינם זכר למן ולפיכך גם לא בעינן בהם לח"מ, ועי' לקמן סי' ל"ז אות ח']. ממילא לא שייך טעם זה ואין צריך לכסותו. ומצינו עוד נפק"מ בין ב' הטעמים, דהנה יש לדון האם יכול לכסות את הפת או המזונות בניילון שקוף, דלפי הטעם השני שהוא זכר למן שהיה כמונח בקופסת טל למעלה וטל למטה, מסתבר שאע"פ שהוא שקוף מתקיים כיון שהוא מכוסה שפיר דמי, אבל לפי הטעם של הירושלמי שמכסים את הפת כדי שלא תראה בבושתה, אפשר שבאופן שהכיסוי שקוף כיון שגם אחרי שכיסה עדיין נראה הפת אי"כ שייך הפת רואה בבושתה, מיהו אפשר שגם באופן שמכסה בדבר שקוף מ"מ כיון שהיא מכוסה ואינה מגולה ומזומנת מיד לאוכלה לא שייך בושת הפת ככה"ג. ועי' בספר אורחות רבינו שהנובא משמיה דמרן הקה"י זצ"ל שאף בכתחילה רשאי לכסות בניילון שקוף. [והנה האליה רבה כתב בשם הצידה לדרך דצריכין לכסות את הפת בשבת במפה לבנה דוקא, ובפשוטו הוא לטעם דזכר למן לפיכך צריך לכסות במפה לבנה דומיא למן. אולם התהלה לדוד (סי' רע"א ס"ק י"ג) כתב דאין להקפיד על כיסוי לבנה דוקא, וכוונת הא"י רבה וזה שהכסוי יהיה ככוסה ונקי].

עוד נפק"מ, דהנה בשו"ע (סי' רצ"ט סעי' ט') כתב: אם רוצה לטעוד תיכף להבדלה צריך ליהרר שלא יביא לחם לשלחן קודם הבדלה, ואם הביא פורס עליו מפה ומכסהו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו, ע"כ. וכתב המשנה ברורה (סק"ל) משמיה דהבית יוסף

2. א"ה. אולם אין לא מילתא דפשיטא, דמקור דברי המ"ב הוא מהמגן אברהם שם הקה"י בסי' מהרי"ל לענין בירך על כוס יין בפה"ג ונמצא מ"ם, אם היה דעתו לשתות עוד יין, אין שותת המ"ם והוא הפסק בין ברכת היין לשתיתו, והוא איש דבריו וז"ל: ואפשר דז"ל לטעימה כיון שהיה אי"כ באכילה לא הוי הפסק וצ"ע. עי' שביארו דבזונות, משום שדלעת המברך היתה העטימה לעצמו הברכה שחיי היתא לו לטעום סוף לברכה, והנחש שפוסק בעניני הברכה. ולפי"ז בניד"ד דבר זה אינו שייך, שהרי אין שותתו משום ברכת המוציא, ואי"כ השתיה תהיה הפסק בין ברכת המוציא לטעימה, וצ"ע. ועי' בס"ז בסי' רי"ב סק"ו ובפמ"א שם במשב"ז דמבואר לכאז דבאופן תג"ל הוי השתיה הפסק. ועי' במ"ב סי' תצ"ח סק"א, ולדבריו רק טעימה שהיא באה לצורך הברכה לא הוי הפסק, ואי"ש.

שאם אינו סועד תיכף אינו צריך לכסותו דלא שייך קדימה בזה. ומעתה אם הטעם הוא כסברת הירושלמי מחמת בושתה של פת, אי"כ נראה שגם בקידוש, כשמקדשי על פת הבאה בכיסנין ואינו חפץ לטעוד ולאכול פת, וכן כשמקדש על הפת אך אינו חפץ לאכול רק לחם מסוים, הרי על מה שאינו חפץ לאכול לא שייך בזה קדימה ואינו צריך לכסותו. אולם אם הטעם הוא משום זכר למן, אפשר שטעם זה שייך אע"פ שאינו רוצה עתה לאכול.

עוד נפק"מ, כתב הט"ז (סי' רע"א ס"ק י"ב) והמ"ב (שם ס"ק מ"א) היכא שמקדש על הפת אי צריך לכסותו, דלטעם שלא יראה הפת בושתו אין צריך לכסותו כיון דלא שייך שם בושת (שאינו מברך על היין), אבל לטעם דזכר למן צריך לכסותו.

והנה מצינו נידון באחרונים עד אימתי צריך לכסות הפת, אי עד אחר ברכת המוציא, או עד אחר שגמר הקידוש, או עד אחר ברכת הגפן. המג"א (שם סק"ב) כתב דלטעם דבושת הפת רשאי לגלות את הפת מיד אחר ברכת הגפן, ובפמ"ג (משב"ז ס"ק י"ב) כתב דה"ה לטעם דזכר למן סגי בכיסוי לשעה מועטת ואח"כ מגלהו, אולם המ"ב (ס"ק מ"א) הביא מהחיי אדם (כלל ו' סי"ג) דלטעם דזכר למן טוב שיהיה מכוסה עד אחר ברכת המוציא, וכ"כ בקיצור השל"ה (מסכת שבת עמו' קנ"ד ד"ה כתב השו"ע) דמאחר שמכסין את הפת מטעם זכר למן ע"כ לא יסיר את המפה עד לאחר ברכת המוציא, ובטעם הדבר כתב בנימוקי אורח חיים דכיון דהלחם משנה הוא זכר להמן ע"כ מכסין הפת עד ביצעתו, [והוסיף שם דלהטעם דזכר למן אין שום שייכות לכיסוי החלות עם הקידוש, אלא שמקיים מצות לחם משנה שיעקרו הוא זכר למן או כי יש לכסותו במפה לכר [מן]]. והנה במש"כ דלטעם דבושת הפת רשאי לגלות את הפת מיד אחר ברכת הגפן, לכאז' דבר זה תליה בפלוגתא האחרונים אי בושת הפת בזה שמקדים ברכת הגפן לברכת המוציא או בזה שקבעו מצות הקידוש על היין ולא על הפת, דדעת הט"ז (סי' רצ"ט סק"ח) והכל בו (סי' ל"א) בשושת הפת היינו בזה שמקדשים על היין ולא על הפת, ולפי"ז צריך לכסות הפת עד גמר הקידוש, אולם המחצית השקל (סי' רע"א סק"ז) ביאר שהבושת הוא לפי שצריך להקדים ע"פ דיני קדימה ברכת המוציא לברכת היין של קידוש, ולפי"ז סגי שיהיה מכוסה עד אחר ברכת הגפן וכמש"כ המג"א.

ולענין אם צריך בסעודה שלישית לכסות הפת, בפשוטו תליה בין העצמים, דאם הוא משום זכר למן אי"כ אף בסעודה שלישית צריך לכסות, וכ"כ בכף החיים (סי' רע"א ס"ק נ"ד) ובחידושי חת"ס (פסחים דף ק' ע"ב), אך לטעם כדי שלא יראה בשתו אי"כ בסעודה שלישית שאין מקדשים בה אין צריך לכסות. ובערוך השולחן (סי' רצ"א סעי' י') כתב שהעולם אין נוהגים לכסות בסעודה ג', והוכיח מזה (בסי' רצ"ט סעי' י"ד) שאנו תופסים לעיקר טעם משום שלא יראה בושתו. ובספר אורחות רבינו (ח"א, שבת סעי' ל"ט) הביא שמרן הקה"י היה מכסה את הלח"מ בכל שלוש הסעודות ומשאירם מכוסה עד לאחר ברכת המוציא, ומרן החזו"א לא כסה בסעודה שלישית כשברך עליהם.

והנה בגוונא שהמקדש על שולחן אחר, וישנם שם גם סועדים רבים על שולחנות אחרים, ויוציאם כולם חובת קידוש מאחד ושוב בוצע כל אחד על ב' ככרות המיוחדים בזה, יל"ע אם הם צריכים לכסות את הפת שלפניהם (שיאכלו מזה לאחר הקידוש) מאחר שהם יוצאים יד"ח, או דכיון שאינם אומרים בפה את הברכה אלא יוצאים מדין שומע כעונה אי"כ לגבם אין כאן בושת.

והגראי"ל שטיינמן זצ"ל נקט בפשיטות דאף הם צריכים לכסות את הפת שלפניהם. ונראה דאף באופן שאינם שותים מן היין ואין היין לפניהם נמי צריכים לכסות את הפת אף לטעם של בושתו של פת, דכיון שהם יוצאים מן המקדש איכא בושת בזה שמקדש על היין ולא על הפת, וכמש"כ הט"ז (סי' רצ"ט סק"ח) והכל בו (סי' ל"א) שבושת הפת היינו בזה שמקדשים על היין ולא על הפת, ולכן צריכים כל השולחנות לכסות את הפת שלפניהם. אולם הראוני דבספר לקט יושר מנהגי תה"ד (הלכות ער"ש סעי' ג') מבואר לא כן, וז"ל: והבחורים (שאצל התרה"ד) אין להם מפה על לחם שלהם, וכן לחתונות אין צריך מפות לפרוש על כל הלחם רק לפני מי שעשה קידוש, ובירושלמי קאמר שלא יראה הפת בושתו ומסתמא מי שלא מברך אינו עושה בושת לפת, ע"כ, וצ"ע. [ונאופן שקידש וסעד וחזרו ומברך בפה"ג כדי להוציא את שמעון יד"ח קידוש, והמקדש אינו טועם מהיין כלל (כ"א שמעון), יל"ע אי צריך (המקדש) לכסות המזונות שלפניו מדין בושת הפת, דאפשר דכיון שאינו מברך בפה"ג לעצמו ואינו טועם מהיין כלל, לא שייך בזה בושת הפת במה שמברך בורא מיני מזונות אחר בפה"ג, שהרי לא היה צריך להקדימו כלל מצד סדר הברכות, ולא לעצמו בירך ברכה זו, וצ"ע.]

ר"בן של ישראל

רשימות הרה"ג רא"א קפלן ר"מ בשיבות "משכן העדות" ו"תפארת יעקב" ירושלים מח"ס "תורת אמן" עמ"ס חולין ו"פסיק ריש"א."

א. בחורף תשנ"ח התייעצתי עם חו"ז הגאון הגדול רבי צבי מרקוביץ זצ"ל על מקום עבודה של אשתי, ולאחר שדן בכל הצדדים בכובד ראש אמר שצריך לשאול את אחד מגדולי ישראל, ומששאלתי אותו למי כוונתו, אמר לי שאפנה למרן ראש הישיבה זצ"ל, ופניתי למרן זצ"ל בענין ההוא וכמובן שהורה לי מה לעשות, ופקודתו של חו"ז זצ"ל שמרה נפשי, ומאז כמעט בכל דבר נתייעצתי עמו.

ב. שאלתי את מרן זצ"ל שכיון שהממשלה האמריקאית נותנת סכומי כסף של החזרי מס לאזרחים האמריקאים, האם לנסוע עם הילדים לארה"ב ולעשותם אזרחים לצורך זה, והשיב לי מרן זצ"ל שאסע כיון שזה לצורך פרנסה [אפילו שאני כהן, כבר כתבו הפוסקים שלצורך פרנסה מותר] ושאלתי למרן זצ"ל מה אעשה אם הפריצות, והשיב לי מרן זצ"ל שאסע בחורף, אמריקה, ושאשתדל אם אוכל ליסוע לליקווד.

לאחר שבירך אותי מרן זצ"ל הוסיף ואמר לי מעצמו זה הדברים הבאים: "אתה יודע, שם באמריקה זה לא כמו פה בא"י, שם בחורף זה קר מאוד, ולכן תלביש את הילדים חזק שיהיה להם חם". ראו עד כמה דאג וחשב מרן זצ"ל על כל פרט קטן, וברגע שהורה לי לנסוע לקח על עצמו את האחריות של כל הענין עד שהוצרך להדגיש לי שיהיה לילדים חם.

ג. בחודש תמוז תשס"ח באתי למרן זצ"ל להתייעץ עמו על איזה השתדלות בענין פרנסה, ופתחתי את דברי ואמרתי שידוע שמרן זצ"ל אמר בדרשתו שלאברכים בני תורה ההוגים בתורה יש מהולך אחר על טבעי בכל ענין הפרנסה, ומיד הפסיק אותי מרן זצ"ל וברוב ענוותו אמר כמי שמגחך על עצמו "ואם אמרתי אז מה, האם אני קובע"?

ד. בחודש תמוז תשס"ח כשהמתנתי להתייעץ עם מרן זצ"ל, ראיתי שהגיע איזה בחור צעיר שהיה נראה בגיל של ישיבה קטנה, ושאל את מרן זצ"ל איך מתפללים בברכת החודש "חיים של עושר וכבוד" וכי מתפללים על עושר?

ואיני זוכר אם מרן זצ"ל השיב לו, אבל אני זוכר שמרן זצ"ל הראה לו חביבות מיוחדת על שאלתו ועשה מזה עסק ממש, חוץ ממני שעמדתי בסמוך היה שם גם הרב ח. ד. קובלסקי שליט"א יו"ר מאורות הדף היומי [שהגיע לעשות סיום אצל מרן זצ"ל עם שיעור בעלי בתים בחיפה], ומרן זצ"ל פנה לכל העומדים שם ואמר בחיוך רחב: "אתם שומעים מה הוא שואל?? וחזר על השאלה שוב ושוב. איזה הרגשה נפלאה נתן מרן זצ"ל לאותו בחור שהחשיב את שאלתו ושייתף אחרים עמו.

ה. בקיץ תש"ע באתי למרן זצ"ל להתברך מפיו, ועמדתי בתור שלאחר מנחה בביתו, ואני רואה שניגש אליו אב עם ילדיו לקבל ברכה, והנה תוך כדי ברכתו אני רואה שמרן זצ"ל תופס את הציציות של אחד מהילדים ובודק אותם, וכיון שראה מרן זצ"ל שהציציות אינם קשורים כדק, עמד מרן זצ"ל כמה דקות וסידר

לו את הציציות שיהיו כדק, ואף שהאב ניסה לעזור לו לא הסכים עד שסיים לקושרם כדק. זה פלא איך בתוך המוני אנשים העוברים לפני צדה עיניו הק' את מצב הציציות של ילד, וכ"כ היה איכפת לו למרן זצ"ל שגם ילדים קטנים יקיימו מצוות כדק ובשלימות וסידר זאת בעצמו. ו. בחודש אב תשע"א לאחר הוצאת הספר לאור, באתי למעונו של מרן זצ"ל לתת לו את הספר ולהתברך ממנו, ואחרי שקיבלתי ברכה. אמרתי למרן זצ"ל שאני עומד להתחיל לומר שיעורים בישיבה קטנה חדשה שעומדת להפתח בחודש אלול, ואני רוצה ברכה להצלחה, מרן זצ"ל תמה ואמר: "מה פותחים ישיבה?? וכי לפתוח ישיבה זה כזה דבר פשוט?? וברכני מרן זצ"ל, ובאמת הישיבה לא כ"כ החזיקה מעמד.

ז. באלול תשע"א שלחתי מכתב למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: הגה בני נ"י נהיה בן י"ג שנה לפני כחמישה שבועות, ילמדנו רבינו שליט"א האם כבר צריך לדבר עמו בעניני קדושה? ומה צריך לומר לו, ובאיזה אופן לומר לו. והשיב: תפנה להגרא"ל שטיינמן. ובניסן תשע"ב כשהיה בירושלים אמרתי למרן זצ"ל שהגר"ח שליט"א הורה לי לשאול אותו, ושאלתי את השאלה, ומרן זצ"ל השיב לי בערך בלשון זה: ללמוד אתו בקצרה אבל לא לעשות מזה עסק. וכעבור תקופה הייתי במעונו של מרן זצ"ל ושאלתי אותו עוד הפעם, ושוב השיב לי בערך כנ"ל.

ח. בל"ג בעומר תשע"ג היה מרן זצ"ל בשמחת נישואי נכדו בירושלים, וביקשתי ממרן זצ"ל ברכה "שבני ילך לישיבה טובה", מרן זצ"ל תפס את ידי ואמר לי בשאלה: "ישיבה טובה או ישיבה מתאימה"? והוא אפי' לא ברכני, דבריו והתייחסותו היו מפתיעים קצת, אבל כך אמה. אנו היה בדעתינו לשלוח את הבן לאחת מהישיבות הקטנות הטובות ביותר בירושלים, ואמרו לנו בחיידר שרושמים אותו לשם. [אגב, בשבת שלאחר מכן השתתפתי בקידוש של אחד מתושבי רמת שלמה, ונכח שם אחד ממקורבי מרן זצ"ל, וסיפרתי לו את תגובתו של מרן זצ"ל, בעל השמחה ששמע את הדברים מיד קפץ ושאל: "מי אמר את זה?" אמרתי לו שכך אמר מרן זצ"ל, למשמע הדברים הודה בעל השמחה עד מאד ואמר לי: "אין לך מושג מה עשית לי עכשיו, הצלת לי את השלום בית, יש לי ירוח קשה עם בני הבית לאן לשלוח את הבן, אני סבור שצריך לשלוח אותו לישיבה שמתאימה לו, ואילו בני הבית דוחקים בי לשלוח אותו לישיבה מצוינת, ועכשיו שאני שומע ממך את דברי מרן הרגעת אותי שאני צודק וכך נעשה". ע"כ]. סוף דבר היה שכנראה בחיידר בטעות לא רשמו את הבן לאותה ישיבה טובה ורק בשבעה עשר בתמוז גילינו שהבן נשאר ללא ישיבה, וכידוע שבתאריך זה הכל סגור ומסוגר, תוך כדי שאנו אובדי עצות הקב"ה גלגל שהגיעה לפתחנו הצעה להכניסו לישיבה חדשה שעומדת להיפתח באלול הקרוב, וכך היה הוא נכנס לשם והיה ממייסדי הישיבה, הישיבה התאימה לו מאד והוא גדל ופרח שם, לא יאומן. אז תפסנו את כוונת דברי מרן זצ"ל בל"ג בעומר, הם היו כדברי נבואה, שצריך לחפש לבן ישיבה מתאימה ולא ישיבה טובה. חכם עדיף מנביא.

ט. בחודש טבת תשע"ה הגעתי למעונו של מרן זצ"ל, ודיברתי עמו בענין כמה דברים שנוגעים לישיבה קטנה ואמר לי שיש לדבר עם בחורים שלא ידברו ניבול פה ודברים שאינם ראויים.

ושאלתי את רבנו: בענין בחור שלומד בישיבה קטנה, הוא לומד טוב ויש לו גישמאק בלימוד, אבל יש שם כמה בחורים שאינם טובים, והבחור אינו מתחבר להם הוא לומד טוב ושומר על עצמו, האם להעביר אותו לישיבה אחרת שאין שם בחורים רעים, או להשאיר אותו בישיבה כיון שהוא לומד טוב ורוצה להישאר שם, או אולי להוציאו בכח לישיבה אחרת. מרן: בישיבה השניה אין יצה"ר? אני: יצה"ר יש, אבל אני יודע אם יש כאלה בחורים רעים. אני מדבר מצד "חבר טוב" שיהיו לו חברים טובים. מרן: בכל מקום יש יצה"ר. אני: להשאיר אותו ולא צריך להוציאו מחמת כן, זאת אומרת שזה לא בטוח שאם אני יוצא אותו יהיה יותר טוב. מרן: נכון.

י. בחודש סיון תשע"ה היתה התלבטות לענין הבן שהלך לישיבה החדשה, האם להעביר אותו לשיעור ג' בישיבה אחרת מפורסמת בשביל שיהא קל יותר להתקבל לישיבה גדולה טובה יותר. ושאלתי את ש"ב המשגיח הגה"צ ר' נפתלי קפלן שליט"א, ואמר לי שאינו יכול להשיב ע"ז כיון שאינו מכיר את הבחור, אבל באופן כללי לא נראה לו שצריך להעבירו לישיבה אחרת בגלל הסיבה הזו, ואז הוסיף ר' נפתלי ואמר: "היחיד שיכול לענות לך על בחור בלי להכיר אותו, הוא הרב שטיינמן!!" ואז פניתי למרן זצ"ל ושאלתי אותו, והשיב לי שהוא לא חושב שזה מה שצריך לעשות בגלל הדאגה לאיזה ישיבה גדולה הוא ילך, וכמובן שהוא בירך אותי שיהיה טוב.

יא. שאלתי את מרן זצ"ל: יש בחורה שקוראים לה חיה, ומציעים לה בחור שלאמו קוראים מיכל חיה, אבל משתמשים רק עם השם מיכל, האם אפשר לעשות שידוך כזה. והשיב מרן זצ"ל: "אפשר ואין שום בעיה. ובכלל אני מיקל הרבה פעמים בכל הענין של שמות, [ראה כאיל תערוג עניני שידוכין] ובאופן כזה בודאי שאפשר".

יב. בשנת תשע"ה שלחוני לשאול על בחור שיש לו בעיות ואפשר לעזור לו ע"י טיפול וכדורים, אבל האמא לא מסכימה בשום אופן, כיון שזה יכול להזיק לו בשידוכים, האם לשמוע לאמא או לא? והשיב מרן זצ"ל בחכמה ובפשטות: "אם לא יטפלו בו ודאי שזה יזיק לו בשידוכים, אז צריך לטפל בו".

יג. בחודש שבט תשע"ו הייתי עם אאמו"ר שליט"א אצל מרן זצ"ל לקבל את ברכתו, ושאל אאמו"ר שליט"א, שכבר יש לו ביטוח רפואי על כל מיני דברים, וכעת מציעים לעשות ביטוח אחר שכולל גם ביטוח לניתוחים ח"ו או לנסיעות לחו"ל לצורך רפואה אם צריך, האם מדין השתדלות צריך לעבור לביטוח השני, והשיב מרן זצ"ל: "יתכן שצריך".

יד. בחודש סיון תשע"ו באתי עם אאמו"ר שליט"א ואחי הגדול שליט"א לבקש את ברכתו של מרן זצ"ל, ובאמצע תפס מרן זצ"ל בידו הקדושה את העניבה של אחי הגדול ושאל אותו: "כהן הלובש בגדי כהונה בשעת העבודה בביהמ"ק ולובש עניבה, האם יש בזה משום יתור בגדים, דשמא זה צלצול קטן ויש לזה שם בגד, או שמא אין לזה שם בגד". ראו איך שמרן זצ"ל רואה בכל דבר את דיני התורה.

הגליון מוקדש לרפואת:

הרב יפת בן הנח
בתושב"יגליון קנ"ח, פ' יתרו
י"ח שבט ה'תשע"ח
רמת - השרון

רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מתן תורה

שיחה שנאמרה בישיבת רינת יעקב.
ערב שבועות תשע"ד
עפ"י כתבי הרב רפאל אליהו אליעזר
גרינבוים שליט"א

הלכות. מידות. עצות - הכל
נמצא בגמרא

בתשובות ר' האי גאון כתוב שאחרי ששה סדר משנה, התלמוד הבבלי הרי הוא סדר שכולל כל מה שאדם צריך בחייו, גם הלכות, גם מידות, גם עצות, לכל שאלה יש פיתרון בגמרא, רק צריך ללמוד את הגמרא, וכן באגדות הש"ס שם יש עשרות עשרות מדרשים קדושים, אבל מה שחובה ללמוד זה התלמוד בבלי, שהוא כקמח המנופה.

הגמרא בשבת הקשורה לקבלת התורה, מספרת, אמר רבי יהושע בן לוי - בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו? לשם מה הגיע לפה, כאן, בעולם העליון זה עולם כל כך קדוש, ובן אדם נולד בתוך טומאה, בתוך גוף של בני אדם. אמר להן לקבל תורה בא - להביאה לארץ. אמרו לפניו, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם - התורה כל כך רוחנית, כל כך קדושה, לפני שנברא העולם הגשמי, ארץ, אילנות, גופות... כבר אז הייתה קיימת התורה... אתה מבקש ליתנה לכשר ודם. "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו", ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ - בכל הארץ אתה חזק מאד, אשר תנה הודך על השמים - אם כבר אתה רוצה למסור את התורה, תמסור למלאכים. אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה. אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא

ישרפוני בהבל שבפיהם - כשמלאך מדבר, יוצאת אש שיכולה לשרוף, א"ל אחוז בכסא כבודי - כשאתה נדבק בכסא הכבוד, אתה יצור כזה, שאין להם אפשרות לשלוט בך, וחזור להן תשובה, שנאמר וכו'. אמר לפניו, רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה. ענה לו הקב"ה, 'אנכי ה' וגו'', וכו', שוב מה כתיב בה 'לא יהיה לך וגו' - זה עבודה זרה, וכי אתם מלאכי השרת צריכים את הפסוק הזה? ! - בין עמים אתם שרויין, שעובדין עבודת גילולים? שוב מה כתיב בה 'זכור את יום השבת לקדשו', כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות - אצלכם כל השבוע הוא קודש, מה שאין כן אדם שעושה מלאכה, ושייך למעשי הגוף, הוא צריך יום אחד בשבוע להתעלות יותר, והשאלה הכי אחרונה - כלום יצר הרע יש ביניכם. מיד הודו לו להקב"ה, שנאמר 'ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' בכל הארץ' - שזהו סיום הפרק בתהילים, ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו (למשה רבנו) אוהב ומסר לו דבר, שנאמר 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם', בשכר שקראוך אדם - כבדו, לקחת מתנות. עד כאן דברי הגמרא שם.

בראתי יצר הרע. בראתי לו תורה תכלין

מה מלמדנו הסיפור הזה, שהרי הגמרא לא מספרת סתם סיפורים, אלא כדי ללמדנו. התורה מלמדת אותנו איך להתייחס למצבים שאדם מרגיש שהיצר הרע רוצה לשלוט בו, ואז האדם

עלול להישבר לגמרי בגלל זה, ויכול לומר לעצמו - אם כן מה אני שווה. או לפעמים היצר הרע באמת הכשיל אותו במשהו. את זה הגמרא אומרת לנו, שהתורה נצרכת דווקא בשביל היצר הרע. ולפעמים, נכנסת באדם רוח טהרה, רוח שאיפה להתעלות, והוא מרגיש שהוא מתעלה, עשה לעצמו סדרים של חינוך השקידה בתורה, ומתפלל, וכן כיו"ב בשאר דברים שחשובים לעבודת ה', הוא מרגיש סיפוק גדול והנאה גדולה... וכבר חושב

שהולך בדרך בטוחה של עליה בקדושה. או לפעמים שאדם מציב לעצמו מטרה, להיות כמו אדם גדול, או כמו חבר מוצלח שלו, או כמו האח הגדול שלו, ורואה שלא הכל הולך כך. ומגיע להישבר מזה. על זה אומרת הגמרא - אם באדם שכאילו היצר הרע "שכח ממנו", בשבילו לא צריך תורה, 'לא ניתנה תורה למלאכי השרת' שאין להם נסיונות, אלא בשביל האדם דווקא, כזה שיש לו יצרים, נסיונות ותאוות העולם הזה, את זה התורה מלמדת, את הדרך הנכונה - לא להגרר אחריהם, אלא כיצד להתגבר על היצר הרע.

סיפור על הבחור שנכשל במידות רעות

ולפעמים אדם באמת מצליח, מתעלה, ממש נהנה מלימוד התורה, נהנה מתפילה בכוונה, והוא מתחיל לחשוב בעצמו, שמתחיל ממש להיות כמו החזו"א, אם לא ממש, אז חצי חזו"א, או שליש חזו"א...

וכמו שסיפר לי אחד מחכמי התורה והמוסר בדור הקודם, שהיה בחור בישיבה קטנה שהצטיין בתפילה, בשמירת הסדרים, כולם אמרו שהוא מצטיין בהכל, אפי' בלימוד המוסר יושב ולומד. ויום אחד, האמא חיפשה את המשגיח, מה עושים עם הבחור, כשבא

הביתה, כולם צריכים לשרת אותו, שהרי צריך ללכת לישיבה, לסדרים של הישיבה הוא צריך להספיק להגיע. והנה

והוא מתחיל לחשוב בעצמו, שמתחיל ממש להיות כמו החזו"א, אם לא ממש, אז חצי חזו"א, או שליש חזו"א...

האוכל צריך להיות מוכן, והוא לא מתחשב בהורים, ולא באחיו הקטנים. ועבר שבת אחד, אחר הצהריים, רצה ללכת מוקדם, לפני קבלת שבת, ואולי גם היה לו חברותא לפני זה. וביקש את החולצה של שבת, ועדיין לא היתה מגוהצת (בזמנם לא היה כמו היום, שמניחים את החולצה על החוט ומתיישרת, לא היה חומרים סינטטיים מנילון ואקרילן, אלא כותנה, והיה צריך לגחץ), והאמא גיהצה, והבחור רואה על השולחן, את החולצות של אבא שלו ושל אחיו, ואת החולצה שלו עוד לא גיהצה. לקח הבחור את כל החולצות וזרק על הרצפה, "לא צריך חולצות, אין כאן את

^א עיי' שו"ת הריב"ש סי' מ"ה.

^ב שבת פ"ח ע"ב

^ג תהלים ח', ה'

^ד תהלים סח, יט

מתעורר החסד העליון, וגם התגברות של
המלאכים האלו.

מתן תורה ב'

שיחה שנאמרה. באותו עניין. בסוף
שיעור משניות ערב שבועות תשע"ד

ולענין מה שאמר משה רבנו ע"ה לקב"ה,
מה כתוב בה, ובמקום אחר כתוב שהקב"ה
הקפיד מאד על הגויים ששאלו מה כתוב בה,
ומשה רבנו ע"ה שואל כן כבר לפני מתן
תורה? אבל התירוץ פשוט, הגויים אמרו כן
בתור תשובה על מה שהציעו להם לקבל
תורה, שמקבלים בתנאי. וזה לא טוב, כי מה
זה חשוב מה כתוב, הרי הוא - הקב"ה נותן
לכם דבר טוב, ואף אם יגיד ליהרג, סימן שזה
דבר טוב לכם. אבל משה רבנו ע"ה שואל, לא
כדי לשאול על תנאים לקבל התורה, אלא כדי
להשיב למלאכים. וכשהם שואלים שאלה -
מה אנש כי תזכרנו, תנה הודך על השמים
וכו', צריך לדעת את החומר הלימודי כדי
להשיב להם. ולכן שאל וביקש שהקב"ה יגיד
לו מה כתיב בה, כדי שיוכל לענות להם.

התוכן של כל התירוצים שהשיב
למלאכים - שדוקא כשיש יצר הרע, אז צריך
תורה, ויצא האור מתוך החושך, כי 'מלאכים'
יש לקב"ה מספיק.

סיעתא דשמיא להתגבר על כל סוג של יצה"ר

כתוב בסוף הגמרא שהמלאכים הסכימו,
ולפני שהלך משה רבנו ע"ה, כל אחד נתן לו
מתנות. ושמעתי מהרב דסלר זצ"ל, מה הם
המתנות. שהרי התורה מחייבת אותנו והיא
ניתנה כדי להתגבר על היצר הרע, וצריך לדעת
מה טוב בשביל הנפש... כגון, אם רוצה לאכול
והתורה אומרת שלא, סימן שזה לא טוב... ואת
זה המלאכים נתנו לו, עזר מן השמים, איך
להתגבר על כל סוג של יצר הרע.

וזהו שלגבי יעקב אבינו כתוב מלאכי ארץ
ישראל ומלאכי וחז"ל, כי לכל מקום יש יצר
הרע אחר. ואמר לי גיסי הר"ר קרול זצ"ל,
שבחז"ל יש את נסיון האכילה. וכאן בארץ
ישראל זה לא מורגש כל כך, יש יצר הרע אחר.
לכן בארץ זה מלאכים אחרים. יהי רצון שנזכה
להשתמש במתנה שהמלאכים נתנו לנו.

אחרים), וקראוהו, שר' חזק'ל קורא לו, ובא,
ושיכנעו אותו שישאר בשיבה, ונשאר.
והכרתי את אותו אחד, ונשא אשה יראת
שמים. אמנם אח"כ היה צריך לצאת לפרנסה,
אבל נשאר ירא שמים, והקים בית של תורה,
וכשחזר אחז"צ מהעבודה, היה הולך
לשיעורי תורה, ומה שהבין הבין, אבל כל בניו
יצאו תלמידי חכמים גדולים. להשאר בשיבה
עד החתונה, זה מוכרח זה ממש פיקוח נפש,
שבזכות זה יקבל אשה יראת שמים, והיא כבר
תנהיג את הבית. כל אחד ואחד שנמצא
בישיבה, הוא בן תורה, בן ישיבה, גם כשלא
לומד, - ולעזוב את הישיבה זה אש!

'מוטב ימות זכאי'. ניחם ר' חזק'ל את ההורים

היה בחור ישיבה, שבביתו היו קשיים
גדולים בפרנסה, ושידלו אותו לצאת לעבוד,
והסדר הוא שקודם צריך ללכת לצבא, והוא
אכן הלך לצבא, ושמר שבת והניח תפילין,
ואמרו שזה קידוש ה' שהוא בצבא ומקיים
מצוות. ואח"כ כעבור זמן קצר הוא נהרג.
ובאו לנחם את המשפחה שהייתה משפחה
טובה, ובא ר' יחזקאל לוינשטיין, ואמר,
שהקב"ה עשה לו חסד, שימות זכאי ולא ימות
חייב... שאמנם עכשיו שמר מצוות, אבל אם
היה נשאר שם, בודאי היה יורד, היראת שמיים
שלו הייתה מתקררת, והיה מתרחק מתורה
ומצוות, ויכל אף לא להניח תפילין וכו',
שההלכה היא (ביורה-דעה) 'תתאה גבר' -
שכוחות הטומאה הם מתגברים, ולכן עשו
חסד עמו, וזכה שמת זכאי..

במתים חופשי. אי אפשר בלי נסיונות

בחור אחד בא לחזו"א שיברכו, שאלו
החזו"א: מה לברך אותך? וענה, שלא יהיה לו
יצר הרע. אמר החזו"א, איני מברך אותך,
שאתה רוצה ברכה להיות מת, ואיני מברך,
שאדם חי יש לו יצר הרע, רק מת לא...

'לקחת מתנות' - סיעתא דשמיא להנצל מהיצה"ר

ושמעתי ממורינו הר"ר דסלר זצ"ל, שהמלאכים
שנתנו לו מתנות למשה רבנו ע"ה בגמרא
בשבת דלעיל, מה זה 'מתנות' היינו - שלוחים
של סיעתא דשמיא להנצל מהיצר הרע.
ובחג השבועות, וכעת, ג' ימי ההגבלה,

שלי... והבחור הזה, בישיבה הוא מתנהג
כמלאך, ובבית הוא עריץ.

אבל האמת היא - שהתורה ניתנה לתקן היצר
הרע, תיקון המידות, לא רק לדקדוק המצוות.
ולכן, הבחור הזה, היכן שהניסיון שלו, בבית,
שם היה צריך להתגבר ולהתעלות, ולא רק
היכן שקל לו, בלימוד בישיבה.

מעשה בבחור שנתקל בקשיים בישיבה

שמעתי סיפור מפחיד, לא מזמן, במשפחה
טובה, שהאבא עוסק בתורה, והאמא עוסקת
במלאכת הקודש, ויש להם ב"ה בנים
מוצלחים. בתוך המשפחה, היה בן צעיר
והגדולים כבר התחתנו, והוא עצמו לא היה כל
כך מוצלח, אבל היה בן תורה, ורק בלימוד לא
היה כל כך מצליח, ולא כל כך מסתדר טוב עם
החברות. וכשעבר לישיבה גדולה, ביקשו
שיסדרו לו חברותא טובה מאד, ההורים היו
מכובדים ואכן סידרו לו חברותות טובים,
והחברותא היה טוב בלימוד, אך לא בכוחות
הנפש. וכשהיה החברותא מעיין באיזה עניין,
הוא היה יוצא החוצה. וגם בישיבה גדולה לא
הסתדר, וכל פעם החליף חברותא, עד שהגיע
מצב שלא היה לו חברותא, והוא חזר הביתה.
האמא הייתה רגישה מאד ואמרה **האמא**
לאבא, אם הילד לא מצליח בישיבה, שילך
לעבוד, לפחות ירוויח כסף ויהיה 'מענטש' - בן
אדם. האבא נדהם, הרי הגמרא אומרת,
שהתורה בשביל להתגבר על היצר הרע. אמר
לה האבא, עוד שנה א"כ הוא יהיה בצבא,
ובצבא מתקלקלים, מה אפשר לעשות, הרי
בלי להיות בישיבה - בלי להיות במקום
התורה, מה ישמור עליו.

סיפור על בחור שניצל מירידה רוחנית

ובאותו ענין, סיפר לי הגרמ"י ליפקוביץ
זצ"ל, שבישיבת חברון היו הרבה בחורים - כך
תמיד היו בישיבת חברון, והיה שם בחור קשה
הבנה, שהבין אמנם, אבל בשיעורים לא הבין
כלום. אמר לעצמו, בישיבה אני בין כך לא
מצליח, ניסע לתל אביב, היה אז ביקוש גדול
לעבודת בנין. והלך, ומצא מקום עבודה.. אמר
ראש-הישיבה הגר"ר יחזקאל סרנא זצ"ל,
לגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל ולעוד בחור, שחייבים
להציל את הבחור. אמרו לו, הרי בישיבה הוא
לא לומד. אמר להם ר' חזק'ל, עד החתונה
לפחות הוא חייב להיות בישיבה, ואפי' שלא
יוכל ללמוד, אחרת, מי יודע אם ישמור שבת
ויניח תפילין. והלכו (או רמ"ל עצמו או

דברי אמרת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקו המשגיחים

מדרן רבי דב יפה זצוק"ל

לשמוע ולהסיק מסקנות

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א). "וישמע יתרו - מה שמעוה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" (רש"י).

יתרו לא היה היחיד ששמע על קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. גם קריעת ים סוף עשה רעש גדול בכל העולם, וכפי שנאמר בשירת הים: "או נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען". אלא מאי? ההבדל בין יתרו לאחרים היה בכך שיתרו **הסיק את המסקנות** ממה שראה וגם **פעל** על פיהן. הוא התגייס, וזכה שבני בניו ישובו בלשכת הגזית.

המדרש (בראשית רבה מה כב) מביא מעשה נורא שארע עם 'יקום איש צרורות', בן אחותו של ר' יוסי בן יעזר, שהיה רוכב על סוס בשבת יחד עם אנשי השלטון של יוון, שהיו מלווים את ר' יוסי בן יעזר להריגה. "אמר לו 'יקום לר' יוסי, ראה סוסי שהרכיבני עליו המלך, וראה סוסך שהרכיבך עליו אדונך... אמר לו ר' יוסי ליקום, אם כך למכעיסיו, ק"ו לעושי רצונו. אמר לו יקום לר' יוסי, וכי עשה אדם רצונו יותר ממוך, ולמה מגיע אליך אלו היסורין, אמר לו ר' יוסי ליקום, ואם כך לעושי רצונו, ק"ו למכעיסיו!"

"נכנס בו הדבר כארס של עכנאי, הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין. מה עשה, הביא קורה, נעצה בארץ וקשר בה נימא, וערך העצים והקיפן גדר של אבנים, ועשה מדורה לפניו ונעץ את החרב באמצע, והצית האור תחת העצים מתחת האבנים, ונתלה בקורה ונחנק. קידמתו האש נפסקה הנימא, נפל האש קידמתו חרב, ונפל עליו גדר של אבנים ונשרף. נתנמם יוסי בן יעזר וראה מיטתו של יקום פרוצה באויר, אמר, בשעה קלה קידמי זה לגן עדן."

ישנם רבים ששומעים דברי תוכחה נוקבים, אך נותנים לדברים לחלוף לידם בלי לשנות מאומה מדרכם הרעה. לעומת זאת, יקום איש צרורות שהיידרדר עד הדיוטא תחתונה של מחלל שבת בפרהסיא, הנה כאשר שמע את דברי התוכחה של ר' יוסי בן יעזר והבין את רוע מצבו, **הסיק את המסקנות המתבקשות, ומיד קיבל עצמו הלכה למעשה ארבע מיתות ביד, עד שהעיד עליו יוסי בן יעזר: "בשעה קלה קידמי זה לגן עדן."**

וכבר כתב רבינו יונה בשער השני ז"ל: "הדרך השלישית, כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, **יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה**, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול..."

לעשות אמצעים לזכור הניסים

ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה (יח, ד). מדוע רק את הבן השני קרא משה על שם שניצול מחרב פרעה? מפרש הספורנו, שרק כשנולד **אליעזר** ידע משה כי ניצל מחרב פרעה, לפי שבאותה שעה כבר מת אותו מלך שהיה רודף אחרי משה להורגו. ואף על פי שגם קודם למותו של אותו מלך כבר ברח משה מפניו למדין, מ"מ כל עוד היה אותו מלך חי, חושש היה משה שאם יוודע למלך היכן מקומו, הוא ישלח אחריו ורודפים להורגו.

הרלב"ג בספרו 'תועלויות הרלב"ג' לומד מפסוק זה, שראוי לאדם שעשה לו הקב"ה נס, **שיעשה אמצעים כדי שיהא הנס נזכר יותר ככל האפשר**, ולכן כשנתבשר משה שמתו כל האנשים המבקשים את נפשו, קרה שם בנו אליעזר על שם "ויצלני מחרב פרעה", כדי שיהא נזכר הנס יותר ויותר.

מעין הדברים מצאנו בדברי הגר"א: הנה בספר שמואל (שמואל-א, יז) מסופר, שבשעה שדוד ביקש משאול שירשה לו להלחם בגולית, הוא סיפר שכאשר היה

רועה את צאן אביו "ובא הארי ונשא שה מהעדר, ויצאתי אחריו והכתינו והצלתי מפיו ויקם עלי' והחזקתי בזקנו והכתינו והמיתיו". והנה, חז"ל אומרים **שהכתיב** של המילה "ונשא שה מהעדר", הוא "זה מהעדר". מפרש הגר"א, שדוד עשה בגד מעורו של **השה הניצול**, כדי שבשעה שילבש את הבגד יזכר בנס הגדול של הצלתו מיד הארי והדב. וזהו המכוון בכתיב "ונשא זה מהעדר", שהצביע דוד על הבגד שלבש, ואמר שהאריה נשא את זה מהעדר, שזהו השה הניצול מהארי והדב.

על העולה לגדולה להשאיר בענוותנותו

תועלת נוספת לומד הרלב"ג מפרשה זו לעניין ענווה, שראוי לאדם לנהוג בענווה **אפילו לאחר שעלה לגדולה**, שהרי משה שהיה במעלה נשגבה, נהג בענווה ויצא לקראת חותנו ושאל לשלומו ודאג לכל צרכיו.

דבריו המאלפים של הרלב"ג צריכים לעמוד מול עיניהם של אנשים שמתמנים לתפקידים של שררה וכדו', שלא תביאם השררה המדומה לגבהות לב ולהתנשאות על אנשים הזקוקים לסיועם. ויש להם ללמוד בק"ו ממושה רבנו שהשיג את המעלה הגבוהה ביותר שאפשר לבני אדם להשיג, והיה לו קשר ישיר ותמידי עם הקב"ה, ועל ידו יצאו בני" ממצרים, ועל ידו ניתנה התורה, ועם כל זה העידה עליו התורה שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה ולא החזיק טובה לעצמו כלל.

הסיבה שהתורה ניתנה במדבר

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויהי שם ישראל נגד ההר (יט, ב). לא במקרה, נמצא **המדבר** כמקום מתאים במיוחד למתן תורה. ובהקדם: המהר"ל (בדרוש על התורה) מעורר, מדוע דוקא האדם קיבל את שמו ואת תוארו - **אדם**, על שם שנוצר מן האדמה, יותר משאר בעלי חיים - שגם הם נוצרו מן האדמה?

ואומר המהר"ל, שעיקר השם 'אדם' לא ניתן על שם שנוצר מהאדמה אלא מחמת **דמיון האדם לתכונת האדמה**. שהנה, האדמה נוצרה עם כח להצמיח תבואה ומזון, אך כדי שכוחה **יצא אל הפועל** צריך לחורשה ולזוועה, שאם לא כן, היא תישאר שדה בור. כך גם האדם נולד עם יכולת להגיע לשלמות, אך כדי להוציא את שלמותו אל הפועל, עליו לקיים תורה ומצוות, ובלעדי זה הוא יישאר **כשדה בור** שלא הוציאה פירות [ומשום כך, עם הארץ מכונה 'בור', כי בלא תורה הוא כשדה בור שלא הצמיחה פירות].

ובזה דמיונו של האדם לאדמה, יותר מדמיונם של בעלי החיים לאדמה, כי בריאתם של בעלי החיים לא היתה באופן שיצטרכו לעשות מעשה להוציא את כוחם אל הפועל, אלא כל מה שהם מעוהדים לו נמצא בהם מיד כשנבראו, שאם נברא השור לחרוש והחמור למשא, הרי כוחות אלו נמצאים בהם כבר בשעת בריאתם. זו הסיבה שרבים מבעלי החיים מכונים 'בהמה', מלשון: בה, מה - שיש בה כל מה שנצרך לה להגשמת יעודה. בעוד שהאדם נברא באופן שהוא צריך לעשות מעשה של לימוד תורה וקיום מצוות כדי שכוחותיו יצאו אל הפועל, כדוגמת האדמה, שנצרכת לחרישה וזריעה כדי שיצאו כוחותיה אל הפועל.

על פי זה מבאר המהר"ל, שנתנית התורה במדבר באה לבטא, שהאדם בלא תורה משול לאדמת מדבר - שהיא אדמה שלא נחרשה ולא נזרעה ולא הצמיחה מאומה - והוא זקוק לתורה כדי להוציא את שלמותו אל הפועל.

עוד כותב המהר"ל שהתורה נתנה במדבר ללמד (עפ"י הגמ' בעירובין נ"ד), שכדי להיות ראוי לקבלת תורה צריך שהאדם יעשה עצמו **כחייט מדבר** אשר אין לה מכל תאוות הגוף כי אם ההכרחי, וכמדבר, שאין בו גפן ותאנה ושאר דברים גופניים. שלפי שהתורה רוחנית ונבדלת מן הגוף, אין היא מתקיימת אלא במי שמסולק מגופניות ואינו נמשך אחרי תאוות הגוף. ומצינו שישראל אגודים במידה

הזאת שאינם רודפים אחרי תאוות הגוף, ולכן הם ראויים לתורה יותר משאר עמים. (לעבד באמת)

מעשה רב מרבנו הגדול זצוק"ל

רבו זצוק"ל התייחד במעלת היותו 'בן עולם הבא', מקטנותו ממש חי תמיד בהכרה פשוטה, שהעולם הזה ארעי, שהתכלית שלנו הוא העולם הבא - ובאנו לעולם הזה אך ורק למלא שליחות חשובה, לקיים את רצון הבורא, וע"י שנמלא את שליחותנו נזכה לעולם הבא. מקטנותו היבל את העולם הזה, ומאס בתענוגותיו, וכל מחשבתו הייתה מה חובתו בעולמו, תמיד חשב וחקר מה רצון ה' ממני עכשיו! מספרים שכבר בגיל שלוש העיד עליו מרן הגר"א לאפיאן זיע"א, שלפני כל תנועה שהוא עושה, הוא חושב האם הקב"ה מרוצה מזה. ובכל שאיה שעלתה על שולחנו הגדרת צדי השאילה הייתה, מה רצון ה' - שנעשה כך או כך? וחקוק בעצמות התבטאותו הקבועה 'אנחנו שגירים של הקב"ה באנו לעולם למלא תפקיד חשוב', וזכה להשפיע בכך ולרומם אלפי תלמידים. בשיחתו האחרונה הזכיר מה שהיה מדבר וחי כל חייו: התורה מתחילה באות ב', בראשית ברא אלוקים, למי, תדע לך בן אדם שיש ב' עולמות, העולם הזה והעולם הבא, הקב"ה ברא את העולם הזה בשביל העולם הבא, בעולם הבא אדם אינו יכול לשנות את הדרגה שלו, רק בעולם הזה ע"י קיום תורה ומצוות אדם קובע את הדרגה שיהיה לו לעולם הבא, וכל רגע בעולם הזה אדם יכול לעשות נצח... על כן העולם הזה יקר מאוד מפני שהוא קובע את דרגתו לעולם הבא.

כידוע למשגיח זצוק"ל היה ניגון שהיה מרבה לנגן אותו 'יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה - מכל חיי עולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא - מכל חיי העולם הזה!' והיה אומר שהיה אחד שרצה לעורר את עצמו בזה וחיבר את הניגון הזה - וכמובן זה היה המשגיח בעצמו...

מאז היותו צעיר הכין את עצמו למקום הקבע - עולם הבא, ובשיקול מעשיו היה מה מתאים לחיי עולם הבא, וכך זכינו לשמוע מפיו כמה פעמים: זו תשובה שתקבל בעולם הבא! וגם היה מזכיר הרבה שמרן הח"ח זיע"א מאד חי כל דבר מה יענה בב"ד של מעלה. וכך גם סיפרו שכאשר היה צורך ושילח בחור מהישיבה (המשגיח הקפיד כששמע שאומרים להשליך או לזרוק בחור, וכי הוא סמרטוט?), היה מי שבא בטענות למשגיח וכי אינו מיוחד מעונשי שמרים? אמר המשגיח בפשטות, לפני שהחלטתי לשלחו הכנתי את עצמי מה אני יאמר ע"ז בב"ד של מעלה... וכן ספרו להיפך, כשביקש המשגיח שיקבלו למסד מסוים ילד, ואמרו לו שיש לזה השלכה וכו' ואיך אינו חושש? אמר המשגיח: כבר חשבת מה אני יענה ע"כ בב"ד של מעלה.

מספר תלמידיו הרב חיים וקסלר שליט"א: בפסח האחרון, באחד מימי חול המועד המשגיח לא הרגיש טוב, והפסיד את ההלל בציבור. אח"כ כשהשלים את ההלל בביתו, המשגיח רצה לעמוד, ואמרו לו שזה מסוכן, והוא עלול ליפול. המשגיח לא הסתפק בזאת ושאל את כל הסובבים "אני צריך לשבת?" והם אמרו "כן". ואז אמר לעצמו - כשאני יבוא לשמים, ישאל אותי 'למה לא עמדת בהלל', אז אני יגיד 'בגלל שאמרו לי שאני צריך לשבת'.

כשלמדנו במסילת ישרים שהעולם הזה פרוזדור בפני העולם הבא, אמר לי המשגיח "כשננסים לבית ועוברים בפרוזדור, אפשר להזכר בזה". כמו"כ לפעמים כשהיו שואלים את המשגיח האם צריך עזרה היה אומר, כן, לחזור בתשובה... הרבה פעמים ראינו את המשגיח אומר וידוי בשמע קולנו בתפלת שמונה עשרה, וגם אמר שנהנה להתפלל בישיבת 'קול יעקב' מפני שהם אומרים וידוי בתפלה.

כשהמשגיח אושפז במעיני הישועה לפני כשלוש שנים, לילה אחד דבר עמי בגילוי לב, שב"ה מצבו מצוין אבל ברגע אחד אפשר ח"ו להיות מסוכן, ודיבר על 'כל הנשמה תהלל קה' שחז"ל אומרים שתמיד צריך להודות על כל נשימה ונשימה, ואמר המשגיח: אדם הולך לישון בלילה הוא מברך 'והער עיני פן אישן המות', הוא אינו יודע אם יקום מחר שוב בבוקר, 'שוב יום אחד קודם מיתתך' - חז"ל אומרים שכך אדם יחיה כל חייו, בלילה הוא יחשוב אולי לא אקום בבוקר, ובבוקר כשהוא קם הוא יודה לקב"ה - ב"ה שקמתי, מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמותי, וכך האדם יחיה כל הזמן שמקבל חיים מחדש, ואז - באותו עת רצון - אמר לי המשגיח על עצמו (שלא כהרגלו), שבליילה הוא מכין את עצמו שלא יקום, למחרת וכשקם בבוקר הוא שמח ומאשר שזכה לעוד יום של עבודת ה', ומודה לה' על שנתן לו מתנה עוד יום חדש, (רק שהדגיש שלא כל אחד יכול לעמוד בזה, וצריך להיזהר שלא יביא למרמור).

הגר"מ זוננפלד שליט"א מרא דאתרא דרכסים סיפר בהספדיו, שלפני שנים רבות בשעה שרכסים הייתה בשליטה חילונית גמורה, התחיל הפריחה החרדית, והיתה לצנינים בעני החילונים, ומכעס ותסכול באו כמה בריונים סמוך לישיבה הק' והפליאו מכות בבחורים, הבחורים נמלטו לביה"מ והבריונים הלכו בעקבותיהם, המשגיח שנודע לו מה שקורה יצא אל הני בריוני ובשלחות נפש נגש אליהם ואמר, אתם הרי יודעים שאני לא תושב רכסים... וגם התלמידים שלי אינם תושבי

רכסים... וגם אתם לא תושבי רכסים... כולנו תושבי העולם העליון, ובאנו לכאן לזמן קצר למלא תפקיד, כדאי שבזמן הקצר הזה נתאמן כולנו להסתדר יחדיו, הדברים הפשוטים היוצאים מלב קדוש של מי שבאמת חי כך, נכנסו לליבותיהם של הבריונים, והם עזבו לאלתר את הישיבה.

הרבנית תל"א בקשה לומר כמה מילים בסתימת הגולל ע"י הציון הק': אני לא מתפעלת שאתה לא אתנו, כל החיים התכוננת לעולם הבא, ודיברת על זה, וב"ה זכית להגיע מוכן... וככלות השלושים אמרה הרבנית תל"א בציון הק', שמא שהכירה את המשגיח היה מדבר תמיד על 'שוב יום אחד לפני מתתך', שבגדך יהיו לבנים, ותמיד ייקר וניצל מאד מאד את הזמן, הזמן היה אצלו יקר מאוד! ובפרט שאביו נפטר בפתאומיות, בשעה שהלך ברחוב ופתאום לא חש בטוב, ובא לקנות סודה לשתות, ועוד קודם שהספיק לשתות נסתלקה נשמתו... והמשגיח הפנים מכך הלכה למעשה, שתמיד צריך שיהיו בגדך לבנים.

והרבה פעמים זכינו לשמוע מפיו הק' 'כל ימין יהיו בגדיך לבנים', ובסגנון שלו היה מתבטא - 'שוב יום אחד לפני מתתך' לא נאמר רק לזקנים... והיה רגיל לשאול למה שוב יום אחד קודם מתתך - הינו שתשוב היום שמא תמות מחר, למה לא תשוב שמא היום תמות? והיה רגיל לפרש (בשם הברטנורא) שלתשובה לא מספיק יום אחד! ועוד שאדם לא מאמין שהיום הוא ימות - על מחר אולי הוא יאמין...

כמה פעמים כאשר בישרתי למשגיח על אנשים שנפטרו, מאוד עורר את עצמו, ואמר "כל אדם צריך לזכור יום המיתה, אבל כ"ש אני שאני כבר לא צעיר", והוסיף: לא מזמן הייתי צעיר המשגיחים והיום כבר אומרים שאני זקן המשגיחים. (השתמש בזה גם לעורר שהזמן עובר מהר!). כשהמשגיח היה מגיע מהכפר לעיר הגדולה (ירושלים ב"ב) היה מתבונן במודעות אבל, ואומר לי (ובהזדמנות גם הזכיר זאת בשיחה בישיבת קול יעקב), שיש לו מזה תועלת, שמתחזק בשוב יום אחד קודם מתתך.

המשגיח הקפיד שלא יאמרו שפלוני נפטר, אלא לבשר דרך אגב (כמבואר בגמ' בריש פסחים). כשהינו ב"ד בנימין נפטר הגר"נ כהן זצ"ל וסיפרתי למשגיח, והעיר לי שראוי לבשר דרך אגב כמבואר בגמ' הנ"ל. והיה שם מרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל, והתפעל מאוד איך שהמשגיח מקפיד על דינא דגמ' שלא כ"כ ידועה.

כאשר המשגיח נסע בעש"ת לתפילה בציון הרשב"י זיע"א במירון, ביקש ממנו נאמן ביתו הגר"ש דנציגר שליט"א להיכנס לבקר חולה מתלמידיו שהיה במצב מסוכן, שהמשגיח יעודד אותו ויאמר לו שהולך להתפלל עליו במירון וכו', והמשגיח לא הסכים. כששמעתי זאת הדבר היה פלא בעיני - הלא מי כרבנו המשגיח שטורח כ"כ לבקר חולים לעודד ולשמוח נדכאים, ופלא שיסרב למצווה חשובה זו שנולות על הדרך, במוצאי יו"כ שאלתי את המשגיח מדוע באמת לא הסכים לבקר את הנ"ל, ואמר המשגיח דבר נורא: על פי דרך הטבע סיכויי החלמתו קלושים, והנה אם אבוא לבקרו הרי הוא יבקש ממני ברכה שיהיה בריא, ועלול לפתח תקוה שיחלים, ותקוה זו עלולה להחליש את ההכנה הנצרך לו לעולם האמת. משום כך היה נראה לי שטובתו של החולה הייתה שלא אבוא לבקרו, ויתכונן, ויעשה תשובה...

גם ביממה לפני פטירתו מן העולם, דקות ספורות לפני שהרדימו אותו, וזכה להיות בצלילות מלאה, ביקש בנו הגר"מ לרמז על הצורך להתנדות, ואמר שמרן הגר"ש זצוק"ל אמר שיש זמנים שצריך להרהר בתשובה, והמשגיח הנהן בידו כאומר, זה בסדר, אני מוכן... ולדאבוננו נגזרה הגזירה... ואראלים נטלו את רבנו הגדול זצוק"ל למקום הטבעי לו, להתענג על ה', ליהנות מזיו שכנתו.

שליחותה של הנשמה בעולם הזה (כת"ק רבנו מימי בחרותו)

האדם נשלח לעולם הזה ממרחקים גדולים, משמי שמים לתחתיות ארץ, מהעולמות העליונים זכים וטהורים, לעולם שפל עכור וטמא.

וצייר בדעתך איך הקב"ה אומר לנשמה: 'בתי היקרה, לבי למרחקים לקיים למעני תכלית נשגבה'. 'מור לי מאוד להתרחק ממך אבי היקר והאהוב' - תענה הנשמה, 'הן אתה חיי ורק בקרבתך לי אור, אך אם זהו רצונך הקדוש - בשמחה אקבל עלי כל ייסורים שבעולם'.

'ומה התכלית?' אומר הקב"ה לנשמה, 'בעולם חשור תהיי, והשטן יפתך להימשך לדברים רבים, ואת אל תמשכי לשום דבר - אלא לעשות רצוני! זכור תזכרי כי הכול כלום הוא כנגד עשייתך רצוני, וכשם שיודעת את זאת עכשיו עם כל צבא מרדום - כך אל תשכחי לעולם!'

ובכן זוהי האמת! הכול - כלום נגד עשיית רצון ה'! ואע"פ שכ"כ נתרחקת עד שאינך מרגיש זאת תמיד, אך תאמין לבורא עולם, ולכל המלאכים הקדושים המשיגים קצת מרוממות בוראם. (לפרטים ולשליחת מעשים ליוכי הרבים 0527166490)

גליון זה ניגשים לסוגית מתן תורה כשתכליתנו לרומם הגישה לתורה הק'. גדולי ישראל עומדים ומתריעים השכם וערב כנגד סכנת חדירת האקדמיה לציבור יראי ה'. רבות נכתב בענין. המאמר הנוכחי יוסיף ודאי נדבר להבנת עומק הקלקול בהחשפות לדרכי החכמה הנ"ל. מאמר זה יקר המציאות משום שלקוח מהספר עיני ישראל ח"א שכבר הרבה שנים אצל מן השוק ונוספו בו הרחבות משאר דברי רבינו ז"ל. המאמר פורסם בעבר וזכה לתהודה רבה בציבור [ניתן לקבל את הגירסא המלאה של המאמר שהיה כבר לעיניים לעוסקים בלימודי חול בעיקר בסימנים. יש לשלוח בקשה במייל הנ"ל].

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שיגיה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ועל כן בשם ניסים נסתרים יקראו יעו"ש [א.ה. והם דבריו בסוף פ' בא שנתבאר בגליון 30]. כשבא מרע"ה לעולם והוריד לישראל את התורה אז התברר לכל בראיה חושית "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו". ראו את האמת לאמיתו מתוך גופה של תורה שהשיגו בנבואה היא דפנים בפנים דיבר ה' עמהם שם.

ב. סכנת המשיכה לרע

מציאותה של רשות החול הזו היא רק בשביל נתינת המקום לאדם לעבוד. עיקר קוטב עבודת כנס"י הוא רק לקשר את הבריאה עם מציאותה של תורה, ולהחזירה למציאות של קדש. כי כל המצות נתקדשו רק מקדושתה של תורה. והאדם בהיותו עולם הכלול מכל הכחות הנמצאים במע"ב, בשעת עשית המצוה ועסק התורה הוא מקשר את כל המע"ב חזרה לתוך קדושת התורה. והם הם השמים החדשים והארץ החדשה שיתחדשו לעתיד לבוא, שהם יהיו קדש ממש, שכל תוכנם יהיה רק צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. וממילא מובן שכיון שהבריאה היא החול היא מקום העבודה ממילא לוחמים עליה הטוב והרע. כי במקום שבו חלה נקודת הבחירה שם נמצאת מלחמה זו. אמנם בהיות שעצמות צורת הטבע נתרחה מצורת גוף הקדושה וכמש"נ על כן קרובה היא מאד להרע. ולכן כל מהלך של שלילת התורה שהיא האפשרות להכניס חזרה את התפיסה הנכונה לבריאה גורמת לקירוב, וגם אפשרות להרע להמצא שם. על כן האדם העוסק בז' חכמות שהם חכמת חוקי הטבע, בהיותם קרובים להרע, נמצא בסכנה גדולה.

בערבות מואב באו ישראל בברית על קיום התורה. והתורה מזהירה שבהיות שעברו בין הגוים עד הגיעם לשם וראו את שיקוציהם ואת גילוליהם וכו' ופן יש בהם שרש פורה ראש ולענה עי"ז. והדבר אינו מובן כלל איך דבר משוקץ כגלל יכול למשוך לבו של אדם אליו. כאן גילו לנו את סוד כח המשיכה של הרע. המשיכה אינה לגוף המראה אלא מחמת עצם ההבטה ברע. בהיות האדם קרוב מאד לרע לכן בקשר קל של הסתכלות כבר הוא נמצא נוטה אליו. וכך הוא בכל רשות החול אשר היא קרובה לצורת הרע וכו"ל, יש לרע אחיזה שם. האדם המסתכל שם עלול להסתבך בסוג הרע הנמצא במציאות ההיא הפרטי. כל זה שייך בהסתכלות על חכמת הטבע כשהיא נמצאת ברשות החול. כי היא אז רק כחכמה חיצונית לגבי עצם מהות החכמה שהיא חכמת התורה. וגם כשהיא נלמדת מתוך הטבע עצמו הרי עוסק בלימוד המע"ב בחיצוניותו היותר אפשרי שהיא אחרי ירידת הפלאים שלה ובפנים של התרחקות ממקור מחצבתה. והרי שם היא מתראה בפנים של היפוך צורתה האמיתי. שהרי צורתה האמיתי היא כפי שהיא נכללת בתורה. ורק כשנלמדת באופן זה אז עומדים על אמיתת השמועה שלה.

המציאות באספקלריה של תורה

[עיני ישראל ח"א עמ' מ"ו, עם השלמות ממאמרים אחרים]

יעוין בנפה"ח [ש"ד פ"י] שמביא מחז"ל שהתורה היא שבנתה את העולמות. ואהי אצל ואמון [משלי ח' ל'] ובתנחומא [בראשית א'] אל תקרי אמון אלא אומן עיי"ש. לכן כל הבריאה נכללה בה כמ"ש הרמב"ן בהקדמתו לס' בראשית שכולם נכללים בה"מ"ט שערי בינה של תורה, עיי"ש. ולא רק שהיא האומן ליצירתם אלא כל שפעת חיותם מעת שנמצאו היא רק ממנה [בנפש החיים בשער ד' האריך להביא הרבה מאמרי חז"ל על זה יעו"ש].

תכלית הבריאה היתה לאפשר בחירה לאדם וכו' וממילא העולמות נוצרו באופן שאין שום הכרח להכיר מתוכם את המציאות הבורא ית' המנהל הכל. זהו מה שאמרו שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים [היינו שרכישת ההכרה בו ית' באופן המביא לידי יראת שמים נמסרה לאדם – א.ה. אולי כוונתו שעצם ההבחנה בחכמת הטבע המופלאה אינה מספקת כי המכיר בוראו רק באופן זה עדיין לא נגע בעיקר שהוא יראת שמים] ולכן ישנו חילוק עצום בין מציאות התורה למציאות המעשה בראשית שנוצר ממנה. מציאות התורה היא גוף הקדושה היינו שעצמותה היא קודש כמפורסם בכמה סוגיות הש"ס. ולמרות שכל המע"ב נכלל בה אך מציאותם היא בגדר של חול לא של קדש. היינו שמע"ב נתרחקו הרבה מאד מהתכללותם בשרשם בתורה ולכן ירדו פלאים עד כדי כך שהם חולין גמורים. הנפה"ח [ש"ד פ"א] הגדיר את זה שבכ"ו דורות של תחלת הבריאה עד שלא ניתנה תורה "מרחוק לבד האירה לכל העולמות להחיותם ולקיימם", היינו שלא זכו שתתקשר עמהם בקרוב ויתקדשו בקדושתה. קיצוניות יצירה זו שתסתתר לחלוטין "כל יכולתו" הוא מה שקבע הבורא ית' בטבע של מע"ב שיתגלו רק דרכים של "חק נתן ולא יעבור". היינו שצורת ההשגחה המיוחדת למע"ב מצד עצמו היא רק חוקי טבע קבועים ובלתי ניתנים לשינוי וערעור. במהלך זה אינו מתראה בבריאה מהלך ההשגחה שיש על גבי מציאות זו בורא כל יכול שהוא שליט היחיד שעושה בכל כרצונו וממילא חסרה כאן הופעת האמת במציאותו ית"ש. וממילא ניתן מקום לטשטוש האמת. אבל האמת היא שלאמיתו, בעומק השגחתו ית"ש אין שום דבר נמנע ח"ו והוא ית"ש הוא הכל יכול וכוללם יחד.

א. הופעת התורה לשבור את ה"חוץ מיראת שמים"

כיצד תופיע שוב יכולתו זו בבריאה. אמרו חז"ל דקוב"ה ואורייתא חד נינהו [עיין נפה"ח ש"ד פ"ט ובכ"מ]. הדברים עמוקים ואין לנו עסק בנסתרות מ"מ הנגלות ניתן לפרש. רק בתוה"ק מופיעה צורה זו שהבורא הוא כל יכול, כי התורה אמת כתיב בה, ובה מתברר ומתבהר כי אין לכחו ית"ש שום נמנעות. עצמותה של התורה היא לגלות את האמת הזו לאמיתתה, זהו אורייתא וקוב"ה חד נינהו. ומשום שאין ליכלתו ית"ש גבול ה"שפיץ" של גילוי יכולתו זו הוא בשבירת מהלך ה"חוץ מיראת שמים" שהוא הדבר היחיד שנראה כמגביל יכלתו ית"ש, כאמור לעיל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. מטרת נתינת התורה לישראל היתה למסור להם גילוי זה של הפקעת ה"חוץ" [א.ה. זהו שנגלה עליהם בצורה של אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ברירות ללא יכולת הכחשה]. ולכן ה"למעשה" של התורה הוא החזרת ה"חוץ" לתוך שליטתו ית"ש [א.ה. היינו ע"י קיום המצוות], כי ה"חוץ" הוא רק עבור הבחירה [עיין בסוד ישרים הוש"ר תשנ"ה]. ויתבאר עוד להלן.

מהלך זה החל כשהתחילה להתנוצץ האומה הנבחרת העתידה לקבל תורה למטה. ולכן עם הברית מילה, שבזה נעשה אברהם אבינו לאב האומה, הובטח לו ששיג את מדת ק"ל ש"די, אשר פירושו הוא (יעו"ש ברמב"ן) שחוקי הטבע הם מסורים לרצונו ית"ש וברצותו חוגג וברצותו ממוגג וישדד כל המערכות שלהם. והוא מהלך הניסים, רק בהיותם מלוכשים בציורי הטבע דמע"ב

בזה הוא שהובדלו הבדלות אין קץ חכמי ישראל מחכמי אלה"ע בלמדם המע"ב של עולמינו. מלבד שריבוי חכמתם של חכמי אלה"ע גידלה אצלם את ה"לב כסיל לשמאלו", ולכן נתרבו אצלם שיבוישי הדעות בכל יעודי האדם, מה שלא קרה אצל חכמי ישראל. זאת ועוד, שלא עמדו על צורת השמועה כלל בהיותם מסתכלים רק על לבוש החיצוני ביותר של הבריאה ושם הרי נתרקק לגמרי מאמיתת צורתה הפנימית. חז"ל למדו פרשת מע"ב מתוך הסתכלותם בתורה וכלשון הרמב"ן בהקדמה לבראשית שהכל נלמד מהתורה ושלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע הכל מן התורה היה לו וממנה למד עד סוף כל התולדות וכו' יעו"ש.

ד. בירור התורה היא מציאות התורה ולכן יתכן אלו ואלו דברי אלקים חיים בשאלות של מציאות

אבל אין זה עדיין עומק ההבדל במהות חכמתם. ובוא להגדיר את הדברים בעומקם. הרמב"ן בהקדמתו לספר המלחמות כתב וז"ל כי יודע כל לומד תלמודו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות ולא ברוב קשיות חלטות, שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבוני התשבורת ונסיגות התכונה. אבל נשים כל מאדנו ודיינו מכל מחלוקת בהרחיק א' מן הדעות בסברות מכריעות ונדחוק עליה השמועות ונשים הכשר יתרון לבעל דינה מפשטי ההלכות והגון הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון, וזאת תכלית יכלתנו עכ"ל הזהב. בדברי הרמב"ן הוברר עומק החילוק בין חכמת התורה לשאר החכמות, שאר החכמות יכולות להתברר בדרך מופת חותך משום שהם עוסקות רק בחוקים שמוגבלים ובעלי חוקים יציבים, אבל בחכמת התורה א"ל להכריע כלל בדרך מופת חותך רק מינה ובה בדרך שיקול הדעת הנכון ורק זו היא דרך ההכרעה. ולא המציאות הנמצאת בחוץ יכולה לקבוע ברורות בה רק המציאות הנגדרת בדרכי ההכרעות שקבלנו בלימודה. העמידה על ברירות ההכרעה בלימודה זהו גופה המציאות, כי הרי עומק סוגית כל מה שנמצא הוא רק בתורה, ושם נמצאת אמיתת צורתם. זהו נוהג בכל חלקיה של תורה, בין אם חלק אם זהו חלק הנוגע להכרעה בין טוב לרע, ובין אם חלק התורה עוסק בעצם פרשת יצירת העולם, כי הכל תורה. ובהיות שבתורה נמצאת הבהרת האמת לאמיתו, היינו שאין למעלה דבר שנמנע כי אינו כבול לשום טבע וחק, על כן התורה סובלת את כל ההפכיים. ובכל מה שנחלקו חכמי תושבע"פ הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים". פירושו אינו רק שיתכנו ב' סברות אלא כך היא המציאות בשרשה כ"אלו ואלו דברי אלקים". כל מה שנחלקו חכמי תושבע"פ בפרשת היצירה נוהגים בה דבר זה, כי אין המציאות של חוקי הטבע הנראים לעיני בשר מופת חותך על חכמתה כלל וכל"ל [א.ה. מנפלאות תמים דעים שגם מסקנות המחקר המדעי המתקדם מעמיד את החוקים בפני סתירות בעצם הגדרת המציאות "הגשמית" כנועד, ואכמ"ל].

ה. ישראל הוכשרו לזכות לדעת תורה

כלל ישראל שקבלו התורה הוכשרה דעתם להסתכל בה פנימה ולהתאים דעתם לדעתה. אורייתא וישראל מתקשרין דא בדא (עיין עומק מובנו בנפד"ח שער ד' פ"א). בעמדם על הר סיני נזדככה דעתם וחומרם, ומעתה יכולה התורה להמסר בידם ותהיה הכרעת דעתם דעתה של תורה. וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר ניתן למשה בסיני. עם שכל התורה יכולים לעמוד על טיב אמיתת המציאות. מדת הגדלות של כל חכם בתורה היא במדת קנייתו שכל התורה. לדורינו הרוחני כ"כ מהמעמד הנבחר אין שום מושג במהות שכל התורה של הדורות הקדמונים. הראשונים הם כמלאכים, שכלים פשוטים, בערכנו. אין לנו שום אפשרות לדמיין את בהירותם ושיקול דעתם במשקל הקדש של תורה. הם נכנסו לפרשת מע"ב לפני ולפנים מחוקי הטבע המיוסדים על חקים קבועים וראו את כל היצירה באספקלריה של תורה, כל חכם כפי שרש נפשו בתורה. וגם אם נחלקו בתכונת היצירה הרי אי"ז יותר ממחלוקת בשיקול דעתה של תורה ושום מופת מחוקי הטבע לא יחתוך ויכריע בזה. ההכרעה צריכה להיות מינה וביה ממשקל דעתה של תורה לבד, כי הרי היא היא המציאות האמיתית. ומה נואלו חלושי השכל והאופי בדורנו בראותם המופת חותך בחכמת המדע פקפקו בדעת הראשונים בפרשת היצירה.

וכאן אנו חוזרים לדברינו הראשונים כי בהיות הטבע ברשות החול ממילא קרוב הוא לרע, וההסתכלות בחיצוניותו לבד יש סכנה להגרר אחרי הרע האחוז שם, הראשונים כינו חכמת החיצוניות "עץ הדעת טוב ורע". אי"ז מליצה רק שכך היא המציאות, הרע אחוז ברשות החול. סוג הרע המיוחד לזה הוא הסטיה מאמונת דעת חכמי תושבע"פ, והעמדת ההכרעות בדעתה של תורה על המופת חותך הנמצא בחכמת הטבע, אשר בה שולטים החוקים. מבול המינות שירד לעולם בדורות אחרונים יסודו הוא בפרישה משכל התורה. חכמת הטבע כפי שהיא נמצאת אצל חכמי אלה"ע היא מהיותר עיקריים בגרמא זו בהיות הרע הרובץ שם מושך לבו של אדם ביודעים ובלא יודעים עד שיצא מרשות התורה ח"ו.

לחכמי תושבע"פ בהיות שכלם שכל התורה היתה הבחנה במדת האמת, ועמדו על ההבחנות בין אמת לשקר, וידעו מה לכלול מחכמת לימודי הטבעיות ולצרפם לפרפראות אל התורה. כי בהיות הרע שולט על החול הרי ממילא מעורב בידיעת חכמת הטבע שיבוש הדעת, כי כל רע שיבוש הוא. ואחרי חטא עץ הדעת אז נעשה לא רק בבריאה עירוב של הרע אלא גם בדעת נתערב ונשתבש, "יודעי טוב ורע". תלמידי הגר"א ז"ל העידו שאמר להם כי מכל חכמת הפילוסופיא בירר רק שני דברים וצרפם לידיעת חכמת התורה והשאר זרק הלאה בהיות אין בהם תועלת עכ"ד. כמו שאצטומכא בריאה אינה מסוגלת לסבול מאכל מעופש ומוכרח הוא לפולטו מקרבו, כן שכל בריא (היינו שכל שהתאים לאמת של תורה) אינו מסוגל לעכל בקרבו הרע והעיפוש המעורב בדעת ומוכרח הוא לזרקו הלאה. בל יאמר האדם אשר חלקו מחובשי ביהמ"ד שהוא יכנס ולא יכשל בהרע והשיבוש, כי כבר העיד המלך החכם כי נופת תטופנה שפתי זרה (משלי ה' ג'), אמריה החליקה (שם ב' ט"ז). ביאורו שאינה דומה המלחמה הבוררה המתנהלת עם חלקי המדות של האדם למלחמה על הדעת. כי הרי נקודת האדם שבאדם היא הדעת שלו, וממילא נוהג כאן הכלל "כל הגדול מחבירו יצור גדול ממנו". מקום טעות בדעת הוא נורא וערמימות הרע היא להשתמש עם הנופת והנועם של השכלת השכל בלימודי הטבעיות להטות את האדם אל הרע והשיבוש הכרוך בו.

ז. הסכנה המיוחדת לדורנו

זוהי צורת הדברים גם בעת שהיו שנים כתיקונם. אמנם בדורינו הירוד אשר כבר התפשט נגע הדעת שדעות של מינות כבר שטפו העולם כמי נח וביודעים ובלא יודעים דין גרמא בנזקין לנסות שכלינו וממילא לשבש בהירות דעתינו מי הוא זה שיתמר להכנס לחור הנחש הקדמוני ולהיות בטוח בעצמו שינצחו במלחמתו בשבילי דקות החכמה ולא יהיה נפגע כמי שהציץ ונפגע, או שסוף סוף יהיה ח"ו מקצץ בנטיעות האמונה בחכמי תושבע"פ. הרי יראת ה' ראשית דעת והיא האוצר לחכמת האמת של תורה וכמאמרם ז"ל על הא דכתיב יראת ה' היא אוצרו שהיא משמרת השכל שלא יתקלקל ויתערב בו דברים המפסידים ומעפשים אותו. לפי מדת היראה כן הוא ליטוש וזיכוך השכל להשכיל אמיתתה של תורה. היא הנותנת בו תכונת הדביקות אל האמת. בדורינו זה שכבר עזבונו גדולי היראה מהדור הקודם והלכו להם למנוחות מה נאמר ונעשה. הרי ח"ו הננו כמעט מגששים כעיור באפילה אילולי רוב רחמיו וחסדיו ית"ש המרובים השומע לזעקת עניים ואביונים להאיר עיניהם בד"ת אף על כל שפלותם ודלותם, ומקיים להם כי לא תשכח מפי זרעו. אבל על חכמות חיצוניות איפה הסייעתא, ואיפה ההבטחה, הלא ככסילות יחשב להכנס שם במיעוט השלימות שלנו ביר"ש ולהתעבר ולבטוח שלא יקרהו כמקרה אחר אשר ראה שתי רשויות ויצא עי"ז לתרבות רעה.

מהחובה על מי שזכהו הש"ת ושם חלקו בין חובשי ביהמ"ד להעמידו בקרן אורה לידע את אשר לפניו ולדעת ההבדלה הגמורה בין חלקו לבין מי שבחר בסכלותו לשום חלקו מיודעי חכמות החיצוניות.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת יתרו תשע"ח -

אמנם דעת הגרע"א דאינו יכול להוציא, דאע"פ שמוציא אדם אחד מדין ערבות, אכתי בעינן לערבות כלפי השני, דמה יעזור לנו מה שמוציא אדם אחר.

ד. כוונה בטעות

בעיקר העובדא, יש לדון דהוה כוונה בטעות, דבאמת לא היתה דעתו לצאת מאביו. וצריך עיון.

מברך על ב' הנרות

אמרינן בשולחן ערוך (סי' תרכ"ד סעי' ה') דבמוצאי יום הכיפורים, יש אומרים שיבדיל על נר של בית הכנסת, ולא על נר שדלק ממנו, דזה לא מקרי כל כך אור ששבת כיון שלא היה ביום כיפור.

ויש אומרים שאין להבדיל על נר של בית הכנסת, דלא נעשה רק לכבוד היום ולא להאיר, אלא מדליקין על נר שדלק ממנו.

וכתב ברמ"א בשם מהרי"ל, דהנכון להבדיל על שניהן ביחד, דהיינו להדליק נר אחד מנר בית הכנסת, ויברך על שתיהם, דבזה דאי יוצא.

ויש לדון היאך מברך על ב' הנרות, הרי אינו יודע על איזה מהן מברך:

א. אינו יודע מי הגדול

הנה לחד גיסא מצאנו דבכהאי גוונא לא מברכין, דהנה דנו הפוסקים בגדול בתורה ועמו עוד אחד ואינו יודע לו מי הגדול, דאינו יכול לברך שחלק מחכמתו ליראיו, מכיון שאינו יודע איזה מהם החכם. וכן בעיר שרובם נכרים ורואה את כל העיר, אינו מברך על הנר במוצאי שבת, מכיון שאינו יודע איזה מהם נר של ישראל.

[עיין באורך בספר שער העין (שער העיונים סי' ט"ז) שהביא מחכמי הזמן דלא יברך על גדול וגבאי].

ב. רואה ימים

אך לאידך גיסא חזינן דמברכין, דהנה על הימים מברך עושה מעשה בראשית, ועל הים הגדול מברך שעשה הים הגדול, ונחלקו הפוסקים (עי' משנה ברורה סי' רכ"ח סק"ב) איזה ים הוא הים הגדול, האם הים התיכון או אוקיינוס, ואם עומד במקום שרואה שניהם, [כגון בנמצא בגיברלטר], מברך ברכת שעשה הים הגדול.

[עיין בספר זה השלחן (ח"א סי' רכ"ח) וכן מובא בספר שער העין (שם) בשם הגאון בעל דרך אמונה שליט"א].

וכתבו לחלק, דשאני הכא דידוע מה לפנינו רק אינו יודע מה ברכתו, משא"כ באינו יודע מי התלמיד חכם, דאינו יודע מה שלפניו. ויש לעיין בסברת החילוק.

ג. הרמ"א

הנה איכא למילף מדברי הרמ"א דבאינו יודע מי החכם, יכול לברך ממה נפשך. אך לפום החילוק מרואה הימים, יש לומר דנידון הרמ"א דמי לימים, דהרי רואה ב' הנרות, ולכן דוקא התם מברך על שניהם, אבל לא באינו יודע מי החכם. אך צריך לעיין בעומק הסברות. [ועוד עיין מה שכתב רבינו בספר בר אלמוגים סי' קס"ד].

השותה ברח

שמעתי עובדא באחד שהבדיל במוצאי שבת חזון על מנת ליתן היין לקטן שהגיע לחינוך של קידוש ולא לחינוך של אבילות,

קידוש והבדלה

זכור את יום השבת לקדשו (כ' ח')

כתב ברמב"ם (פרק כ"ט הל' שבת ה"א) מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרוהו זכירת שבת וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה.

ונביא כמה נידונים בעניני קידוש והבדלה:

להבדיל שנית בשביל קטן

הנה עובדא הוה במי שהיה לו ספק בהבדלה, כגון שאביו היה מבדיל בכוס קטן, וחשש שלא יוצאים בו, ונהג לכוון שלא לצאת ואחר כך להבדיל בעצמו, ופעם אחד טעה וכוון לצאת ממנו, נמצא שעכשיו יש לו ספק אם יצא ידי חובת הבדלה, והוה כבר מאוחר בלילה ואינו מוצא אדם שעדיין לא הבדיל.

והורו לו שימצא למחרת אדם שלא הבדיל, כגון תינוק שנשבה, ויבדיל כדי להוציא אותו, ויכוון גם לצאת בעצמו להצד דעדיין לא יצא.

ויש לדון דאיכא בזה עוד תקנתא, שימצא קטן שהגיע לחינוך שישן, וכדלקמן:

א. ערבות לקטנים

הנה היה נלעג"ד שיכול להבדיל שנית להוציא קטן שהגיע לחינוך, להמבואר במשנה ברורה (סי' רע"ג ס"ק ט"ז) דיכול לקדש שנית גם לקטן שהגיע לחינוך שאינו יודע לקדש בעצמו, [אע"פ שאינו אוכל עם הקטן], אע"פ שאינו בנו, והוא כדי לחנכם במצות.

וסברנו דטעמיה דיש ערבות מהגדולים על הקטנים.

ב. אין ערבות לקטנים

אך הנה שמעתי שאמר הגאון דרך אמונה שליט"א דצריך ראייה אם יש ערבות מגדולים לקטנים שהגיעו לחינוך.

ויש לדחות דברי המשנה ברורה הנ"ל (שם), דהרי ציין במשנה ברורה (שם שער הציון ס"ק י"ז) לדינא דהשולחן ערוך (סי' קס"ז סעי' י"ט) דגם בברכת הנהנין מברך במיוחד כדי להוציא קטן, אע"פ דבעלמא מחמת דינא דערבות, מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת הנהנין להוציא מי שרוצה לאכול, מכל מקום הכא יכול לברך לקטנים אע"פ שאינו אוכל עמהם, כדי לחנכם במצות.

והרי זה לא מדין ערבות, דהרי בברכת הנהנין אין דין ערבות, אלא הוה מדין הא דמבואר בגמרא ראש השנה (כ"ט ב') שפורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות.

והרי כתב במשנה ברורה (שם) דהאי דינא הוה דוקא באינו יכול לברך בעצמו. ואם כן בעובדא דידן, לא יוכל להבדיל בשביל קטן שיודע להבדיל בעצמו.

ג. תוקע בשופר אינו מוציא קטן

לפי זה יהא נפקא מינה לענין תקיעת שופר, דמי שכבר תקע בשופר, לא יוכל אחר כך לתקוע להוציא קטן, דהרי אין ערבות לקטנים. ולדעת הגרע"א, אף כשחוזר ותוקע כדי להוציא גדולים אכתי אינו יכול להוציא קטנים.

דהנה פליגי הצ"ח (ברכות כ' ב') והגרע"א (קמא סי' ז') באופן שמוציא אדם מדין ערבות, האם כבר יכול להוציא גם אדם אחר אע"פ שאין עליו ערבות.

דעת הצ"ח דיכול להוציא, דכיון דחלה על ברכתו שם מצוה דאורייתא וכאילו אכל בעצמו כדי שביעה, אם כן שפיר מוציא גם השני. [ואיירי התם באשה, לשיטתו דאין ערבות בנשים].

וכשגמר ההבדלה הקטן ברח, ואם כן עכשיו צריך לשתות הכוס בעצמו, האם צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן.

א. אינו חלק מהקידוש

היה נראה דצריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן, לא מיבעיא לדעת הגר"י (ושולחן ערוך הגר"י סי' ק"צ סעי' ד') המובא בתשובות אמרי משה (להג"ר מאיר אריק, ח"ב סי' קע"ג) דבורא פרי הגפן אינו חלק מהקידוש והבדלה כלל, ואם כן הוה ליה כמברך עבור חבירו ולא עבור עצמו. [ומכל מקום יכול להוציא דהוה ליה כברכת המצוות].

ב. חלק מהקידוש

אלא אף לדעת אמרי יושר (שם) דאם קידש ושכח לומר בורא פרי הגפן ושתה היין בלא ברכה, לא יצא, מכיון דברכת בורא פרי הגפן הוה חלק מהקידוש, ושאינו לענין פורס מפה ומקדש דחשיבנן לבורא פרי הגפן הראשון דהיה חלק מהקידוש. מכל מקום יש לדון דבנידון דידן צריך לחזור לברך, דהרי איהו רק נתכוין לחלק הקידוש ולא לחלק ברכת הנהנין, דהרי חלק הברכת הנהנין חשב עבור הקטן, ואם כן יחזור ויברך.

ג. הברכה חלה רק על טעימה

מעתה לפום הא דכתבנו דאם לא היתה דעתו בשעת הברכה לשתות היין אלא ליתן לאחר, ואחר כך נמלך לשתותו בעצמו, דצריך לברך שנית בורא פרי הגפן. אם כן יש לעיין ברצה לטעום בעצמו ואחר כך ליתן לאחר לשתות, והאי אחר הלך לאחר שבידך, הנה בשלמא הך טעימה מותר מכח בורא פרי הגפן הראשון, אבל לאחר שטעם, ועכשיו רוצה לשתות שאר היין, יצטרך לברך שנית על שאר היין.

ד. ראוי לשתיה

הנה יש לדון דלא כהג"ל, אלא אינו צריך לחזור ולברך, דהרי יש לדון לדעת האמרי יושר דבורא פרי הגפן הוה חלק מהקידוש, אם כן נימא דבעינן שיהא הכוס ראוי לשתיה. ואם כן בכל קידוש, מכיון שחלק מהקידוש הוה בורא פרי הגפן, א"כ אם ירצה יכול לשתותו בעצמו. [אך עיין בספר מר דרור באורן].

[הנה בקידוש היום ומוציא את חבירו, דנו אם בעינן שהברכה תעלה לו אם ירצה לשתותה, ונפקא מינה אם דיבר קודם ששתה האחר. אמנם יש לומר דכל זה רק בקידושא רבא. עיין היטב בספר מר דרור].

ויש לומר עוד, דאף אם נימא דאין תנאי של ראוי לשתיה, אך כיון דצריך הבורא פרי הגפן לקידוש, יועיל לו לברכת הנהנין, [ונימא דאף אם לא כאמרי יושר, דמכל מקום צריך לו]. אך בפשוטו אמאי נימא כן.

הפסק באמצע הבדלה

הנה מברכין על בשמים ועל הנר בין ברכת בורא פרי הגפן לברכת הבדלה. ואינו הפסק דהוה חלק מהבדלה. ויש לדון מהו כשמברך על הבשמים או על הנר שלא כדין, האם הוה הפסק:

א. בירך על נר שלא שבת

הנה בדברי הגרע"א מבואר דהוה הפסק, דאיתא בשולחן ערוך (סי' רח"צ סעי' ה') לענין ברכת הנר בהבדלה, דאין מברכין על נר שלא שבת ממלאכת עבירה. ואם בירך על נר שלא שבת, כתב במגן אברהם (שם סי' ק"ו) דאפילו בדיעבד לא יצא.

וכתב הגרע"א (גליון שם, מובא בביאור הלכה שם) דלפי זה אם בירך הפסיד ברכת בורא פרי הגפן, וצריך לחזור לברך בורא פרי הגפן, כיון דבברכת מאורי אש שבידך לא יצא, ממילא הוה הפסק בין בורא פרי הגפן לטעימה.

ב. יום כיפור שחל בשבת

אמנם לאידך גיסא משמע במשנה ברורה דלא הוה הפסק, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרכ"ד סעי' ג') דביום הכיפורים שחל להיות בשבת, מבדילים על הכוס אבל אין מברכים על הבשמים. וביאר במשנה ברורה (שם סק"ה) שהרי טעם הברכה על בשמים היינו כדי להשיב את הנפש מפני הנשמה יתירה שהלכה לה, אבל עכשיו ביום הכיפורים לא היה בו נשמה יתירה מפני התענית.

אמנם מביא במשנה ברורה (שם) דרבים מהאחרונים חולקין

וסוברין דכשחל בשבת יש לברך על הבשמים.

וכתב במשנה ברורה דאע"פ דהוה פלוגתא, יכול לברך לעצמו, דאף אם פטור, מכל מקום אין כאן חשש ברכה לבטלה כיון דלא גרע מברכת הנהנין.

וצריך עיון דאם אינו חייב בברכת הבשמים, אם כן הוה ליה הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לברכת המבדיל.

ג. להפסק לא כל כך חוששין

יש לדחות הראיה מהמשנה ברורה, דהנה בט"ז (סי' תרכ"ד סעי' ב') באמת כתב דבהג"ל יש כאן הפסק, וכתב לדחות דנראה דעדיף טפי לצאת ידי כל הדעות מלחוש להפסק.

וביאור דבריו, דלענין הפסק מקילינן טפי, וכדחזינן דבשביל שהחיינו בתקיעת שופר ביום שני של ראש השנה לובשין בגד חדש, וכן בליל שני של ראש השנה לוקחים פרי חדש, שחוששין שאין מברכין שהחיינו מחמת השופר או היום, אע"פ דלהאי צד נמצא דמברך שהחיינו מחמת הפרי או הבגד החדש והוה הפסק בין הברכה להמצאה או בין הקידוש להשתיה, ואלא על כרחך חזינן דלענין הפסק מקילינן טפי. [ועיין בספר מר דרור (תשנ"ט עמוד כ') מה שכתב בד"ץ ברכת בשמים בהבדלה דמוציא יום הכיפורים].

ד. הריח כבר מקודם

הנה העירוני, מהו כאשר כבר הריח מקודם הבדלה, ואם כן כבר חזרה הנשמה יתירה, נמצא דעכשיו כשמריח הוה רק ברכת הנהנין, ואם כן יהא הפסק. [ולענין דאינו מוכרח].

[מעתה העירו, דהנה יש שכתבו דיש לקחת בשמים שרק על ידי המיעוץ מוציאים ריח כדי שלא יהנה בלא ברכה. ותיקשי דגם בלאו טעמא שנהנה בלא ברכה, הרי אם כבר נהנה מקודם, אם כן אע"פ דהברכה דאחר כך אינה לבטלה, דהרי נהנה עוד פעם, אך מכל מקום הוה הפסק. ויש לדחות דאירי שיש שומעים, ומעביר להם הבשמים אחר כך, דמצד הפסק ליתא דמהני עבורם].

מסופק אם היה פלג המנחה

הנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' רס"ז סעי' ב') דמקדימין להתפלל ערבית יותר מוקדם מבימות החול, ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולקדש ולאכול מיד.

וביאר במשנה ברורה (שם סי' ק"ה) דהטעם כיון דקיבל עליו שבת והוסיף מחול על הקודש נחשב כשבת לענין זה דיכול לקדש ולאכול מיד ויכול לגמור סעודתו מבעוד יום.

ויש לדון מהו בהתפלל מעריב וקידש, ומסופק אם היה קודם פלג המנחה או אחר כך, האם צריך לחזור ולקדש.

א. חוזר ומקדש

הנה לכאורה דמי לספק אם בירך ברכת המזון כשאכל כדי שביעה דחוזר ומברך, דהוה ליה ספק בדאורייתא.

[ואף לרבינו טוביה המובא במדרכי (מגילה רמז תשצ"ח) דמהני תוספות שבת דרבנן בשביל קידוש, הכא לא שייך למידן דיועיל מספיקא דרבנן לקולא, מכיון דחובת קידוש מדאורייתא].

וכן חזינן בריטב"א (הל' ברכות פ"ב הכ"ד) דבמסופק אם קידש, חוזר ומקדש. וכן כתב במשנה ברורה (סי' רע"א בשער הציון אות מ"ז) דאם לא התפלל ולא קידש והגיע בין השמשות דסוף השבת, מקדש בברכה.

ב. אחר כך מקיים הדאורייתא

וכי תימא דהכא הא אחר כך יצא ידי חובת הדאורייתא של קידוש בתפילת שחרית, ואם כן נימא דהקידוש חשיב רק ספק דרבנן וניזיל לקולא.

אך אינו כן, דהא בכגון בספק אם בירך ברכת המזון ואחר כך אמר נוסח שיוצא רק מן התורה האם יפטר. והרי בספק אם בירך ברכת המזון, מחייבין לומר גם ברכת הטוב והמטיב, אע"פ שברכת הטוב והמטיב אינו אלא מדרבנן, דמכל מקום עיקר הספק בדיני דאורייתא. ואם כן בנידון דידן נמי יקדש שנית.

ג. ספק ספיקא

וכי תימא דיש ספק ספיקא לקולא בדאורייתא, דהרי דילמא התפלל מעריב גם לאחר פלג המנחה, [ומה"ת יצא ידי חובת קידוש במעריב],

ואף אם לא יצא במעריב, דילמא הקידוש היה לאחר פלג המנחה. אך לכאורה בכהאי גוונא לא אמרינן ספק ספיקא, והרי מי שנמצא בבית אפל ואכל בליל סוכות שני כזיתים ומסופק אם היה ביום או בלילה, לא נימא דיצא ידי חובתו מדין ספק ספיקא, דדילמא כזית הראשון היה בלילה, ואף אם ביום, דילמא כזית השני היה בלילה. ודמי למה שכתב השואל בנוגע ביהודה (תנינא אהעיז שאלה נ"ד אות ל"ב) דאם זרק פעמיים גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, לא נימא דמותרת מדין ספק ספיקא, דהוי אותו הספק על ב' הפעולות. ובנוגע ביהודה (שם) נוטה לסברתו של השואל. ואם כן הכי נמי דכוותה.

ד. נודעו ביחד

אך אולי יש לחלק, דשאני התם בדברי הנודע ביהודה, דב' הספיקות נודעו בזה אחר זה, משא"כ הכא בשעת מעשה אין ספק, דיכולים לראות אם הוי פלג המנחה, אלא לאחר זמן נסתפק על הזמן שעבר, ובאותה שעה איכא ב' ספיקות דיצא ידי חובתו. [ולפי זה בהך דסוכה דבית אפל, גם נאמר ספק ספיקא, דבשעת מעשה אין ספק דיכול לראות בחוץ. ולא משמע כן].

ה. כשבאה שבת יש ספק ספיקא

עוד דנו לחלק, דהכא נידון פלג המנחה הוא שיצא חובת שבת, עכ"פ לדעת הרמב"ם (עי' ביאור הלכה סי' רס"א סעי' ב') דתוספת שבת דרבנן והא דמהני מפאת סמוך לשבת, ואם כן כשבאה השבת יש כאן ספק ספיקא לפטור. [א"י והיינו דבשלמא התם בב' גיטין, הספק השני הוה כשעושה הפעולה בפעם השני, משא"כ הכא ב' הספיקות הם בכניסת השבת]. אך לפי זה יתחדש דבהך דנודע ביהודה, אם שני הספק גיטין היו שיחולו לאחר ל' וזרקם שניהם ביום אחד, יהא כאן ספק ספיקא. וכן לפי זה בספק אם נפל מים לקמח, ועוד פעם ספק נפל, אם זה בתוך הפסח, אין ספק ספיקא לחומרא, משא"כ אם זה לפני הפסח, יהא ספק ספיקא לחומרא.

קטן להוציא גדול

כתב במגן אברהם (סי' רע"א ס"ק א') דמדאורייתא בקידוש שאומר בתפילה סגי, דקרא כתיב זכור את יום השבת והרי זכר אותו.

על כן כתב במשנה ברורה (סי' רע"א סק"ב) שאם התפלל מעריב, ואחר כך ספק לו אם קידש או לא, אין צריך לחזור ולקדש, דעכשיו חיובו בקידוש רק מדרבנן, וספיקא דרבנן לקולא.

וכמו כן קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול בקידוש, באופן שהגדול התפלל כבר, ונמצא ששניהם חייבין רק מדרבנן.

ויש לדון מהו באופן שהגדול יתפלל אחר כך:

א. דרבנן ואחר כך דאורייתא

הנה משמע במשנה ברורה הנ"ל, דאם הגדול עדיין לא התפלל, לא מהני שהקטן יוציא אותו, אע"פ שהגדול יתפלל אחר כך.

וכעין זה כתב במשנה ברורה (שם סוף סק"ג) דגדול שלא נבדק אם הביא ב' שערות, יכול להוציא ודאי גדול, אם הודאי גדול כבר התפלל. ומשמע דאם לא התפלל לא מהני, אע"פ שיתפלל אחר כך.

וצריך ביאור אמאי לא נימא שאע"פ שהגדול עדיין לא התפלל, מכל מקום הקטן יוכל להוציא אותו עכשיו וייצא ידי חובתו מדרבנן, ואחר כך כשהגדול יתפלל, ייצא ידי חובת הדאורייתא.

ב. נידון המנחת חינוך

אלא יש למילף מדברי המשנה ברורה לנידון המנחת חינוך, דהנה דן במנחת חינוך (מצוה ל"א) האם אפשר מתחילה לצאת ידי חובת קידוש רק מדרבנן, ורק אחר כך לצאת ידי חובת קידוש מן התורה, או דילמא אמרינן דאם עכשיו חייב מדאורייתא, אינו יכול לקיימו באופן שמקיים רק מדרבנן.

וכתב במנחת חינוך (שם) דנפקא מינה בנידון הנ"ל דקידוש, בגוונא דקידש פעם אחת על היין במקום סעודה, אבל לא כוון לשם מצוה, נמצא דרך מדרבנן יצא ידי קידוש, דבדיני דרבנן אמרינן דמצוות אין צריכות כוונה, אבל הדאורייתא לא קיים, ואחר כך קידש שנית וכוון לשם מצוה, אבל לא היה יין או לא היה במקום סעודה, נמצא דיצא ידי קידוש רק מדאורייתא.

[הנה כל זה לדעת המגן אברהם (סי' ס' סק"ג) דרך במצוות דאורייתא צריכות כוונה, אבל במצוות דרבנן לא צריכות כוונה, אך בביאור הגר"א (סי' תפ"ט סעי' ד') פליג, דגם במצוות דרבנן צריכין כוונה, וכן פסק במשנה ברורה (סי' ס' סק"י, ועיי' בסי' תפ"ט ס"ק י"ז). ומקור דברי המגן אברהם מהרדב"ז (סי' אלף צ"ד), והאחרונים נחלקו שאין ראיה מהרדב"ז].

מעתה, חזינו מדברי המשנה ברורה דלא יצא, דהרי משמע דאע"פ דאחר כך יתפלל וייצא ידי חובת הדאורייתא, מכל מקום אי אפשר לצאת עכשיו רק מדרבנן, דהרי עכשיו חייב מדאורייתא, ואי אפשר לקיים הדרבנן לפני הדאורייתא.

ג. מסופק אם קידש ואחר כך התפלל

הנה כתב בריטב"א (הל' ברכות פ"ב הכ"ד) דבמסופק אם קידש, חוזר ומקדש. אמנם אם התפלל מקודם, פטור, דספיקא דרבנן לקולא.

ואם התפלל אחר כך, בזה נמי לכאורה תליא בנידון המנחת חינוך, האם נימא דקודם יצא הדרבנן מדין ספיקא לקולא, ואחר כך בהתפילה יצא הדאורייתא.

אך יש לומר דזה קיל טפי, דבשלמא בנידון המנחת חינוך, דיינינן השתא לצאת ידי הדרבנן כשהשתא חייב מדאורייתא, משא"כ הכא לאחר שכבר התפלל דיינינן אם חייב בקידוש, ובזה מהני הא דמסופק השתא.

ד. מקור חיים

אך חזינו דכתב במקור חיים (הל' פסח סי' תל"ח סק"ג) דכשיש ספק חמץ, ואחר כך ביטלו, לא מקילינן, כיון שקודם הביטול היה ספק דאורייתא, והוה ליה ספיקא דאורייתא שנתהפך לדרבנן. אך כתב דכיון דעדיין לא חייל האיסור שוב הוינן בבית אחת.

ואם כן בנידון דידן אם נסתפק בקידוש קודם שהתפלל יש לאסור.

ה. נידון כהנ"ל לענין ברכת התורה

הנה יש לעיין בבידך ברכה על נטילת ידיים והגעת לתיבת העולם, וממשיך אשר קדשנו דברכת התורה, דבעיא דלא איפשיטא בגמרא אם מהני בהחליף באמצע, ונמצא דיצא רק מספק.

והנה לאחר שאמר אשר בחר בנו, הנה הברכה הראשונה רק דרבנן, והא קיימא לן דבספק אם בירך ברכת התורה, סגי באשר בחר בנו, וכמו שכתב השאגת אריה (סי' כ"ד), הובא במשנה ברורה (סי' מ"ז ס"ק א'), [וצריך עיון מאי שנא מספק בירך ברכת המזון מחייבין ליה ב"ד ברכות, וצריך לחלק דב' ברכות התורה שאני], אבל הכא הספק היה מתחילה בדאורייתא. ותליא בהנ"ל.

נשפך היין או נמצא חומץ

הנה מבואר בשולחן ערוך (סי' רע"א סעי' ט"ו) דאם קידש על יין מעליא, ונשפך היין לאחר הקידוש, הנה ידי חובת קידוש יצא בתנאי שיטעום מלא לוגמיו יין, וזה מצי למיעבד על ידי מלוא לוגמיו של יין אחר.

ולענין אם חוזר ומברך בורא פרי הגפן, כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ע"ח) דתליא, דאם היתה דעתו לחזור ולשתות, שפיר דמי. ואם לא היתה דעתו לחזור ולשתות, יחזור ויברך בורא פרי הגפן. [והוא שלא יעשה שינוי מקום להביא היין, דאז גם הקידוש לא מהני].

אבל אם היין נמצא חומץ או מים, נמצא דאין כאן קידוש, וצריך לחזור ולקדש. ולענין בורא פרי הגפן, אם היתה דעתו לשתות עוד, לא יחזור ויברך, ואם לא היתה דעתו, יחזור ויברך.

אמנם אם היתה דעתו לשתות היין ונמצא היין לפניו על השולחן ויש שם רביעית, לא צריך גם לחזור ולקדש, אלא חייל הקידוש על היין שבשולחן, דהוי כאילו קידש על כל היין שמוכן לפניו, וישתה מהיין מהשולחן, ושפיר דמי.

ויש לדון מהו בהיה פת מונח לפניו, וכדלקמן:

א. פלוגתת רדב"ז ודרך החיים

הנה בנמצא חומץ, כתב ברדב"ז (שו"ת סי' תתע"ט, מובא במשנה ברורה סי' רע"א ס"ק ע"ח) דהוא הדין אם אין יין לפניו והיה הפת מונח לפניו על השולחן, אין צריך לקדש שנית, אלא הקידוש חייל על הפת, ויבצע תיכף אחר הקידוש על הפת ודי בברכת המוציא לבד. ובדרך החיים (הל' קידוש על היין בביתו סי"ח) חולק.

וכתב בשער הציון (שם ס"ק פ"ז) דמסתברא כדרך החיים, דהא לא היה בדעתו כלל לקדש על הפת בעת ברכת הקידוש, דהא אחז הכוס

בידו, ומכיון שהוא חומץ נתבטל הקידוש שלו.

[וכתב במשנה ברורה, דאף להרדב"ז דוקא בנטל ידיו קודם הקידוש, דבלא זה לא שייך לומר דחל הקידוש על הפת. אע"פ דבנתכוין לכתחילה לקדש על הפת יועיל אף אם נטל ידיו לאחר הקידוש].

ב. מהו בנשפך

הנה דברי הרדב"ז ודרך החיים ומשנה ברורה איירי בנמצא חומץ, האם מצינן למיחשב הפת כנעשה עליו הקידוש. ויש לעיין מהו בנשפך היין, דהתם חל הקידוש, וכל הנידון רק מפאת חיוב טעימה.

ויש לדון בזה ג' צדדים, מי נימא דהתם גם דרך החיים יודה לרדב"ז דחל על הפת, דהרי הקידוש כבר חל על היין, ובעינן רק טעימה מהפת. או דילמא נימא דהתם גם הרדב"ז יודה לדרך החיים דאינו חל, דהכא גרע טפי דהקידוש מיהת נתפס על היין, וכבר אינו יכול לחול על פת. או דילמא נימא דכשם דפליגי התם פליגי הכא.

ומזה נמי נפקא מינה להא דהחמיר במשנה ברורה בלא נטל ידיו, אם בכהאי גוונא נמי יחמיר.

ולעני"ד כפולגותתם בקידוש שנפסל, הכי נמי בקידוש שרק מחוסר טעימה, ולרדב"ז יחול הקידוש על הפת אע"פ שכבר חל על היין.

ג. פרי מגדים

הנה דן בפרי מגדים (סי' קס"ז מ"ז אות ח') אם קידש על הפת ובירך המוציא וסיים הקידוש, וקודם שאכל מהפת, נזדמן לו יין, האם יכול לברך בורא פרי הגפן ולשתות היין, מי אמרינן דאין לעשות כן מכיון דהוי הפסק, או דילמא יש לדון דלא הוה הפסק מכיון דעיקר המצוה דקידוש על היין.

חזינו מדבריו דבכהאי גוונא הקידוש חל על היין, וכל הנידון רק מצד הפסק.

ולכאורה יש לומר דלהרדב"ז באמת הקידוש יסוב על היין, ולדרך החיים לא יסוב. אך הכא הרי דומה לנשפך, דהרי חל הקידוש על הפת, והנידון רק לענין טעימה.

ואם כן אם נימא כהצד הני"ל דכשם דנחלקו בקידוש נחלקו בטעימה, אם כן על כרחך דדברי הפרי מגדים רק לרדב"ז.

ואם נימא כהצ"ד הני"ל דבטעימה לכולי עלמא לא מהני, אם כן הפרי מגדים דלא כמאן.

ואם נימא כהצד הני"ל דבטעימה לכולי עלמא מהני, אם כן הפרי מגדים ככולי עלמא, דהקידוש נשאר על הפת, ורק הטעימה עושה על היין. [והא דכתב פרי מגדים דעיקר מצוה על היין, אולי נימא דעיקר טעימה].

ד. נמצא טבל

הנה יש לדון מהו בנמצא היין טבל לפני ששתאו, האם חשיב כנשפך היין או כנמצא היין חומץ.

ולכאורה אם נאמר דאינו חוזר ומקדש, כמו שכתב במחנה אברהם (להג"ר אברהם שטינברג אבד"ק בראדי, ח"א סי' מ"ט) דיש תרתי לטיבותא, חדא, דעת הפוסקים (רבינו תם בספר הישר שו"ת סי' ק"ב, ומרדכי בסוכה

פתח מקרר והדליק מנורה

יש לעיין במי שהבאת הדבר אליו בשבת גרמה למלאכה, כגון שעל ידיו לקיחת החפץ צריכים ליפול עלים מהעץ, אבל אם לא היו עלים גם כן היה מביא החפץ, דהיינו שאין הפלת העלים מסייעת כלל להבאתה. האם נאסר החפץ משום מעשה שבת, דמכל מקום ההבאה היתה ביחד עם חילול שבת.

וכן אם פתח מקרר בשבת והדליק המנורה, האם המאכלים במקרר נאסרו משום מעשה שבת, דהבאת המאכלים היה על ידי מלאכה, אע"פ דגם בלא המלאכה היה יכול להביא המאכלים.

א. שוגג

לכאורה אסור משום מעשה שבת, דאין לחלק בזה. אך אם היה בשוגג, הא כתב במשנה ברורה (סי' שיי"ח ס"ק ז') דיש להקל לעת הצורך לסמוך על הגר"א דפסק כר' מאיר. אך הנה במשנה ברורה כתב דדוקא לצורך.

ב. לא ניחא ליה

הנה יש עוד סניף, דהוה פסיק רישיה דלא איכפת ליה, דדעת הערוך

רמז תשמ"ז) דבשוגג לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, ושנית, דעת הפוסקים (רמב"ם פ"ח מהל' שופר ה"ט) דבמצוה דרבנן לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, אם כן יש לומר דכיון דבשעת הקידוש הרי יוצא, אם כן הוה ליה כנשפך.

אבל אם כאשר שתאו נאמר שיחזור ויקדש, אם כן יש לומר דהוה ליה כחומץ, אע"פ שהחסרון מפאת העבירה. והיינו לדעת הסוברים דגם בשוגג אמרינן דינא דמצוה הבאה בעבירה. וכמו כן עיין בבאור הלכה (סי' רצ"ו סעי' ב') דאם המקדש אינו מקפיד על חדש והשומע מקפיד על איסור חדש, לא יצא.

[הנה חזינו דאם שרי לנויר לשתות רוב רבעית, שפיר דמי, כמבואר בשיטה מקובצת (נויר ג' א') בשם רבינו עזריאל, ולא אמרינן דלא הוה יין כלל מה שאסור לשתותו, ותיקשי על הביאור הלכה הני"ל. ואולי כוונת הביאור הלכה נמי מפאת מצוה הבאה בעבירה כלפי השומע, אע"פ דבשוגג. וצריך תלמוד. ועיין מה שהבאנו בזה בפרשת יתרו תשע"ג].

הפסיק לפני השתייה

מי שעשה קידוש וגמר הקידוש, ולפני שתיית היין היה צריך להתפנות, ושהה כדי לגמור כולה, [ובאותה שעה אינו יכול אפילו לטעום]. האם צריך לחזור על הקידוש.

א. היסח הדעת

הנה אם קידש על היין, ואחר כך הסיח דעתו מלשתות הכוס, צריך לחזור ולקדש, (משנה ברורה סי' רע"א ס"ק ע"ח). ואם כן יש לדון דהכא נמי מכיון דשהה כדי לקרוא את כולה, וגם באותה שעה היה אנוס מלקדש, הוה כהסיח דעתו וצריך לחזור ולקדש.

ב. הכא לא הסיח דעתו

אמנם נראה דלכאורה אינו כן, אלא הכא ישתה אחר כך היין ושפיר דמי, ולא דמי להיכא דהסיח דעתו משתיית היין דהתם גם ידי קידוש לא יצא, דהכא לא הסיח דעתו, ונהי דשהה לקרוא כולה וגם היה אנוס, אך מכל מקום שפיר דמי לענין הקידוש ולא גרע מנשפך דאינו חוזר ומקדש. [רק חוזר ומברך בורא פרי הגפן, כמבואר בשולחן ערוך סי' רע"א סעי' ט"ו].

וכי תימא דשהה בכדי לקרוא את כולה וגם היה אנוס, חשיבא כנמלק, זה צריך ראייה.

ג. שינוי מקום

הנה אם היה שינוי מקום בין סוף הקידוש ושתיית היין, מבואר במשנה ברורה (שם) דהקידוש נתבטל, אבל אכתי יש לומר דבשהה לקרוא כולה וגם היה אנוס באמת לא נתבטל.

[אך יש לומר עוד, דאין כאן אונס לגבי שתייה, ויש רק שהה לקרוא את כולה, ובזה בפשוטו אינו מפסיק].

עניי שבת

[מובא בשולחן ערוך סי' ש"כ סעי' י"ח) להקל, וסמכינן עליה בשעת הדחק. אמנם תליא במציאות של המקרר אם האור ניחא ליה.

ג. חוט שני

בחוט שני (ח"א דף ר"ב אות ג') כתב דאין המאכלים נאסרים משום מעשה שבת, ובמקום אחר (ח"ב דף מ"ו אות י"א) כתב דבשעת הדחק אין המאכלים נאסרים.

וכן איתא האי נידון במאור שבת (סי' י"ח אות י"ח) וכתב להיתר, דיש סניף דהוה מתעסק, וגם לא נשתנה גוף הדבר, עיין שם באורך.

ד. מוקצה

הנה יש לעיין מפאת מוקצה. והרי לענין בית שהיה מלא פירות ונפחת, כתב במשנה ברורה (סי' תקי"ח ס"ק מ"ה) בתחילת דבריו דיש להקל להתיר הפירות אף בנפחת על ידי מלאכה דאורייתא, ורק לכתחילה לא מקילינן, אך בסוף דבריו משמע דאין להקל במלאכה דאורייתא. [אמנם בחוט שני (ח"א שם) כתב לענין המקרר, דכיון דשכח לא חשיב דחיה בידים].

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת יתרו

משה עומד ומשמש לפניהם - בדרך ובגדר מלכותו של משה רבנו

"ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלוקים ויבוא אחרון וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה לפני האלוקים". (פרק י"ח פסוק י"ב).

שנאמר ככל אשר אני מראה אותך וכן תעשו - לדורות, ומשה רבנו מלך היה.

מבואר שההלכה הזו שאין מוסיפין על העזרות אלא על ידי "מלך", נלמדה מהמשכן שכשם שעשיית המשכן היתה על פי מלך, שמשוה רבנו מלך היה ועל פיו נעשה המשכן, כך לדורות כשמוסיפים על העזרות צריך לעשות כן על פי מלך.

ומבואר בזה שמשוה רבנו דין מלך היה לו, ולכן שייך ללמוד ממנו לדורות שצריך מלך בעת שמוסיפים על העזרות בבית המקדש. ובוה מדויק עוד שהמלכות של משה רבנו היתה מלכות גמורה עם כל דיני המלכות. שאם משה רבנו לא היה בו דין מלך, אלא רק נקרא מלך לפי השררה שהיתה לו, אבל באמת לפי דיני מלכות לא היה בו דין מלך, אם כן איך הגמרא לומדת מזה הלכה לדורות שצריך מלך בעת הוספת העזרה, הרי משה רבנו לא היה בו דין מלך, ואיך לומדים מזה לדורות שצריך מלך. אלא מוכרח שמשוה רבנו לא רק נקרא מלך, אלא גם באמת בדיני המלכות הוא היה נקרא מלך גמור שכל דיני המלכות נוהגים בו, ועל כן אפשר ללמוד ממנו לדורות שבהוספת העזרה צריך להיות מלך.

ובפרשה מצינו כמה פעמים ברש"י שכתב על משה רבנו שהיה מלך, בתחילת הפרשה (פסוק א') כתוב "וישמע יתרו כהן מדין חותן משה". ופרש"י, "חותן משה, כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וישב אל יתרו חותנו". וכן בהמשך (פסוק י"ג) כתוב רש"י על משה רבנו "יושב כמלך". ובפסוק י"ז כתב, "דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך".

ומעתה יש להבין איך הותר למשה לעמוד ולשמש לפניהם, הרי כיון שההלכה היא שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אם כן צריך להיות שאסור לו לעמוד בסעודה ולשמש את האורחים.

*

משה רבנו הומלך למלך במתן תורה

והנה במשך חכמה כתב ליישב, שכל דין המלכות של משה רבנו התחדש אצלו רק במתן תורה, אבל לפני מתן תורה עדיין לא היה לו דין מלך. והראיה לכך הוא שבמדרש מובא הדבר הזה שמשוה רבנו היה מלך על הפסוק בפרשת וזאת הברכה (דברים, פרק ל"ג פסוק ה') "ויהי בישרון מלך", ומביא המדרש "ויהי בישרון מלך, זה משה". וההמשך של הפסוק הזה הוא "בהתאסף ראשי עם", שזה מדבר על מתן תורה. אם כן משמעות הפסוק הוא שמשוה רבנו נעשה מלך בעת הזו של "התאסף ראשי עם", שבעת מתן תורה אז התחדש אצלו דין מלך.

ומעתה י"ל דהנה בגמרא בזבחים (דף קט"ז א') מובאת מחלוקת מתי היה המעשה הזה של "ויבוא יתרו", האם לפני מתן תורה או לאחר מתן תורה. וי"ל שלמ"ד שיתרו בא לפני מתן תורה, אם כן באמת באותה שעה עדיין לא היה למשה רבנו דין מלך, ולכן הותר לו לעמוד ולשמש לפניהם. ולמ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה, י"ל שהוא שבאמת יחלוק

ופרש"י, "ויבוא אחרון וגו", ומשה היכן הלך והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם".

הקשו האחרונים, איך הותר למשה רבנו לעמוד ולשמש בסעודה, הרי משה רבנו היה לו דין מלך, ומדיני המלכות הוא שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, המלך חייב לשמור על כבוד המלכות ולא לעשות מעשים שהם בזיון למלכות. ומעתה דבר כזה שמלך עומד ומשמש לפני האורחים, אין לך בזיון גדול מזה בכבוד המלכות, וממילא משה שמלך היה צריך להיות שאסור לו לעמוד ולשמש בסעודה הזו. ובגמרא בקידושין (דף ל"ב ב') מפורש שבהלכה הזו שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול נאמר שאסור למלך לעמוד ולשמש בסעודה, שהוא חייב לשמור על כבודו ולא לזלזל בכבודו ולשמש את האורחים. ובגמרא מובא "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם וכו'". והגמרא מקשה איך הותר לרבן גמליאל לעמוד ולשמש אותם, הרי נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומשום כן הגמרא חוזרת ואומרת שדווקא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אבל הנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול. מפורש בזה שכלפי מלך שנאמר בו ההלכה שאם מחל על כבודו אין כבודו מחול, הרי נכלל בזה שאסור לו לעמוד ולשמש אורחים בסעודה, ואפילו במקום שהאורחים הם חשובים והוא מתכבד בהם, בכל זאת למעשה אסור לו לזלזל בכבודו ואסור לו לעמוד ולשמש. וממילא משה רבנו שמלך היה קשה איך הותר לו לעמוד ולשמש בסעודה.

ומשה רבנו מלך היה

והנה דבר זה שמשוה מלך היה הוא מפורש בגמרא בשבועות (דף י"ד ב'), שבמשנה (דף י"ד א') תנן לגבי קדושת עזרה וקדושת ירושלים, שאם הוסיפו על העזרה חלה קדושת עזרה על התוספת בדיוק כמו שהיא חלה על העיקר, וכל הדינים שנוהגים בעזרה נוהגים מדאורייתא גם בתוספת העזרה. והטעם לכך מובא במשנה שהוא מפני "שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות, אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, ובשתי תודות ובשיר, ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהם". ופרש"י, "שאין מוסיפין כו', לפיכך היא קדושה כראשונה". וכל הדינים הללו שצריכים לעשות בעת שמוסיפים על העזרות, הגמרא לומדת מפסוקים שכך צריך להיות.

ודין זה שצריך "מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד" מובא בגמרא שהוא נלמד מהמשכן, "דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו - לדורות". ופרש"י, "וכן תעשו, קרא יתירא למידרש לדורות, ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים". וכן נפסק ברמב"ם להלכה (הלכות בית הבחירה, פרק ו' הלכה י"א) שכתב, "אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על פי המלך וכו'".

על המדרש הזה שאומר שמשו עמד ושימש לפניו, אלא יסבור שבאמת גם משה רבנו ישב בסעודה ולא הקל בכבוד המלכות לשמש בפניהם.

וז"ל המשך חכמה, "אכן הלא דרשו על ויהי כישורון מלך - זה משה, וכתוב בהתאסף ראשי עם וזה בעת מתן תורה יום הקהל, אבל יתרו בא קודם מתן תורה. ולתנאי דסברי דלאחר מתן תורה בא יתרו, אם כן משה לא היה עומד ומשמש לפניו וכו'".

והביטו אחרי משה עד בואו האהלה

ובאמת חילוק זה שמלכותו של משה רבנו לא התחילה מיד ביציאת מצרים, אלא רק לאחר זמן, מצינו גם ב"מצפה איתן" בקידושין, והוא כתב חידוש יותר גדול שאפילו אחר מתן תורה עדיין לא התחדש למשה רבנו דין מלכות, וכל המלכות שלו התחדשה רק אחרי לוחות שניות.

דהנה בגמרא בקידושין (דף ל"ג ב') מובאות ההלכות של דיני קימה לפני חכם, אב בית דין, ונשיא, והגמרא מחלקת ביניהם כמה שיעור צריך לעמוד בפני כל אחד ואחד. ולגבי נשיא שהוא החשוב מכולם כתוב שאצלו השיעור קימה הוא "נשיא עובר, עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה".

מבואר בגמרא שלומדים את שיעור הקימה בנשיא ממשו רבנו, וכשם שאצל משה רבנו כתוב שכולם עמדו והביטו אחריו עד בואו האהלה, כך לפני הנשיא כשהוא עובר צריך לעמוד לפניו ולא לשבת עד שהנשיא יתיישב במקומו. וכתב רש"י, "שנאמר והביטו אחרי משה, ומשה נשיא היה".

ורש"י דקדק וכתב "משה נשיא היה", ולא כתב שהיה מלך, ומדויק מזה שבאמת משה רבנו היה לו רק דין נשיא ולא דין מלך. ובאמת דברי רש"י הללו הם מוכרחים מתוך הגמרא, דאם משה רבנו היה מלך אם כן תמוה איך אפשר ללמוד ממשו רבנו על דיני עמידה לפני נשיא, הרי כבוד מלך יותר חמור מכבוד הנשיא כמו שאנו רואים לגבי ההלכה של מחילת הכבוד, שהגמרא אומרת "אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול". וממילא יתכן שדווקא משה רבנו צריך לכבדו ולא ליישב עד שיישב במקומו כיון שהיה מלך, אבל נשיא שכבודו פחות מכבוד המלך יתכן שאין צריך לעמוד עד שיישב במקומו אלא אפשר לשבת גם קודם לכן, ואיך לומדים ממשו רבנו על דיני העמידה לפני הנשיא. אלא מוכרח שהגמרא סוברת שמשו רבנו נשיא היה ולא מלך, ולכן אפשר ללמוד ממשו רבנו את דיני הכבוד וההידור שצריך לנהוג בנשיא, שדינו היה דין נשיא.

מעשה העגל היה לאחר מתן תורה

אמנם תמוה מאוד מהגמרא בשבועות לגבי ההלכה שאין מוסיפין על העזרות אלא על פי מלך, ששם מבואר שמשו רבנו מלך היה, ולכן לומדים שכשם שבמשכן עשיית המשכן נעשה על פי המלך, כך לעתיד המקדש והעזרות צריכות להעשות על פי מלך. ובזה מבואר מפורש שמשו היה לו דין מלך, ולכן אנו יכולים ללמוד ממנו לדורות שצריך מלך בהוספת העזרות. וצ"ע אם מלך היה איך אפשר ללמוד ממנו דיני קימה והידור לפני נשיא, הרי י"ל שמה שנהגו במשה רבנו את הכבוד הזה היה מפני שהוא מלך, ואילו בנשיא באמת דיני הכבוד הם פחות מזה.

ובזה אין לתרץ כדברי המשך חכמה שרק במתן תורה התחדש למשה רבנו דין מלך ולא קודם לכן, ולומר שלפני מתן תורה לא היה לו דין מלך אבל היה לו דין נשיא, וממילא מה שהגמרא בקידושין סוברת שמשו רבנו נשיא היה, מדובר על הזמן שלפני מתן תורה, אבל באמת לאחר מתן תורה התחדש בו דין מלך. משום שהפסוק "והביטו אחרי משה עד בואו האהלה" שעל זה אומר רש"י ומשה רבנו נשיא היה, נאמר בפרשת כי תשא אחרי מעשה העגל, ומעשה העגל היה לאחר מתן תורה, ואז כבר ודאי היה למשה רבנו דין מלך. וממילא קשה סתירת הסוגיות שמצד אחד אנו רואים שהיה למשה רבנו דין מלך, ואילו מצד שני לגבי קימה והידור רואים מדברי הגמרא שהיה למשה רבנו רק דין נשיא ולא דין מלך.

יבמה מלך

ובהגהות "מצפה איתן" בקידושין הקשה באמת על דברי הגמרא, איך אומרים שמשו רבנו נשיא היה הרי הוא היה יותר מנשיא שהיה מלך, אלא שהוא לא הקשה מהגמרא בשבועות אלא ממקומות אחרים שכתוב שמשו היה מלך, וז"ל "וקשה לי דמאי ראיא ממשו לנשיא, היה משה מלך הוה כדאיאת בזבחים (דף ק"ב א'), וכן פרש"י בחומש פרשת קרח".

וכוונתו למה שמוכר בגמרא בזבחים שביום שהוקם המשכן היה לאלישבע אשת אהרן יום של כמה שמחות, וכתוב בגמרא "חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל, יבמה מלך, אישה כהן גדול וכו'". והביאור "יבמה מלך" הוא על משה רבנו, שמשו שהוא יבמה של אלישבע (שאלו לא היה לאהרן בנים, הרי משה היה יבמה של אלישבע אשתו), וכתוב עליו שהוא היה מלך, אם כן מפורש שמשו מלך היה.

ובהמשך הגמרא בזבחים מובא, "אמר עולא, ביקש משה מלכות ולא נתנו לו, דכתיב אל תקרב הלום ואין הלום אלא מלכות וכו'. מתיב רבא, רבי ישמעאל אומר יבמה מלך. אמר רבא, לו ולזרעו קאמר וכו'". והיינו שהגמרא מקשה על עולא איך יתכן שמשו ביקש מלכות ולא נתנו לו, הלא כברייאתא כתוב על משה שהיה מלך, והגמרא מתרצת שהכוונה על זרעו שמשו בעצמו היה מלך, אלא שביקש שהמלכות תמשך גם לזרעו ולא נתנו לו. ומבואר בזה שמה שאמרו על משה שהוא מלך, אין הכוונה לסתם נשיאות, וקראו לו מלך על שם הנשיאות, אלא באמת היה מלך שנוהגים בו דיני מלכות, ומשום כן הגמרא מקשה מזה על עולא שאמר שלא נתנו למשה את המלכות הרי כברייאתא כתוב שהיה מלך, שמשמעותו שהוא מלך גמור שנוהגים בו כל דיני מלך.

ומה שהביא מרש"י בפרשת קרח כוונתו לרש"י בתחילת פרשת קרח (במדבר, פרק ט"ז פסוק א') שכתב, "ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר ובני קהת וגו'. עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצחק שהוא שני לעמרם וכו'". מבואר ברש"י שקרח אמר ששני בניו של עמרם נטלו גדולה, אחד מלך שזה משה רבנו, ואחד כהן גדול שזה אהרן הכהן. ומבואר שמשו רבנו היה מלך.

אמנם לגבי הראיה הזו מרש"י בפרשת קרח, יש מקום לדחות ולומר שבאמת בדיני מלך משה רבנו לא היה מלך, ומה שנאמר עליו ביטוי של מלך הכוונה שהיה מנהיג של כלל ישראל, ומנהיג בבחינה מסויימת אפשר לקרוא לו מלך שהוא מנהיג ושולט בכלל ישראל כמו מלך, אבל באמת בדיני מלכות לא מוכרח שהיה לו דין מלך.

בכל אופן למעשה הקשה שכיון שמוכח שמשו היה מלך, אם כן תמוה איך לומדים ממשו רבנו דיני כבוד בנשיא, הלא יתכן לומר שדווקא אצל משה שהיה מלך התחייבו בכבוד הזה, אבל אצל נשיא שאינו מלך אין חיוב לכבד בדרגה כזו.

רק בלוחות שניות הומלך משה רבנו למלך

ובמצפה איתן כתב ליישב, "וי"ל דמשמע בתחומא פרשת עקב שלא נקרא מלך עד לוחות שניות, ומעשה זה דנטיית אוהל היה קודם ארבעים יום האמצעיים". מבואר בדבריו כיסודו של המשך חכמה שמלכותו של משה רבנו לא התחילה מיד כשקיבל את שלוחות ה' בסנה או ביציאת מצרים, אלא שבמשך חכמה כתב שהמלכות התחילה במתן תורה, ואילו במצפה איתן כתב שאפילו במתן תורה עדיין לא היה מלך, והמלכות התחילה רק אחרי לוחות שניות. ולפי זה מיושב היטב סוגיות הגמרא, שבגמרא בקידושין שלומדים ממשו רבנו את דיני הקימה וההידור לפני נשיא מדובר בפרשה של העגל, וזה היה עוד לפני הלוחות השניות, ובאותה שעה באמת משה היה רק נשיא ולא מלך, ועל כן אפשר ללמוד ממנו דיני הקימה שלפני נשיא. אבל בגמרא בשבועות שלומדים שצריך לבנות את העזרות רק על פי מלך, ממה שבמשכן בנין המשכן נעשה על פי משה שמלך היה, זמן עשיית המשכן היה לאחר הלוחות השניות, וממילא באותו זמן כבר משה רבנו קיבל דין מלך, ולא היה רק נשיא בלבד אלא התעלה וקיבל דין מלך. וממילא הלימוד הוא לדורות שבבניית והוספה בבית המקדש צריך שיעשה הדבר על פי מלך.

יתרו בא לאחר מתן תורה ולפני לוחות שניות

הנה לפי דברי המצפה איתן שרק בלוחות שניות התחדש למשה רבנו דין מלך ולא קודם לכן, אפשר ליישב את הקושיא בפרשה על משה רבנו איך עמד ושמש לפנייהם בסעודה, אפילו לפי המ"ד שיתרו בא לכלל ישראל לאחר מתן תורה, וי"ל שיתרו הגיע לאחר מתן תורה ולפני הלוחות השניות, שאז עדיין לא היה למשה רבנו דין מלך ועל כן הותר לו לעמוד ולשמש לפנייהם בסעודה. וכמו שתירץ במשך חכמה לפי המ"ד שיתרו בא לפני מתן תורה שאז עדיין לא היה למשה רבנו דין מלך ועל כן עמד ושימש בסעודה, כך י"ל על פי דברי המצפה איתן אפילו למ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה מכל מקום עדיין לא היה למשה רבנו דין מלך עד הלוחות השניות וי"ל על יתרו שבא לפני הלוחות השניות ועל כן הותר לו בזמן הזה לעמוד לפנייהם ולשמש בסעודה.

שום תשים עליך מלך במלכותו של משה רבנו

צריך להיות מלך גמור שלא תהא אפשרות לבטל או להפקיע את מלכותו בשום מצב, ואם המלך יכול למחול על כבודו יוצא שיש אפשרות להפקיע מהם את מלכותו בזמן שהמלך מוחל על כבודו, ועל כך נצטוו שקבלת המלכות תהא שלמה בלא שום אפשרות לבטל או להפקיע אותה בזמן מן הזמנים.

וב"שיטה מקובצת" בכתובות הדבר יותר מפורש שכתב, "כתב רש"י ז"ל, שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה משום דאין כבודו מחול. פירוש דכל שעה שמוחל על כבודו הרי כאילו הסיר עצמו ממלך, וצריך אתה להשימו עליך מחדש". מפורש בזה שעיקר החיסרון במלך שמחל על כבודו הוא דין ששייך לכלל ישראל, שאם הוא מוחל על כבודו מונח בזה ביטול המינוי של המלכות, עד כדי כך שצריך לקבלו מחדש למלך, ועל כן כדי לא לבטל את מינוי המלכות אין כבודו מחול.

ומעתה מובן מאוד שכל דין זה שייך רק במלך שנתמנה על ידי כלל ישראל מצד ההלכה של "שום תשים עליך מלך", שאז ההלכה היא שאם מלך שמחל על כבודו כבודו מחול, הרי זה סתירה לכל מינוי המלכות שלו, ולכן כדי לא לבטל את המינוי, ההלכה שאין כבודו מחול. אבל במלכות של משה רבנו שלא באה מתוך מינוי של כלל ישראל, אלא הוא מלך בעצם, שכל המעמד שלו והיחס שלו ביחס לכלל ישראל הוא בגדר של מלכות מצד עצמותו, הרי בזה אם ימחל על כבודו אין זה סתירה למלכותו שלו, שעדיין הוא בעצמותו הוא מלך ואי אפשר לבטל דין זה ממנו.

ולפי זה מיושב שהותר למשה לעמוד בסעודה ולשמש לפנייהם בסעודה, ואין זו סתירה להלכה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שכל ההלכה הזו נאמרה במלך שהתמנה על ידי כלל ישראל שעליו נאמר הפרשה "כי תבוא אל הארץ וגו', שום תשים עליך מלך". אבל אצל משה רבנו שהמינוי שלו היה מצד עצמו, שהפסוק אומר עליו "ויהי בישורון מלך - זה משה", ומלכותו לא באה מתוך מינוי של הכלל, אצלו לא חלה ההלכה הזו שאסור לו למחול על כבודו. וממילא לכן הותר לו למחול על כבודו, ולעמוד ולשרת לפנייהם בסעודה.

הוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודם של ישראל

אמנם לפי זה שבעת שיתרו בא אל משה כבר היה לו דין מלך, לכאורה יש להקשות בפרשה במה שהוקשה ליתרו על כך שמשה ישב לשפוט את העם וכל העם היו עומדים מן הבוקר ועד הערב, וכמו שנאמר בפסוק (פסוק י"ג-י"ד) "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם, ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב. וירא חותן משה את כל אשר הוא עשה לעם, ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עושה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב". ופרש"י, "וישב משה וגו' ויעמוד העם, יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לבדך וכולם נצבים".

ולכאורה מדוע הוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודם של ישראל, הרי משה היה כבר מלך בעת ההיא וממילא כדין עשה, שאסור לו למחול על כבודו, ומדיני המלכות הוא הוכרח לנהוג כך, ואם ההלכה מחייבת אותו לנהוג כך אי אפשר לקרוא לו "מזלזל בכבודם של ישראל".

ובאמת אפילו לפי השיטות שבאותה שעה שיתרו בא אל משה עדיין לא היה לו דין מלך, גם כן יש להקשות הרי לכל הפחות היה לו דין נשיא, וממילא גם מדיני הנשיאות משה עשה כדין, ואפילו שנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, בכל זאת כל זמן שלא מחל הוא נהג על פי הדין, ומדוע הוקשה הדבר כל כך בעיני יתרו, וצ"ע.

עוד נראה ליישב את עיקר הקושיא איך הותר למשה לעמוד ולשמש בסעודה, הרי משה מלך היה ואסור למלך לזלזל במלכותו ולעמוד ולשמש לפני האורחים, וי"ל שבאמת המלכות של משה רבנו חלה חל בו מיד בתחילת שליחותו או לכל הפחות ביציאת מצרים, ובכל זאת אע"פ שהיה מלך ובדיני המלכות חל בו דין מלך גמור, מכל מקום דין זה שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול לא חל על מלכותו של משה רבנו.

ויסוד הדבר הוא דהנה עיקר הדין שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, הגמרא דורשת את זה מהפסוק "שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך". וברש"י בכתובות (דף י"ז א') מבאר, "שום תשים עליך מלך, ישראל הוזהרו שישמו עליהם שימות הרבה, כלומר שתהא אימתו עליהם, הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה".

והנה הפרשה הזו של מלך נאמרה בפרשת שופטים, והפרשה מתחילה (דברים, פרק י"ז פסוק י"ד-ט"ו) "כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוך נותן לך וגו', ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי. שום תשים עליך מלך וגו'". מבואר בפסוק שכל דיני המלכות שנאמרו בפרשה הזו נאמרו רק לאחר שיכנסו לארץ וכלשון הפסוק "כי תבוא אל הארץ". וכן מפורש בגמרא בסנהדרין (דף כ' ב'), "שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה". שהמצווה הזו עיקר זמנה הוא רק כשיכנסו לארץ, ולא קודם לכן.

משה רבנו לא נתמנה מכח הכלל

ולפי זה י"ל לגבי מלכותו של משה רבנו, אפילו שהיא היתה מלכות עם כל דיני המלכות, בכל זאת יש הבדל בין מלכותו לבין המלכות שנצטוו ישראל להעמיד להם מלך בכניסתם לארץ. ועיקר החילוק הוא שאצל משה רבנו מלכותו לא באה בתור מינוי מכלל ישראל, אלא היא היתה מלכות בעצם, שעצם המעמד של משה רבנו ביחס לכלל ישראל היתה מציאות של מלכות, ולא היה צריך בזה מינוי מצד הכלל, אלא הוא מצד עצמו חל עליו דין מלך. אבל בפרשה של מלך שנאמר בו "שום תשים עליך מלך", מדובר במלך שכל המינוי שלו למלוכה בא מכח הכלל, שהם בחרו בו (כמובן על פי נביא) והעמידוהו למלך עליהם, והפסוק עצמו מעיד על כך "ואמרת אשימה עלי מלך וגו'", שהמינוי של המלך בא על ידי הכלל שהם העמידוהו למלך עליהם.

ומעתה י"ל שכל ההלכה הזו של "שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך", שנאמר בה את ההלכה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, נאמרה דווקא במלך שנתמנה על ידי כלל ישראל, אבל במלכות של משה רבנו שהיא מלכות בעצם ולא באה מכח מינוי של כלל ישראל לא נאמרה ההלכה הזו, ואצלו יכול להיות שאם ירצה למחול על כבודו הרשות בידו.

מלך שמחל על כבודו הוא חיסרון במינוי שהתמנה למלך

ויסוד הדבר דהנה רש"י בכתובות מפרש את הדרשה מהפסוק "שום תשים עליך מלך", וכתב, "ישראל הוזהרו שישמו עליהם שימות הרבה, כלומר שתהא אימתו עליהם, הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה". מבואר בזה שעיקר הדין שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, הוא הלכה מצד ישראל שכאשר הם ממנים עליהם את המלך, הציווי הוא למנות אותו ולקבל עליהם את מלכותו בצורה כזו שתהא אימתו עליהם, ולא תהא להם שום אפשרות להפקיע מהם את עול מלכותו. ואם מלך שמחל על כבודו כבודו מחול, יוצא מזה שמצד ישראל חסר בקבלת מלכותו, וזהו "שום תשים עליך מלך" שכאשר כלל ישראל מקבלים על עצמם להשים עליהם מלך, ההלכה היא שהמלך

אולם לכאורה יש לעיין בעיקר הדין שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ונתבאר לחלק בזה בין מלך שנתמנה על ידי כלל ישראל, לבין מלכותו של משה רבנו שהיא מלכות בעצם ובזה יתכן שההלכה הזו אינה נוהגת אצלו והוא יכול למחול על כבודו, דהנה בתוספות בסנהדרין (דף י"ט א', ד"ה ינאי המלך) כתב שהטעם שהמלך אינו יכול למחול על כבודו, "הוא משום קרא דקאמר שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך, כי כבודו בא לו משום דמצוות המקום כך הוא ואין יכול להפקיע מצוות המקום".

מבואר בדבריו דדין זה שהמלך אינו יכול למחול על כבודו יסודו הוא משום דכבוד המלך אינו כבוד עצמי שמכבדים את המלך משום מעלתו העצמית, אלא כבודו הוא "מצוות המקום", ולכן אין למלך זכות למחול על כבודו כיון שאין זה כבודו אלא כבוד ומצוות המקום, והקב"ה ציווה אותו שיקבל כבוד, ואינו יכול להפקיע ממנו מצוות המקום.

ולפי זה צריך להיות שאין חילוק בין מלכותו של משה רבנו למלך שנתמנה ע"י כלל ישראל בכניסתם לארץ, שהרי טעם זה שכבודו הוא מצוות המקום עליו, לכאורה הוא הגדרה כללית בדין כבוד מלך ואין סברא לחלק בזה בין המלכים, וכשם שכל המלכים מחמת כן אינם יכולים למחול על כבודם, כך גם משה רבנו לא יכול למחול על כבודו. ולכאורה החילוק שנתבאר לחלק בין מלכותו של משה רבנו לשאר

המלכים כלפי דין זה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, זה לא שייך לדעת התוספות.

ונראה דאין זה סתירה, דבאמת גם לדעת התוספות יש לחלק ולומר שכיון שמלכותו של משה היא מלכות בעצם ולא באה מכח מינוי הכלל ממילא לא נוהגת אצלו ההלכה הזו שאינו יכול למחול על כבודו. ויסוד הדבר שבאמת בדיני כבוד המלכות אין חילוק בין מלכות משה רבנו לשאר המלכים, וגדר הכבוד אצל כולם הוא כדברי התוספות שהוא דין "מצוות המקום עליו". אלא שבזה עצמו יש לחלק ולומר שכל הדין "שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך" שהמלך אינו יכול להפקיע ממנו מצוות המקום וחייב לקבל את הכבוד בכל מקום ולא למחול על כבודו, נאמר דווקא במלך שנתמנה על ידי כלל ישראל מכח פירשת "שום תשים עליך מלך" שבפרשה הזו התחדש שכזה מלך אינו רשאי להפקיע ממנו מצוות המקום, שהפקעת מצוות המקום היא סתירה לכל המלכות שלו. אבל במלכות של משה רבנו שלא נתמנה על ידי כלל ישראל, לא נאמרה ההלכה זו אלא הוא יכול להפקיע את עצמו ממצוות המקום. ובאמת גם אצלו כבודו הוא כבוד ומצוות המקום, ולא כבוד עצמי, אלא כיון שסוף סוף הוא המקבל את הכבוד ממילא רשאי לוותר ולהפקיע ממנו במקרים מיוחדים את מצוות המקום, ורשאי למחול על כבודו.

כבוד מלך ואימת מלך

בשניהם אחד הוא, ויכולים ללמוד את כבוד הנשיא מכבוד המלך.

אין רוכבין על סוסו - בשעת הסכנה

הנה בגמרא בסנהדרין (דף צ"ה א') מובא, לגבי דוד המלך כאשר הגיע לנוב בפלשתים ישיבי רצה להורגו, ואבישי בן צרויה הבין על ידי איזה סימן שנעשה לו שדוד המלך בסכנה. וכשראה את הסימן הזה, כתוב בגמרא שאבישי אמר, "שמע מינה דוד מלכא דישאל בצערא, שרי אתא לביתיה ולא אשכחיה. אמר תנן אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשיין בשרביטו, בשעת הסכנה מאי, אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה בשעת הסכנה שפיר דמי וכו'". והיינו שכדי להציל את דוד הוצרך אבישי להשתמש בסוסו של דוד המלך, כדי שיוכל להגיע במהרה אליו להצילו, ועל כך שאל בבית המדרש אם בשעת הסכנה, כשהמלך בסכנה, מותר לו להשתמש בזה או לא, והשיבו לו ששעת הסכנה שאני ומותר לו להשתמש בזה. ובהמשך הגמרא מביאה שהגיע בדרך נס אל דוד והצילו ממות.

ולכאורה יש להבין מדוע הוצרך אבישי ללכת לבית המדרש לשאול את השאלה הזו, הרי אם המלך בסכנה י"ל שהכבוד הכי גדול למלך הוא לעשות את כל המעשים שאפשר לעשות בכדי להציל את המלך, וממילא למה בכלל הסתפק אבישי אם מותר לו להשתמש בסוסו של המלך, הרי בוודאי שכדי להציל את המלך הכבוד הוא לקחת כל מה שיכול כדי להצילו. וכל ההלכות שאין משמשים בסוסו נוהגות דווקא בעת שהמלך יושב בשלווה ובמנוחה, שאז הכבוד הוא שלא להשתמש בסוסו, אבל כשהוא בסכנה וודאי שההלכה שמוותר לו לקחת הכל כדי להצילו.

אלא נראה להוכיח מזה כדרך שנתבאר, שבאמת ישנם במלך שני דינים, דין כבוד מלך, ודין אימת מלך, והם שני דינים חלוקים זה מזה. וממילא לגבי דיני כבוד מלך, בוודאי שאם המלך בסכנה צריך לעשות הכל כדי להצילו, וזהו כבודו. ואפילו דברים שבשורשם הם סותרים לכבוד המלכות, אבל בזמן כזה שהמלך בסכנה ועל ידי המעשים הללו יהיה אפשר להצילו, בוודאי שהכבוד עתה הוא להצילו. אבל לגבי דיני אימת מלך, שבדיני האימה נכללת ההלכה שאין משמשים בסוסו ואין יושבים על כסאו, בזה הסתפק אבישי. כיון שאנו רואים שהוא דין חדש שנאמר בזה שאפילו אם המלך מחל על כבודו אין כבודו מחול, רואים שהוא דין שבכל מצב חייבים לנהוג בו, ואין אפשר להפקיעו בשום זמן. ומעתה יש לדון מה הדין אם המלך בסכנה, האם נדחה דין האימה ומותר להשתמש בסוסו כדי להצילו, או שדין האימה עומדת במקומו ואסור לקחת את סוסו, ועל זה עלה לבית המדרש לשאול, והשיבו לו שגם בזה "בשעת הסכנה שפיר דמי", ומותר לו לעשות הכל כדי להציל את המלך.

הנה כמה שהובא להקשות בשם המצפה איתן איך הגמרא בקידושין לומדת ממה רבנו דיני כבוד והידור שצריך לנהוג בנשיא, הלא משה רבנו מלך היה כמו שמוכח מכל המקומות שכתוב בהם שהיה מלך, ואם כן י"ל שמה שנהגו את הכבוד הזה במשה היה מחמת דיני המלכות אבל באמת בנשיא לא חייבים לנהוג כל כך כבוד.

ורש"י בקידושין כותב שלומדים ממה רבנו, משום ש"משה נשיא היה", וקשה הרי משה היה יותר מנשיא שהיה מלך.

שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ליישב, דהנה במלך נתחדשו שני דינים, א' דיני כבוד מלך, ב' דיני אימת מלך, והם שתי הלכות שונות זו מזו, וישנם הלכות שמקורם הוא מדין כבוד, וישנם הלכות שמקורם מדין אימה. וברמב"ם בהלכות מלכים (פרק כ' הלכה א') מביא כמה וכמה הלכות שכל דינם הוא רק מדין אימת מלך, וכתב "כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר שום תשים שתהא אימתו עליך, אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשיין בשרביטו, ולא בכתרו, ולא באחד מכל כלי תשמישיו וכו'".

ומעתה י"ל שבעצם מלך ונשיא הם באותה דרגה, ששניהם יש להם נשיאות וממשלה על העם, והיתרון שיש למלך כלפי נשיא הוא דיני המורא שההלכה הזו שנלמדת מהפסוק "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך, היא נאמרה רק במלך ולא בנשיא. אבל מצד דיני הכבוד, כבוד מלך וכבוד נשיא שווים הם.

וממילא לגבי מחילה על כבודו שהוא דין מדיני מורא ואימת המלך, זהו דין שנוהג רק במלך ועל כן מובא בגמרא בקידושין שרק המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אבל נשיא שאין אצלו דין מורא, לא נוהגת ההלכה הזו, ומותר לו למחול על כבודו וכבודו מחול.

אבל לגבי דיני הכבוד שחייבים לנהוג במלך, כבודו שווה לכבוד הנשיא, ואין הלכות מיוחדות שנוהגות דווקא במלך ולא בנשיא, וממילא מובן מאוד שהגמרא לומדת ממה רבנו את דיני כבוד הנשיא, שלגבי הכבוד שנוהגים במלך עיקר דין הכבוד הוא מדין כבוד נשיא, וכל דיני הכבוד שנוהגים בנשיא הם הם דיני כבוד המלכות, ואין אצלו חידושי דינים שאינם נוהגים בנשיא. ולכן אם רואים אצל משה שנהג בו כבוד בצורה כזו של "והביטו אחרי משה עד באו האהלה", אפשר ללמוד מזה גם לגבי נשיא שזהו הכבוד שחייבים לנהוג בנשיא, שלגבי הכבוד "משה רבנו נשיא היה", שדיני הכבוד הם מדיני כבוד הנשיא, שכל דיני כבוד המלכות הם מדיני כבוד הנשיא.

ולכן אפילו שישנם חילוקי דינים במלך יותר מנשיא, בכל אופן כל החילוקים הללו הם רק מדיני אימת ויראה מפני המלך, שזה נוהג במלך ולא בנשיא. אבל לגבי דיני הכבוד מלך ונשיא שווים הם, ודין הכבוד

גליון השבוע מוקדש לע"נ הרב זאב דוב בן הרב מרדכי זיידל זצ"ל

גלב"ע י"ט בשבט ת.נ.צ.ב.ה

מחוסר מקום לא הודפס השבוע עובדות ונהגות

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

שיהא זה מחלצי

**אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גִּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֶמְרִיָּה. וְשֵׁם הָאֶחָד
אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹקֵי אָבִי בְּעֶזְרִי (יה, ג-ד)**

בתחילה כתוב "ושם האחד גרשום", ולפי זה ההמשך היה צריך להיות "ושם השני אליעזר". מדוע כתוב גם על הבן השני "ושם האחד אליעזר"? חז"ל עונים על שאלה זו (מדרש תנחומא פרשת חקת ח): "בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה: 'אליעזר בני אמר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים'. אמר משה לפניו: ריבונו של עולם, עליונים ותחתונים שלך הן, ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם? אמר לו: צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו: ריבון העולמים, יהי רצון שיהא מחלצי! אמר לו: חייך שהוא מחלציך! הדא הוא דכתיב 'ושם האחד אליעזר' - ושם אותו המיוחד אליעזר!"

ולכאורה הוא פלא גדול. אין עוד אדם אחד בכל העולם שיש לו זכויות כמו שיש למשה רבנו! הכתוב אומר: "זכרו תורת משה עבדי" (מלאכי ג, כט) - אלפי שנים יושבים יהודים ולומדים את "תורת משה". הפסוק גם אומר: "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" (דברים לג, כא) - כְּשֶׁעָם יִשְׂרָאֵל לומדים תורה יש למשה חלק בלימוד של כל אחד ואחד והוא נמצא עמו בעת לימודו. היש דבר גדול מזה?

והנה, משה רבנו רואה בשמים "משה טוב": הוא רואה את הקב"ה משתעשע בתורת "אליעזר בני"... אומר משה: "את הדבר הטוב הזה- אני רוצה בשבילי! יהי רצון שיהא זה מחלצי!"

משה! יש לך כבר מספיק זכויות! למה כשאתה רואה עוד איזשהו "משה טוב" אתה מעוניין "לחטוף" גם אותו בשבילך? הסתפק במה שיש לך! גם מה שיש לך זה הרבה מאד!

אלא, מכאן נלמד מה היה כח השאיפה של משה רבנו. הוא לא הסתפק במה שיש לו! גם כשהגיע לפסגה - הוא לא נעצר. הוא לא משתתק ומפסיק לשאוף, לבקש. אם הוא רואה עוד נקודה של תורה, של כבוד שמים - גם בזה הוא חפץ לזכות! "ריבונו של עולם, יהי רצון שיהא אליעזר זה, שאתה לומד את תורתו - מחלצי! אני רוצה לזכות בו!"

והוא קיבל! "ושם האחד אליעזר" - אותו יחיד ומיוחד יהיה מחלציך! בתורה, במצוות, בכבוד שמים - אל לו לאדם להסתפק במה שיש לו! שומה עליו, תמיד, לשאוף לעוד ועוד. לעוד תוספת בתורה, לעוד תוספת בכבוד שמים! ממש מיירדיק!

יתרו ראה את המדה כנגד מדה

עֵתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בְדִבְרֵי אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם (יה, יא)

דבר שרק יתרו יכול היה לדעת

פרעה, מלך מצרים, רצה לחסל את עם ישראל. לצורך כך הוא כינס את בכירי הממשל כדי לדון באיזה אופן יוכל להצליח במשימתו. בין המשתתפים ישבו שלושת יועציו: יתרו, איוב ובלעם.

באותה ישיבה הועלו מספר הצעות. הצעה אחת היתה לדון את ישראל באש. הצעה זו נדחתה על ידי היועצים משום שהכתוב אומר "כִּי הָנָה ה' בָּאֵשׁ יְבֹא" (ישעיהו סג, טו) וכן "כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט" (שם פסוק טו). הועלתה הצעה נוספת לדונם בחרב. גם הצעה זו נדחתה משום שהכתוב ממשיך ואומר "וַיִּכְחָרְבוּ אֶת כָּל בָּשָׂר". 'צרות צרורות' יהיה לנו מזה! אמרו היועצים, 'אם ננסה לחסל אותם באש או בחרב'...

בסופו של דבר הוחלט לדון אותם במים, שהרי כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם. 'בכך נצליח להתחכם נגד ישראל ונגד מושיעם', אמרו היועצים, 'שהרי הוא יעמד בשבועתו ולא יוכל לעשות נגדנו שום דבר באמצעות מים'...

הגמרא במסכת סוטה (יא ע"א) אומרת ששעות "קטנה" כן היתה להם... הם לא ידעו שהשבעה היתה שהקב"ה לא יביא מבול על העולם כולו, אבל על אומה אחת - הוא מביא! שעות "קטנה" נוספת היתה להם, שהשבעה היתה שהקב"ה לא יביא מבול עליהם, אבל הם באים ונופלים בתוכו שנאמר "ומצרים נסים לקראתו"...

על כל פנים, הגמרא אומרת, כאמור, ששלושה היו באותה עצה: בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון בייסורים, ויתרו שברח - זכה שמבני בניו ישבו בלשכת הגוית.

בוהר הקדוש כתוב שאיוב לא סתם שתק. כשהוא שמע שפרעה מעוניין להשמיד את עם ישראל - החליט לנקוט במהלך של "תפסת מרובה לא תפסת". הוא הבין כי אם יבקש מפרעה את הכל - הוא לא יקבל כלום. אם יאמר לפרעה 'אל תעשה ליהודים דבר' - פרעה לא יקבל את דבריו ויישאר בהחלטתו המקורית להשמיד אותם. על כן אמר לפרעה: 'אל תהרוג את היהודים. תחת זאת, תשל עליהם גזירה שיעבדו עבורך עבודת פרך'!

במהלך שכזה נקט רבי יוחנן בן זכאי (גיטין נז ע"ב) בעת שהקיסר הציע לו 'בעי מינאי מידי דאתן לך'. רבי יוחנן לא ניצל את ההזדמנות לבקש מהקיסר שיעזוב לגמרי, לעת עתה, את היהודים. בקשתו היתה: "תן לי יבנה וחכמיה". מדוע? כי "תפסת מרובה לא תפסת". אם יבקש את הכל - כמעט ודאי שלא יקבל כלום. גם שתירתו של איוב נבעה, כאמור, מאותו מהלך. הוא לא סתם שתק, אלא ביקש להמיר את המיתה בעבודת פרך. סבור היה שבדרך זו יציל את ישראל מכיליון. ואף על פי כן, נידון איוב בייסורים על העצה הזאת שנתן.

והנה, עם ישראל לא ידע מכל מה שהלך שם, בפרלמנט המצרי. הדיונים התנהלו שם בסודי סודות... אף אחד לא ידע אלו הצעות הועלו שם "בפנים", מדוע נדחו, ומי הציע מה.

כשמשה רבנו מספר ליתרו על כל המכות שהביא הקב"ה על המצרים - יתרו עמד נדהם: הוא, שהיה בתוך החדר הסודי, הסגור, וידע על כל התכנונים, ההצעות והרעיונות שהועלו שם - רואה איך המצרים נענשו במדה כנגד מדה על כל מה שזממו לעשות. על כל מחשבה שהועלתה שם על השולחן - הם נענשו בדיוק בעונש המקביל לה. גם על מחשבה שלא יצאה אל הפועל נענשו המצרים, כי אצל הגויים הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה.

רק מי שנכח בחדר הפרלמנט יכול היה לדעת שכל המכות שבאו על המצרים היוו עונש מדויק על כל מה שהם זממו לעשות ליהודים. הם זממו לדון את ישראל באש, אף ששמחשבה זו נדחתה ולא התקבלה למעשה - הם קיבלו את האש בתוך מכת ברד, מדה כנגד מדה... הכל היה מחושבן לפרשי פרשים, פלאי פלאים...

יתרו עמד נפעם לנוכח העונשים שקיבלו המצרים, והוא אומר: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם": הרי אני, שהייתי מיועצי פרעה, והשתתפתי בדיונים שהתקיימו אודות ישראל, יכול לומר בפה מלא כי המצרים "חטפו" עונש על כל דיבור, על כל מחשבה, מדה כנגד מדה במדויק.

זו היתה כוונתו באומרו "כי בדבר אשר זדו עליהם", וכמו שמתרגם התרגום: "ארי בפתגמא דחשיבי מצריא למידן ית ישראל - ביה דנינון! את זאת רק יתרו יכול היה לדעת!

אם זו האמת - זה גיוואלדיק!...

מספרים שפעם הראה יהודי לגאון מוילנא פירוש נחמד המובא סידור אחד, מדוע אומרים את הפיוט "אדון עולם" לפני תפילת שחרית, וכך היה כתוב שם: הרי מי תיקן תפילת שחרית? אברהם אבינו. ואמרו חז"ל (ברכות ז ע"ב): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקרא לקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקרא אדון" - אברהם אבינו היה הראשון שקרא לקב"ה "אדון", לכן אומרים אנו לפני תפילת שחרית את הפיוט "אדון עולם". ככה כותב הסידור הזה את השעם. הגאון, בשומעו את הדברים, יצא מגדרו מרוב התפעלות ואמר: "אוי, אוייער גוש..."

התלמידים שעמדו שם התפלאו: ממה הגאון כל כך מתפעל, האם אכן כזה חידוש גדול הוא זה? הלא בסך הכל אלו הם דברים פשוטים: אברהם הוא הראשון שקרא לקב"ה אדון ולכן אומרים אדום עולם לפני תפילת שחרית שתיקן אותה אברהם! אחד התלמידים אור עוז ושאל את הגאון: ממה הרב כל כך מתפעל, הלא אין זה חידוש כל כך מבריק, מפוצץ!

אמר לו הגאון: "מה אתה מדבר, אם זה אמת - זה גיוואלדיק! חידוש לא צריך להיות משהו מיוחד, הוא צריך להיות אמיתי, ואם הוא אומר דבר אמת - הרי זה פלאי פלאים!"

"אשר זדו עליהם" הם יודעים את האמת של הפשט...

כי מכבדי אכבד

וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלָה עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲוֹנוֹתָי עָלַי (כ, כג)

"חברך שבדמות יוצרך"

מפרש רש"י: "שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כח מב) וְעָשִׂה לָהֶם מִכְנָסִי בָד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון" - בעליה במדרגות צריכים להרחיב את הפסיעות ויש בכך קרוב לגילוי ערוה, לא חלילה גילוי ערוה. אבל בהליכה על כבש אין צורך להרחיב את הפסיעות.

ממשיך רש"י הקדוש, אוי גיוועלד: "והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה!"

כדאי להתבונן וללמוד ביחד, מה כתוב פה ברש"י? כיון שיש בהם צורך, אל תנהג בהם בזיון.

אשאל שאלה: גם אצלי בבנין המגורים יש צורך באבנים לעלות בהם, ומדוע אין איסור לבנות ולעלות במדרגות. והרי יש כאן אבנים שיש בהם צורך, וכי אני יכול בלעדיהן לקפוץ לקומה השלישית? ואעפ"כ רדאי שמותר לבנות במדרגות ולעלות בהן.

אלא מה הכוונה "יש בהם צורך"? צורך קדושה, כי במזבח יש צורך קדושה ואצלי במדרגות הבנין אין קדושה.

נשאלת השאלה לאיך גיסא: אם כן, מה ה'קל וחומר' על האדם? בשלמא המזבח הוא קודש ומקדש את כל העולה עליו לקרבתו וגם הכבש מקדש קרבתו, לכן אין לנהוג בהם מנהג בזיון, אבל האדם אינו קודש כמו קדושת המזבח.

על כרחך צריכים אנו לומר, שלא רק הקדושה מביאה את הדין ש"לא תעלה במעלות על מזבחי".

ויש לכך ראייה, שהרי המקום שאחרי המזבח, בין האולם ולמזבח, לקראת פתח האולם, היו שם מדרגות בעזרה עצמה [הקדושה שם, בפרטים מסוימים, עוד יותר גדולה ממקום המזבח], ולא היה שם כבש אלא עלו במדרגות, בציווי ה'.

אלא ההסבר הוא אחר. המיוחד שיש במזבח אינו מצד ענין הקדושה שבו, אלא כיון שנברא לכפר עוונותיו של האדם והוא עושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמיים. כיון שהמזבח הוא לצורך האדם לכפר עוונותיו, במקום כזה אסור לנהוג בו מנהג בזיון קל שבקלים.

אם כן, הקל וחומר מיושב כמין חומר: ומה מזבח שהוא רק לצורך האדם, אין לנהוג בו מנהג בזיון, האדם לבד איי איי, עד כמה מחובתנו להזהר לא לנהוג בו מנהג בזיון.

ושמא תבוא לרחות ולומר, שהמזבח, מלבד שהוא בשביל האדם, אבל יש בו קדושה, ובאדם עצמו אין קדושה כלל? לא נכון! "חברך שבדמות יוצרך" - "בצלם אלוקים עשה את האדם" - יש בו ענין של קדושה! לכן צריך להזהר בבזיונו עד מאד.

כבוד הבריות - כבוד הקב"ה

כתוב במשנה באבות (ה, א): "איהו מכובד? המכבד את הבריות". ומהיכן המקור לכך? "שנאמר: כי מכבדי אכבד" (שמואל א ב, ל), מי שיכבד אותי אומר הקב"ה אני אכבד אותו.

נשאלת השאלה: נכון, הקב"ה אומר - מי שיכבד אותי אני אכבד אותו, בסדר, אבל היכן הראיה מהפסוק שמי שמכבד את הבריות נקרא מכובד? אחד מההסברים שאומרים הוא כך: אם אתה מכבד יציר כפיו של הקב"ה, כבדת צלם אלוקים, ובכך אתה מכבד את המלך, והוא יכבד אותך על כך - "כי מכבדי אכבד", ממילא תהיה מכובד.

ועיקר מה שהמשנה באה להגיד הוא יסודו של דבר - שלהעניק כבוד לבריות הוא כבוד לקב"ה.

במקום אחר בגמרא כתוב: "כל הסוטר לועו של חברו כאילו סוטר לועו של מקום" הרי, שבזיון לאדם נחשב כמבזה את הקב"ה, וכן להיפך - המכבד את הבריות מכבד את המקום.

ראיתי מביאים ירושלמי בדמאי (פרק א הל' א), שדרכו של רבי פנחס בן יאיר לבית מדרש היתה עוברת תמיד דרך נהר גינאי. פעם אחת נהר גינאי עלה על גדותיו ולא יכלו לעבור. ר' פנחס בן יאיר אמר לו: גינאי, וכי אתה תעכב אותי מלכת ללמוד תורה?!

הגינאי נפתח.

האנשים/התלמידים שהיו במקום ראו שהנהר נבקע. שאלו אותו - רב'ה, האם גם אנחנו יכולים לעבור?

מה הוא ענה להם כך: מי שבטוח בעצמו שמימיו לא פגע ביהודי - יכול לעבור ואין לו מה לפחד.

אזיה ירושלמי פלאי פלאים!.

גדולי ישראל חרדים לכבוד הבריות

"חזון איש" אמר: מה יכול להיות אצלי הדבר הגרוע ביותר? - אם נודע לי שמבין האנשים שנכנסו אלי יש לאחד מהם איוו עגמת נפש, או שנעלב, אין אצלי בעולם גרוע מכך.

ידוע לי מעשה אמיתי מר' איסר זלמן מלצר, שתראו ממנו איך נוהרים אפילו מבזיון קל.

בזקנותו ביום כיפור הכינו לו חדר ליד בית המדרש, לשם היה יוצא ונכנס לנוח. בהפסקה הוא נכנס לחדר לשכב. אחד התלמידים ממשמש, תלמיד חכם גדול, הביא לו כה, שיהיה לו יותר נוח לישון. לא עבר ככה רבע שעה - עשרים דקות, והוא שב לבית מדרש.

שאלו תלמיד פלוני: "מדוע הרב חזר, הרי הרב זקוק למנוחה?"

אמר: "מונח על המיטה כה, אני לא יכול לשכב עליו, זה מפריע לי".

תמה התלמיד: "נו, אז מה הבעיה? תניחו את הכר בצד".

"חס וחלילה!" הכריז ר' איסר זלמן. "אם פלוני שרצה להטיב לי ונתן לי את הכרית ייכנס לחדר ויראה שאינני משתמש בכר שלו, הוא ייעלב".

רבנות, אני שואל אתכם - האם נחשב הדבר כפוגע? אם אתה לא צריך כר אז לא.

אבל הוא החמיר על חוט השערה בענין זה של "מנהג בזיון" [וכמבאר ברש"י - שאין כלל גילוי ערוה, אבל יש מנהג בזיון], היהודי שרר והביא ואני מניח את הכר בצד? לכן רבי איסר זלמן נכנס לבית המדרש אחר זמן קצר.

הוא זצ"ל היה מוכן לוותר על נוחות רבה ועוד, העיקר לא לפגוע, חלילה, במישהו - במשהו שבמשהו. יש לדעת כי בדרך כלל, מי שמקפיד על כך ביותר יש לו סיעתא דשמיא שאפילו בעת שקשה להימלט מלפגוע, מהשמיים מסייעים בידו, וניתנת לו דעת נכונה ואפשרויות נוחות להשאר נקי ומאיר כאבן הבדולה.

אספר לכם מעשה.

רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, שאיבדנו אותו לאחרונה, היה גאון אמיתי וצדיק יסוד עולם. פעם אחת כאשר נסע רבי אברהם לירושלים, ביקשה להתיישב לידו אשה שאינה צנועה. הוא הגיב בחיוב אבל הוסיף מיד: "רק תדעו כי יש לי כרוספדין". האשה שרק שמעה כדברים הללו עזבה מיד את המקום כי חששה אולי כרוספדין זה משהו מדבק, מחלה קשה. ברחה מהמקום.

ואז לחש הגאון זצ"ל לאברך ששישב לידו: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם" מתרגם התרגום "ויעבדון להון כרוספדין על כנפי כסותהון"...

כך הרייח את הכל, ובלי לפגוע בזולת.

המבזה אחרים - הוא עצמו מבזוה

וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלָה עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲוֹנוֹתָי עָלַי (כ, כג)

בדרך רמז פירשו: "אשר לא תגלה ערוותך עליו" - הערוה שלך, היא זו שתתגלה. כשאתה מבזה את המזבח - בעצם הנך מבזה את עצמך, הביזיון הוא שלך, כי כל הפוסל - במומו פוסל. כשאתה פוגע בזולתך - הנך מבייש את עצמך!

בבית המקדש היה כלי נגינה בשם "נבל". ולמה נקרא שמו "נבל"? - אומרים חז"ל (מדרש תהלים מומור פא): "לפי שהוא מנבל כל מיני כלי זמר" - ניגונו היה כה ערב ונעים, שכל כלי הזמר האחרים היו מאבדים את ערכם וחינם לידו.

אם כך, היה צריך לקרוא לו "מנבל" ולא "נבל"?

אמר על כך אחד מאדמו"רי גור זצ"ל: אם הוא מנבל משהו אחר, הרי שהוא בעצמו נבל. כשם ש"איהו מכובד המכבד את הבריות" - כך מי שמבזה אחרים הוא עצמו מבזוה!

מעשי ראובן

כששב מהגולה לארץ ישראל, נפרד רבי ראובן ממלוויי בשרם נכנס לביתו וצעד למקום צדדי. בנו שהלך בעקבותיו, הבחין כיצד הוא משתשח על הארץ ומנשקה, כדברי הגמרא: "רבי אבא מנשך כיפי דעכו..." רבי חייא בר גמאד מייגנדר בעפרה, שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (כתובות ק"ב ע"א).

לאחר מעשה, סיפרה רעייתו כי רבי ראובן רצה לעשות כן כבר בשדה התעופה, אך נמנע מכך עקב בקשתה.

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת יתרו | שנת תשע"ח | גיליון 24

ג' תנאים לקבלת התורה קביעות בביהמ"ד, רב ותלמיד, נסעו מרפידים - מרפיון ידיים

תלמיד. וכן מב' בתוס' (ברכות לא: ד"ה מורה הלכה) על דברי הגמ' שכאשר הורה שמואל בפני עלי הלכה בהלכות שחיטה, נידון כמורה הלכה בפני רבו שחייב מיתה, והק' התוס' שהרי באותו היום בא שמואל בפני עלי ועוד לא הספיק ללמוד תורה מפיו, ומדוע נחשב כבר כרבו, וכ' זו"ל "ואף על פי שלא למד עדיין בפניו מכל מקום גדול הדור היה ובא ללמוד לפניו", ועיין בתרומות הדשן (סימן קלח. ציינו בגליון הש"ס שם) שכתב שהם ב' תירוצים נפרדים, הא' שגדול הדור נחשב תמיד כרבו, והשני שכיון שבא ללמוד לפניו כבר נחשב לרבו אפילו שעוד לא למד ממנו כלום. ונמצא שכאשר באו ישראל למדבר סיני, היינו כאשר באו ללמוד לפניו ית', נעשו ישראל כביכול תלמידים להקב"ה.

והנה בעיקר המצווה ללמוד תלמידים, גדר החיוב הוא "ללמוד תלמידים", וכל' השו"ע (סי' רמה ס"ג) "מצוה על כל חכם מישראל ללמוד לתלמידים שגם הם נקראים בנים". ולכאורה צריך להבין, שהרי טרם שלמדו אצלו כיצד הם נעשים תלמידים שיש מצוה ללמדם, והיכן מתחיל החיוב. ובע"כ שכאשר באים לפניו ברצון וביקוש ללמוד אצלו, בכך נעשים הם תלמידים שמצוה וחובה ללמדם. ועיין לשון ביאור הגר"א (משלי טו יב) "כי יש ב' בחינות תוכחה, צריך לילך לבית העושה עול ולהוכיחו, וללמוד אינו צריך לילך להרצה ללמוד, אלא כשיבוא אליו אז מצוה על הרב ללמדו", והיינו שכשבא אליו ורצה ללמוד ממנו, נעשה תלמיד ואז מצוה על הרב ללמדו. ועד"ז כאן, כאשר באו מדבר סיני ללמוד לפניו ית', חלה כלפיהם כביכול המצוה ללמוד לתלמידים, ואף אז היא בחינה של התחלת נתינת קבלת התורה.

נסעו מרפיון ידיים - תחילת קבלת התורה

ובחינה שלישית קיימות כמה שבאו ישראל לסיני. עפ"י דברי רש"י עה"פ "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני", וכ' רש"י "למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידים היו חונים בידוע שממש נסעו אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה", ועיין באור החיים הק' שפירש, שהוא עפ"י מה שדרשו חז"ל עה"פ "וילחם עם ישראל ברפידים", שאין רפידים אלא רפיון ידיים, ולפיכך בא עמלק. וכעת קודם שבאו למדבר סיני הייתה בחינה של "ויסעו מרפידים", כלומר שנסעו מרפיון הידים והתחזקו לקראת קבלת התורה. ויעו"ש בלשוננו שכ' שזה הוא מעיקרי ההכנה לקבלת התורה.

ולפי"ז י"ל שגם דבר זה נרמז בדברי חז"ל "הכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו", שרמזה תורה יסוד זה דווקא בסיפור יציאתם של ישראל מרפידים, שהייתה כאן קבלת עול תורה מחדש לעזוב ולפרוש מן הרפיון ידים מן התורה, ובחינה זו אף היא בגדר התחלה של נתינת קבלת התורה, וכלפי קבלה מחודשת זו אמרו חז"ל שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו.

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. כתב רש"י "לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא מהו ביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו". ובמדרש תנחומא ישן פרשת יתרו (סימן ז'), אמרו חז"ל "בן זומא אומר מה כתיב בחדש השלישי, ביום ההוא אין כתיב כאן אלא ביום הזה כאילו ביום הזה באו מדבר סיני, כל יום שאתה עוסק בתורה, הוי אומר כאילו ביום הזה קיבלתה מסיני, ואומר היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות וגו'". ויש להבין מדוע רמזה התורה את היסוד הזה דווקא בפסוק זה שמדבר על ביאתם של ישראל לסיני, והרי ביום זה עוד לא למדו תורה, (וכדאי' בגמ' שבת פו:), ולכא' מקומו מתאים יותר בזמן קבלת התורה, שבכל יום יהיו דברי תורה חדשים כביום נתינתם.

קביעותם של ישראל בסיני - בית המדרש שלהם - תחילת קבלת התורה

ומבואר שבביאתם של ישראל לסיני, ישנו עומק נוסף מלבד עצם ביאתם למקום. ואכן הר סיני היה "בית המדרש" של כלל ישראל, אשר שהו בו מר"ח סיון בשנה ראשונה שבאו לסיני, עד עשרים יום באייר בשנה שנייה. וכלשון המהרש"א (שבת קטז.) שכ' על דברי חז"ל שנתבעו ישראל שיציאתן מסיני הייתה בבחינת תינוק הבורח מבית הספר, וז"ל "שסרו מאחרי ה' וכו' וע"כ דרשו שנסעו מאחרי ה' כתינוק הבורח מבית הספר לבטל מד"ת כי מנסיעתם מהר סיני שהיה בית המדרש שלהם נעשו בתי כנסיות של ע"ה לילך אחרי תאות לבם דמר"ח סיון בשנה ראשונה שבאו לסיני עד כ' אייר בשנה שנייה היו בבית הספר ולא חטאו עד אחר כך וכו'". וא"כ עצם כניסתם לבית המדרש של סיני, והקביעות והצמידות לבית המדרש הזה, זו הייתה כבר בגדר התחלה של נתינת קבלת התורה, וביום זה שבאו להר סיני החלה קבלת התורה של ישראל. וכלפי זה אמרו חז"ל "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו". הרגשת ה"חידוש" של דברי תורה, היא מיוחדת בבית המדרש, וכאשר אמרו ש"אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (חגיגה ג.), והיא בבחינה זו של "כאילו ביום הזה באו מדבר סיני".

"תלמיד" הוא המעמיד עצמו לפני רבו ללמוד תורה ממנו

ובחינה נוספת של נתינת קבלת התורה, קיימות בביאת ישראל לסיני. שהנה מצינו שנקראו ישראל תלמידים של הקב"ה, וכדברי הספרי (ואתחנן פ' לד) "ושננתם לבניך אלו תלמידים, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנאמר בנים אתם לה' אלוהיכם". ואימותי נעשו ישראל תלמידים להקב"ה, הוי אומר במותן תורה בהר סיני, "בהגלותך מלכנו על הר סיני ללמוד לעמך תורה ומצוות ותשמיעם את הוד קולך ודברות קדשך מלהבות אש וגו'", ומאז נעשו ישראל תלמידים להקב"ה. ובהלכות "רב ותלמיד" מוצאים אנו, כי מרגע שבא התלמיד לחכם ומעמיד עצמו לפניו ללמוד תורה מפיו, כבר נקבע עליו שם

כאיש אחד בלב אחד - תנאי מוכרח לקבלת התורה

עוד דרשו חז"ל על הפסוק הזה. "ויתן שם ישראל נגד ההר", וכ' רש"י (והוא מהמכילתא) "כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקות". ואי' במסכת דרך ארץ זוטא (פרק השלום) "גדול הוא השלום שבכל המסעות כתיב ויסעו ויחנו, נוסעין במחלוקות וחונין במחלוקות, בזמן שבאו לסיני חנו חנייה אחת, "ויתן שם ישראל", אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חנייה אחת **הרי השעה שאתן להם את תורת יי'**. והנה עיין באור החיים כאן בביאור הענין, וז"ל "וענין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב חרב אל הבדים (תענית ז), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויתן שם ישראל לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה".

ויש לבאר את ענינה של אהבת השלום ועשיית חניה אחת, לקבלת התורה, שהמבואר מכל הנ"ל שהוא היה תנאי מוכרח שיהיו ישראל לקבלת התורה. והוא על פי מה שאמרו במדרש (ויקרא רבה פרשה א פסקא א) "ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, לשמוע בקול דברו, א"ר תנחום בר חנילאי בנוהג שבעולם משוי שקשה לאחד נוח לשנים, ולשנים נוח לארבע, או שמוא משוי שקשה לס' רבוא נוח לאחד, כל ישראל עומדים לפני הר סיני ואומרים (דברים ח') אם יוספים אנחנו לשמוע וגו', ומשה שומע קול הדבור עצמו וחיה, תדע לך שהוא כן שמכונן לא קרא אלא למשה לכך נאמר ויקרא אל משה". והרי שבאו חז"ל להמחיש לנו את כוחו של משה, שאפילו שהיה משוי זה קשה לששים רבוא, קל היה למשה רבינו לבדו. וביאר מו"ר מרן הגר"ח שמואלביץ זצלה"ה, שהרי לכאורה הדבר צריך ביאור, דבשלמא משוי שקשה לאחד נוח לשנים, משום שהשנים מתחלקים בנטל הכבד ושניהם שותפים במשא, ולפיכך כל אחד מיקל על השני, אבל קבלת התורה שלכאורה כל אחד מקבל בעצמו, מה הדמיון וההקבלה למשוי שנוח לשנים, ומה מהני מה שששים ריבוא מקבלים את התורה להקל על הקבלה של כל אחד ואחד.

ומבואר כאן, שהתורה לא ניתנה ואינה ניתנת ליחידים, ולא קיבל כל אחד בעצמו, אלא שניתנה לכלל כולו והכלל כולו כאחד קיבל בכוחות משותפים, וכל אחד מסייע בקבלה, עכת"ד. ויש להוסיף, דאי' במדרש (בראשית רבה פרשה ע פסקא ט) "ר' יוחנן פתר לה בסיני, וירא והנה באר זה סיני, והנה שם שלשה כהנים לויים וישראלים, כי מן הבאר ההיא שמשם שמעו עשרת הדברות, והאבן גדולה זו שכינה, ונאספו שמה כל העדרים ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום ר' שמואל **שאלו**

היו ישראל חסרים עוד אחד לא היו מקבלים את התורה, וגללו את האבן שמשם היו שומעים את הקול ושמעו עשרת הדברות, והשיבו את האבן אתם ראיתם כי מן השמים דברתי וגו'". ומפורש שכן הייתה צורת קבלת התורה בסיני, שאך על ידי שנאספו שמה כל העדרים יכלו לגלול את האבן, ולכן אילו היו ישראל חסרים עוד אחד לא היו מקבלים את התורה. ולפיכך כאשר באו ישראל לקבל את התורה מוכרח היה להיות שיהיו כולם כאחד בחניה אחת, שנאת המחלוקת ואהבת השלום, ומתוך כך יכלו להצטרף יחדיו לקבל את התורה. ואז אמר הקב"ה "הרי השעה שאתן להם את תורת יי'".

לימודה כנתינתה - לדורות, לימוד התורה דווקא בחבורה ובתוך הכלל

והנה כללל הוא שלימודה כנתינתה, וגם שפעת התורה ונתינתה לדורות היא במהלך זה של ציבור כלל וחבורה. ועיין מדרש רבה (דברים פרשה ז פסקא ח) "א"ר שמעון בן יוחאי מניין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהן דכתיב כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני. מועשה בר' שהיה דורש בבית המדרש הגדול וכשהיה מבקש ליכנס לדרוש היה אומר ראו אם נתכנסו כל הקהל ומהיכן אתה למד ממתן תורה מנין שנא' (דברים ד) באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי". ומפורש שכן הוא לדורות, שלימוד התורה בחבורה אחת נצרך הוא לעצם הלימוד.

והוא יבאר היטב את דרשת חז"ל עה"פ (דברים כז ט) "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך". וברש"י "היום הזה, בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו", ואמרו חז"ל על הפסוק הזה (ברכות סג:) "הסכת, עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה". וי"ל לפי המבואר, שהרי נמצא שענין החבורה משתלשל הוא מכח מתן תורה שהיה דווקא בחבורה, ולימודה במשך כל הדורות כנתינתה בסיני, וזהו "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך", "עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה", ומדוע אין התורה נקנית אלא בחבורה, משום ש"היום הזה נהיית לעם", כלומר משום שעסק התורה לדורות הוא בבחינה הזאת של "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו", והלא כך היא צורת קבלת התורה של סיני, שהוא דווקא על ידי החבורה של ששים ריבוא מישראל, ואילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהן (ועיין כתובות יז. מה נתינתה בששים ריבוא), ולפיכך "עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה".

מעשה רב - עבדי יעקב

לשיעוריו של רבו הגאון רבי נחום פרעווביץ זצוק"ל.

בשנים מאוחרות יותר עסק הרבה בלימוד ועריכת שיעוריו של רבו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, ומהם זכה עולם התורה ב"שערי חיים" על גיטין וקידושין (לימים אמר רבינו כי מכח עיסוקו בספרו של רבו על גיטין, התעורר לחדש ולהוציא מחדו"ת - "זאת ליעקב - גיטין"), כמז"כ ביקש ממנו הגר"ח לכתוב את שיחותיו, בהבטיחו כי תמורת זה יבקש ממנו כל אשר ידרוש, ואכן עשה כן רבינו ובקש בתמורה שיתפלל עליו וילמד אתו בחברותא, ואכן למדו יחדיו את מסכתות ערכין ותמורה.

שהדבר עלה לו בקשיים שהערימו עליו ממבוגרי הישיבה. וסיפרו כי פ"א כאשר התגודדו סביב הגר"ח לאחר החבורה לברך מקחו של השיעור, אמר להם הגר"ח בהצביעו על רבינו "פרע"ג ע"מ, הער וזעט זאגן" - תשאל אותנו, הוא יסביר לך. וממקרה זה ואילך הורשה להיכנס למורות גילו הצעיר.

כמז"כ בתקופה שמיד לאחר נישואיו ייסד ועד מיוחד ב"נפש החיים" אותו שמעו קבוצת אברכים מפיו של הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל, וכן עוד מימי בחרותו הלך לשמוע ועדים קבועים מפיו של הגאון רבי חיים זייציק זצוק"ל (אשר לימים אמר כי הוא רבו במוסר), וכן נכנס באורח קבע

רבות היה שגור על לשונו של רבינו זצוק"ל החכמה ב"רב" בכדי לגדול, וכי אין אדם צומח לבדו. והיה נוהג לומר כי בעיניו ראה כיצד מי שיגע והתאמץ לקבל עוד ועוד מרבותיו זכה לאחמ"כ להנחיל התורה לדור הבא, ומי שלא עשה כן לא זכה. וביאר כי מסיירת התורה חייבת להיות בעזרת רב ותלמיד, ללא הפסק השושלת.

רבינו עצמו היווה דוגמא חיה לזה, רבות סופר אודותיו כיצד בלומדו בישיבה הק' "חברון", וב"מיד", הלך וחיפש וחקר לקבל ולשמע. סיפרו ידידיו מאותה התקופה כי על אף גילו הצעיר נכנס באורח קבע לחבורות שמסר הגר"ח שמואלביץ לבני הקיבוץ בישיבת חברון, ואף

לזכרון הגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל "בתלמוד"

א. בלימוד מתוך שקידה והתמדה
ב. יש מפרשים, בלימוד מכל אדם.

א. בלימוד מתוך שקידה והתמדה-

כי ראשית הלימוד היא... בלימוד...

מי משלם על המיטות - כוחו של לימוד תורה

אתם יודעים בוודאי מה גדול כוח לימוד תורה, אבל אין כמו סיפור מפי גדולי ישראל כדי לחזק בעניין... ובכן, לסיפור: פעם הגיעה קבוצת עשירים מכובדים אל הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, התכנסו על מנת לדון בהקמת בית חולים יהודי. הצורך היה גדול: בבית חולים גוי אין מזון כשר, אין כבוד לרצון החולה היהודי, אין התחשבות בהלכות, לעתים גם היחס אל היהודי אינו מכובד... בקיצור, מן הראוי להקים בית חולים יהודי. ישבו ודנו במחירים ובעלויות, כשהגאון דורש מכל אחד מהם להחזיק סכום מסוים של מיטות בבית החולים העתידי, כל אחד כפי יכולתו. והעשירים, כדרכם, לעתים נענו בסבר פנים יפות וחלק החמיצו פנים, כמה נתנו בעין יפה וכמה קפצו ידיהם... בקיצור, הדיונים נתמשכו, וטרם הגיעו לעמק השווה מי ייתן כמה. והנה הגיעה קבוצת אברכים לשוחח עם הצדיק. נפנה לו מן העשירים, וקידם את פניהם בחיבה גלויה. שוחח עמם ממושכות. נעלבו העשירים וגם רטנו, רטינות בלתי ישירות כמובן, אבל פה ושם סיננו את כעסם על כך שהגאון מעדיף קבוצת דלפונים על פניהם, הגבירים הגדולים. פנה אליהם רבי חיים עוזר ואמר: "אל תכעסו ואל ירע לבבכם, שהרי מחצית מבית החולים הם מחזיקים, ואתם את המחצית האחרת!" תמחו, וכי מאין לעניים אלו כסף להחזיק ולו מיטה אחת, על הציוד והתרופות הנדרשות לה, בבית החולים? ענה להם: 'בכוח התורה שהם לומדים, הם מונעים מן המחלות לפגוע ביהודים... מה שתורתם לא מצליחה 'לכסות' נאלצים אתם להשלים מכספכם...'

לימוד התורה - השקעה משתלמת עבור העתיד

התורה היא השקעה משתלמת, ועל כך אין חולק. בדקה אחת ניתן לצבור חיי עולם הבא ותענוגות שאיננו יכולים לתפוס. אבל צריך להבין בזה... לחיות את זה... איך חיים את זה? קל יותר להבין באמצעות סיפורים ומשלים...

"נכון, אז מה?"

"כמה זמן זה ייקח?"

"שלוש שנים". הם ידעו היטב. בררו את הדבר.

"ואחר כך?"

"אחר כך יירשם לאוניברסיטה, וישלים תואר ברפואה".

"רגע", עצרתי אותם, "אבל לפני הלימודים יש שנה של מכינה, לפני שיוכל ללמוד רפואה ממש". גם אני יודע משהו...

"כן, נכון, אנו יודעים, אבל הוא בוודאי יצליח, הוא מוכשר מאוד".

"את זה גם אני רואה... אני נוכח בזה בעצמי בלימוד בישיבה. ובכן, אחרי המכינה, אנחנו אווזים בארבע שנים שחלפו עברו, בטרם יהיה רופא".

"נכון, ומה בכך? אחר כך ילמד שבע שנים את מדע הרפואה עצמו".

"ואז סוף סוף יהיה רופא בכיר?"

"לא, עדיין לא. אחרי הלימודים יהפוך למתמחה, יעבוד קשה ויתנסה היטב ברפואה".

"ואחר כך?"

"אחרי כמה שנים של עבודה מאומצת, יהיה רופא דגול".

"ראו נא", אמרתי, "שלוש שנים בצבא. שנה במכינה. שבע שנים באוניברסיטה. ארבע שנים בהתמחות. אנחנו אווזים כבר בחמש עשרה שנים של השקעה!!!"

"נכון, אז מה? יש להשקיע את השנים הללו בשביל העתיד?"

"נכון! יש להשקיע את השנים הללו בשביל העתיד!" הכרזתי. בהו בי, איך מסכים אני עמם לפתע? הרי באתי לשכנע אותם שישאר ללמוד בישיבה, וכיצד התהפכה לפתע דעתי?

"אז אני מציע שישב וילמד אותן חמש עשרה שנה! אבל במקום ברפואה, ישקיע בתורה, ואחרי כן יהיה רב! חמש עשרה שנות לימוד יעשו אותו למרביץ תורה ברבים, הרי כה מוכשר הוא! אחרי שנות הלימוד הללו יזכה להאיר עיני ישראל בתורתו! כמה נחת תרוו ממנו! הוא יוכל להתפרנס מכך גם בעולם הזה, אבל בעיקר בעולם הבא! והרי אתם אמרתם ששווה להשקיע בשביל העתיד, לא כן?..." השתכנעו, ונותר הבחור בישיבה...

כשהקמנו את הישיבה בחדרה, התמודדנו עם קשיים רבים מבית ומחוץ. קודם כל השכנים, שלא התלהבו - בלשון המעטה - מהישיבה שקמה להם באמצע הרחוב, ועשו כל מאמץ כדי לסלקנו. חוץ מזה, היו גם את ההורים, שלא הבינו על מה ולמה יש לבחור צעיר ללימוד תורה במקום לפרנס, או לפחות ללימוד מקצוע. זה חוץ מהתלמידים עצמם, שכמו כל תלמידים בכל מקום שהוא צריכים חיזוק והכוונה. לא מעט הורים באו אליי ותמחו: מה זה הסיפור הזה של הישיבה? למה שבחור לא יעזור בפרנסת המשפחה? הרי הוא כבר למד בתלמוד תורה, יודע ספר, למד הלכות בסיסיות הנוגעות לכל בית יהודי, מה צריך יותר מזה? למד את מה שכל ילד ונער יהודי - ואחר כך בעל בית יהודי - צריך לדעת וזהו זה! מי שמע שכל בחור צריך ללכת לישיבה גדולה ללימוד תורה? מאין זה מגיע? פעם לא נהגו ככה, ומדוע אתם חושבים שאתם טובים מן הדור הקודם? ובכלל, לא כולם מתאימים ללימוד!

שכנענו בכה ובעה, הסברנו על השינוי העצום שחל בעולם, וכתוצאה מכך על החובה של כל אחד ללמוד יותר. חלק מן ההורים השתכנעו, חלק נזקקו לשכנוע נוסף, חלק הסכימו מיד, את חלק מן ההורים שכנעו התלמידים עצמם... בקיצור, מכל הסוגים. יום אחד בא אליי תלמיד, מוכשר ומבטיח באופן מיוחד, והוא כאוב. הוריו לא מוותרים לו. רוצים שיהיה רופא. הוא, יש לו ראש טוב, גאון ממש, למה "שיתבזבז" בישיבה? מספיק למד. מה יש ללמוד כל כך הרבה? לא יוצא מזה שום "תכליס" והם רוצים שיהיה מסודר בחיים.

הבטחתי שאבוא לדבר עם הוריו.

באתי, והם כיבדו אותי מאוד. הנה כבוד הרב. יפה מאוד שאתה לומד, תלמיד חכם, אבל אין את נפשנו שבנו יהיה "רק" תלמיד חכם. אדם צריך לדאוג לעתיד. ילמד מקצוע, יפרנס את משפחתו ויקבע עתים לתורה. אי אפשר לחיות ככה, בלי לדעת מה יהיה בעתיד. גם חז"ל אמרו שחייב אדם ללמד את בנו אומנות קלה ונקייה שיתפרנס ממנה. מה אני רוצה מהם? יהודים יראים ושלמים.

"אבל הרי כשיצא מן הישיבה, ייאלץ ללכת לצבא!" אמרתי.

הלימוד משנה את האדם

יודעים אתם, מצוות ארבעת המינים יקרה הייתה מאוד בפולין. ממש יקרת המציאות. וזאת למה? כי אתרוגים לא גדלו בה, וכדי להשיג אתרוג התרוצצו הסוחרים בירידים הגדולים, אליהם הובאה סחורה מארצות אחרות, ושם תרו אחר אתרוג. אתרוג שיש היום לילד בן עשר שחשקה נפשו בארבעה מינים משל עצמו, מהודר יותר מהאתרוג שהיה אז לגביר העיירה.

הזכרנו את גביר העיירה, נזכיר שהוא שילם אלף רובל כדי לקבל את האתרוג שלו. ולכל בני העיירה לא היה אלף רובל. מה עשו? בימות החג הם עמדו בתור, בסבלנות ראויה לציון, והמתינו לקבל את האתרוג של הגביר. לברך עליו. ולמי עוד היה אתרוג? בדרך כלל לרב העיירה. כיבדו אותו ונתנו לו אתרוג משלו. אז התור נחלק לשניים: חצי מהעיירה הלכה לקבל את האתרוג של הגביר, וחצי מן הקהל ברך על האתרוג של הרב. אתרוג לכל אחד? מי חלם על זה?!

הכלל, למה אני מספר את זה? כהקדמה לסיפור אחר. והנה הסיפור: החפץ חיים קם ונשא דרשה בתחילת זמן אלול בשיבה. וכך אמר: "הרי אתם יודעים שעוד מעט יתחילו החיפושים אחרי אתרוג. אולי נזכה ונשיג אתרוג, וכמה נשלם עליו, וכמה יעלה האתרוג של הגביר, ואולי נשיג אתרוג בזול, נניח רק במאה רובל, ונזכה לקיים את המצווה בהידור..."

"כל כך הרבה בלגן וכאב ראש והזלזלה ממון... תגידו אתם, זה שווה?"

תלו בו תלמידיו עיניים תמהות, "מה שווה?"

"שווה להוציא כל כך הרבה כסף על מצווה אחת?!"

הביטו בו כנדהמים, שהרב ידבר ככה?! הבינו מיד, שהוא רוצה למשוך להם משל.

"כן, כמובן", הנידו בראשיהם. "הרי נאמר 'ואהבת את ה' אלוך... בכל מאודך' - זהו הממון".

"אבל הרי המצווה היא מדאורייתא רק לחג הראשון, ובשאר הימים זה מדרבנן... והגביר מוכן לשלם על מצווה אחת מדאורייתא אלף רובל!!! והכל מקנאים בו, שלו היה להם אלף רובל, היו שמחים גם הם לשלם כסכום הזה כדי לזכות באתרוג..."

כמובן, דברים ידועים.

"אם כן?" אמר החפץ חיים בלהט, "מה תאמרו אם אגיד לכם - לא אגיד לכם, רק אזכיר לכם, שבכל מילה של תלמוד תורה מקיימים מצוות עשה מן התורה?!" כך הרי כתב הגאון מווילנה זצ"ל! ובכל דקה ניתן לומר מאתיים מילים - בדקתי את זה! אם כן, בכל דקה ניתן להרוויח מאתיים מצוות עשה, ששקולות, להסכמתכם, כאלף רובל למילה, הווי אומר כמאתיים אלף רובל לדקה! וכמה שווה

"בתלמוד"

בלימוד מתוך שקידה ו ה ת מ ד ה :

נסכם בכמה מילים על ההתמדה בלימוד, מחיינו של ר' יעקב עצמו:

אהבת תורה, איי, אהבת תורה... לאהבת התורה של ר' יעקב לא היה כל גבול ומידה, ועל כך יעידו צאצאיו המרובים, בלי עין הרע. לא היה דבר שישווה בעיניו לאהבת התורה. כל גופו בער בחדוות הלימוד, בהשתוקקות לתורה, בכמהיה לחידוש, להלכה, לדף גמרא.

ימיו רצופים היו ניסיונות וקשיים, ולולי תורתך שעשועיי, אז אבדתי בעוניי. כשחינך את צאצאיו לאהבת תורה, לא היה כל צורך לדבר. די היה בדוגמה האישית של אבא, ואחר כך של סבא, כדי להראות לילדים ולנכדים מה צורה יש לאהבת תורה. הוא לא דיבר על כשרונות. הללו לא עניינו אותו, מוכשר יותר או פחות - לא בזה קונים תורה. תורה קונים בלימוד. בהתמדה.

"איך האב חלישס אוף התמדה" (יש לי "חולשה" להתמדה) היה נוהג לומר. גם בשידוכים היה מברר תחילה על התמדתו של הבחור. גם כשדיבר עם המחנכים של ילדיו ונכדיו היה שואל תחילה להתמדתם.

ההתמדה. רק בהתמדה קונים תורה. לאלו מבניו ומנכדיו שהוסיפו ולמדו גם אחרי נישואיהם, היה שומר יחס חם במיוחד. היה עושה כל שביכולתו כדי שיישאר הבן/הנכד בלימוד ולא יעזוב חס וחלילה את ספסלי הכולל. היה פועל מאחורי גבם של הנכדים כדי להשאירם בלימוד.

מצבו הכלכלי הקשה של אחד הנכדים הגיע לאוזניו, ועמו החשש שמא לא תהיה ברירה ויעזוב את ספסלי ה"כולל". מיד מיהר אל ראש הכולל ואמר לו, "אני אתן את הכסף, אני אעזור לו - אבל אני לא רוצה שהוא ידע מכך. שלא יתבייש ושלא יכיר לי טובה, לא צריך... רק שילמד".

"מה אגיד לו?" תמה ראש הכולל, "איך אבוא ואתן לו כך את הכסף?"

"תגיד לו... תגיד לו שיש קרן שמעניקה סכום כסף גדול על התמדה, וזה הרי נכון, אני מממן את הקרן הזו..." בצורה כזו השאיר את הנכד בספסלי הכולל, שלא יתנתק מעולם התורה, וגם דאג במקביל שבביתו של הנכד תהיה יותר רווחה כלכלית.

התמדה, תורה, התמדה. המשולש הזה, שלא ינתק לעולם...

* ב. "בשמיעת האוזן"

שיקשיב היטב לדברי רבותיו

מה קורה כשמישהו מקשיב באמת...

שיחת הטלפון הזו הפתיעה את ר' יעקב, המתקשר היה שוטר מאזור יפו. לשאלתו של ר' יעקב משום מה זכה לכבוד המפוקפק בשיחת הטלפון הזו, הבהיר השוטר: "הוגשה נגדך תלונה".

"מה?!" נדהם ר' יעקב, "במשטרה? ועוד באזור יפו? מה לי ולזה?" ניסה לגשש, "אולי זו טעות?"

"מה פתאום טעות?! משפחת כהן הגישה נגדך תלונה".

"תלונה על מה?" אולי מסוג התלונה יבין מה זה ועל מה זה. הרי לא סגר מרפסת ביפו, וגם לא נסע באור אדום...

"הם רוצים לשלוח את הילדים למיסיון, ואתה מנדנד להם ומפריע להם לעשות את זה, והם רואים בכך הטרדה".

"חבל מאוד, אבל אין לי כל קשר למצווה הזו", אמר ר' יעקב, "איני מכיר את המשפחה, ולא דיברתי אתם מימיי".

השוטר חוכך בדעתו, ואחר פוסק: "אתה יודע מה? בוא לתחנה, נזמין את מר כהן, אם יגיד שבאמת אינו מכיר אותך, נסגור את הסיפור".

ביטול זמן. ביטול תורה. אבל כשאין ברירה - אין ברירה. קבע ביום שישי אחרי הצהריים. הוא מגיע לתחנה - ונאדה. אין אף אחד. "מה זה?" הוא מתרעם, "איפה השוטר שקבע לי פגישה?"

איפה מר כהן המתלונן?"

"לא בא", אמר הקצין, "שניהם לא כאן. לא מר כהן ולא השוטר ההוא. מצטער".

"מצטער? מה מצטער? הרי הטרחתם אותי לבוא מבני ברק, אני רוצה לסיים את העניין!"

שעה? שתיים? עשרה אלף מילים!!! שנים עשר מיליון רובל!!! בשעה אחת! וכמה בסדר אחד? וכמה ביום? וכמה ביממה? וכמה מילים - "וכאן הרים גדול הדור את קולו" - "כמה מילים מתבזבזות לנו בין הסדרים?! כמה ביטול תורה יש בתקופה זו של השנה? הרי אנו מבזבזים מיליונים!!!"

וסיים את דבריו.

ניגש אליו אחד העלטערר'ס, ואמר בנימה של כבוד, "אבל רבנו, הן אותה דרשה השמיע בשנה שעברה..."

"יש בחורים חדשים", השיבו החפץ חיים.

"כן, אבל רובם לא חדשים..."

"בתמורה לשאלתך, אשאל אותך גם אני שאלה", אמר הצדיק, "והרי ידוע לך שאת מנשה מכבדים להיות חתן בראשית כבר כמה שנים, ואת דוד מכבדים כבר כמה שנים להיות חתן תורה. למה זה מכבדים אותם שוב ושוב? אולי שיתנו את הכבוד לאחר?"

הסכים עמו, אכן, מדוע?

"מפני שהם כבר אינם כשהיו בשנה שעברה!" הרעים החפץ חיים בקולו, "הם שונים! הם אחרים! הם למדו עוד שנה תמימה! לימוד תורה משנה את האדם לגמרי, למהות אחרת! כי הלומד תורה משנה עצמו לגמרי, תכלית השינוי!!! כמו שנאמר 'ושמרתם את חוקתי ועשיתם אתם' (ויקרא כ, ח) אומרת הגמרא בסנהדרין: 'אל תקרי אותם (כתיב חסר) אלא 'אתם' כאילו עשיתם את עצמכם'. וכיוון שאחרים הם, ניתן להם מחדש את התפקיד, מכיוון שאחרים הם, ישמעו הם שוב אותה דרשה ששמעו בשנה שעברה..."

"טוב", נעתר לו הקצין התורן, "אני אטפל בבעיה. תספר לי מה העניין".

סיפר ר' יעקב את הסיפור כולו, והקצין אמר: "אין שום בעיה. אני אחתים אותך על טופס ותשתחרר לחיים ולשלום".

"איפה הטופס?"

"הנה. אני אקריא לך מה כתוב בו: 'אני החתום מטה...' רגע, בוא תשלים פה שם ותעודת זהות".

כתב את שמו ואת תעודת הזהות שלו.

"הלאה, אני ממשיך להקריא, תקשיב: אני מצהיר שאיני מכיר את משפחת כהן ואין לי נגדם שום תביעה ו..."

"הי, רגע! רגע! מה פתאום? זה לא נכון!"

"מה לא נכון?" נדרך הקצין, "אהה! אז אתה כן מכיר אותם! סתם אמרת! אתה כן יודע במה מדובר!"

"אני לא יודע במה מדובר, אני לא מכיר אותם, אבל יש לי בהחלט תביעה נגדם! הם מעבירים את ילדיהם על דתם! הם מוסרים אותם לשמד! גדול המחטאיו יותר מן ההורג!"

את ילדיהם על דתם! הם מוסרים אותם לשמד! גדול המחטאיו יותר מן ההורג!"

"אה, שטויות", ביטל הקצין, "אל תתרגש ממה שכתוב כאן, זה סתם הנוסח של המשטרה, תעזוב".

"לא חותם על נוסח כזה! תשנה אותו!"

"טוב, אתה", נאנח הקצין, "אז מה לכתוב?"

"תכתוב רק שאני לא מכיר אותם".

"הנה, כתבתי", נכנע הקצין, "אני יעקב גלינסקי... לא מכיר את המשפחה... עכשיו תחתום".

"ר' יעקב חתם, והקצין שאל: תגיד לי, מה אתה עושה ביום יום?"

"אני? משתדל ללמוד".

"אווה, גם כן אתה! לומד! כל היום לומד! כולכם לומדים כל היום! מה יש ללמוד כל כך הרבה?"

"אני אשאל אותך", אמר ר' יעקב, "אתה אוהב יין?"

"איזו שאלה?"

"איזה אתה אוהב?"

"אה, לא מעט, ואני גם מבין בזה, תשמע..." החל לומר שמות של סוגי יינות בקצב, בזה אחר זה. ר' יעקב המתין בסבלנות עד שסיים, ואז שאל: "ואיזה טעם יש לזה?"

התפלא, "למה?"

"ליין".

"מה פירוש? לאיזה יין? לכל אחד - טעם שונה, אין יין דומה לחבר".

"אבל מה ההבדל ביניהם?"

"אתה צוחק?" ענה הקצין, "אני אפשר לענות על זה ככה, צריך לטעום כדי להבין!"

"ועל התורה", ענה ר' יעקב, "נאמר כך: 'הביאני אל בית היין, ודגלו עליי אהבה'. ותאמין לי, מי שטועם לא ירצה לעזוב. בוא, תנסה, תטעם. בוא לסמינר של 'ערכים' שיתקיים בעוד שבוע-שבועיים, ואחר כך נדבר".

אחרי כמה שבועות התקשר, "התחלתי להניח תפילין".

הגיע, אם כן, אל בית היין!

שמע מה שאמרתי לו, וגם קיים!

וזכה בשני העולמות!!!

מי שיועד להאזין בשמיעת האוזן לעומקה, זוכה!

קטעים מהספר החדש מגיד דבריו ליעקב- מהועד

יש מאמר: מה שאסור אסור, ומה שמותר אל תרוץ. כי רוצה לתפוס הכל בבת אחת "כסוס שוטף במלחמה" - בלי חשבון. מי נתן לו את הכוח הזה? כוח הרצון. - לכן, יש להתרגל לעצור. המרוצה הזאת היא הסיבה שאדם נופל. הגאון אומר שהרבה נפלו כי רצו לקפוץ מדרגות בבת אחת - מהר מדי. אז הפתרון הוא שמעכשיו הולכים לאט לאט והגאון אומר שהרגל נעשה טבע שני, רק לאט לאט.

בואו נהפוך את הקערה, חובת הלבבות שואל: למה העולם מתפעל מליקוי חמה ולא מתפעל מזריחת חמה - והלא זריחת החמה זה יותר נס. רק משום שהוא התרגל לזריחת חמה ובאמת, ליקוי חמה הרי זה כלום! זו רק איזו חתיכת אדמה - כוכב, שמסתיר לך את האור של השמש - ונעשה חושך. ממה צריך להתפעל יותר מייצור חשמל ואור - או מזה שכרגע יש חושך כי יש משהו שמסתיר את המנורה?

אלא שהאדם חי בהרגל, כמו שמובא בספה"ק (ראשית חכמה שער האהבה פ"א) ש'הטבע' בגימטריה 'א-להים', והרמב"ן (שמות יג טז) אומר: "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דבריו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד". כי התורה - "תורת משה". פירוש המושג הזה: שהאדם יחיה עם חשבון!

התורה דורשת מבני האדם - "ועתה ישראל - מה ה' אלוהיך שואל מעימך" - פירוש: תעצור תחנך את עצמך תעשה הרגל, כל פעם - תעצור, תשאל מה ה' אלוהיך רוצה ממני עכשיו? למשל פה צריך לחנך את עצמי בעניין זה וזה, פה צריך להרגיל את עצמי. - תחזק את עצמך. פעם ראשונה זה קשה אבל כך תחזק את עצמך. וכמו ש-'חוק' זה תקף בצד הרע ואנו רואים ומבינים אותו בלי בעיה, כך גם לצד הטוב. איפה יש בצד הרע דבר כזה? אמר רב הונא כשיחטא האדם ושונה בחטא נעשה לו כהיתר, - מחמת ההרגל. אתמול כשחטא היה לו נקיפות מצפון ועכשיו אין לו. למה? הרגל. אותו דבר בצד הטוב שהטבע נעשה הרגל. רואים שזה אפשרי.

יש מצוות שיש להם מזל יש מצוות שאין להם מזל. לדוגמא מאכלות אסורות יש לו פחד ויראה מזה - בלי עבודת המוסר. כי התרגלנו מאז שהיינו ילדים. מה עם לשון הרע...? - לא כל כך, למצווה הזו לא התרגלנו מספיק.

אחד מהדרשנים דיבר על שמירת הלשון בהוראת החפץ חיים ופעם אחת הוא בא ואמר: "רבי אני לא יכול לדרוש יותר". שאל אותו החפץ חיים-מה קרה? אמר לו הדרשן שהגיע לעיר אחת וגילה שאינו יכול לדרוש בבית הכנסת המרכזי. "אף אחד לא רצה לשמוע אותי לכולם היו כבר שיעורים בדף היומי פירוש רש"י וכדו' ורק אצל בית הכנסת של העגלונים הרשו לי לדבר, דרשתי ודרשתי וראיתי שהם לא מבינים".

אז דפקתי על השולחן ואמרתי: "אתם יודעים מה זה לשון הרע? זה-זה שבע עשרה פעם לאכול חזיר!" (שהרי יש "זו לאווין). אחרי הדרשה ירדתי מהבמה ושמעתי שעגלון אחד אומר לחבירו: "שמעת מה הדרשן אמר? שלאכול חזיר זה כמו לשון הרע - אז זה לא כל כך נורא...לאכול חזיר, זה בסך הכל כמו לשון הרע"... לעיר הזאת אני לא הולך יותר לדרוש, מהפכים את הקערה, במקום להחמיר את הלשון הרע - הקילו את החזיר!

אמר על זה רבי ישראל סלנטר אני עבדתי עשרים וחמש שנה שלא תלך רכיל יהיה חמור כמו לא תאכל כל נבילה. הכל תלוי בהרגל.

לכן צריך להתרגל לאט לאט ונובהרדוק תמיד אמרו לעבוד ולהתקדם לאט, רק מה, צריכים את ההרגל הזה - מוכרחים ללמוד מוסר. אפילו ברזל אם רוצים לייער אותו צריך קודם להכניס אותו באש. - רק על ידי מוסר!

בגמ' בבא בתרא (דף עח: עה:) כתוב "תצא אש ממחשביך ותאכל את שאינן מחשבין" כמו שכתוב "כי אש יצאה ממחשבון" שע"י החשבון תהיה אש. וככה אדם מעצב את עצמו. ע"י חשבון.

לכן האדם צריך להיות מוכן להיעשות כלי לעבוד את ה' ואז הקב"ה יקבל אותך בתור עתיד. אצל הקדוש ברוך הוא הכל עבר - העתיד שלך - אצלו זה כבר 'עבר'. כי ה' הוא עבר הווה ועתיד. למשל אנחנו מבקשים בתפילה וחותמים "גואל ישראל", לשון עבר. היה צריך לחתום יגאל ישראל.הרי כשאני מבקש דבר אני אקבל אותו אח"כ, למה מבקשים בלשון עבר, הרי עוד לא קיבלתי. ההסבר הוא שהכל אצלו זה עבר.

אדם יכול לזכות לסיעתא דשמיא רק מה? הספרי אומר כל ההתחלות קשות. למה כל ההתחלות קשות? שמעתי מהמשגיח של פוניבז' זצ"ל: הקב"ה אומר פיתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם וכו' אבל את המחט לא עוזרים לך לפתוח. לכן ההתחלות קשות. אפילו מחט אבל אח"כ... כשמתחילים ונפתח פתח כפתחו של אולם אדם לא מאמין על עצמו - אדם שואל איך אני הגעתי לזה? זה התחיל מהמחט.

לכן העבודה הזאת זה דבר מאוד מעניין איך אנשים התרגלו על דבר טוב. זאת עבודה. פעם שאלתי 'סבל' איך אתה סוחר חביות? זה כל כך כבד! אמר לי - אבא שלי היה סבל והוא אמר לי: קודם תיסחב שתי קילו על הגב, כל יום תוסיף רבע קילו...אחר כך תוסיף חצי...אחר כך תתרגל לחמישים קילו! ככה בכל מקום שסוחרים משאות מרגילים אותך, לא ישימו עליך פתאום חמישים קילו. עוד קצת ועוד קצת... אחר כך מתרגלים.

אדרבה לאחר שמתרגלים כבר לא יכולים אחרת...פעמים נגישים אלי ומתפלאים על איזה עניינים שאני עושה ואני אומר שזה כבר הרגל שנעשה טבע.

רבתי! בואו נראה על מה אנחנו כאן בוועד יכולים ללכת - ועד כזה היה כבר פעם בנובהרדוק, ובעוד מקומות. אגיד לכם מה שדרשו שם: דורשים שהאדם יעשה במשך השבוע, נגיד עניין של שמירת עיניים-אז האדם מחליט מחר אני שומר חצי דרך, זו לא בעיה... אחר כך מוסיף-אני הולך במשך היום חמישה פעמים - אז פעם אחת אני אתן לעבודה הזאת. כל דבר שמתרגלים, לא מרגישים שזה קשה. בשביל זה עובדים. עובדים על מידה זו או אחרת,

אח"כ עובדים על מידה אחרת ובמשך השנה יוצא שעובדים ומתרגלים על מידות והנהגות טובות, יש פעמים על כעס או גאווה, כל תקופה מנסים על מידה אחרת.

אנחנו לא נלך על גדול וגדול... בואו נתחיל כל אחד ואחד... אולי כדאי שכל אחד יגיד על מה כדאי? אבל דבר אחד חשוב, מתחילים? אז מתחילים - כל יום ויום. אם מסכימים בבקשה אם לא... אז גם מה שדיברנו היום זה לא ילך לאיבוד. ראשית - אני מבקש להגיע בזמן, זה בין אדם לחבירו וגם הזמן מצומצם. (הרב שואל את החברים מה אתה אומר? וכו') החברים משיבים: עצלות, זריזות, כעס, תאווה, גאווה, יראת שמים והרב ז"ל מאזין לאט לאט ואח"כ אומר: אני מציע שבשבועיים הראשונים נעבוד על יסודות האמונה, להיכנס בשער -

א. שכל אחד יהיה לו פנקס וירשום דברים שהוא הרגיש אצלו 'השגחה פרטית'. הלא האדם הוא 'טבעי' הכל אצלו כוחי ועוצם ידי, לא שם לב. היסוד של האמונה זה שהקב"ה שומע אותי ועומד על ידי.

ב. ללמוד כל יום מוסר על השגחה פרטית, אפשר חובות הלבבות שער הבחינה או שער עבודת האלוקים או שער הביטחון, או שער השמחה של האורחות צדיקים.

זאת הקדמה לכל ההצעות שהצעתם. אם האדם היה מרגיש שהקב"ה מתהלך איתו ורואה איך שהוא אוכל וישן וכו' תחשוב אם אדם היה עומד על ידך בזמן שאתה אוכל היית עושה את זה? השגחה פרטית ואמונה זה יסוד. לשבור תאווה זה דבר טוב, אדם יכול לשבור תאווה אבל **למה** הוא שובר? **למה** הוא לא כועס? אם היה עומד על ידך אדם גדול, היית מתרגז? - לא. כי היית מתבייש. אז נעשה את זה מחמת בושה כי ה' נמצא כאן. "עיני ה' משוטטות בכל הארץ". אדם צריך לחזק בעצמו את היסודות הכי פשוטים.

אחר כך ניקח ונחליט על איזה מידה ונעבוד עליה עם ההרגשה הזאת. צריכים גם רגש. עבודה 'בשה' זה לא הולך... זה טוב אבל זה לא בניין! בניין זה נקרא- רגש. אני צריך להרגיש למה אני לא עושה את זה, כי הקב"ה עומד על ידי. שלוש פעמים ביום תרגיש את זה. עליה באמונה! בואו נעלה לאט לאט לא נעשה... רגש באמונה. לחזק את לימוד המוסר.

שלוש פעמים ביום לרשום - ראיתי את הקב"ה!

(הוא התעכב ופתאום הוא פגש מישהו שהוא מחפש אותו כבר כמה ימים. אז מה הוא למד מכך? רבונו של עולם - כל עכבה לטובה! ויש עוד).

ככה מכניסים - לחשוב: הקב"ה עומד על ידי ורואה איך שאני אוכל ואז לאכול, הקב"ה רואה איך שאני לומד ואז ללמוד. בדברים אלו שאני אומר, אני לא מכוון על מה שאמרו חז"ל שכל מי שלומד ושונה שכונה כנגדו, שהקב"ה לומד איתך. לא זה התכוונתי. זה עוד יהיה בעבודה קדימה, זה שלב יותר מאוחר. זו קפיצה.

שלושה דברים שהוא יכתוב יספר את כל הסיפור - היה ככה וככה וכו' ראיתי שאני הייתי צריך את זה ופתאום...

דבר שני שאדם יתפלל על דברים שהוא צריך - לדו' אני הולך... רבש"ע תעזור לי אני יושב לאכול... רבש"ע תעזור לי בזה ובזה. (הרב מראה לחברים פנקס עבודות ישן).

הרי בין וכה אדם לומד מוסר כל יום, אז שיכוון את לימודו על העניינים האלה של השגחה פרטית. והרא"ש אומר שכל מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים גם באנוכי ה' אלוהיך אינו מאמין.

היסוד של האמונה זה - שה' שומע אותי ועומד על ידי. אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מלמעלה, מכריזין ממשי! כמו למשל שאנחנו שומעים ביום יום שמכריזין ל"ע על לוויית. אותו דבר מכריזים: עכשיו אנחנו הולכים לעשות מכה לפלוני... להרגיש את זה! אין מקרה...אוי אופס... למה הלכתי מכאן? עשיתי טעות ובגלל זה קיבלתי מכה... בסך הכל טעות אנוש. ח"ו!! - הכל בהשגחה. היית צריך לקבל מכה ולכן הוליכו אותך לשם - למה? כי קודם הכריזו. שאלו לאחד למה איבדת כסף? אמר כי היה לי חור בכיס. אומר הח"ח - לא! לא כך מדברים. היית צריך להעביר כסף לפלוני ולכן היה לך חור בכיס. לא החור בכיס הוא הסיבה. למה לי אין חור בכיס? להתרגל על זה על ידי הרישום בפנקס. אח"כ תבוא עבודה אחרת - **למה** קיבלתי את זה? כמו במעשה עם החביות שהתקלקלו לרב הונא וכו' ומי חשיד וכו' לא דיברו על הסיבה הטבעית, דיברו על המידה כנגד מידה. אדם לא מרגיש שבתוך השיחה שלו הוא ממש טבעי ולא חי אמונה, הכל סיבות אצלו.

אני שמעתי פעם שיחה מהמשגיח של לומז'ה עוד לפני המלחמה שהוא אמר ככה: אדם צריך להשתדל להיזהר על העתיד ולהשתדל. אבל אחר המעשה, אם אדם מאשים את מישהו על העבר זה כפירה.

לבית של רבי מיכל פיינשטיין היתה מחלה בעיה בנשימה 'אסטמה', פעם היתה לה התקפה ולא מצאו את המשאף ועד שעבר הזמן שמצאו היא כבר נפטרה.

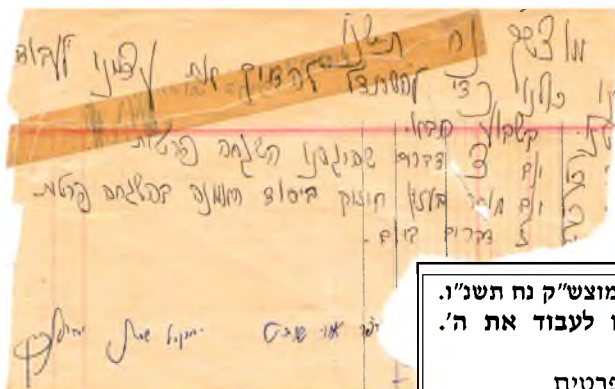
אחר כך מצאו ממש בסמוך שלושה משאפים.

ובאתי לנחם את הרב והרגשתי קודם שבאתי שמסתמא מאשימים אחד את עצמו או את השני על העניין הזה שלא מצאו ולא השגיחו על המשאף.

אז אמרתי שם את הדבר תורה הזה מהמשגיח של לומז'ה. שאם אחד טוען על עצמו על העבר זה 'כפירה' אדם בוודאי צריך לשמור על עצמו, אבל על העבר?? מה שייך אליך מה שהיה, למה עברתי כאן וכו' מה פירוש אתה הלכת? **הוליכו אותך!** יומיים אחר כך פגשתי את ר' יהושע שקלאר והוא אמר לי: הייתי אצל ר' מיכל, הוא אמר כמה מאות באו אלי, אבל מה שר' יעקב גלינסקי אמר הוא החייה אותי.

זה לא פשוט, זו עבודה. לכן בואו נעשה את זה.

נרשום בפנקס:

ב"ה מוצש"ק נח תשנ"ו.

התאספנו כולנו כדי להשתדל להדריך את עצמנו לעבוד את ה'.
החלטנו בשבוע הבא:

א. לרשום כל יום שלושה דברים שהרגשנו השגחה פרטית.

ב. ללמוד כל יום מוסר בעניין חיזוק ביסוד האמונה בהשגחה פרטית.

ג. נתפלל כל יום על חמישה דברים שתהיה עזרה מה'.

לפרטים והשגת הספר החדש 'מגיד דבריו ליעקב'
ניתן לפנות למו"ל: 052-7179661

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן זצלה"ה

הוספה לגליון 242 פרשת יתרו

דברי חיזוק והתבוננות בדרך העליה וקצות דרכיו של
הרב הדומה למלאך

ממן רשכבה"ג

הגראי"ל שטיינמן זצוקללה"ה

נאמרו בכולל פוניבז' תוך ימי האבל

ע"י תלמידו הרה"ג ר' בנימין גרוסברד שליט"א

נערך בשילוב עם מה שנאמר בעוד כמה מקומות תורה

למנצח על אילת השחר

האור שזכינו, וגם עפ"י צוואתו אין לנו רשות להספיד. והנה מהצואה נראה
שחשש שאפשר להפסיד את העוה"ב ע"י שאנשים משבחים כאן בעוה"ז.
ופעם הזכיר את העובדא שמביא רש"י בסנהדרין (דף מב ע"ב) בהוא מוכס
שערכו לו לוייה גדולה והפסיד בזה את חלקו בג"ע, ושאלתי קמיה א"כ אמאי
אומרת הגמ' שמאן דתני ומתנא לית ליה שיעורא והרי זה מזיק לו ומוריד
את חלקו בג"ע. והשיב מרן ז"ל שאם עושים לוייה גדולה ומתרבה עי"ז כבוד
התורה זה גופא מוסיף לנפטר. [וזה ממש כדברי מרן הגר"ח קניבסקי שיבלחט"א
לגבי הצואה של מרן זיע"א].

אבל "הספד" הוא מלשון "הפסד", אפשר וצריך וחובה להתבונן בגודל ההפסד
שהפסדנו בסילוקו של צדיק, צריך להתבונן מהו החושך של הגלות שאנחנו
נמצאים בתוכו ומה היה האור הגדול שהאיר לנו, וניקח לעצמנו כמה נקודות
אור שימשיך להאיר לנו להאיר באור החיים.

לפעמים בהספדים יש שמאריכים בהבאת דברי חז"ל ומקשים קושיות
ומתרצים תירוצים והכל כדי לבוא אל המכוון לתאר את דמות הנפטר, אבל
אנחנו לא צריכים לכל זה, כי יש הרבה הרבה מה לדבר מדמותו הגדולה, וכמו
שאמרו חז"ל נשים לילות כימים על משימים לילות כימים (מו"ק דף כה ע"ב), זה
לא סתם מדה כנגד מדה, אלא הביאור הוא שמי שמישים לילות כימים הרי
כל החיים שלו הם סיפור אחד ארוך, כל רגע ורגע כל פעולה וכל עשייה הוא
מעשה רב שיש להתבונן בו, שיש מה לספר ומה לתאר, וצריך לשים לילות
כימים לתאר את צורת החיים של משימים לילות כימים.

הסיפורים שמספרים אודות רבינו זיע"א אנחנו צריכים לשים לב ללמוד
ולהפיק את התועלת הרצויה כמו שרבינו השקיע הרבה לברר אודות גדולי
ישראל סיפורים אמיתיים ומוסמכים שקיבל במסורות מרבותיו הגדולים ומה
שהוא עצמו ראה וידע, והקדיש מזמנו לברר סיפורים והנהגות על גדולי
ישראל, כמו למשל אחרי פטירת החזו"א היה מרבה לברר אצל הגר"ר שמעורל
גריינמן זצ"ל ואצל אחיו שיבדלחט"א הגר"מ עובדות והנהגות של החזו"א
לפרטי פרטים בצורה מדוייקת ומדוקדקת, ולאחר מכן היה לומד רבות
מאותם מעשי רב. ובהודמנויות שונות היה מקדיש מזמנו לספר סיפורים
ועובדות בצורה מדוייקת ומפורטת לפרטי פרטים מתוך זכרון מדהים עד כדי
זכירת שמות בני"א יהודים ולהבדיל אא"ה שאינם בני ברית, כתובות מדוייקות
וכדומה, כפי הנהוג בבריסק.

אבל כל זה רק כאשר זה לתועלת, כפי שפעם אמר לי לאחר שהאריך לספר
כמה וכמה סיפורים ועובדות: הרי כתוב "שאל איבך ויגדך זקניך ויאמרו לך"
(דברים לב), צריך ללמוד מהדורות הקודמים.

וזאת ועוד, הוא תמיד השכיל וידע ברוחב דעתו לקחת בכל סיפור את העיקר
והטפל ולא סתם לספר מעשיות, כגון כשהיה מספר על הבית של החזו"א
היה מדגיש שהיה לו בבית נורת חשמל 15 וואט, זה הפרט העיקרי שהיה
מדגיש ממה שראה בביתו של החזו"א, וכל כך למה, כי היה אומר מנורה
כ"כ חלשה שאנחנו בקושי יכולים לראות, ואילו החזו"א עמל ויגע בתורה
בכזה צורה.

למנצח על אילת השחר, ודרשו חז"ל במסכת יומא (דף כ"ט ע"א) שהגלות
נקרא חושך ובסוף הגלות בעת שמתגבר החושך מתחיל האילת השחר להאיר.
זכינו, זכה דורנו דור האחרון שנמצא בעומק החושך של הגלות שיאיר לנו
האור הגדול של אילת השחר דמותו הגדולה של מו"ר מרן רשכבה"ג רבינו
אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי הכ"מ זיע"א.

החושך של הגלות שאנחנו שרויים בו - גלות אדום לא מתבטא בצרות
ורדיפות של הגויים, שב"ה כמעט ואין צרות מהגויים בזמנינו, גלות אדום
הוא שהרי עשיו נקרא "אדום" כמש"כ על כן קרא שמו אדום כי הוא ביקש
הלעטני מן האדום האדום הזה (בראשית כה), מדוע זה קובע את שמו והשם
הרי הוא המהות, כי עשיו לא ביקש אוכל מחמת שהוא רעב או אפילו לא
בגלל שזה טעים, אלא בגלל שזה צבע אדום, דהיינו שהצבע החיצוני משך
אותו סינוור אותו וגרם לו להיטות רבה כל כך עד שהוא בז ומכר את הבכורה
בשביל זה, על כן קרא שמו אדום זה שמו ומהותו להימשך אחרי הנוצץ והיפה
ולבז מחמת כך לכל דבר שבקדושה.

זהו מהות גלות אדום בזמנינו השפע הגשמי הגדול והרדיפה אחרי הנאות
העוה"ז, רוצים את ההנאות ולא רק בגלל שצריך או שזה טעים וכדומה,
אלא הגשמיות נוצצת ומושכת בני אדם והם להוטים אחריה עד שהם רחמ"ל
עוזבים את כל היקר והקדוש ובאים למידה שפילה של ויבז את הבכורה.

בחושך זה האיר דמותו של רבינו זיע"א הוא היה ההיפך הגמור לאדום של
גלות אדום, הוא חי את החיים בצניעות לא נהנה מהעוה"ז אפילו באצבע
קטנה לא לקח מהעולם אפילו משהוא יותר מכדי הצורך לקוסטא דחיותא
וניזון בקב חרובין.

זהו גדול הדור!! כמו שאמרו חז"ל ראה הקב"ה צדיקים שהם מועטין עמך
ושתלן בכל דור ודור (יומא דף לח ע"ב), נשמות הצדיקים אינם שייכות לדור
שלנו, כביכול הקב"ה פיזר אותם במשורה בין כל הדורות, אבל "שתלן" הם
נשתלו בתוך הדור שלנו, הם חיו את העולם שלנו את הנסיגות שיש בדורות
שלנו, והתעלו על כל בני גילם ונעשו מהצדיקים שבכל דור ודור. גדול הדור
- הסביר פעם רבינו זיע"א הוא מי שגדול מעל בני דורו בניסיונות שלהם ולא
מי שלא שייך לבני הדור כלל.

זה מה שזכינו לראות ראו דורו בדמותו המאירה של רבינו שהאיר את החושך
של הדור הזה. [ולא לחינם דמות קדשו מאירה עתה לאחר הפטירה בכל קצוות תבל
הקרובים והרחוקים, כי התעלות זו מעל כל הרדיפות אחרי הנאות העוה"ז "מדברת" אל
כל אדם באשר הוא אדם שנברא בצלם אלוקים].

ועכשיו בעוה"ר לא זכינו, עמוד האור עמוד האש אשר אמרנו בצילו נחיה עד
ביאת ינון ודמותו הקדושה והמאירה תאיר לנו את מחשכי הגלות ותאיר לנו
את הדרך אשר נלך בה וידריך אותנו על כל צעד וצעד במסילה העולה בית
ק-ל, באה השמש בצהרים וכבה המאור הגדול.

אמנם אי אפשר לנו להספיד אין לנו את האפשרות והכלים להכיל את גודל

אצלו בבית לא היה מושג "זה הכסא של הראש ישיבה ולא יושבים עליו", "זה הסטנדר של הראש ישיבה ולא משתמשים איתו", על כסאו ישבו ובסטנדר השתמשו, ועוד יותר אפילו המיטה שלו היתה הפקר לכל, פשוט מזיזים את הכר ומתיישבים או שיושבים ע"ג המיטה שזה בשורה עם רבינו ביחד. והרי רבינו היה איסטניס ונקי הדעת ובגדיו היו נקיים ולא נראה עליהם אף פעם רבב כבד של תלמיד חכם, ולמרות כל זאת הכל היה הפקר ויד הכל משמשת בהם בלי שום הגבלה ומחיצה בלי שום מקום פרטי ואישי.

ולא רק שהפקיר את ביתו כמדבר אלא עלה ונתעלה באופן שלא ראינו כמותו שהוסיף והפקיר את עצמו לגמרי לכלל ולפרט בין לנער ובין לזקן לת"ח ולפשוטי העם, במשך כל שעות היום והלילה היה אפשר לגשת אליו. [והם שתי דרגות עליונות שונות, ע"י בנדרים דף נה ע"א, ובילקוט"ש מלכים א על פ"ד פסוק לד].

ומאז הוא הסתיר לגמרי את כל הנהגותיו ואת כל מדרגותיו, וכפי שפעם התבטא אודות הגלות שנהגו גדולי ישראל בדורות עברו כהג"ר והשאגת אריה ורבי אלימלך מליז'ענסק, עפ"י רוב היה מסביר שהם רצו בזיונות, וכן אמר על עצמו בשעה שאנשים רשעים שפלים שלחו ידם בשלומיו וחיללו בריתו ושטמהו בעלי חיצים וביזוהו: ב"ה פעם היו צריכים לצאת לגלות כדי לקבל בזיונות, ואילו עלי הקב"ה מרחם אני אדם זקן וקשה לי לצאת לגלות אז הקב"ה מביא אלי הביתה את הבזיונות. אבל פעם אמר דבר נורא שהסיבה שגדולי ישראל ערכו גלות הוא כדי להסתיר את המדרגות שלהם מבני אדם, והוסיף שבדורות האחרונים לא צריך לצאת לגלות מספיק לשבת בבית ולהיות בגלות ולהסתיר את כל המדרגות. ואכן כך היה רבינו כל השנים מוחבא ומוסתר מעין כל רואה במשך עשרות שנים שהיה ב"גלות" בתוך ביתו.

ובמיוחד שהתהלך עם כל אחד בפשטות והתנהג עם כל אחד כרע אהוב, דיבר עם כל אחד ואחד כשוה בשוה, ובפרט בעת שזכינו ללמוד עימו היה נותן הרגשה כחברותא בעלמא שאפשר להתווכח איתו בריתחא דאורייתא ולחלוק על דבריו כשוה בשוה. ולא פעם היה טון הוויכוח עולה כדרך חברותא, ואף רבינו היה לפעמים גוער ב"חברותא" זי גיונות! וכדומה. הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו. וכאשר אחד הלומדים פתח את פיו מיד היה רבינו משתתק לשמוע מה הוא אומר, ואפילו שהיה בפי רבינו תירוץ מוכן הוא שתק ושמע את הצורב הצעיר.

באותם תקופות מאושרות הבנתי את דיוק לשון המשנה רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה נקרא רע אהוב וכו' (אבות פ"ה). ויש לדקדק מה הכוונה "נקרא" רע אהוב. לשון כזו מציינת ברמב"ם בהלכות דעות (פ"א ה"ו) שהעתיק את דברי הגמרא בשבת (דף קלג ע"ב) מהו רחום אף אתה רחום וכו' וכתב הרמב"ם מה הוא "נקרא" רחום אף אתה היה וכו', והיינו שהקב"ה עצמותו א"ס ב"ה סתים מכל סתימין והכינוי רחום וחנן קאי רק על הנהגותיו יתברך ולא עליו בעצמו ב"ה, אלא הוא "נקרא" רחום. על דרך זה רבינו נקרא רע אהוב, הוא עצמו צריך לזכור שהוא לא חבר שלנו, הוא רק "נקרא" רע אהוב הוא מתנהג איתנו כרע אהוב, במחיצתו היה צריך כל הזמן לזכור ולשנן לעצמינו שהוא גבוה מעל גבוה.

וכבר היה זקני הגאון הגדול ר' שרגא זצ"ל מזהיר את הבחורים ביש"ק שיהיו בגחלתו, ולפני עשרות שנים אמר להם אתם חושבים שהוא מדבר איתכם והוא הר"מ שלכם אז אתם יכולים לדבר איתו איך שרוצים, תדעו לכם שהוא "חפץ חיים"! וכך שמעתי מגדולי ישראל. והיינו שבשעה שמרן הרב מפוניבז' הטיל על זקני להקים את היש"ק ולעמוד בראשו ולקח את רבינו לכהן כר"מ התבטא הרב בפני זקני שרבינו הוא "חפץ-חיים". בינו זאת, לנו קל לפזר שבחים ולהשוות לגדולי הדורות כי אנחנו לא יודעים ולא מבינים כלום, אבל הרב היה תלמיד מובהק של הח"ח והוא ידע טוב טוב מה המשמעות של ח"ח, והוא אמר על רבינו כשהוא אברך בין ארבעים שהוא "חפץ-חיים"!

אבל על כל פנים אין זה פוטר אותנו בהספידו של צדיק לנסות להתבונן עד כמה שמשגת ידינו יד כהה וקט שכלנו וקטנות המושגים שלנו להבין בעומק המושג של האי גברא רבא עילאה קדישא. הרי כל אדם גדול הוא מסכת חיים וסוגיא עמוקה ומקיפה, וצריך וחובה עלינו להתבונן - האפ' לערנען את מה שזכינו לראות וללמוד מהדמות הגדולה שהאיר לנו את העינים ואת הדרך בין בדרכי הלימוד בין בדרכי ההנהגה בחשכת התקופה.

זכינו לראות את האילן הגבוה, ובדאי שלא שייך שאנחנו ננסה לעשות כפי המעשים הגדולים והגבוהים, ההנהגות והמעשים הם תוצאה של עבודה והתעלות במשך מאה שנה, והדרגות שהוא השיג הם כמש"כ המסילות ישרים תחילתו עבודה וסופו מתנה. אבל מוטל עלינו להתבונן על השורשים של האילן הגדול. ונשתדל לעמוד לכה"פ כפי מיעוט ערכינו על כמה דברים יסודיים ושורשיים בדמותו הגדולה וממנו נקח לעבוד את ה'.

בהתבוננות קלה מאוד מבחינים שאין קריה אשר שגבה ממנו, כל מידה טובה נטל לעצמו מכל חמדות עולם, הוא זע"א הצטיין בשלימות מיוחדת במינה בכל תחום ותחום ובכל דרגה ודרגה, בין בתורה בין בעבודה בין במידות טובות, ושמים לב שבכל מעלה ובכל תחום הוא העפיל לשלימות מוחלטת, ואם כן אפשר לדבר על כל תחום ועל כל נושא.

לכן מובן מאיליו כאשר מספרים סיפורים אודות רבינו זע"א להשתדל שיהיו רק לתועלת וללמוד מהם.

יש לשים לב שרוב הסיפורים שמפרסמים עכשיו אחרי מיטתו של רבינו עוסקים אודות תשובות והנהגות מה שענה לאנשים ואיך הנהיג פעולות מסוימות, וסיפורים כאלו יש לאלפים ולרבבות, היות שדלת ביתו היתה פתוחה לכולם, ובלבו הסתור היה מקום רחב לכל שואל ושואל, וכל תשובה היתה מעצה עמוקה, וממילא כל שאלה ששאלו אותו זה "סיפור". סיפורים אלו אמנם הם לא סיפורים אודות האישיות הגדולה עצמה אלא בבחינת 'פרפראות לחכמה', אבל גם בהם יש הרבה מה להתבונן ולהתלמד את המבט הנכון לחיים והדרך להתעלות.

יודע מה שאמר ר' איצ'לה בלזר זצ"ל שנשאל אם לרבו רבי ישראל סלנטר היה רוח הקודש, השיב אם היה לו רוח הקודש בפועל אני לא יודע אבל אני יודע שהוא עבד על עצמו בדרך של המסילות ישרים עד לדרגה של רוח הקודש. כך אנחנו צריכים ללמוד ממנו איך הוא עבד על עצמו באיזה דרך הוא התעלה עד שהגיע לדרגות הגבוהות והנשגבות.

בהספידו של צדיק צריך לעסוק בדמות הגדולה עצמה כדי שיהיה מזה תועלת אבל מאידך צריך לדעת שאין לנו אפשרות לחקות אותו. ותמיד היה מזהיר את התלמידים שלא לחקות את ההנהגות והחומרות של גדולי ישראל כמעשה קוף בעלמא, בלי ידיעה והבנה, והיה בו לאלו שמחקים דרכים והנהגות וחומרות של רבותינו מגדולי הדורות האחרונים בלי להבין בלי ללמוד את הסוגיא ובלי שיש שייכות למדרגה שלהם, היה אומר האם הם עמלים בתורה כמותם, האם הם תירצו פעם רמב"ם קשה כמוהם.

ובמיוחד שהוא עצמו לא חיקה אף אחד, אלא הוא כבש דרך לעצמו. אף שהוא היה תלמיד לרבותיו הגרש"ז ריגה, האמרי משה, מרן הגר"ז ומרן החזו"א, אבל הוא עלה והתעלה לרום המעלות בדרך מיוחדת במינה כפי שהבינה נשמתו. אמנם כפי הנראה לכאורה הוא סלל את דרכו, ועכ"פ בתחילת דרכו, בדרך המסילות ישרים מתורה המביאה לידי זהירות עובר לנקיות ופרישות עד לקדושה וטהרה ורוה"ק להיות מרכבה לשכינה, וכפי שהתבטא על עצמו בבחורו בשוויץ שהמטרה והשאיפה שלו היה להיות מרכבה לשכינה, אבל עכ"פ הוא מעולם לא חיקה אף אחד.

וצריך להוסיף שהוא גם לא חיקה את עצמו, כלומר הוא לא נהג באיזה הנהגה רק בגלל שכך הוא נוהג מימים ימימה כדרך של מלומדה, הכל היה מתוך התבוננות קבועה ולימוד מחדש של כל נושא. כפי שזכינו לראות, לדוגמא, בזמן הדלקת נרות חנוכה, בהתחלה היה מדליק בזמן שקיעה"ח כפי הנהגה בבריסק ואח"כ נהג כפי דעת החזו"א להדליק כ-20 דקות אחרי השקיעה, אבל לאחרונה היו שנים שהדליק בזמן שקיעה"ח, או 10 דקות אחרי השקיעה, דהיינו שאפילו שכבר נהג באיזה מנהג שנים רבות מ"מ הוא דן בנושא מחדש וכשהגיע למסקנה שונה שינה את מנהגו.

ודבר נוסף שראוי לשים לב לפני שמדברים אודות הדמות הגדולה הקדושה שהאירה לנו את כל הליכות החיים שהוא הרי הסתיר את עצמו בהסתר אחר הסתר, כל השנים עד לתקופה שמו"ר מרן רשכבה"ג הגרא"מ שך זע"א הטיל עליו את ההנהגה, הרי במשך כשמונים שנה היה יושב בסתר עליון סגור ומסוגר ומתנהג בפרישות עצומה כצדיק נסתר, מתרועע עם צדיקים נסתרים ובעלי עבודה מופלגים, ומסתיר את כל מעשיו בהסתר אחר הסתר. והיה משתתף בקביעות בחבורת עשירי קודש שהנהיג זקני הגה"צ ר' שרגא גרוסברד זצ"ל ביחד עם שאר גדולי תלמידי מרן המשגיח צוק"ל.

ואפילו בשנה הראשונה של הישיבה קטנה (תשט"ז) שהתגורר בפנימיה (בני לאס אנג'לס) בחדר צמוד לחדר של זקני הגאון הגדול רבי שרגא גרוסברד זצ"ל עם אבי מורי הגאון רבי מנחם זצ"ל, גם אז השכיל להסתיר א"ע מאוד, ולדוגמא רק פעם נודע באקראי שהיה לו קביעות בחברותא עם זקני כל לילה אחרי חצות הלילה. שביילך במים רבים, ואין איתנו יודע עד מה, ורק מתוך חרכים בודדים בקע האור הגדול.

בעידנא דחדוותא העזתי פני ואמרתי קמיה שאאמו"ר סיפר שרבינו לא עלה על המיטה כל הלילה, א"ל רבינו האם היה ער כל הלילה שהוא יודע בדיוק מה היה כל הלילה? אבער דאס יא - אבל זה כן שפעם הגיע הגי"ר חיים מילקובסקי לדבר בלימוד עם סבא שלך והוא דיבר איתו שעות ארוכות עד שנכבה החשמל בביהמ"ד של היש"ק והוא רצה להמשיך ללמוד, לכן הוא הלך לבנין הפנימיה ובפרוידור בין החדר שלי לחדר של סבא שלך היה מנורה חלשה שדלק כל הלילה, וכך הוא עמד ולמד כל הלילה. ומניין לרבינו שהוא למד כל הלילה הרי מוכח שהיה ער כל הלילה...

אבל במיוחד בעשרים וחמש שנה האחרונים משעה שנטה שכמו לסבול את עול הנהגת הציבור, הוא התנהג בהנהגה שמעולם לא ראינו ולא שמענו כך על גדולי ישראל, הוא הפקיר את עצמו לגמרי עבור הכלל, ביתו היה פתוח לרווחה במשך כל שעות היממה הכל היה הפקר, לא היה לו פינה סגורה של עצמו.

ומלבד זה היה מזכיר תמיד את חסדו של ר' לייביש רובינפלד שדאג לו הרבה בשנות המלחמה לארבעת המינים. וזה מפליא מאוד הרי כידוע הוא עזר לו בכל התחומים בממון בגדים דירה ועזרה לנשואין, אבל הכרת הטובה הגדולה ביותר היה לו על ארבע מינים על "מצוה"!

זאת ועוד, הרי רבינו כבש דרך לעצמו בעבודת ה' בדרך שלא ראינו ולא שמענו אצל רבותינו, דרך מיוחדת במינה כפי שהבינה נשמתו הטהורה, והוא לא שם לב לעובדא שהוא שונה מבני גילו שהוא פורש מחברתם ומתנהג אחרת מהם, הוא החזיק בדרך שלו בלי לשים לב לשום דבר.

אתה הראת לדעת שרבינו בשנות בחורו לא גדל כמעט בישיבות והגיע לפסגות הגבהות ביותר, ואכן מרגלא בפומיא ש"הגדולים" הגדולים ביותר לא גדלו בישיבות, וגם בוואלאזין רוב הגדולים לא נכנסו לשיעורים ולא גדלו מהשיעורים כהגר"ש שקופ הגר"ז מלצר הגר"ר בענגיס ועוד, עיקר הגדלות שלהם היה בלימוד העצמי בהתמדה מופלאה ושדיברו עם ר' חיים בלימוד, והיה מונה בין היתר את רבותינו הגר"ח החזו"א הגר"ז וגם הסטייפלער למד בנובהרדוק שלא בדיוק במסגרת של ישיבה, ומרן הגר"מ שך שאף שלמד בישיבות אבל השטייגער הגדול שלו היה בשנות מלח"ע הראשונה לא בדיוק במסגרת של ישיבה, ומרן הגר"ש אלישיב. ואנחנו נוסיף את מרן רבינו זיע"א. והסביר רבינו את התופעה שישבה קדושה הוא דבר חשוב מאוד אבל המסגרת מגבילה ומצמצמת, ואמנם רוב רובם ככולם חייבים מסגרת, אבל מי שבכוונו לפרוץ גבולות ולהתעלות בלי הגבלה, הרי אדרבה עדיף לו שילמד לא בישיבה, [וכידוע שרבינו זיע"א הנהיג את הישיב"ק וכן את הכולל על דרך זה ואכמל"ב]. וכן היה מדרבן את אותם יחיד סגולה שמסוגלים ליותר, שאדרבה ואדרבה שלא יתחשבו במסגרות המגבילות אלא יתעלו כפי רוחב לבבם.

הייתי נוכח בשעה שנשאל אודות צורב צעיר שמתמיד בצורה מיוחדת במינה שלא כפי ערך בני גילו ומתוך מיעוט אכילה ומיעוט שינה, לאחר שבייר רבינו ועמד על כך שאותו צורב מסוגל לכך נשפכה נהרה של שמחה על פניו המאירות של רבינו באומרו ב"ה שיש כאלו גם עכשיו, ועודד בתנועת יד נמרצת אם הוא יכול אדרבה שימשיך בזה דרך ויוסיף בזה ולא יתפעל מכל הסביבה.

ועל דרך זה היה גם מעודד בחורים ואברכים שנקלעו לישיבה שלא מתאימה להם [על כל פנים לפי דעתם...] שלא להתיימשך כי אפשר לגדול בלי מסגרת.

[אבל פשיטא וא"צ לומר שזה מדובר רק ליחיד סגולה יחיד יחידים מבני העליה המועטים שבדור, ואחרי שאילת רב את השופט אשר בימין].

רבינו גרס לא ללכת בקטנות ובצמצום המוחין לשאוף לגדלות ולפסגות גם אם שלכאורה לא נראה ששייך בדורות קטני ערך שלנו, והוא עצמו יוכיח. ופעם אמר שיש לו ע"ז 'שולחן ערוך מפורש', דתוס' בקידושין דף עג ע"א (ד"ה מאי) הביאו מתשובת הגאונים שאבזה דשמואל בא לביתו ע"י שם, ומכח זה אפשר לחיב ולד שנולד בשעה שאביו היה במדינה רחוקה. והשו"ע (אה"ע"ז ס"ד סעיף יב) פוסק לחשוש לזה ומתיר את הולד. הרי שגם בזמנינו אפשר להשיג את הדרגה הזו של לבוא ע"י שם ומתירין עפ"י את הוולד, ומה"ט הורה שאפשר לבקש ביה"ר בעת אמירת "איה" בקדושה בימים נוראים על רוח הקודש שגם בדורינו אפשר להגיע לזה. ואמרת קמיה שיש ע"ז משנה ברורה מפורש דהמשנ"ב (ס"ד נה סק"ד) מביא להלכה את מש"כ החכם צבי אם אפשר לצרף למנין גולם שנברא ע"י שם. ובשביל מה מביא את זה המשנ"ב להלכה, הרי שגם בימינו יתכן שיהא אדם שיגיע לדרגה שיברא גולם ע"י השמות הק' ויהיה שאלה למעשה האם הוא מצטרף למנין.

ועד היכן הדברים מגיעים, שמעתי מרבינו שהזכיר את העובדא הידועה שהנהר בדווינסק עלה על גדותיו והיה סכנה מוחשית הלך האור שמח לקצה הנהר והתפלל והנהר חזר לאחוריו ורבינו סיפר בכהאי לישנא: האור שמח ניגש אל הנהר ואמר שר של ים גוזר אני עליך לחזור אחורה, והשר שמע בקולו והנהר חזר לאחוריו. בינו נא זאת אצל רבינו היה פשוט שיתכן בדורות האחרונים שיהא אנשים גדולים שיכולים לגזור על שרי מעלה!!!

ומרגלא בפומיא דרבינו את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ח ה"ב) כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו, הרי שאין גבול ואין הגבלה עד להיכן יכול כל אחד ואחד להתעלות וזה בכל הדורות ואפילו בדורות שלנו, והיה מביא את מה שהאריז"ל אמר לתלמידו מהרח"ו שאדם שלומד או מקיים מצוה בדורות שלנו במידה מסוימת זה יותר חשוב בשמים יותר מדורות התנאים והאמוראים, היות שבדורות שלנו האויר טמא ולכן קשה ללמוד ולקיים מצוות אבל בדורות של התנאים והאמוראים היה יותר קל כי האויר היה טהור. וסיים רבינו אם כן הרי כל שכן אם בדורו של האריז"ל נחשב שאויר העולם היה טמא על אחת כמה וכמה בדורות שלנו, וממילא מי שמתגבר ולומד ומקיים מצוות אין לתאר ואין לשער את ערך חשיבותו בשמים.

אבל מאידך הוזהיר שמי שלא הולך בתלם התמדה מופרזת יכולה להזיק לו, והביא דוגמא מבחור שהיה להוט ביותר אחרי לימוד התורה והאריכות בתפילות הימים הנוראים בישיבה הפריעה לו, לכן אמר לעצמו שדעת רבינו

ומן הראוי להזכיר מה שמרגלא בפומיא דרבינו שכל אחד יודע במה להתחזק, וכשהיו שואלים אותו אחר כל מיני מאורעות מה ה' שואל מאיתנו, במה צריך להתחזק, על מה לעורר את הציבור, היה עונה אין לנו נביא שיגיד לנו בדיוק מה רצון ה', וגם לא שייך לעורר את כל הציבור על דבר מסוים, אלא כל אחד יודע בדיוק במה הוא צריך להתחזק.

כל אחד יכול

הלימוד הראשון מהתבוננות בדמותו הגדולה של מו"ר זיע"א הוא שכל אחד יכול להגיע לדרגות גבוהות ביותר וכל אחד יכול להתעלות, בלי שום יחוס ובלי שום הכנה והקדמות.

הרי רבינו זיע"א נולד למשפחה פשוטה, אמנם אביו היה ירא שמים מרבים אבל הוא היה השמש בביה"כ של בריסק, ורבינו בילדותו לא שת ליבו לזאת והוא הסתופף רבות בצלו של מרן הגר"ז שהיה גר בשכונתם ואצל הגר"ר שמחה זעליג, ולמרות פערי המעמדות ושאר ההפרעות הוא פילס את דרכו להיות מבאי בית מרן הרב בצורה קרובה ומיוחדת במינה. וכפי שא"ל: יליד בריסק איז ניישט אזע גרויסע גליק [- זה לא כ"כ מעלה] כי רוב אנשי העיר לא היו כפי שצריך ורק מי שהסתובב אצל הרב הם היו מיוחדים במינם.

ושח רבינו שבחיידר בבריסק מלבד בני הרב ורבינו ועוד כמה ילדים היו שאר הילדים רובם היו מבני דלת העם אנשים פשוטים עד למאוד, אבל רבינו התבדל מהם מילדותו. וכפי שאמר הבן של הגבאי בבריסק בשעה שהתגורר בירושלים ופגש באחד מתלמידי רבינו אל תספר לרוב הרב שטיינמן שדיברת איתי כי כבר בחיידר הזהיר את הילדים שלא לדבר איתי כי אני "שייגעץ".

מלבד זאת "סבל" רבינו מקומתו הנמוכה, כשהוא למד בישיבה של האמרי משה הוא היה קטן בשנים מכל הבחורים וגם נמוך קומה והיו כאלו שלעגו עליו בגלל זה, אבל האמרי משה חיזק אותו מאוד, וגם בהמשך כשלמד בקלעצק הוא רצה לשמוע את החבורות של מרן הרב שך שהיה מוסר שם בישיבה וגם הוא היה חוזר על השיעורים של ר' אהרן, אבל סיפר רבינו שהבחורים דחפו אותו מצד לצד בגלל שהוא היה קליינטשיקער - נמוך וקטן. ומסיבה זו הוא גם חשש להיכנס לשיעורים של מרן הגר"ז בבריסק כפי שסיפר רבינו. כשהראו לרבינו תמונה שלו עם עוד כמה בחורים בשוויץ התפלא ואמר אני הייתי כל כך גבוה (יחסית) והרי אני מאוד מאוד נמוך. אבל זאת תורת האדם הגדול שיש לו קשיים והפרעות הוא לא נשבר מהם אלא אדרבה מתגבר עליהם.

וגם בהתבוננות קלה בכל תהלוכות החיים של רבינו ניכר היטב ש"מעצמו למד תורה", למרות שקיבל תורה מרבותיו הגדולים, אבל מ"מ הוא פילס נתיב ודרך בצורה עצמאית וזכה להגיע לרום המעלות והפסגות בדורות האחרונים.

ובמיוחד שהוא כמעט ולא גדל בישיבות, עד גיל בר מצוה בערך הוא למד בישיבת תורת חסד דבריסק אצל בעל האמרי משה, ורבינו החזיק א"ע לתלמיד שלו ולבנו הגדול קרא על שמו [כי באותם שנים עדיין לא היה ידוע מה עלה בגורל הוריו הי"ד בבריסק], ואח"כ למד תקופה קצרה בישיבת קוברין [ושם הוא למד מסכת יבמות] ותקופה קצרה למד בישיבת קלצק, אבל הוא אמר שלא קיבל מראש הישיבה הגר"ר אהרן קוטלר, כי כאשר הוא הגיע לישיבה הוא אמר שיעור כללי בסוגיא דשבח וזה היה המשך לשיעור הקודם שאמר לפני זה, וגם ר' אהרן היה אומר את השיעורים שלו במהירות עצומה, ואילו דרך רבינו שהוא שומע שאלה צריך לעצור ולחשוב ולהתבונן ולא מיד לרוץ אל התשובה, ואחרי תקופה קצרה ר' אהרן נסע לארה"ב, וכך סיים רבינו ואמר נמצא שאני לא תלמיד של ר' אהרן. ופעם א"ל רבינו שהוא מתפלא מאוד שכאשר הוא גר בפתח תקוה ור' אהרן הגיע אל"י ובא לבקר את גיסו הגר"מ פצינר (בן מנחם) בפ"ת הלכתי אליו והוא מיד זיהה אותו וכיבד אותי מאוד וקרא לי "מיין תלמיד". ובאותו זמן שרבינו היה בקלעצק היה מרן הגר"מ שך כמשיב ואומר חבורות וחוזר על השיעורים של ר' אהרן. ומלבד זה סיפר רבינו שהוא זכה לשמוע כמה שיעורים ממרן הגר"ב בקמניץ, בזמן שרבינו שהה אצל קרוביו שגרו בקמניץ והמשיך רבינו בעונה אני לא זכיתי להבין את השיעורים שלו, ולפי החשבון רבינו היה אז כבן י"א, אבל למרות זאת ידע רבינו לחזור על תוכן השיעורים.

אבל כל שנות בחורו היה בלימוד עצמי ולא במסגרת של ישיבה, למרות שהסתופף בישיבת תורת חסד דבריסק, ובמיוחד בשנים שהיה בשוויץ, אמנם בהתחלה הוא היה בישיבה של הרב בוצ'קו במונטרי, אבל זה לא היה בדיוק ישיבה, הנערים שמה לא היו בדיוק בחורי ישיבה ולא באו מרקע של תורה, ועיקר הלימוד שלו היה עם הגר"מ סאלאוויצקי זצ"ל, ולאחמ"כ בשנות המלחמה הישיבה התפזרה וגם היה תקופה שרבינו שהה במחנות עבודה, וכמו"כ בשנים שאח"כ אמר רבינו שלא היה לו עם מי לדבר בלימוד, והיה זוכר לטובה את שתי הבנים של הגר"ע סופר גאב"ד פרשבורג שהתחתנו עם שתי הבנות של ר' לייביש רובינפלד והם היו בעלי כשרונות גדולים, ולמרות שדרך הלימוד שלהם לא היה דרך הלימוד הישיבתית מ"מ נתנה רבינו לדיבר אותם בלימוד במיוחד בסוגיות של מסכת חולין. ומפליא הדבר שרבינו היה מזכיר את זה בערגה כל ימיו עד סוף ימיו ממש, כי זה היה החיים שלו.

אפרים (בר"ף בר"ה) שבא"י בזה"ז עושים ר"ה רק יום ראשון ולכן ביום השני לא האריך בתפילות היום ולא היה נשאר לחזרת הש"ץ של מוסף והפיוטים הארוכים ורץ למשנתו בהתמדה עצומה, אבל לבסוף ירד מדעתו ומדותו רחמ"ל.

מענין לענין באותו ענין בתולדות רבינו צריך להתבונן בדבר נוסף שהוא לימוד גדול לכולם כל אחד לפי מקומו ולפי ערכו, את העובדה שהיה רוב ימיו בבדידות בלי משפחה בלי שום גואל וקרוב, מאז שנאלץ להיפרד מהוריו בתרצ"ו בעת שברח מפני הגיוס בפולין הוא היה בודד, ובמיוחד שלאחמ"כ היתה השואה הנוראה וכל בני משפחתו נעקד"ה. ולמרות כל זאת הוא לא נשבר ולא פסק מתלמודו ומשמחת החיים שהיה שרוי בה ואף פעם לא היה נראה עליו אותות צער חוץ מבימי היא"צ של העיר בריסק בג' וד' חשוון אבל לאמיתו של דבר רבינו היה כאוב ומלא בצער וכפי שהתבטא בערוב ימיו באחד מימי היא"צ של בריסק מתוך כבי וכאב שחבל מאוד שבזמן שהוא נפרד מההורים שלו הם בכו והצטערו ולא ידעו שאדרכה זה יגרום לו הצלה ויבוא לא"י ויהיה לו משפחה ואילו הם נהרגו בשואה בבריסק. והיינו שרבינו היה מלא כאב וצער וחי בתחושת בדידות והתגבר והתחזק בתורה ובקירבה לקב"ה וצהלתו על פניו ושמחת עולם על ראשו.

זה לימוד עצום לכל אחד ואחד, שכל אחד יכול, ולא משנה מה הרקע שלו היכן הוא לומד עם מי הוא לומד, וכמה נאים הדברים שאמר רבינו בהא דשמונים תלמידים היו לו להלל הזקן גדול שמכולם יונתן בן עוזיאל קטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי (סוכה דף כח ע"א), ולמעשה דרך מי עברה התורה דוקא דרך ריב"ז הקטן שבתלמידים, כך בדיוק היה אצל רבינו.

ולפי דרכו של רבינו יש להוסיף ולהתבונן, ריב"ז שהיה קטן שבתלמידים הוא לא התיימשק לא חשב היות שאני הקטן שבתלמידים כבר אין לו סיכוי לגדול ולהתעלות, אלא הוא עשה את שלו מבלי להביט על הסביבה ועל כל התנאים, וכך הוא עלה ונתעלה להיות מוסר התורה.

התקן עצמן בפרוודור

כשאנחנו באים להתחקות אחרי שורשי האילן מה היה היסוד והשורש שבו צמח האילן הגדול והקדוש, ראינו שכל השנים שזכינו לשהות במחיצתו שהנקודה היסודית והבסיסית במשנת חייו של רבינו הוא שכל ימיו הוא חי בצורה האמיתית עם המבט הנכון - חיים של הכנה לעוה"ב, פשוטו כמשמעו לא רק כפי שכל אחד יודע ומבין שהסוף והתכלית של העוה"ב הוא לעוה"ב, אלא הוא היה חי ומרגיש את זה כל הזמן, כל החיים שלו כל המבט שלו על העוה"ב היה כמו שאומר התנא באבות עוה"ב דומה לפרוודור עוה"ב דומה לטרקלין התקן עצמן בפרוודור כדי שתיכנס לטרקלין, כל הזמן כסדר היה חי בהרגשה פשוטה וברורה שכל מה שעושים כאן הוא הכנה לעוה"ב.

הוא היה חי כסדר את זכרון יום המות, אבל לא במובן הפשוט של זכירת המיתה שמביא בנ"א לידי עצבות, אלא זכירת חיי העוה"ב שכל פעולה וכל דיבור וכל עשייה הוא הכנה לעוה"ב, ושעל כל דבר יש דין וחשבון ויש שכר ועונש.

כל פעם שהיה מזכיר את הגהנום היה נאנח אנחות השוברות את הלב, אי ווי גהנום וי וי וי ועדיין ממהדה באוזני השומעים האנחות הללו ומחדירים בנו יראת החטא ויראת העונש. וכשהביא משער הגלגולים שפני הארז"ל נתכרכמו מרוב צער בזמן כניסת השבת כי ראה בעיני רוחו את המוני הנשמות יוצאות ממהנום לשביתת שבת, התחיל רבינו גונח באנחות הקורעות את הלב כמי שהוא עצמו רואה מחזה כואב וביכה על אותם "צוקלפטע נשמות" שנמצאות בגהנום ועדיין לא זכו לתיקונם השלם והנצחי.

אבל הוא לא הגיע מזה לעצבות ולדכאון, גם כשהיה מדבר בצורה ברורה על יום המיתה שלו ושהוא לא רוצה ולא צריך שיספידו אותו, הוא דיבר ברוגע ובשלמות הנפש וצהלתו על פניו המאיר.

בכל דבר היה חושב האם זה יהיה על חשבון העוה"ב האם "הנאה" זו נצרכת או שהיא תוריד לו מחלקו בגן עדן, ועד היכן הדברים מגיעים בתקופה האחרונה (- שנה שעברה לפני חנוכה) הוא נחלש מאוד ובקושי אכל ושתה והיות שהשתיה היתה נצרכת לגופו ביותר לכן ניסו בכל טעדיק לגרום לו שישתה ולמרות הכל התמיד בסירובו, ופעם אמר בגילוי לב על כל שלוק (- לגימה) שאני שותה אני עושה חשבון אם זה מגיע לי אם זה לא מוריד לי מהגן עדן ועכשיו שאני חלש אין לי כח לעשות את החשבון הזה ולכן אני מעדיף לא לשתות בכלל. בינו נא זאת! רבינו עשה חשבון על השתיה שלו, מה הוא כבר שתה, הוא שתה מים רגילים בלי שום טעם וריח בלי שום הנאה, ועל זה הוא חישב אם זה מגיע לו. והחשבון לא היה על כל כוס וכוס אלא על כל לגימה ולגימה בפני עצמו האם זה מגיע לו!!

כל ימיו חי בתחושה מוחשית שהיצר הרע רודף אותו, הוה מרגלא בפומא: הער מאך מייער דעם טעייט - הוא עושה לי את המות, מדארף נעמאן אשווערד און העם הערגגן - צריך לקחת חרב ולהרוג אותו. וכשנשאל מהו

החרב היה אומר בפשטות לימוד התורה וספרי מוסר. ופעם הוכיח אחד שנטל על עצמו אחריות על כולל גדול: וכי יש לך חרב להרוג את היצה"ר של כל האברכים? בשביל מה אתה צריך לקחת אחריות על היצה"ר שלהם.

ואגב גררא שמענין שגם לאנשים גדולים יש יצה"ר והפרעות אלא גדלותם היא שהם מתגברים על הכל, ולא כפי הטעות שהשתרשה בפי ההמון שכאילו לגדולי ישראל הכל קל ואין להם שום הפרעות ונסיונות, אבל רבינו מרגלא בפומיה דער יצה"ר מאך מייר דעם טעייט. ונהירא שמו"ר מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל נחלה וביקשו ממנו שביום זה לא יבוא להיכל הישיבה בשעות לפנות הבוקר כמנהגו הקבוע, נענה ואמר "הוא" כבר ביקר אצלי ואמר לי טענה זו ולא שמעתי בקולו. הרי לנו שאפילו הרב הדומה למלאך שכבר צדי"ק שנים שיש לו סדר קבוע להתחיל את היום בשעות הלילה המאוחרות בהיכל הישיבה, גם לו מנסה היצה"ר להפריע, רק הגדלות של גדולי עולם שהם מתגברים על כל הנסיונות והמפריעים. [וראה בפחד יצחק במכתב]

תדיר היה שרוי בחרדת הדין כרבי יוחנן בן זכאי פשוטו כמשמעו, והיה בטוח שבסופו של דבר "וועט מען שמייסען אין הימל" - ילקו אותי בשמים. בערוב ימיו התבטא שאמנם צריך להודות לקב"ה על מתנת שנות חיים שנתן לו אבל צריך לדעת שמצד שני מי שיש לו יותר שנים יתבעו ממנו יותר בשמים. ופעם שהזכיר לי את דברי הגמרא (נדה דף ל ע"ב) משביעין אותו תהיה צדיק וכו' ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה תהיה רשע בעיניך, שאלתי קמיה אם כל העולם אומרים צדיק אתה איך אפשר לחשוב שאני רשע, לא הבין רבינו את השאלה ואמר בפשטות והרי האדם יודע את האמת שבמצאיות הוא רשע...

וכבר התפרסם בין החיים שלפני כעשרים שנה התבקש רבינו להתערב בפרשיה ציבורית, וכססירב אמרו לו מה יענה הראש ישיבה בבית דין של מעלה על כך שהיה לו אפשרות לעזור. למחרת בבוקר מיד אחרי תפילת הנץ הודרו רבינו ונסע אל ביתו של השואל וא"ל חשבתי ע"ז כל הלילה [-ובאותו הלילה רבינו לא עלה על יצעו לשנתו המועטת] וחשבתי מה התשובה שאני יענה בבית דין של מעלה, ופירט באוזנו את התשובה שיענה על כך בבית דין של מעלה. רבינו לא הצליח לישון כשלא היה לו ברור מה התשובה שהוא יענה בבית דין של מעלה, ומכלל לאו אתה שומע הן שבכל הלילות שעלה על יצעו היה לו תשובה על כל מעשיו לבית דין של מעלה.

בתקופה הראשונה שהתחילו להקליט אותו שעות רבות במשך היום ביקשו ממנו רשות, אולי יש דברים שאינו רוצה שיהיו מוקלטים, השיב רבינו בפשטות כמי שלא מבין את השאלה הרי מקליטים אותי כל הזמן.

תמיד היה מזכיר את דמותו של הסבא קדישא מנובהדרוק ר' יוזל זצ"ל שעזב את פרנסתו אחרי שהגר"ס פגש אותו ושאל אותו אתה עובד בשביל לחיות ועם מה למות יש לך, ומאז הקדיש את עצמו לחיות כדי שיהיה לו עם מה למות. וניתן לומר לפי כל מה שזכינו לשמוע ממנו ולשהות במחיצתו שדמותו של ר' יוזל עמדה לפניו, הדמות הגדולה שמקדיש את חייו כדי שיהיה לו עם מה למות, בבדידות ובפרישות השליטה בגבורה על הגוף, חיי הבטחון והזיכוי הרבים העצום. זה היה המבט של מרן זיע"א על כל עניני העוה"ב, על ניצול הזמן ועל הלימוד ועבודת ה', שהכל הוא הכנה לעוה"ב, ומה שעושים כאן יהיה שם מה שלא עושים כאן לא יהיה שם. ומרגלא בפומא הגהנום הוא דבר טוב כי הוא מנקה את הנפש מלכלוך העבירות, אבל הוסיף ואמר שמ"מ הגהנום לא משלים את החסר, מצוה שלא קיימו כאן זה חסרון לנצח, מה שלא למדו כאן לא ילמדו שם, מידות שלא תיקנו כאן הם ישארו עם האדם לנצח נצחים.

ומזה נובע המבט האמיתי שהיה אצלו, על כל דבר ודבר בחיים בין שלו ובין אצל אלפי ורבות השואלים הוא הסתכל במבט של אמת, מה העיקר ומה הטפל ומכאן זה קירב דברים וריחק דברים. מרגלא בפומא שהחזו"א אמר שבנ"א מוגבל ולא יכול להוציא כוחות על הכל ואם יוציא כוחות על דברים טפלים אח"כ לא יכול להוציא כוחות על דברים עיקריים, והסביר רבינו שלכן החזו"א לא נלחם על כל נושא ונושא וכיון ששתק היה לו כח להלחם על עיקרי הדת והעמיד עולה של תורה בארה"ק עד סוף כל הדורות. בגלל שאם אדם צועק על כל דבר קטן לא שמים לב אליו ומתרגלים שהוא שרייער - צעקו ואח"כ כשצועק על דברים חשובים לא שומעים אליו. וכך בדיוק ראינו תמיד בהנהגת רבינו את כלל ישראל ואת הפרט הוא ידע מהו העיקר ומה הטפל במה להשקיע וממה להתעלם.

היה מתפעל תדיר ומספר אודות הגביר שפדה את גופתו הטהורה של רבינו המהר"ם מרוטנבורג מהכלא והביאו לקבר ישראל, ואח"כ התגלה אליו המהר"ם בחלום ושאלו מה אתה רוצה בשכר האם אריכות ימים ועשירות או עמי במחיצתי ומיד תמות והוא בחר באפשרות השניה, ולמחרת נלב"ע ונקבר בסמוך למהר"ם מר"ב, והיה רבינו מתפעל מהשגה של אדם פשוט שיועד להעדיף את העיקר והנצחי על פני הטפל והחולף בעוה"ז.

בכל דבר ובכל שאלה "קילף" את קליפות השקר שאדם מרמה את עצמו ביודעין ובלא יודעין. וכשנתבונן נראה שיש חוט השני השזור בכל הסיפורים שמספרים כל השואלים בעצת קדשו ובדעת תורתו נוכחים ללמוד מזה את

המבט הנכון והאמיתי שלו על יצרי מעללי איש ותחבולתיו, איך שהוא עם האמת האמיתית והנוקבת שלו הבחין בכל דבר את הנקודה האמיתית וקילף את כל שכבות השקר שבני אדם משקרים את עצמם בידועים ובלא יודעים, ובהתאם לכך הוא ענה והשיב והכריע. וכפי שהוא התבטא פעם לאחר קבלת קהל שרוב האנשים שהיו כאן חיפשו כבוד, לתמיהתו הסביר נכון שכל אחד בא עם שאלה בנושא שלו אבל מה שעומד מאחורי זה עפ"י רוב הם שיקולים של כבוד. ולא פעם היה עונה לכאורה שלא ממין הטענה "גאווה גאווה גאווה", אבל זה היה התשובה האמיתית.

האמת היתה אהובה עליו עד למאוד שגאווה את השקר וריחק אותו בתכלית הריחוק, ובמיוחד היה מעלה על נס את מעלת מודה על האמת, ומרגלא בפומא להזכיר את שבחו של בעל שרידי אש שמרן הגרמ"ע החשיבו מאוד על שהוא מודה על האמת. וגם בהספידו את מרן רשכבה"ג הרב שך זצ"ל הדגיש שכולם יודעים שהוא היה מודה על האמת ובשביל האמת הוא הלך במסירות, וקרא לכלל הציבור לקבל ע"ע להתחזק במידת האמת וסיים שמי שיקבל ע"ע יהיה מאושר ובודאי יהיה גדול בכל המובנים.

במבט זה הדריך את כולם את הכלל והפרט לדעת מה העיקר ומה הטפל, חינוך מהו העיקר והטפל אפילו ברוחניות, לדעת מה ה"א שואל מעימך ולא להיסחף אחרי דברים צדדים. הבחורים ביש"ק שביקשו ללמוד אצלו בשיעור והוא סבר שלטובתם עדיף להם ללמוד אצל מרן הגרמ"ל אמר להם כתוב הגומל חסדים טובים, חסד הוא טוב ולמה צריך לכפול ולומר חסדים טובים, אלא רואים מכאן שיש חסד שהוא לא טוב, המסר היה ברור לא כל מה שנראה נכון ונוצץ אפילו ברוחניות הוא הטוב.

בחור מיש"ק שאל את רבינו שחבירו פגע בו ודיבר עליו לשה"ר ובא לבקש ממנו מחילה למה שימחל לו, והרי החובת הלבבות כותב שאדם שפוגע בחבירו עוברים כל הזכויות שלו אל הנפגע וכל האבות של הנפגע אל הפוגע, ואילו אם הוא ימחל לו הוא יפסיד את זה. האיר לו רבינו את הדרך באומרו אנחנו לא באנו לעשות ביזנעס עם הקב"ה אנחנו באנו לעולם לעשות את רצון הקב"ה.

היו שתי מילים שהם היו מרגלא בפומא ובכוחם צלח את כל נסיונות החיים ואת זה הוא חינוך ולימד דעת את העם, התיבות "אז מה", אם יש לך כך וכך אז מה? פלוני מקנא בך אז מה? אלמוני רודף אותך אז מה? מבט חכם ומפוקח על כל הבלי העולם והחשבונות שחישבו להם בני אדם, ובדמיונות זה נראה מי יודע מה, ובא רבינו ואומר לך אז מה? מה זה, מה אתה מתייחס לזה, מה זה יכול להזיק לך. וכן היה בו לכל הנאות העוה"ו אדם אוכל כך וכך אז מה יצא לך מזה, אדם מרויח הרבה כסף אז מה יש לך מזה, האם תיקח את זה לקבר??

הראה דעת את העם לדעת מה המקום בהשתדלות לפרנסה שלא לרוץ אחרי זה ולשקוע בזה יותר מדאי, ובמיוחד לא על חשבון לימוד התורה וחינוך הילדים. כשביקשו ממנו ברכה עבור פרנסה לפעמים היה אומר כמה פרנסה צריך, או אומר כמה האשה צריכה לעבוד, אם יש קרטאפלאך - תפ"א בבית זה מספיק, או שהיה מברך מספיק שיעבדו קצת והקב"ה ישלח ברכה. ואם אדם משקיע יותר מדאי בעבודה הקב"ה מסלק ממנו את הברכה, או שלפעמים היה מדריך את השואלים שעדיף לעבוד פחות או שיהיה פחות כסף ולהשקיע יותר בחינוך הילדים.

ומרגלא בפומא בשם החפץ חיים שכאשר יבוא אדם לבית דין של מעלה וישאלו אותו למה בזבזת זמן על פרנסה והרי יכלת להסתפק במועט ולעסוק בתורה, הוא יענה האשה אשר נתת עמדי האשה דרשה כך היא בקשה כך והייתי חייב לעשות את רצונה. אתם יודעים מה יענו לו בבי"ד של מעלה? אתה הרי האיש היית צריך להיות "גבר" ולא לשמוע בקולה ולא לבזבז את הזמן.

ואותו דבר כשהיו באים לפניו גבירים ואפילו כאלו שהוזילו זהב מכיסם להחזקת תורה ושאר עניני צדקה, הוא לא נשא להם פנים והעמידם על האמת, שכמה שהם נותנים זה לא מספיק, והם עדיין לא הגיעו לידי מעשר ולא לידי חומש וכ"ש שהם לא נותנים כפי היכולת שלהם. וכפי שסיפר לי שגביר גדול הגיע אליו לאחר שהוא הפסיד 100 מליון דולר ועל מה עשה לו ה' ככה, והרי הוא מחזיק תורה ונותן צדקה, אמרתי לו - א"ל רבינו שהוא חושב שזה הגיע לו כדין היות שהוא לא נתן מעשר, שלמרות שנתן הרבה צדקה אבל הוא לא נתן מעשר, וכתוב בגר"א שמי שנותן מעשר מובטח לו שלא יפסיד את כספו ור"מ שנותן חומש מובטח לו שיעשר, [רבינו זיע"א היה נותן מעשר וחומש וכדעת הגר"א באגרת שהוא חייב דאורייתא]. א"ל הגביר מנלן לרבינו שאני לא נתתי מעשר, השיב לו רבינו בה נחשב אתה אומר שהפסדת 100 מליון דולר והוא אומר שהיה לך רכוש של 100 מליון, כמה זה מעשר 10 מליון, נו, האם נתת 10 מליון לתורה וצדקה? זה התשובה לתמיהה שלך.

וכשהיו מבקשים ממנו ברכה להצלחה בפרנסה באמתלה שזה לצורך החזקת תורה היה משיב להם הקב"ה יכול לתת ישר לתורה ולמה הוא צריך להעביר דרכם, או שהיה אומר ומה תעשו עם העודף, כמה כסף צריך כמה כבר אפשר לאכול. ולא פעם ראינו איך שעשירים נותנים לו סכומי כסף גדולים לצדקה, הוא לא נשא להם פנים יותר ממה שצריך בדקדוק אלא הודה להם בחביבות

תזכו למצוות ונטל את חפצת הכסף הענקית לכיסו [ע"מ לחלקו] בלי להוסיף עוד דברים יותר מהנצרך, שלא כפי הנהוג במקומות אחרים.

והתבטא בצחות שכביכול הקב"ה עשה הסכם עם העשירים הוא נותן להם כסף ולוקח מהם את השכל, כי אנשים לא נותנים כסף לצדקה, בשביל מה הם שומרים את זה, לילדים שלהם, הרי הילדים שלהם יירבו על הירושה, וככל שהירושה תהיה יותר גדולה המריבה תהיה גדולה יותר, וכל הכסף יתבזבז בשביל עו"ד של שתי הצדדים, נמצא א"כ שהעשיר עבד קשה בשביל לעשות מחלוקת במשפחה שלו ובשביל העו"ד האם זה לא טיפשות? תיקח את הכסף שלך ותתן לתורה ולצדקה. והאמת האמיתית שלו השפיעה על כולם בצורה מדהימה, כי דברים היוצאים מן הלב ונאמרים באמת משפיעים היטב.

וכשחיים בצורה זו הרי ממילא זוכים להגיע לידי נקיות בלי שום נגיעה בכל תחום ותחום, אדם שמתעלה וחי את החיים בצורה הנכונה ובהרגשה אמיתית שהוא מכין את עצמו לחיי העוה"ב ועל כל דבר נעלם יביא בחשבון בשכר ועונש, הרי הוא דבוק בהקב"ה וחי באמונה וסמוך על בטחונו יתברך ומתרחק מכל החשבונות שחישבו להם בני אדם.

רבינו היה רגיל להדריך את תלמידו שומעי לקחו לוותר ולמחול, ולא רק מצד מידות טובות אלא בעיקר מצד הידיעה הנכונה שהכל הוא מעשה השם ואין אדם נוגע במוכן לחבירו כמלוא הנימה, וממילא לא הפלוני מזיק לך ולא האלמוני מפריע לך. וסיפר רבינו שרב אחד שגדף ע"י שונאי תורה ולאחמ"כ כשנענשו משמים באו לבקשו ממנו מחילה, והוא התרצה למחול להם אבל הרבנית שלו התקשתה למחול להם, שלח לה רבינו לאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך אם לא תמחלי להם, והרי את הרדיפות כבר עברתם ומה יהיה לך מזה שהם יענשו עכשיו. ונאה דורש נאה מקיים כידוע רבינו סלח ומחל לכל הרודפים הרשעים. ולא פעם התבקשתי להיות שליח ע"י אנשים שכאשר פגעה בהם מידת הדין חשבו חשבון נפשם שבאה להם הרעה שקוב"ה תבע ביקריה דרבינו, וא"ל רבינו תגיד להם פון מיין וועגן [- מצידן] אני מוחל להם על הכל, אבל אם עשו חילול השם זה כבר חשבון אחר, אבל רבינו רחום וחונן הוסיף ואמר, תגיד להם שאף שבמשנה בסוף יומא כתוב שאין כפרה לחילול השם אבל רבינו יונה בשע"ת (ש"ד) כותב דרך ועצה איך לכפר גם על חילול השם.

וכך הוא חינוך אותנו תמיד לחיות באמונה ולמעט בהשתדלות ולסמוך על הבטחון בקב"ה, וכן היה מזהיר מלעשות כל מיני רמאויות שאנשים עושים מתוך הוראת היתר שונים, ואמר יתכן מאוד שהדבר מותר עפ"י הדין אבל הרי הכל נקבע מהשמים ומזונותיו של אדם קצובין לו, וכל השאלה רק איך זה יגיע וזה תלוי בבחירה של בני"א, אם אדם מחליט ללכת בדרך הישר זה יגיע אליו בדרך הישר ואם אדם מחליט ללכת בדרך של שקר ורמאות זה יגיע לו בדרך כזו, ולמה לו לאדם לקבוע לעצמו להרוויח בדרך של רמאות וגניבה בזמן שיכול להרוויח בדרך הישר והטוב, והרי בשקרים וגניבות לא ירוויח האדם אפילו פרוטה אחת יותר ממה שנקצב לו מהשמים.

ולא פעם כשהיו אנשים מבקשים ממנו ברכה להצלחה בכל הענינים או ברכה בעסקים היה מוכיח אתה רוצה להרוויח בגניבות שלך, ולא הסכים לברך. ועובדא הוה בראש כולל שנכנס עם גביר מארה"ב ורבינו החל להוכיחו באמריקא אנשים מרווחים כספים ברמאויות ובגניבות של גניבת עכו"ם והאריך בזה, הראש כולל הרגיש שלא בנוח שרבינו מוכיח את הנגדיב שלו, אבל אותו גביר משך בשרוולו של הראש הכולל כאומר הראש ישיבה יודע טוב על מה הוא מדבר...

וכאשר ניגש אליו יהודי אחד וביקש ברכה שיצליח במשפט, התענין רבינו האם המשפט בערכאות באה"ק וא"ל זה בחו"ל ונחה דעת רבינו, והוסיף לשאול האם זה משפט נגד גוי [כי אז היה יותר קל אצל רבינו לברך לנצחון] וא"ל לא זה נגד יהודי "משלנו", נאנח רבינו ואמר הקב"ה יעזור שהאמת תצא לאור, השואל ספונטנית קפץ כנשך נחש וא"ל בתמימות ובלי מחשבה הראש הראש ישיבה רק זה לא... [פעם נשלחתי ע"י יהודי בארה"ב שהיה לו משפט עם יהודי אחר וסיפרתי לרבינו שהמשפט הוא בין שני יהודים בירך רבינו שהגוי לא יפריע ויהיה לו מפלה, הדגשתי לרבינו המשפט הוא בין שני יהודים ורבינו חזר שוב על הדברים, ולאחמ"כ התברר שנציג התביעה בבית משפט היה גוי אנטישמי ועיכב את הפסק דין לנצחון היהודי שביקש את ברכת רבינו ואחרי ברכת רבינו הסתדרו הענינים להפליא].

תלמוד תורה כנגד כולם

עד עכשיו דיברנו אודות המבט של רבינו על החיים, אבל תלמוד תורה כנגד כולם, ובטורם כל שי"ח הורה לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א להגיד בהספד ר' אהרן לייב למד כל ימיו וכל הזמן ומוזה הוא הגיע לכל המדרגות שלו, וכל מי שיעשה כך ג"כ יכול לזכות להגיע לכל המדרגות הגבוהות בלי שום הגבלה. ובאמת זה פלא עצום שמרוב הדיבורים וההספדים על רבינו וכל הסיפורים כמעט ולא מזכירים ולא מדברים על הגדלות שלו בתורה, והרי הוא גדול מאוד בתורה כאחד מגדולי הדורות האחרונים, וגם רבינו לא העלים את זה, ולמרות זאת החלק העיקרי והבסיסי הזה נעלם מעיני רוב רובם של הציבור

והוא מאד עיף האם זה נקרא שהוא מבטל עונג שבת או"ד שתלמוד תורה שקול יותר מעונג שבת, ובפרט שהוא לומד הוא ג"כ נהנה וא"כ הוא מקיים עונג שבת גם בלימוד שלו. והיה ניכר להדיא שאצלו זה היה חקירה למעשה, אצלו אין כאלה חקירות כשעייפים קשה להתרכז בלימוד אבל הוא נהנה בלימוד גם אז ולא היה שום חולשה באיכות של הלימוד.

זהיר היה בזהירות מיוחדת על ביטול תורה שלו ושל אחרים ואפילו של רגעים ספורים, וכפי שנוכחו כולנו לראות בצאות קדשו שלא ל"בזבז" זמן על תפילה לפני העמוד וההלכה לקבר וכדומה. הדרך אברכים שלא ללכת לשמחות ע"פ סדרי הלימוד, לבריתות שנערכים ע"י קרובי משפחה מחוץ לעיר לא לנסוע אם זה ע"פ ביטול תורה, ואפילו לברית בעיר אם זה באמצע הסדר לא תמיד צריך ללכת, וכפי שהתבטא ברית אחת כן וברית אחת לא.

צריך להדגיש נקודה יסודית נוספת שזכינו לראות עין בעין תדיר אצל רבינו את ה'לייגען אין לערנען' - השקיעות בלימוד. רבבות הנכנסים אל הקודש פנימה לא הצליחו לשים לב לזה, הם נכנסו ראו איך שרבינו מקדיש את עצמו כל כולו אליהם ושאלתם ונתן להם את תשומת הלב המירבית ביותר ומקבלים תשובה ויוצאים. אבל זכינו לראות כסדר שגם בזמנים הללו היה שקוע בלימוד בצורה מיוחדת במינה.

לא מביעא במשך כל השנים שהיה יושב בהשקט ובשלוה על התורה ועל העבודה מתוך פרישות והתנזרות מוחלטת מכל הבלי העוה"ז שום דבר לא הפריע לו מלשקוע בלימוד, קורות ביתו הקדוש יעידו על כך, הרי רבינו היה גר במרכז בני ברק בקול המונה של רומי בצומת סואנת וליד הבית יש כמה וכמה תחנות אוטובוסים ובמשך כל הזמן יש רעש עצום של אוטובוסים, ופעמים רבות כשאוטובוס עוצר בתחנה הוא מרעיד את כל הסביבה והבית של רבינו שהיה מבניה פשוטה היה רועד כולו, הקירות החלונות והדלתות, במצב כזה קשה להיות בישוב הדעת ובריכוז, זה לא רעש בעלמא זה רעש חזק ורועד עצומה והרעש הזה היה במשך רוב שעות היממה, ודבר זה לא הפריע בכלל לרבינו ולא היוזו מהשקיעות בלימוד.

[ואדרבה רבינו שמח ממצב זה, שהרי היות שיש ליד הבית תחנות אוטובוסים עד שעה מאוחרת אפשר להאריך בפרסומי ניסא של נרות חנוכה כדעת מרן הגר"ז שבזמניו צריך שהנ"ח יהיו דולקים עד שתכלה רגל מהשוק לפי המציאות, והוסיף רבינו שהיום אמונדע וואלט - עולם משונה, פעם האוטובוס האחרון מב"ב לירושלים היה בשעה 12 והקפיד רבינו שהנ"ח ידלקו עד לשעה זו והיום האוטובוס האחרון הוא באחד וחצי בלילה. ובשנים האחרונות שכמעט לא כלתה רגל מהשוק המרחוב המרכזי רח' חזו"א הקפיד רבינו להדליק את הנ"ח בערך כל הלילה, והיה הולך מידי פעם לבדוק אם הנרות עדיין דולקות]. קול המונה של רומי הסואן ממרכז העיר לא הפריע לו מאומה, וגם כשהלך רבינו ברחובה של עיר היה שקוע בעצמו [מלבד שמירת העיניים]. ומה נאדר בקודש היה לראות את רבינו מחכה ברמזור בצומת חזו"א - ר"ע סביבו המולה של עיר המוני אנשים רצים הלך ושוב ואילו הוא מכונס בעצמו ועומד גבוה מעל גבוה מרחובה של עיר.

אבל גם במשך כל השנים שנטה שכמו לסבול עול כלל ישראל היה שקוע כל הזמן תמיד בלימוד, כל הזמן מוחו היה שקוע בעומק הסוגיות וחזור בע"פ דפי גמרא עם תוס', מוחו טדור באיזה קושיא עצומה וביורר סוגיא עמומה. וגם בתקופות העמוסות ביותר כשהגיעו זמני השיעורים והקביעות של הלימוד היה מפסיק את הכל ומתחיל את השיעור, והיה ניכר עליו שהוא לא צריך להתנתק ממה שעסק עד עכשיו ולהשקיע את עצמו בלימוד, אלא אדרבה הוא כל הזמן בלימוד. ומי מדבר בזמן הלימוד גם אם באו ונכנסו עסקנים וכדומה בזמן שזה היה דחוף הוא לא שת ליבו והמשיך להיות שקוע בלימוד. חביב היה עליו הסיפור על מרן הגרא"מ ש"פ שביקש מזקני הגרצ"ש גרוסברד זצ"ל לחזור בפניו את כל השאלות וההכרעות שהניח לפניו בשבועות האחרונות באמרו שראשו היה תפוס בקושיא בתוס' בתמורה ואולי לא הכריע נכון, ומרן רבינו זיע"א ראה בסיפור זה מידת מעלת שבחו של מרן הרב שך, ומאן דנפח מדיליה נפח.

גם כשנאלץ לצאת מביתו היה מתבונן על כל דבר במבט תורה בעמקות, זכיתי להתלוות אליו בדרכו לבימ"ד מסויים, כשעלה את המדרגות היה שקוע במחשבות והתחיל לדון הנה יש כאן מעקה אבל זה תלוי במחלוקת החזו"א (ח"מ ליקוטים סי' יח) והעמק ברכה והיה שקוע היטב בסוגיא זו, וזאת למרות שכל הזמן בדרך אנשים חילו את פניו בשאלות ובקשת ברכות.

קשה לתאר את ה'לייגען אין לערנען' של רבינו, אבל זה מה שראינו אצלו כל הזמן, דוגמא בולטת לכן זכינו לראות בזמן שהיו מתקנים לו את המיקרופון של הרמקול באמצע השיעור כי רבינו הקפיד במוצ"ש שלא לעשות מלאכות עד ה'זעקסטיל' - שישיית היום כשיטת הגאונים וכפי הנהוג בבריסק, ולכן אמר את השיעור בלי רמקול, ובאמת שרבינו לא היה זקוק לרמקול ועד סוף ימיו לא נס ליחו ולא הוזקק לרמקול, אבל היה תקופה שעשו את זה לנוחות הציבור, וכשהגיע זמן צאת שבת לפי"ד הגאונים הניחו לפניו רמקול. ועפ"י רוב כשמסדרים רמקול ובפרט מדגם פשוט בהתחלה זה חורק ומצפצף וכו'.

הרחב. וניתן לומר שהפרישות והצידיקות שלו הסתירה את גדלותו בתורה. למרות שהוא עצמו מעולם לא הצניע ולא הסתיר את תורתו, ואדרבה מסר כל השנים שיעורים בין ביש"ק ובכולל וכן בשיבת גאון יעקב ואורחות תורה, וכן שיעורים רבים בביתו בהרבה מקצועות התורה. אבל הקרובים אליו זכו לראות עין בעין תדיר אפס קצהו מגדולתו העצומה בתורה.

מי הוא גדול הדור מיהו שזוכה להתעלות להיות רבן של כל ישראל מאור הגולה, הסביר רבינו אחר מיטתו של מרן רשכבה"ג הרב שך זצ"ל: שמעתי בשם החזו"א שאמר על הח"ח שתחילה למד שישים או שבעים שנה ואח"כ הנהיג את כלל ישראל, אינני זוכר אם הוא אמר למד תורה "לשמה" או שאמר סתם תורה, אבל עכ"פ יגע בתורה שישים שבעים שנה ואח"כ הנהיג את כלל ישראל. אותו הדבר היה עם החזו"א עצמו אותו הדבר עם הסטייפלער ואותו הדבר עם הרב שך, כולם השיגו את המעלות שלהם אחרי שלמדו שישים שבעים שנה תורה או תורה ורק אח"כ הם הנהיגו את כלל ישראל, עכ"פ.

גדלותו וצורת עליתו של גדול הדור של מנהיג ישראל הוא אך ורק בדרך של עמל ויגיעה בצורה של לימוד בלתי פוסק במשך עשרות שנים, ורק אח"כ זוכים לכל המעלות וראויים להנהיג את כלל ישראל.

אותו הדבר רבינו זיע"א גדול דורינו מנהיג ישראל בהתחלה הוא עמל ויגע בתורה עשרות רבות של שנים, ורובם היו בהצנע לכת, הציבור הרחב בקושי שמע עליו, ומי שהכיר אותו ידע שהוא ר"מ בשיבה קטנה, אבל בכולל ידעו היטב את גדלותו העצומה בכל התורה כולה, ומרן הגרא"מ שך כיון את טובי הת"ח שבכולל אל רבינו שאיתו אפשר לדבר בכל הסוגיות והמקצועות עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. אבל רבינו עצמו שביליו במים רבים יגע ועמל בצינעא, היו לו קביעות של חברותא עשרות שנים עם גדולי חכמי התורה הצנועים שבב"ב בביתו או בבית שלהם, וגדלותו העצומה לא נחשפה לרבים. וכאשר הוקם על להנהיג את כלל ישראל ראו כולם את רבי רק מאחוריו ולא זכו לעמוד על סוד גדלותו העצומה בתורה כאחד מגדולי הדורות האחרונים.

גדלותו העצומה של מרן זצ"ל בתורה היתה גדולה ומבהילה, ולא לחינם הכתירו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בתואר גאון הגאונים, ופסק הלכה למעשה לברך עליו ברכת שחלק מחכמתו ליראיו. וכבר העד העיד בנו מרן הרב מפוניב' בעת שהכתירו לראש הכולל הבאתי לכם ראש כולל שאפשר לשאול אותו ולדבר איתו בכל סוגיא ובכל ענין.

איה סופר ואיה מונה לתאר את אהבתו ודביקותו בתורה, אנחנו זכינו לראות מעט מן המעט איך שהיה דבוק בתורה בצורה מיוחדת ונדירה במינה. ודי לנו לצטט את דברי קדשו שהביע פעם מעט מרחשי לבו הטהור, היה זה אחרי שיעור בפרק איזהו מקומן שהתייגע בדברי תוס' ואמר בהם פשט נפלא, לאחמ"כ היה מהורהר במשך שעה ארוכה ולבסוף אמר כאילו לעצמו: אם היו נותנים לי בשמים לבחור מהו העונג שאני רוצה אני אבקש לרדת עוד פעם כאן לעולם ולהגיד כאן פשט טוב בתוס'!!! זהו העונג הגדול ביותר יותר מכל חיי העוה"ב והתענוגים הנצחיים ללמוד תוס' ולהבין בו פשט טוב. ומדבריו למדנו כמה היה אהוב עליו היגיעה בפשט הדברים עד הסוף, הוא לא אמר שהעונג הוא לשאול קושיא טובה ולתרץ תירוץ טוב, או לחדש חידושי תורה ולמסור שיעורים, העונג הגדול ביותר הוא לימוד תוס' עם פשט טוב. ולהלן נזכה קצת להרחיב בדברים אלו, ישמע חכם ויוסיף לקח.

התמדתו היתה מופלאה שקד ויגע בתוה"ק יומם ולילה ונידד שינה מעיניו, בקושי היה ישן, וגם כשהיה ישן שעות בודדות ביממה היה זה למקוטעין, מלמל בד"ת ומידי פעם מתעורר, והוא הקפיד לישון עם אור כיון שהיה בחדר יחיד, ודלקו כל האורות הגדולים שבתקרה, וכנראה עשה כך ככוונה שלא לשקוע מידי בשינה. ובעת שהיה חלוש מאוד עיממו את האורות והוא אכן ישן היטב אבל למחרת הורה שלא לעשות זאת שוב. והיו לילות שבקביעות לא ישן כמו בליל שישי ובליל ש"ק.

אבל צריך להדגיש שלמרות שנידד שינה מעיניו מעולם לא ראינו אותו מפהק מעיפות! גם כשהוא היה עיף ראשו היה צלול. ואין שום ענין ולא שייך לחקות אותו במיעוט שינה, רק מי שמסוגל למעט בשינה ועם כל זה להישאר עירני וצלול בלימוד הוא יעלה בהר'ה. אמנם לפעמים נדירות היתה מתגברת החולשה והיה עוצם עיניו לדקה - שתיים ומיד מתגבר כארי וממשיך בתלמודו כאילו ישן שינת ישרים. אבל כשהוא למד הוא למד בעירנות מופלגת ולא במצב של נים ולא נים. והסביר שהיות שהוא כמעט ולא אוכל ממילא הוא לא צריך לישון כי ריבוי המאכלים מכביד על הגוף ומעיף אותו.

התבטא באירוניה על פשוטי העם שמנמנמים בשעת קה"ת מרוב עיפות... שהיה עדיף להם לקרוא מגילת רות בסוכות ומגילת קהלת בשבועות, שהרי הם נרדמים בזמן קריאת קהלת מחוץ לסוכה ואם היו קוראים קהלת בשבועות היה להם די זמן לישון היטב בשבועות בבוקר ולא רק כמה דקות בודדות של מגילת רות. [אגב, כששאלו אם אפשר לקרוא מגילת רות אחרי עלות השחר לפני תפילת הנץ שהרי אין זה חלק מהתפילה התנגד בנחרצות לשנות מהמקובל מדורי דורות]. במוצ"ש אחד סיפר שעלה בדעתו חקירה בשבת מה הדין אחד שלומד בשבת

ומטריד כל אחד, אבל רבינו לא זע ולא נע המשיך באמירת השיעור בלי לשים לב לכל ההפרעות. וחדיו עין ומביני מדע שמו לב שזה לא נבע רק מהסבלנות המיוחדת במינה שלו אלא הוא פשוט לא שם לב לכל הרעשים והצפופים, הוא היה שקוע בלימוד ופשוט לא שמע ולא הרגיש שום דבר. וזה לא היה רק בזמן תלמודו אלא כל הזמן ממש, בזמן מאכלו היה שקוע כל כולו בלימוד היה מדבר כל הזמן בלימוד שואל ומתיר ומפלפל בסוגיות קשות, עד שלא היה נראה בכלל שהוא אוכל זה היה נראה שהוא לומד עם חברותא רק שמידי פעם באמצע הלימוד הוא מכניס איזה כפית לתוך הפה. וזה פשר הדבר שכל כך חשש להיסח הדעת בשתייה, הוא הקפיד מאוד שלא יהיה אפילו רגע אחד של היסח דעת ולכן היה אווז את הכוס בידית כל הזמן, כיון שנקט שאין שיעור ואפילו רגע אחד הוא היסח דעת. הבה נתבונן אדם יושב ושותה ומפסיק קצת בין לגימה ללגימה האם זה נקרא שהוא היסח דעת מהשתייה, הרי הוא עכשיו שותה והכוס מונחת לפניו, וממה חשש כ"כ רבינו. אלא שרבינו היה שקוע בלימוד כל הזמן גם בזמן שהוא שתה דעתו ומחשבתו לא היו נתונים בתוך כוסו, וממילא אם הוא הפסיק את השתייה אפילו לרגע אחד סבר שהוא כבר היסח דעת ונכנס לשאלה של ברכה.

ואפילו בזמן שעלה על יצועו לשנותו המצומצמת והמקוטעת היה ניכר עליו להדיא את הליגען אין לערנו, איך שכל הזמן היה תפוס בלימוד ומוחו עסוק בעומק הלימוד, היה נרדם על משכבו עם דפי גמרא, וגם בתוך שנתו היה ממלמל לא פעם בדברי תורה. ואפילו בזמן שסבל כאבים ולא פעם במוצ"ש היה ניכר עליו שיש לו כאבים מחמת שינוי האכילה בש"ק שאכל קצת יותר מהמועט שאכל בימות החול, ולמרות זאת המשיך בתלמודו ובמסירת השיעורים כרגיל בלי שום הפרעה ואפילו לא הפרעה קלה. ובשעה שחזר ממסע קשה ומפרך באנגליה בשעות לפנות בוקר מיד לאחר תפילת וותיקין ושהות קצרה הוא הגיע לכולל בשעה 9 למסור את השיעור הקבוע בטהרות, ולא הבין מה עושים מזה עסק והיה פשוט לו שכן צריך להיות.

הבסיס אצלו לתלמיד חכם היה בידיעת הש"ס, הוא גרס שמי שלא יודע ש"ס הוא לא תלמיד חכם, ועוד יותר הוא אמר שלמדן זה מי שיודע ש"ס מי שלא יודע ש"ס הוא לא למדן!!! ופעם הוסיף בנימה מפויסת נו, מי שיודע מסכתא אחת הוא ג"כ קצת למדן. המודד שלו לחשיבות ת"ח היתה בידיעת הש"ס מי שלא יודע ש"ס היה מופרך אצלו, הוא סבר שרק מי שיודע ש"ס בעיון ראוי לכהן בכהונת ראש ישיבה. הנה רבינו הקשה מה הענין שאחז"ל להוסיף בנטילת ידיים יותר מרביעית ואילו במקוה לא מצינו שיש הידור לטבול במקוה יותר מ' סאה [זכיתי לרדן קמיה בכמה אנפי וע"ע במנחת בנימין קדשים ח"ב מש"כ בזה]. והסביר רבינו שהיות שנט"י הוא על הידים ומשם יורד שפע ברכה לאדם ע"י הידים וכמו שמצינו בברכת כהנים שהברכה אינה מגיעה מהכהנים אלא מהקב"ה כדאיתא בסיפרי בפרשת נשא וכמש"כ הרמב"ם בהלכות תפילה (פס"ו ה"ז), ולמרות זאת צריכים הכהנים לשאת כפים כי הברכה עוברת דרך הידים, והיות שהידיים הם כלי מחזיק ברכה לכן יש ענין להדר ולהוסיף במים שבנטילה ומשא"כ בטבילת הגוף. וסיפר רבינו ששאלתי שאלה זו לכמה וכמה ראשי ישיבות והם לא ידעו לענות לי את התשובה הזאת, התפלאתי קמיה רבינו מה זה שייך לראשי ישיבות בשלמא אם השאלה היתה בסוגיות שלהם מובן שהוא תמה עליהם שלא תירצו לו, אבל זה נושא של "ענינים" ומה זה שייך לראשי ישיבות, אבל אצל רבינו היה פשוט שראש ישיבה שולט בכל התחומים ובכל ה"ענינים".

תמיד הוא דרש ותבע מאיתנו ש"ס ש"ס ש"ס!!! היה שואל תדיר למדת כבר את כל הש"ס, ואם התשובה היתה חיובית היה מוסיף לשאול וחזרת על הש"ס, וגם בזה לא היה מסתפק והיה ממשיך לשאול נו, ואתה כבר יודע ש"ס. לא היה נושא פני זקנים ונערים מכולם היה דורש דרישות אלו. ועובדא הוה בעסקן שעסק רבות לטובת רבינו זיע"א שנכנס עם נכדו הקטן ורבינו בירך את הנכד, וביקש ברכה גם לעצמו, א"ל רבינו הברכה היא שתעזוב את הכל ותלמד ש"ס. הוא דרש ותבע את לימוד כל הש"ס אפילו מעסקנים וכדומה, ומלבד זה היה בזה רגע של גילוי האמת בלי שום נגיעות וחשבונות שחישבו להם בני אדם.

השבח הגדול ביותר בעיניו היה שהוא יודע ש"ס. הרבה לדבר בגודל מעלת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל על שליטתו העצומה בכל מקצועות התורה, וסיפר שהיה לו שאלה אודות בחור אם הוא כשר לקהל ופנה למרן הגר"א קוטלר שהיה אז בארץ. והיות שהוא היה טרוד בעניני הכלל, פנה אל מרן הרב אלישיב שהיה אז בגיל 50 והוא הכריע כדת של תורה. ולאחר הפגיעה בבנין התאומים בארה"ב התעוררו שאלות רבות וקשות בעניני עגונות, שח מרן זצ"ל שהיו שאלות קשות ומי בכלל עוסק היום בעניני עגונות למעשה, ואילו הרב אלישיב ידע הכל והכריע את כל השאלות. ודבר נורא התבטא מרן זצ"ל שכל זמן שהרב אלישיב היה חי הגינה ההתמדה שלו על עולם התורה ולא הצליחו להפריע לבחורי הישיבות אבל מיד לאחר שהוא נלב"ע התחילו כל הבעיות. [ונהגה אמר רבינו אחר שגזרו את הגזירות שאם יהיה ערלכער איד אחד שיהיה איכפת לו מהגזירות והוא יבכה עליהם הגזירות יתבטלו. ואנו זכינו לראות עין בעין את אותו זקן ערלכער איד שהיה איכפת לו ובכה על הגזירות והם באמת התבטלו,

ועכשיו לאחר שהתעלה עמוד הענן מי יקום לי עם מרעים ה"ן].

פעמים רבות התבטא על מרן הגר"ח קניבסקי שיבלחט"א שהוא יודע ש"ס וכולם מקנאים בו [מי זה ה"כולם" שמקנאים?]. אחד ביקש מרבינו שיבטיח על זש"ק התפלא רבינו בדורות שלנו אפשר לבקש ולדרוש כאלו דברים? נענה הרי כך זה הולך אצל ר' חיים, השיב רבינו: ר' חיים! הוא עולה תמימה הוא יודע הרבה גמרא עם תוספות. בינו נא זאת! מה זה "עולה תמימה" מי שיודע הרבה גמרא ותוספות. ומאידך גיסא בהזדמנות אחרת סיפר רבינו שהגר"מ סאלאווייציק בבחרותו היה חבר חדר של מרן הגר"ח שיבלחט"א וכבר אז אמר ר' משה לרבינו עוד יבוא יום ואנשים ירצו אחרי החבר חדר שלי לבקש ממנו ברכות. שאלתי את רבינו מה ראה ר' משה בר' חיים אז בבחרותו, אמנם הוא היה מתמיד ת"ח ובקי ויר"ש מרבים, אבל מה הנקודה המיוחדת שראה בו, א"ל רבינו הוא ראה בו מידות טובות. הנה אומר ידיעת הש"ס ומידות טובות זהו השלימות!

ופעם דן באחד מדברי הקצוה"ח שמביא ראייה מהגמרא בסוף כתובות התבטא ואמר הקצוה"ח היה קצוה"ח בגלל שידע ש"ס, אנחנו בקושי לומדים את תחילת מסכת כתובות ושומחים בזה. וכשהזכירו לרבינו שבאילת השחר יש חידושים על כל מסכת כתובות, נענה רבינו בעונה הייתי צריך לומר ע"ז שיעורים בישיבה קטנה לכן למדתי את זה.

כשראש ישיבה אחד אמר לו לקראת סוף קיץ שלומדים אצלו בישיבה מסכת פסחים ואוחזים בדרך י"ג א"ל רבינו דבר ראשון דף י"ג הכוונה 11 דפים [כי המסכת מתחילה בדרך ב], ובאמצע יש כמה וכמה עמודים של אגדתא, ויש גם את הסוגיא של ברכת המצות, וחוף מזה מסתמא את עניני טהרות (בדרך ט ודף י) לא בדיוק למדו. המסר היה נוקב וברור.

כאב מאד לרבינו העובדא שהיום לומדים לאט ובקושי מספיקים ללמוד כמה דפים, והיה מתבטא שלפי צורת הלימוד היום בשביל לגמור את הש"ס צריך לחיות אלף שנה, והיה תולה זאת בכך שמרבים ללמוד מפרשים את התלמידים הצעירים ולא משקיעים בפשט הגפ"ת, ואמר בשם החזו"א שרק אם לרב יש גישמעק בפשט זה יעבור לתלמידים אבל אם לרב עצמו אין לו גישמעק בפשט מאיפה יהיה לתלמידים גישמעק בפשט.

ופ"א א"ל שהוא חשב וחוקר מהיכן הגיעה הרעה הזו שאפילו בחיידר וביש"ק לומדים לאט ולא מפסיקים דפי גמרא, עד שהגיע למסקנא שפעם ביש"ק היו לומדים בדרך הפשט ולפעמים היו מוסיפים קושיא של ר' עקיבא אגור או הבנה של הקצוה"ח וזהו, והבחורים היו בעיקר לומדים ומשננים הרבה דפי גמרא מתוך הבנה טובה ובריאה, אבל היום ביש"ק אומרים הרבה מפרשים, וזה מתחיל כבר בחיידר לא רק בכיתה ח' אלא אפילו בכיתה ז' וממילא גם ילדים כבר לא לומדים גמרא אלא הרבה מפרשים, הם לא לומדים ללמוד גמרא ומתרגלים ללמוד לאט ולא להספיק הרבה דפים. ועד כדי כך התבטא בחריפות שלפי הדרך היום ניתן לומר שדין של רבו מובהק שייך רק למלמד בחיידר עד כיתה ז', אבל מכאן ואילך הם לא נחשבים כרב מובהק של התלמידים היות שהם לא מלמדים צורתא דשמעתתא.

ונאה דורש נאה מקיים, אצל רבינו זכינו לראות עין בעין שליטה עצומה בכל הש"ס כולו, הוא דרש מעצמו תדיר את ידיעת הש"ס, וכאשר הוצאת ספרים הביא לביתו ש"ס מהודר לתועלת הלומדים התבטא רבינו מי וועט מייר שמיסין אין הימל - ילקו אותי בשמים כבר יש לי 8 ש"סין בבית ואני לא יודע אפילו אחד. וכל ימיו בעמוד והחזר קאי היה חוזר ומשנן פעמין רבות עשרות עשרות דפי גמרא בפנים ובע"פ, ולפעמים היה יכול במשך שעות לחזור את כל התוס' שבמסכתא לפי הסדר, ולא רק במסכתות הגלמודות בישיבות אלא בסדרי מועד וקדשים.

היתה לו בקיאות מבהילה בכל סדר הדורות של התנאים והאמוראים מי היה בדור של מי, מי היה רב ותלמיד מי יתכן שיאמר משמיה דפלוני, ומי לא שייך כי היה בדור שאחריו וכדומה, ידיעות הנקנות דרך אגב מתוך לימוד ושינון כל הש"ס עם כל התוספות, כידוע.

ופעם א"ל שהמשנב"ב בביאור הלכה סימן קנ"ה מעתיק את המדרש במשלי שלעתיד לבוא הקב"ה יתבע מכל אחד ידיעת מקרא ומשנה ואת כל התורה כולה, והיות שהחפץ חיים מביא את זה להלכה וכשם שפוסקין בבית דין של מטה כך פוסקין בבית דין של מעלה, וכל אחד יתבע על ידיעת כל התורה כולה, והוסיף שיתכן שלכן הח"ח לא העתיק את כל דברי המדרש ששם כתוב שהקב"ה יתבע בנ"א גם על ידיעת מעשה מרכבה כי בדורות שלו לא שייך לתבוע את זה מבני אדם.

זכינו לראות אצלו אפס קצוה של ידיעת הש"ס בצורה מוחלטת, בכל סוגיא וסוגיא שדיברו איתו הוא שלט בה בצורה מיוחדת.

היה שייך לשאול אותו שאלות מתוך הסוגיא כגון: לפי האי נמי שהרשב"ם (בפרק חזקת הבתים) מה יענה ריש לקיש לרבי יוחנן [-שאלה שנשאל רבינו ע"י בחור צעיר באחד מהשיעורים האחרונים]. סוג שאלות שצריך להיות מונח היטב בעומק הסוגיא ולשלוט בה היטב. ולא רק בסוגיות הידועות שבסדרי נשים נזיקין אבל בכל התחומים בקדשים, במועד, בחולין בטהרות וכדומה, ותלמידי חכמים מופלגים שדיברו רבות עם רבינו בסוגיות של שחיטה וטריפות בשנים

הצערות כבן שלשים נדמו שהוא שלט בזה כאחד מגדולי האחרונים בצורה מבהילה ומדהימה שאינה מצויה כלל בדורות שלנו.

ובכלל כשהיו מדברים עם רבינו בלימודו היה קשה לעמוד בקצב, כי הוא היה חורז מענין לענין מדמה מילתא למילתא ומיד צולל לסוגיות אחרות ומביא ממרחק לחמו בצורה עמוקה ומקיפה עם כל דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ועם כל ה"ריד" שבכל סוגיא וסוגיא, ולא בצורה של מ'למעלה' אלא דיבור דבר על אופניו בצורה ברורה ובהירה עם שליטה מוחלטת כאילו הרגע הוא גמר לעמול בסוגיא זו בכל הקיפה.

בשיעורים שמסר בביתו היה שיעורים בענינים שונים בזה אחר זה, ב"תורת כהנים" במסכת הגלמדת בכולל בשו"ת רעק"א בשב שמעתא ועוד, ושיעור רודף שיעור, איך שגמרו שיעור ופתחו לפניו את הספר של השיעור הבא מיד רבינו היה מונח בעומק הענין בלי צורך אפילו לעיין קמעא ולרענן את הזכרון, זה היה נראה כאילו הוא מדפדף דף מהשיעור הקודם ומיד מתחיל להקריא את השיעור הבא, הוא פשוט שלט בידיעת הש"ס ושאר חלקי התורה בצורה מבהילה ונדירה, באופן שאין דומה לו.

בארבע שנים האחרונות שזכינו שהיה רבנו בישיבה של מטה שמנו לב למחזות מבהילים, בתקופה זו כהתה עינו וכמעט לא היה מסוגל לקרוא מתוך הגמרא, עד אז היה תקופה שמגדילים לו את דפי הגמרא בגודל גדול במיוחד במינו, וכשרצה לשלם והתברר שצילומים אלו יקרים מאוד אמר רבינו מה זה כסף לעומת דף גמרא ושילם בשמחה רבה את כל ההוצאות. [ובכלל היה חפץ ושמח לשלם עבור מצוות ולא הסכים להנחות, כשמוכר היין ניסה להערים ולבקש מחיר מוזל א"ל רבינו אתה חושב שאתה עושה אותי מאושר עם 50 שקל אני מאושר עם שלם עבור המצוה. ואגב דאגב, דרך רבינו לתת כל שנותיו יין להבדלה ביש"ק ולזכות ל"מי - שבייר" שכל ישראל מברכים בכל שבת את מי שנותנים יין לקידוש ולהבדלה, פרט מדהים המראה על החשיבה העמוקה והמיוחדת של רבינו].

אח"כ כשגם זה כבר היה קשה לו, ורק הצליח להתפלל מתוך סידור מילה במילה, וגם הדפיסו לו בצורה מיוחדת את פרשת השבוע ללימוד שמו"ת ואת ספר תהילים. ומאז היה כל לימודו אך ורק בע"פ. ושמנו לב שכל פעם שמזכירים איזה גמרא איזה רש"י ותוס' היה רבינו אומר מתוך הזכרון זה בדף זה וזה בתחילת באמצע בסוף העמוד זה ברש"י בשורות הרחבות זה התוס' השלישי, והיה מבקש מאיתנו שנסתכל בתוך הגמרא לראות אם הוא אומר נכון, והיה נראה בעליל שהוא בוחן את עצמו לקראת המבחן הגדול בבית דין של מעלה, וכך הוא נהג במשך שנתיים שלש, ואפילו בפעם האחרונה שזכיתי לדבר איתו ביום שלפני חנוכה שנה שעברה הוא הזכיר לשון של גמרא בסוף מסכת גיטין כשהוא מציין שזה מתחיל בסוף ע"א וממשיך לע"ב, והמתין בעמידה למרות חולשתו הנוראה באותה תקופה שנביא גמרא ונסתכל לראות האם הוא צודק ואז נחה דעתו.

וראינו זהירות מיוחדת במינה אצל רבינו לא לדעת שום דבר מה שלא חוץ מהתורה וכמו שאחז"ל שהתורה נמשלה לשמן שכל טיפת מים דוחה אותה מהכלי, וגם כאשר נשא את עול כלל ישראל בכלל ובפרט והוצרך להתעניין ולדעת דברים הרבה מ"מ הוא נוהר לא להתעניין ולא לדעת דברים ופרטים שלא נצרכים לגופו של דבר, ולא פעם התבטא בעת שהוסיפו לו דברים ע"ז לא יבחנו אותי בבית דין של מעלה, או היה אומר זה לא גמרא, ופעם שאל את השואל איזה פרט נוסף ותיכף ומיד נמלך בדעת שפרט זה לא נחוץ לגופו של דבר ומיד "גער" בעצמו באמרו בעצם מה זה שייך לי בשביל מה אני שואל אני צריך לדעת גמרא רש"י ותוס' ולא דברים אחרים.

ובהזדמנות סיפר לי רבינו שהגר"ז בעל התניא לפני שכתב את השו"ע שלו הוא היה בעיר מוהילוב ושם על נהר הדינסטער חזר על הש"ס במשך שש עשרה שעות, שאלתי את רבינו איך יתכן לחזור על כל הש"ס במשך 16 שעות, א"ל רבינו הכוונה היא לא שהוא חזר על כל הש"ס מילה במילה אלא הכוונה שהוא חזר על התוכן כגון, וכאן התחיל רבינו לסכם בקצרה ברגע קט בלי שום שהיות והכנה את הדפים הראשונים של מסכת ברכות עם כל מחלוקת רש"י ותוס' שיש בהם, וההרגשה היתה שאם נעמוד עם רבינו 16 שעות גם הוא יחזור כך על כל הש"ס.

ומרגלא בפומיה את דברי מרן הגר"ח ע"ז בהסכמה לספר עבודת הקרבנות של הגר"א כהן חתן הח"ח [ואגב, זה פרט אופייני לרבינו הוא למד הכל גם הסכמות של רבותינו], ולגודל חשיבות וחביבות הדברים צילם רבינו לעצמו את ההסכמה והיה מונח תדיר על שולחנו ומידי פעם היה קורא בזה ומעורר את השומעים, וז"ל מרן הגר"ח ע"ל כל הש"ס בלול, וכל הענינים אחוזים וצמודים וז"ל וכמה הלכתא גבירתא מסתעפים לדינים הנוהגים בזה", ומי שחסר לו ידיעה בחלק ההלכות שאינן נוהגות בזמננו הרי ידיעתו הקויה גם בדינים הנוהגים, ואין ידיעתו ידיעה שלימה ועמוקה ומקיפה, ודבר זה ידוע לכל מבין בתלמוד עכ"ל. והיה רבינו חוזר ומדגיש א"א לפסוק בהלכות למעשה אם לא יודעים קדשים.

וגם יש לציין את בקיאותו ושליטתו המדהימה בהרבה חלקי התורה שלא רבים יחכמו בהם כמדדשי חז"ל וספרי ראשונים שלא כ"כ ידועים, ספר

המגיד מישרים ספרי הח"ח ואפילו בשיחות הח"ח או ספר האבודרהם וספר חסידים שהיה לו בהם בקיאות מבהילה. וכידוע הספר הקדוש ספר חסידים הוא ספר קשה מאוד לזכור בע"פ, כי הוא לא כתוב לפי סדר ענינים מסויים, ספר המסודר לפי סדר הרבה יותר קל לזכור אבל הוא בלול בכל הענינים בלי שייכות וקשר בין סעיף לסעיף וקשה מאוד לזכור היכן כתוב כל דבר, ואצל רבינו ראינו שליטה מדהימה והיה פעמים רבות מכריע לפי הס"ח גם במקומות שנעלם מעיני רבים וטובים וגדולים. ועוד כהנה וכהנה שהיה ניתן להבחין מבין החרקים דברים שהיה מזכיר לפעמים מתוך ידיעותיו העצומות והנרחבות במקצועות התורה והספרים הקדושים.

ובכלל ראו אצלו בקיאות מיוחדת במינה בחלק האגדתא שבש"ס, הוא היה יכול לצטט קטעי אגדות בלשונם הארמית מאגדות בש"ס שלא רבים יחכמו בהם כאגדות שבריש פרק מי שאחזו בגיטין, בפרק עשרה יוחסין בסוף קידושין, ובפרק חלק וכדומה. או מאגדות המובלעות בתוך הסוגיות שרבים מהלומדים לא כ"כ שמים לב לזה ו"מדלגים" עליהם.

בקיאות מבהילה ראינו אצלו בידיעת ש"ס משניות, בשנים האחרונות היה מקדיש מזמנו לבחון ילדי חדרים שעלו לביתו נאווה קודש להבחן על משניות. רבינו התבטא שזה כולו רווח, הוא מקדיש רבע שעות מזמנו והם כ-50 ילדים לומדים חודש שלם טוב בגלל זה, וכל זה נוקף לזכותו.

רבינו היה בוחן סדרים שלמים כמוכון בעל פה, מדלג על הסדרים ובוחן שאלה ממסכת זו ושאלה ממסכת אחרת, ולא פעם בחן בע"פ מבקש מילד מה כתוב בפ"א מ"ד וילד שני פ"ב מ"ה וכדומה. ואז התגלה שרבינו שולט בש"ס משניות לפי סדר המשניות, דהיינו אנחנו יודעים את המשניות מהגמרא, ת"ח רגיל לא יודע משניות לפי פרק המשנה אלא לפי הסדר בגמרא, למשל ת"ח שישאל מה כתוב בב"מ פ"ג מ"ג הוא לא ידע לענות שזה המשנה אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, אבל אם תשאל אותו מהי המשנה בב"מ דף לו ע"א הוא ידע לענות שזה המשנה גזלתי לאחד מכם מנה. אבל אצל רבינו ראינו שמלבד מה ששלט בש"ס בשליטה מדהימה הוא שלט בס"ס משניות על פי סדר המשניות.

אפס קצתו מה'ברייתא' וה'פערנס' של רבינו בידיעת התורה בצורה רחבה ומגוונת ניתן לראות בספר אילת השחר על התורה, שיש שם מלבד בקיאות עצומה בתורה בנ"י ובמפרשי התורה ומדדשי חז"ל, גם רבינו מביא מידי פעם ענינים רבים ושונים מתוך בקיאות מיוחדת במינה בהרבה מקצועות התורה ומענינים שמבט ראשון הם לא נראים קשורים ושייכים לנושא, ואילו הוא מציא ברוחב דעתו את השייכות שבין נושא לנושא, ולפעמים בבחינת ד"ת עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. ויש לציין שרבינו לא ישב במיוחד לחבר חיבור עה"ת אלא היה לומד חומש עם תלמידים מקשיבים בשעות בין הסדרים שבצהרים במקום מנוחת צהרים.

והפלא ופלא שמרן ז"ל כותב בסוף ההקדמה לספר עה"ת שלא לסמוך להלכה על מה שכתוב שם. באיזה ספר של "ווארטעלך" על התורה בכלל צריך להזהיר על כך... ומלבד זאת יש לציין שרבינו היה מקפיד בהקפדה עצומה על קריאת שתיים מקרא ואחד תרגום, וכידוע שזכה שנתבקש לישיבה של מעלה באמצע לימוד שמו"ת ועיין ראו שנתקין בו הבטחות חז"ל (ברכות דף ח ע"א) כל המשלים פרשתי עם הציבור משלימים לו שנותיו. ובשנים האחרונות היה נראה שהוא מקפיד בהזדמנות הראשונה בתחילת השבוע לגמור את כל הפרשה ולא להניח להמשך ימות השבוע. ופעם התבטא בצחות שלימוד שמו"ת בדורינו הוא תורה לשמה, כי זה הלימוד היחידי שלא משלמים ע"ז בכוללים השונים.

וצריך להדגיש שרבינו לא קרא שמו"ת בקריאה בעלמא כחותה על הגחלים, אלא אמר את זה מתוך לימוד והבנה, וראינו דבר נפלא שפעמים היה קורא תרגום, בשנים האחרונות שקשתה עליו הקריאה הדפיסו לו על דפים מיוחדים באותיות גדולות את הפרשה ואת התרגום ולא היה כמקובל בחומשים שהתרגום מודפס לצד הפסוקים אלא בדפים נפרדים, ורבינו היה קורא דפים שלמים של תרגום. ולפעמים כשאחזו באמצע התרגום הגיע זמן תפילה הניח רבינו מגבת על הדפים כדי שלא להשאיר אותם פתוחים, וכשחזר מהתפילה היה ממשיך מיד בפסוק שהמשיך. והרי אנחנו שקוראים תרגום קשה לנו להבין ורק כאשר זה צמוד לפסוקי התורה יודעים היכן אווזים ועל מה זה מדובר, אבל אצל רבינו מידה אחרת היתה לו גם את התרגום הוא לא קרא אלא למד בעיון ובהבנה.

אבל צריך להדגיש שמרן זיע"א לא גרס בבקיאות גרידא, מצד אחד כל ימיו בעמוד והחזר קאי וחזר עשרות ומאות פעמים, ולא פעם היה עומד וגורס עשרות דפים גפ"ת במשך שעות רבות מסכתות שלימות או לפעמים היה חוזר את התוס' של כל המסכת בע"פ כסדרן תוס' אחרי תוס' מירשא ועד גמירא, ולא דוקא במסכתות השגורות בפי כל אלא בכל המסכתות, אשרי אווז שומעת. אבל בעינינו לא היה חשיבות לידיעת הש"ס בבקיאות גרידא אלא דרש ותבע מעצמו ומכולם את ידיעת הש"ס בעיון, ואדרבה התבטא שבקיאות גרידא בלי להבין היטב הרי זו ע"ס - ארצות. ומרגלא בפומא לספר שהשאגת אריה למד במשך כל ימי חייו

את הש"ס אלף פעמים, כל בוקר היה לומד מאה דפים וחוזר על המאה דפים שלמד אתמול, ורבינו חשב שלפי אריכות שנותיו של השאג"א זה יכול להיות במציאות שבסדר זה הספיק ללמוד את הש"ס אלף פעמים! אך פעם א"ל מרן זיע"א: אצל השאג"א אריה זה היה רק הפרישטיק - הארוחת בוקר, כי אם הוא היה לומד במשך כל היום מאתיים דפים הוא היה עם הארץ ולא היה נהיה השאג"א אריה.

ועובדא הוה שנכנס אליו אדם בקי עצום בש"ס ומדרשי חז"ל ורבינו זיע"א

השתעשע עמו בשעשועי אוריתא במשך שעה ארוכה כשכל המשא ומתן ביניהם מתנהל במראי מקומות, בצורה שאנחנו הסובבים לא תמיד היינו יכולים לעקוב ולהבין, והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני. בסיום הציג הבקי הנ"ל את נכדו לפני רבינו וביקש ברכה עבורו, התעניין רבינו האם הוא בן הבן או בן הבת, שאלו למאי נפקא מיניה, א"ל רבינו כי כתוב בתוס' שאדם אוהב את בן הבת יותר מבן הבן, הבקי הנ"ל התפלא בתוס' והעביר בסריקה כמוחו את התוס' שבש"ס ולא מצא, א"ל רבינו כן זה תוס' ביבמות, התפלא הנ"ל ביבמות? כן השיב לו רבינו בפרק הראשון, פליאתו גברה ורבינו הוסיף לו ואמר זה בדף הראשון והבקי הנ"ל לא הבין ואמר במחילה מרבינו אני לא יודע למה רבינו מתכוין, ואז הראה לו רבינו את התוס' בדף ב' ע"ב ד"ה ואי, שאמנם זה לא ציטוט מדברי תוס' אבל כך יוצא מעומק הפשט. ואחר שיצא הבקי מחדרו של רבינו פנה אלי רבינו ואמר לא מספיק "זאגן" - [דקלם] את הש"ס צריך להבין - [מדערף קענן] את הש"ס.

ובהזדמנות הזכיר רבינו גמרא במקום פלוני ולפלאתי שלא נמצא גמרא כזו אמר לי רבינו אכן זה לא כתוב מילה במילה בגמרא אבל כך יוצא מעומק הפשט, ומה שהיה מונח בעומק הפשט זהו הגמרא, הגמרא זה לא ציטוט שטחי אלא מה שכתוב בעומק הפשט. [מרגלא בפומיה של האור שמח זצ"ל מה ההבדל ביני לבין הקצוה"ח והרי שתינו יודעים את אותו ש"ס, אלא הש"ס של הקצוה"ח זה לא אותו הש"ס של.]

ושח רבינו שמרן הגרא"מ שך אמר שבדורות האחרונים היו שנים שידעו את הש"ס מרן הגר"ח מבריסק ומרן החזון איש, והוסיף רבינו שגם הרב שך ידע ש"ס. וכל המבין מבין מה הכוונה "ידיעת" הש"ס במשנתו של רבינו, ואנן זעירי דמאן חבריא נוסף ונאמר שגם רבינו "ידע" ש"ס.

לפני כשנתיים דיבר רבינו עם אברך מופלג מהכולל שהיה מקורב מאוד לרבינו וחביב עליו, והתגלגלה השיחה בד"ת באופן שאהבה נפשו של רבינו בצורה של "קודים", רבינו אמר אני בספר שואל בנושא זה והלה ענה מן הסתם כוונת רבינו למסכתא זו ולשאל מהתוס' בדף פלוני, וכך התנהלה השיחה עד שצהבו פניו של רבינו ונהרה של שמחה התפשטה על פניו וקרא לו בחביבה: בלי עין הרע אתה בקי בש"ס, ולא סתם יודע ש"ס אלא אתה יודע את הש"ס על הדף. אבל מיד לאחר מזה אמר רבינו לעצמו אבל באמת'ן אפילו דף גמרא אחד אנחנו לא יודעים כדבעי, כי אצל רבינו העיקר היה ידיעת הש"ס היטב ובעיון ובהבנה ובלי זה אין לזה כמעט כל ערך.

כח העיון של רבינו היה מבעית, וניתן לומר שהיכן שנגמר העיון שלנו מתחיל העיון שלו, השאלות שלו הם תמיד ממבט מחדש מזווית שמעולם לא חשבו עליה ועל הכוון הזה, אבל לאחר ששמעו את הקושיא של רבינו הרי זה קושיא עצומה שלא נותנת מנוח. והגאון האדיר ר' חיים קרייזווירט זצ"ל התבטא שר' אהרן לייב עם הקושיות שלו עושה אותנו קטנים. דהיינו אדם בקי ויודע והנה מגיע רבינו ושאל אותו שאלה שהוא מעולם לא חשב עליה והשאלה אינה נותנת מנוח, רגע מה אני יודע כאן הרי אני לא מתחיל להבין את הצורתא דשמעתתא.

ואמנם בספרים שלו הוא כותב בצורה פשוטה הערה ותירוץ, אבל הוא כתב ככוונה בצורה כזו מתוך ענוה, אבל מי שמעיין רואה שהם סוג קושיות חזקות בצורה שלא חשבו ע"ז קודם. וסיבה נוספת היתה לרבינו שטען שבדורות אלו אין לאנשים ללמוד שטיקלע'ך ארוכים, לכן הוא השתדל לכתוב בקצרה, או 'לפרק' מערכות לכמה וכמה קטעים נפרדים.

בלימוד אצל רבינו למדנו מה זה קושיא ואיך שואלים שאלה ומה זה תירוץ, לא כל חוסר הבנה זה שאלה ולא כל קושיא היא פירכא, לא כל דקדוק בעלמא ראוי לעלות על שולחן מלכים, תירוץ צריך להיות מבוסס על אדני ראיות ומבוסס בהגיון, עדיף להישאר בקושיא מאשר לתרץ בדחוק בעלמא שלא מתיישב על הלב. חידוש שאין לו בית אב אינו מתקבל למרות שיש לו "ברק", הלימוד צריך להיות מבוסס לאמיתתה של תורה.

אבל לאמיתו של דבר זה הרבה יותר רחב ועמוק, במשך כל השנים שזכינו לאורו, גם אנחנו קטני ערך זכינו לשים לב, להתבונן ולראות מעט מהמעט מהגדלות העצומה שלו בתורה בכל התחומים והשטחים.

אתה מוצא באנשים גדולים ישנם כאלו שמצטיינים בחלק של ידיעת התורה, ישנם כאלו שמצטיינים בחלק של הבנת התורה וישנם כאלו שמצטיינים באסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ישנם כאלו שמצטיינים במקצוע מסוים בתורה.

ישנם כאלו שגדולים במיוחד בנשים - נזיקין וישנם כאלו שגדולים במיוחד בקדשים או בטהרות או בחלק ההלכה, כל אדם גדול אמנם הוא ת"ח מופלג אבל יש תחום מסוים שזה התחום שלו, ובוה מתבטאת הגדלות שלו.

אבל אצל מו"ר רבינו זיע"א ראינו דבר נפלא בכל תחום ותחום, ראש וראשון לכל כל הש"ס היה פרוש לפניו כשולחן ערוך, הוא שלט שליטה מדהימה בכל סוגיא וסוגיא, היכן שדיבר ולימד, באיזה סוגיא שאמר שיעור באיזה סוגיא שלמד עם התלמידים ראו שליטה מדהימה. והפלא הגדול שבכל סוגיא וסוגיא הוא שלט בין בחלק ההבנה והלמדנות בעומק העיון ובין בחלק של החשבון בסוגיא, שכידוע הם שתי חלקים שונים וקשה מאוד להקיף סוגיא בשתי התחומים יחד. אמנם ניתן לומר שזה נובע מכשרון מיוחד במינו, אבל זה חלקים שונים ועפ"י הרוב א"א להקיף סוגיא בשתי התחומים יחד, ואפילו שיתכן שזה נובע מכשרון מיוחד במינו, אבל זה לא רק ענין של כשרון אלא זה היה נראה תדיר שזה הגיע מתוך עמל ויגיעה עד אין קץ.

שילוב נוסף ומדהים בגדלות עצומה ראינו תמיד שהיה מיוחד בכל תחום במקצועות התורה, כאילו כל מקצוע זה התחום שלו, לא היה תחום מסוים שזה התחום שלו ושאר המקצועות לא היה התחום שלו, אלא כל מקצוע ומקצוע היה התחום שלו בגדלות עצומה ובשלימות נדירה שלא ראינו ולא שמענו אצל שאר גדולי עולם שהצטיינו בכמה וכמה תחומים בשלימות בחדא מחתא. אצל רבינו לא היה מושג כי עסיק רבי בהאי מסכתא לא תשאלה במסכתא אחריתא, תמיד היה אפשר לשאול אותו בכל סוגיא בעומק הסוגיא ובכל תחום וענין, היה אפשר להכין רשימה של שאלות בלימוד שהצטברו במשך כמה ימים בכמה נושאים, לעלות אותם על שולחן מלכים והדברים היו יוצאים ברורים ומחוזרים כשמלה.

הנה, כל השנים ששימש בין כר"מ בישיבה קטנה ובין כראש הכולל, והוא עסק תמיד בשתי הלימודים בין של היש"ק ובין של הכולל, וכפי שסיפר שיש לו הכרת הטוב גדולה לזקני הגר"ש גרוסברד זצ"ל שכאשר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ביקש ממנו לעבור לכולל פנה הג"ר שרגא לרב שחבל שהישיב"ק תפסיד את רבינו, ואכן הסכים הרב שבבוקר ימשיך בהגדת השיעורים בישיב"ק ואח"כ הוא יהיה בכולל, וסיים רבינו שבזכות ר' שרגא הוא זכה להמשיך לעסוק בשיעורים במסכתות נשים נזיקין וגם במסכתות שנלמדות בכולל [שהוא מחזור של י"א שנה, המסכתות שאינם כללות במחזור הישיבה]. ואכן רבינו זצ"ל מחד גיסא היה ראש ישיבה עוסק ושולט בנשים נזיקין בשליטה מדהימה כל הסוגיות עם כל ה'רייד' המקובל בישיבות עם הבנה ודרך לימוד ישיבישע'ה, ומאידך גיסא כראש כולל עסק ואמר שיעורים במסכתות שלומדים בכולל בין במסכתות מסדרי מועד בין במסכתות ע"ז חולין או פרק איזהו נשך וכן בסדר קדשים והכל מתוך שליטה מדהימה.

ומלבד כל זאת גם בשנים שכהן כר"מ בישיב"ק הוא לא הסתפק במה שלמד לצורך השיעורים אלא הוא עסק רבות בעוד ועוד מסכתות בכל מקצועות התורה, עסק רבות בסדר קדשים עם ת"ח מופלגים והיה יחיד מיוחד במינו בסדר קדשים, רבינו מסר במוצ"ש כל שבוע שיעור בתורת כהנים על הסדר, ואמר שתי מחזורים של שיעורים על כל התו"כ. מי שמע כזאת? מי פעם שמע על שיעור בתורת כהנים על הסדר? הרי בתו"כ אפשר לעיין רק כאשר עוסקים בסוגיות שבקדשים ואז לראות את הדרשות שבתו"כ, אבל ללמוד על הסדר?? ורבינו מסר ע"ז שיעור בעיון על הסדר! וספרו הגדול על מסכת זבחים יעיד במקצת, וגם לאחרונה ממש לפני האישפוז בחורף שנה שעברה בעת שלמדו בכולל מסכת מנחות התבטא בפני בצער אני עדיין לא זכיתי לסדר את הספר שלי על מנחות. ובעת שגמרו בכולל את מסכת בכורות התבטא בערגה לאחר שיעור כללי יש עוד כמה שנים עד שילמדו עוד פעם "קדשים" בכולל.

רבינו יגע טובא על הספר זבחים כשהיה כבר בגיל זקנה בזמן שלמדו בכולל זבחים, הוא יגע בזה יגיעות טובא יגיעה אחר יגיעה מסר שיעורים בכולל ובביתו כתב ומחק וחזר וכתב ניפה ניפוי אחר ניפוי סולת נקיה, נתן לכמה מהת"ח שבכולל שיעברו על הספר בשבט ביקורת וצוה עליהם שלא לשאת לו פנים.

וכאשר למדו לאחרונה זבחים בכולל שאל אותי רבינו האם הם מכירים את ה"דרי בענד"ר (-שלשת החלקים) על זבחים, וכנראה שבעונה לא רצה לומר להדיא האם מעיינים באילת השחר על זבחים, ושמת מאוד שמעינים בזה. ובהזדמנות שדנתי קמיה בסוגיות שבזבחים והזכרתי את האילה"ש על זבחים ושבחתי את זה, רבינו לא הסכים לקבל שבזבחים סתם אלא התעניין ממה אתה מתפעל אמרתי לו שלענ"ד המיוחד בספר על זבחים שעד עכשיו היה רק בריסקע'ך תורות וחזו"א על זבחים והראש ישיבה עשה ישיבישע'ך תורה על זבחים, רבינו הרבה קמעא והסכים באומרו נכון. [נה חלק ממידת ההשתוות של רבינו, אצילנו מידת השתוות הוא לקבל בזיונות ואצל רבינו ראינו תמיד שזה גם להיפך לקבל כבוד, הוא קיבל כבוד כאילו זה לא נוגע אליו, הוא היה יכול לספר דברים אודותיו כשהם לתועלת כאילו הוא מדבר על אדם אחר, או כאשר היה נשאל דבר שקשור אודותיו אם זה היה לתועלת וכדומה הוא לא היה מתחמק בענוה מזויפת אלא הוא היה מאשר בתבנית נכון בהטעמה מלרע אשרי עין שמעה זאת].

ומן הראוי לציין שיש לרבינו מערכה עצומה בענין לשמה בקדשים עם שבע קושיות חזקות על היסוד של מרן הגר"ז, אבל רבינו סירב להדפיסו בצורה באופן שמקשה ומפריך את היסוד של הגר"ז, ומה עשה, פירק את המערכה,

והדפיס בכל מקום שהיה לו משם קושיא על דברי הגר"ז בסגנון של הערה על דברי הגר"י!!! [כשרצו להוציא לאור את חידושי רבינו הגר"ח עם גליונות של האחרונים סירב רבינו וטען שיש בזה חוסר דרך ארץ, הרי מי עושה את כולם למדנים? ר' חיים! ועכשיו עם הכח הזה רוצים "להלחם" בו, ולא נתן להם בשום אופן את הגליונות שלו. ואחרי שיצא עבר על הגליונות והתבטא לא נורא אף אחד לא מצליח באמת "להלחם" עם ר' חיים].

ובנוסף לכך יש לציין את השליטה המדהימה שלו בסדר טהרות, ובכולל הוא מסר במשך יותר מארבעים שנה שיעורים בסדר טהרות לע"ג מרן הרב מפוניבז' לפני קבוצה מצומצמת של האריות שבחבורה, בשנה הראשונה מסר כל יום ולאחמ"כ מסר בכל יום רביעי והספיקו ללמוד את סדר טהרות כמה וכמה פעמים בעיון. [ולאחמ"כ היה אומר קדיש דרבנן לע"ג הרב זצ"ל].

ואפס קצתו זכינו לראות בשיעורים בתורת כהנים שמסר שיעורים גם בסוף פרשת שמיני ופרשיות תזריע ומצורע שהם כוללים את כל סדר טהרות, ורק מי ששולט היטב ומונח בעומק הענינים יכול למסור שיעורים בתו"כ שהם ראשי פרקים לעניני נגעים ואהלות.

וגליונות הספרים בביתו יוכיחו שעל רוב רובם של הספרים בכל התחומים והנושאים ישנם גליונות בכת"ק וגם על ספרי אילת השחר יש הרבה גליונות בכת"ק. הנה אומר שעסק ויגע בכל התחומים והמקצועות בעיון עמוק. [ועצה טובה קמ"ל, רבינו נהג לציין בכריכה בצד ימין בכל ספר שכתב גליונות את ציון הדף היכן כתב גליון כדי שלא יאבד ויהיה קל למצוא, וכמו"כ ידועות חשובות ומענינות שנחפז לו לדעת היה מציין במקום הנ"ל. ואגב, בכל ספר אילה"ש ימלא פי ושאר ספריו שיצאו לאור היה כותב רבינו את שמו על הספר ומציין את תאריך קבלת הספר מהדפוס להודות לקב"ה].

בשיטת הלימוד שלו יש לציין שהוא היה גם תלמיד של מרן הגר"י וגם תלמיד של מרן החזו"א שהם כידוע שתי דרכים שונים ונפרדים בלימוד, והוא ברוחב דעתו הצליח לשלב בין השתיים, וכפי שהוא עצמו אמר שכאשר עלה מרן הגר"י לארץ ישראל ולא אסתייע מילתא שהוא ילמד בשיעור של מרן הגר"י, שזה היה לטובה שכך הוא הצליח להכיר גם את שיטת הלימוד של החזו"א. ומי שמתבונן בזה מבין שבשביל לשלב בין שתי שיטות הלימוד צריך לא רק כשרון מיוחד אלא בעיקר גם בקשת האמת בצורה מיוחדת במינה.

ומלבד זה הוא הצטיין במיוחד בחלק של לימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא שהוא חלק שונה לחלוטין מהחלק של הלומדס' והדרך שלומדים בישיבות, עשרות בשנים היה מוסר שיעורי ככולל ביום ש"ק בהלכות, ומופלגי האברכים ככולל למדו ושימשו אותו בחלק בהלכה ובלמוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא וצמחו לגדולי ההוראה כהגר"צ פלמן הגר"פ שריבר הגר"י הכהן רוט זצ"ל, ועוד. וגם מרן הרב שך היה מפנה את טובי הלומדים שבכולל לעסוק עם רבינו בסוגיות של הלכה באומרו שאיתו אפשר לדבר בכל סוגיא. כל ימיו הכריע בהלכות בכל ארבעת חלקי השו"ע בין באר"ח ויו"ד, עם כל החשבונות וצירופי כל השיטות, זכינו לראות עין בעין את שליטתו המדהימה בהלכות תערוכות ובר"ח עם כל הש"ך והט"ז בעומק העיון והחשבון, שנים רבות היה מורה לרבים הלכה למעשה בהלכות טהרה. ובין בחו"מ כפי שידוע שמרן החזו"א רצה למנותו כדין מומחה ביחד עם מו"ר מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, ודבר מיוחד במינו זכינו לראות איך שהוא שלט בהלכות מקוואות החמורות עם כל הנו"כ והחזו"א, ובפרט בשנים האחרונות בעת שהגרמ"י שניידר שליט"א התמנה על ידו לרב אחראי על כשרות המקוואות באה"ק, את כל השאלות הקשות והמסובכות ביותר בהלכות מקוואות היה מעלה על שולחן רבינו והוא הכריע בהם הלכה למעשה בחמורות שבחמורות כזקן ורגיל. ופעמים רבות היה מכריע בשאלות למעשה עפ"י סברא, מי יכול לפסוק הלכה למעשה מתוך סברא? רק מי שלמד היטב את כל הסוגיא עם כל שיטות הראשונים והאחרונים עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לו יש את המשקל לדון ולהכריע עפ"י משקל הסברא להיכן הדעת נוטה. היה לו סברא של פוסק הלכה מובהק. בהלכות ריבית החמורות התבטא שהוא חולק במקום אחד על האגרות משה [ובנוסף בעוד ענין נחלק עליו להלכה], מי יכול להעמיד את עצמו כבר פלוגתא לאגרות משה? רבינו חש וידע בנפשיה את גודל כוחו בהלכה למעשה עד כדי לחלוק על האגרות משה.

וכבר התפרסם העובדא שבאסיפה של גדולי הדור שדנו בעניני צדקה הכריע מו"ר מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל איזה הכרעה ורבינו זיע"א חלק עליו והביא שו"ע יו"ד ח"ג ודפדף בו, וכדרכו בכל הגמרות והספרים שהיה מדפדף הוא היה מדפדף מלמטה ולא מלמעלה! הוא לא חיפש לפי הכותרת וציון הדף שבראש הגליון אלא לפי המילים שבסוף העמוד, בינו נא זאת! וזה היה שלא רק במסכתות הידועות ובחלקי השו"ע שיד הכל ממשמשת בו אלא אפילו ביו"ד חלק ג' וכדומה!! ותיכף ומיד פתח והראה שבהגהות בית הלל כתוב כפי דעתו, הרב וואזנר יצא בהתפעלות משליטה מדהימה זו בהלכות שאין יד הכל ממשמשים בהם. ועובדא הוה לפני כשנתיים שנכנסו אל רבינו לשאול שאלה קשה הלכה למעשה שהוצרכה הכרעה הלכתית בדיני נפשות, ורבינו הכריע כהרף עין

וחרץ גורל נפשות כדת של תורה. לאחר שיצא השואל ונשארת עם רבינו בחדר התחיל רבינו להתמרמר על עצמו בגודל ענותנותו מה אני פוסק בדיני נפשות, וכו' וכו' אבל כאשר הזכירו לו הרי לראש ישיבה יש שימוש חכמים וסמיכה מר' שמחה זליג מיד קיבל דבר זה והסכים עם זה. והרי רבינו זכה כידוע לשימוש חכמים מר' שמחה זליג כשהיה בחור צעיר ומוזה הוא הגיע לגדלות עצומה בהכרעת ההלכה אפילו בדיני נפשות החמורות.

בין השיטין היה ניכר שהשקיע הרבה בידיעת המנהגים וטעמיהם, והענינים שבהם, היה לו בקיאות עצומה בספרי האבודרהם וכדומה לדעת כל מעשה וכל מנהג ואת עניני נוסחאות התפילה וכדומה. ואת גדלותו ובקיאותו ב'אותיות הקטנות' ובספה"ק, וידוע שמרן הרב מפוניבז' ביקש ממנו לקדש את הבית החיים כפי הענינים המופיעים בספה"ק. [ואגב כדאי לציין את הבקיאות שלו בספר הברית].

ועל כולנה הוא היה "בעל הלכה" ומחמיר ומדקדק במצוות, הוא התעסק הרבה בעניני ההלכה ודקדוקי המצוות למעשה כעירוב ומעשרות והשקיע רבות בחומרות בארבעת המינים והיה יחיד מומחה לרבים בזה במשך עשרות שנים, באפית מצות כדרך מרן הגר"י, ועוד ועוד, ודרכו של עולם שאותם ת"ח העוסקים בחומרות ובדקדוקי המצוות הם שקועים בזה ראשם ורובם במשך כל ימי חייהם, ואין ראשם פנוי לעסוק בחלקי התורה האחרים בשקיעות עצומה. ואילו אצל רבינו זיע"א היה שילוב מדהים בין בעמל התורה בכל מקצועות התורה ובין בעסק בקיום למעשה בהתמסרות מיוחדת במינה.

וצריך להוסיף ולהתבונן פלא ע"ג פלא הרי מלבד גדלותו העצומה בתורה כאחד מגדולי הדורות האחרונים, הוא השקיע את חייו בעבודת ה' בקיום המצוות מתוך "עבודת" עפ"י דרכו של בעל הפרד"ס בספר אור השנים, ולזיכוי הרבים התעסק רבינו בההדרת הספה"ק מחדש, והרי העיסוק בתפילות וכוונת השמות והברכות הוא עיסוק מרכזי בחיים, ורבים מגדולי בעלי העבודה השקיעו בזה את תמצית החיים שלהם וזה עפ"י רוב ע"ח הגדלות והעמקות בתורה. וכן בעניני המוסר והאגדתא הרי הבקיאות שלו בסוגיות אגדתא היתה מדהימה, הוא היה יכול לצטט כל מיני אגדות בש"ס בלשונם ובמדרשים לא ידועים שזה חזון בלתי מצוי אפילו אצל ת"ח מופלגים, בקיאותו העצומה ועיסוקו בספרים הקדושים בספרי יראה ועבודה, והכל מתוך עומק ההבנה ועריכת מערכות בענינים אלו. והרי עפ"י הרוב אותם המתעסקים בעניני אגדה הרי זה ע"ח הגדלות בתורה, ואילו אצלו זה רק הוסיף לשלימות. ומי מדבר מעיסוקו וגדלותו בתורת הח"י, שמבין החרכים היה ניכר גם לפעוטי ערך בכמה וכמה הזדמנויות שראשו מגיע השמימה בגדלות עצומה ועמוקה, אך כבוד ה' הסתר דבר.

וזאת ועוד הוא השקיע טובא בקיום המצוות ועשיתן בשלימות ובחביבות, כל מצוה וכל הלכה קיים בשלימות ובדקדוק ולפי כל השיטות, חישוב וערך מערכות איך לקיים כל מצוה בשלימות, ורבו בזה הדוגמאות לאין ספור כמנין המצוות שעשה וקיים כל ימי חייו. וגם היה מחשב בכל פעולה ובכל עשיה כמה מצוות מקיימים בזה. ומאידך הריחוק מכל חטא ועון ומכל שמץ של נדנד ופקפוק בין במעשה ובדיבור ובין באכילה דקדק והחמיר בירר וליבן וטרח רבות לדעת בכל דבר מאכל ותרופות וכדומה את הכשרות של הדבר עד הסוף. ואמר שמרן הגר"ח זצוקלה"ה החמיר באיסורי שבת בכל השיטות אפילו אלו שלא נפסקו להלכה כגון שלא הזיז כסא מחשש עשיית אוהל, אבל בקום ועשה לא שייך לעשות ולקיים את כל השיטות כי אין אנחנו מספיקים. ומי יתנה את חביבות המצוות שלו, מה נאדר המראה לראותו שש ושמש בכל רגע ורגע שישב בסוכה, הקפיד להיות כל הזמן בסוכה ולא לצאת ממנה רק כפי הצורך, ואפילו בשנה האחרונה בהלו נרו על ראשו ישב כל הזמן בסוכה וכשירד גשם כיסו את הסכך ולאחמ"כ דרש כל הזמן לחזור לסוכה. אבל יתירה מזה החביבות שלו במצות מצה, הרי כידוע וכמוכח היה קשה לו העיכול של המצות ולא פעם סבל כאבים ויסורים ונזקק לעזרה רפואית, ואילו הוא היה יושב שש ושמש על כל כזית מצה שאכל, [וכשעשו לו את הטיפול הרפואי בחנוכה שנה שעברה מיד דאג מה יהיה עם כזית מצה, וחפץ ה' עלתה בידו] ובשביעי של פסח אחרי שגמר את הסעודה שלישית כמנהג הגר"א התחילו להתאונן כמה חבל שכבר עבר פסח וא"א יותר לקיים את מצות אכילת מצה, וזאת בעודו עפ"י רוב סובל יסורים קשים מאוד מחמת העיכול של המצות.

ודבר זה נפלא עד למאוד הרי עפ"י רוב אותם משמקיעים את מעיינם בעבודת קיום המצוות כראוי ובחביבות והם חיים את זה ועושים "עסק" מכל קיום מצוה עפ"י הרוב ה"ז ע"ח הגדלות בעמלה של תורה בעומק העיון ובגדלות בתורה, ואילו אצל רבינו הרי הפלא ופלא לא רק שלא גרע אלא שזה הוסיף כתר של שלימות בתורה ובעבודתה.

ובנוסף לכך הרי רבינו זיע"א היה חסידא פרישא קדישא והשקיע רבות וכחות עצומים בחלק העבודה הן בעבודת התפילה, שאמנם אין לנו בזה שום השגה, אבל צריך להזכיר את מה שזכינו לראות תדיר את צורת עבודת התפילה שהתפלל וביירך כל תפילה וכל ברכה מתוך כובד ראש ולא כמלמודה, כל תפילה היה מתפלל מתחילה ועד הסוף מילה במילה מתוך הסיודר בסיודר

אבל בתחילת שימושי אצל רבינו הבנתי מיד את פשר הדבר, כשאדם לומד סוגיא ורוצה כמובן להבין, הרי מיד כשהוא מבין אפילו אם זו הבנה שטחית "מלמעלה" הוא מסתפק בזה, וכך גם הלימוד גם בשאר החכמות לומדים ומבינים ודי, אבל הלימוד לשמה הוא לא מסתפק בהבנה שלו שהבין בהתחלה, אלא הוא ממשיך להתעמק ולפלפל לחדור לעומק הסוגיא, ומדוע הוא עושה את זה והרי הוא כבר למד והבין, אלא זהו הלימוד לשמה בגלל שזה תורתו של הקב"ה בגלל שהקב"ה נתן לנו את התורה וצוה לנו ללמוד את התורה, בגלל שהוא אוהב את התורה הקדושה, ואם כן אנחנו לא לומדים כדי שאנחנו נבין אלא כי זה רצון הקב"ה. ומי שלומד בצורה כזו הוא מוסיף עמל ויגיעה להוסיף לקח ופולפל, זהו תורה לשמה.

מי שלומד באופן זה אין אצלו הבדל בין סוגיא מעניינת ועמוקה לבין סוגיא שאין בה כ"כ מה להעמיק, אין אצלו הבדל אם זה סוגיא של שקלא וטריא או סוגיא של דרשות וכדומה. כי מי שלומד בהתאם לרצון שלו בהתאם להבנה שלו הוא מחלק ומבדיל בין סוגיות לסוגיות, אבל מי שלומד תורה לשמה לא שייך שיהיה בעיניו הבדל בין סוגיא לסוגיא בין ענין לענין.

ובאמת לאחר זמן שאלתי את רבינו זיע"א מדוע כל הלומדים בזמנינו לא נחשבים לומדי תורה לשמה, הרי תורה שלא לשמה הוא הלימוד על מנת שיקראו רבי או על מנת לקנטר ויש שיטה שלומד בשביל פרנסה, ואילו רוב לומדי התורה בזמנינו לא לומדים בשביל פרנסה ולא בשביל שיקראו להם רבי, וא"כ נמצא לכאורה שכולם לומדים תורה לשמה. ענה לי רבינו תשובה עמוקה מאוד כולם לומדים בשביל ש'אני' יהיה תלמיד חכם בשביל ש'אני' יהיה למדן בשביל ש'אני' יבין את הסוגיא, א"כ לומדים בשביל עצמינו ולא לומדים לשמה. ובה הסביר שכידוע החזו"א קיבל ע"ע ללמוד כל ימיו תורה לשמה, ואכן זה מה שרואים בלימוד של החזו"א הוא לא למד רק סוגיות מסוימות שמעניינות אותו סוגיות שהוא רוצה להבין, אלא הוא לא הזניח שום נושא ושום סוגיא ושום חלק בתורה, גם דברים שאין השכל נהנה מהם (כמש"כ בקובץ אגרות), הוא למד וחזר עוד פעם ועוד פעם את הסוגיא הוא חזר וחישבן שוב ושוב את מהלך הסוגיא את ההור"א ואת המסקנא את הנפק"מ בין תירוצי הגמרא וכן הלאה. זה תורה לשמה שלומדים בשביל ללמוד את התורה ולא בשביל שאני יהיה ת"ח ואני יהיה למדן, עכתוד"ק.

ככל החזיון הזה זכינו לראות אצל תורתו של רבינו, תמיד כשהיה ניגש לסוגיא לכל גמרא שכבר למד ולימד וחזר עליה מאות פעמים, הוא היה מתחיל ללמוד כאילו מחדש היה קורא תיבה אחר תיבה בהטעמה ובהבנתה ובמחשבה, מנסה להבין ומתעכב על כל פרט ופרט שבסוגיא, ואפילו על פרטים קטנים כגון על השם של בעל המימרא. כי הלימוד תורה לשמה הוא עמל ויגע ורוצה להבין כל דבר על בוריו עד הסוף ולא מסתפק במה שהוא כבר יודע ומבין משכבר הימים.

והדבר היה בולט במיוחד ביסודות למדניים שונים שרבינו עסק בהם שנים רבות, וכבר הניח בהם יסודות ברורים ואיתנים עם ראיות חזקות ומוצקות כדרכו. ולמרות זאת הרבה פעמים היה פתוח את הענין מחדש, ומתחיל שוב לחקור ולהסתפק ולנסות להביא ראיות, ולא הסתמך על מה שכבר מונח אצלו יסודות קבועים וברורים. זה לימוד של תורה לשם תורה ולא לשם שאני מבין ושאני למדן, כי הלימוד בצורה זו הוא כבר מסתפק במה שהוא יודע ממה שהוא חידש מקדמת דנא. [וזה נובע גם מהנחיות העצומה שלו והחתימה לאמת המוחלטת שאינה נושאת פנים, בלי שום נגיעות היה פעמים שהראו לו הרי כבר כתוב באילת השחר כך וכך, והיה מגיב נכון כך כתוב בספר אבל עכשיו אני לא מבין את זה].

ועד כדי כך שלפני שנתיים כשלמדו בכולל זבחים ורבינו למרות חולשתו הגדולה בתקופות אלו היה "אוחז" עם הכולל, וכשדן עם החברותא הגרמ"י שניידר שליט"א אודות חידוש שלו בסוגיא דנשפך הדם (דף כה ע"א) חזר רבינו על הדברים והוסיף שלפני שתי מחזורים אברך פלוני התווכח איתו ע"ז ולא הסכים לחידוש. בינו נא זאת, מלבד היכרון העצום יש בזה מבט עמוק לתחירה לאמת לאמיתה של תורה, הרי החידוש היה מוצק בעיני רבינו והדפיסו בספר, והאברך לא הפריך אותו, אבל אצל רבינו מונח שבחידוש הזה יש איזה שהוא סיכרא זה לא "גלאט" לגמרי כי אברך מהכולל התווכח ע"ז ולא הסכים עמו.

הלימוד תורה לשמה בצורה זו אין לו קביעות מסמרות אני "בריסקע"ר" וצריך ללמוד דוקא בצורה כזו ולשאול רק כך ולתרוץ רק באופן מסויים, אני 'חזון' - אישניק ולומד דוקא בצורה מסוימת ולא בצורה אחרת, אלא הוא לומד את התורה להוסיף לקח ופולפל בכל פעם מחדש בלי שום הנחות מוקדמות ובלי שום קביעות של שיטות לימוד מיוחדת. ואכן התבטא על עצמו שהוא מודה לקב"ה שהיה לו אפשרות לקבל תורה גם ממרן הגרי"ז וגם ממרן החזו"א ולא להצטמצם בשיטת לימוד אחת. אצלו היה שלימות מיוחדת הרבה פעמים היה מקשה ומתרוץ בנוסח בריסק חזון על יסודות וענינים של בריסק בין בשמעתתא ובין באגדתתא כבריסקע"ר מובהק ובמתיקויות מיוחדת במינה, ומי מדבר על יראת הכבוד וההתבטלות לאור קדושת תורת רבותינו הלוים זצוקללה"ה, ומאידך היה מתעמק בסוגיות כנוסח החזו"א, וכל זה נובע מהחתימה לאמיתה של תורה ולא להסתפק מה שאדם מבין בשכלו גרידא.

עם כוונת השם, גם את השש זכירות ואני מאמין היה אומר מתוך הכתב. הקפיד לומר קרבנות לפני התפילה וא"ל שלאחרונה שיש ריבוי אנשים ושיעורים והוא לא מספיק לומר קרבנות עכ"פ הוא מקפיד לכל הפחות לומר את פרשת העקידה ופרשת התמיד לפני שחרית, כל הזכרת השם היתה מתוך כובד ראש, כל ברכה בדרך עם כובע עליו, ובתפילתו הזכיר את מש"כ המשנ"ב (ס' צ סק"ד) שהר"ש מקינון אחרי שהשיג את כל ההשגות והכוונות התפלל כתינוק בן יומו המתחטא לפני קונו.

וגם לקטני ערך היה נראה בעינים, זכיתי שאבדלחט"א לעמוד לידו בתפילה והרבה פעמים כשהתחיל שמו"ע התבוננתי בעמידתו לפני מלכו של עולם כי תורה היא וללומדה אני צריך, והיה נראה בחוש איך שבברכת אבות הוא מתאמץ מאד וענן של מתח פרוס על פניו הטהורות ומיד כשגמר מגן אברהם היה ניכר עליו אותות של רגיעה. רווחה הדעה בין בני הבית שכרגיל רבינו מתפלל שמו"ע בזמן קצוב פחות או יותר, אבל לפעמים הוא מאריך בשמו"ע וזה סימן שהוא חלש ולא מרגיש טוב והמאמץ של הכוונה בשמו"ע מכביד עליו ודורש ממנו כוחות עצומים, ולכן זה אורך לו יותר זמן. וככל שהיה חלש יותר כך השמו"ע שלו התארך יותר זמן. ופעמים כשהיה חלש מאוד הרי אדרבה הוא היה נוהג לעמוד כל התפילה (- בתפילת מעריב) בשביל להתאמץ בכוונה.

מי יתנה את קבלת עול מלכות שמים בקריאת פסוק ראשון של שמע, עפ"י רוב רבינו היה מכסה בידי את העינים וקורא פסוק ראשון בריכוז עצום, ופעמים שלפני אמירת פסוק שמע ישראל היה מאהיל בידו הקדושה על עיניו הטהורות ומאמץ את העינים עיניו הטהורות כמו שבלטו מחוריהן בריכוז עצום וכוונה עצומה בראית אותיות השם הקדוש והנורא וקבלת עול מלכותו יתברך בשלימות גמורה.

וגם זכינו לראות איך שהוא מתאמץ לעמוד אפילו בחזרת הש"ץ או בקדיש והיו פעמים שתש כוחו ולמרות זאת בשארית כוחות התאמץ מאוד לעמוד, ופעם מתוך חולשה נשען על הסטנדר בזמן חזרת הש"ץ, ומרוב המאמץ רעדו ידיו על הסטנדר. בתקופה האחרונה לפני חנוכה שנה שעברה שגברה חולשתו מאוד הוא ישב בחזרת הש"ץ אבל בקדיש לפני אמירת יהא שמיא רבא זינק כארי ממקומו באחת כדי לעמוד בעניית איש"ר. ואפילו בעת שהיה בביה"ח בחנוכה התאמץ מאוד לעמוד בברכות של הדלקת נ"ח.

גם אמירת קדיש יתום שהיה אומר כל פעם בקביעות בסוף התפילות לעי"נ הוריו ובני משפחתו שנעקד"ה ולא היה יודע את יום ה'א"צ המדויק שלהם [וגם היה נותן בקביעות לפני כל תפילה פרוטות לצדקה לעי"נ], לא נאמרו בשיגרה ולפעמים היה מדגיש בבקשות שונות שבתוך הקדיש. ונורא היה בחודש אלול תשע"ו שהדגיש בבקשה "וחיים טובים ע-ל-י-נ-ו ועל כל ישראל".

וזכה רבינו במשך השנה האחרונה שהתגדל והתקדש שמיא רבא וראו כולם בחוש את גודל כח התפילה, בכל פעם שהיתה הרעה במצבו והגיע עד שערי מות וכולם התאמצו בתפילה זכינו והתקבלה תפילת רבים ויצא ממות לחיים, עד שהרופאים התבטאו שזה ממש כתחית המתים. [וכאשר נזורה הגזירה זה היה בחטף בשעה שלא הספיקו להתפלל].

כמו"כ הרבה בטהרה במקוואות בעודו מעורר השחר בשעות שלאחר חצות הלילה, וגם הרבה כידוע בצומות ובסיגופים. וידוע שדרך בעלי העבודה שזה עפ"י רוב ע"ח הגדלות בתורה, וכידוע שאדונינו הגרי"ס ראה פעם קבוצת לומדים הלומדים בדרך של "לשמה" התבטא ואמר 'לשמה' אני רואה אבל 'תורה' אני לא רואה כאן. וממור"ר רבינו זיע"א שמעתי כמה פעמים אזהרות שלא לעסוק הרבה בתעניות וכדומה כי זה מפריע לשטייגען בלימוד, והביא ע"ז דוגמאות, והתבטא: אשתו של הגר"א צמח מערב שבת לערב שבת אבל הגר"א עצמו אכל, כי מי שמתעסק בתעניות הוא לא יכול להיות ת"ח. [ובהזדמנות הוסיף שבדורות הקודמים היו כאלו שצמים מער"ש לער"ש ואמר בדורינו אני יודע על אחד שנוהג כך...], אבל אצל רבינו ראה ראינו שלמרות שהשקיע רבות בחלק העבודה והצדקות והצומות והסיגופים זה לא היה בכלל ע"ח השטייגען והגדלות בתורה, לא בחולשת הגוף וגם לא בזה שאדם מוגבל ומי שהוא משקיע רבות בחלק העבודה הרי עפ"י רוב זה ע"ח הגדלות בתורה ומפריע מאוד לעליה בתורה.

זה סוגיא עמוקה שאומר דרשוני וחיו לדעת את הדרך אשר ילכון המסילה העולה בית ק-ל, איך אפשר לשלב כחזא מתא גדלות עצומה בתורה בכל המקצועות ומצד שני להיות "עובד" ו"בעל עבודה" מדקדק במצוות חסידיא פרישא קדישא, ובכל תחום להגיע לגדלות עצומה ושלימות נדירה.

ואנסה להעביר את התחושה וההרגשה שהיה תמיד סביב תורתו של רבינו זיע"א, והסבר התופעה המופלאה הזו.

ידוע מה שכתב הנפש החיים (שער ד) שענין של ת"ת לשמה אינו ענין של דביקות אלא להוסיף לקח ופולפל, והדבר לכאורה לא מובן מדוע זה נקרא תורה לשמה, הרי כל לימוד לומדים בשביל להבין, ולהבדיל א"ה גם את שאר החכמות לומדים מתוך מטרה להבין ומתעמקים ורוצים להבין, וכך גם בלימוד התורה לומדים בשביל להבין, ומדוע הלימוד להוסיף לקח ופולפל נקרא תורה לשמה.

וחמישי בר"ח שובבי"ם תענית צדיקים ועוד. ופעם אמר לי שיש גם בדור שלנו אחד שהיה צם מערב שבת לערב שבת, והיה מקפיד כדעת הבאה"ט (ס' תקנ"ד) שבד' צומות להתענות כל המעל"ע.

וכל פעם שחל צום ביום ראשון היה אצל רבינו שקלא וטריא באריכות האם עדיף לצום כל המעט לעת ולבטל את סעודת מלוה מלכה או ד' כדברי הגר"א לאשתו שלא שוה צום מע"ש לע"ש אם זה על חשבון ביטול סעודת מלוה מלכה, אך מאידך גיסא י"ל שצום מע"ש לע"ש הוא מילי דחסידותא שלא נזכר בשו"ע ולכן מלוה מלכה עדיף אבל לצום מעל"ע יש לו שורש בדין וא"כ הוא דוחה מלוה מלכה. גם בשנים האחרונות שכבר פסק רבינו ממנהגו זה לצום כל המעל"ע מ"מ היה זה בר"ה ביום השני אחה"צ שהלך רבינו לפוש קמעא אחרי עבודת הקודש של שתי הימים ונדרם והתעורר אחרי השקיעה החמיר לעצמו לצום כל הלילה כדין ישן אינו אוכל (תענית דף יב ע"ב ובשו"ע ס' תוס' ולמרות שבפשוטו הכוונה רק למי שהולך לישון אדעתא לקום בבוקר בזמן התענית אבל רבינו החמיר שגם אם ישן בליל התענית בתחילת הלילה כבר התחייב להתענות, ואכן רבינו צם אז את כל המעל"ע, [וכבר כתב הב"ח שם שהחמיר בדברים אלו קדוש יאמר לו].

וזכה רבינו להתענות תענית יוה"כ כל ימיו וגם בשנה האחרונה - תשע"ז עמד על כך רבינו בתוקף שהוא יצום, וכשרב אחד אמר לו שזה סכנה בשבילו לצום, ענה לו רבינו הרי אני לא חולה אלא אני זקן אם תראה לי בשו"ע שזקנה זה מחלה אני לא אצום אבל בשו"ע לא כתוב שזקנה זה מחלה ואין לי שום מניעה לצום. והרופא שבדק חווה את דעתו שמצד אחד אין לו בעיה לצום היות שגופו רגיל בצומות אבל מצד שני כל אדם שצם זה לא כ"כ נורא כי יש לו מאגרים בגוף, אבל לו אין שום מאגר בגוף כי תמיד הוא אוכל בדקדוק עצום כדי חיותו ואף לא טיפה אחת יותר.

ובת"ב תשע"ז היה צום נדחה והתכבד בסנדקאות אחרי מנחה, אבל עד מנחה זכה לצום כרגיל ואפילו בקה"ת ובהפסטה עמד על רגליו, דבר שאנשים רגילים לפעמים חלשים בצום אבל רבינו התגבר על הגוף וכל תולדותיו.

וגם כשהיה אוכל היה אוכל מיעוט שבמיעוט כדי צורך קיום הגוף ושלימות הבריאות בהקפדה נכונה על אבות המזון, שלא להרוס את הגוף ולא להזיק לכוחות הגוף (ועי' ברמב"ם פ"ד מדעות ה"א). לפני כעשר שנים בערך א"ל: כבר שמונים שנה שלא שתייתי קפה או תה לא שתייתי שתיה מתוקה או חריפה לא אכלתי עוגה ולא עישנתי סגריות. במוצאי פורים הראה לי רבינו שמאן דהו שלח לו משלוח מנות ובתוכו קופסת קפה משובח וחפסת תה משובחת, וצחק רבינו עד עכשיו לא השתמשתי בזה ומסתמא גם בחמישים שנה הקרובות אני ג"כ לא אשתה תה וקפה ובשביל מה אני צריך את זה.

וכמו"כ אמר שהוא לא אכל קוגל וטשולנט [ולצורך אכילת חמין היו משאירים את המרק עם ירקות במשך כל הלילה על האש]. הוא לא אכל לחם באמצע השבוע אלא רק בשבת ובמלוה מלכה, ואמר על עצמו שאצלו אם מסתפק אם אמר רצה א"צ לחזור כי רוב בהמ"ז שלו הוא עם רצה כי אכל ג"פ בש"ק ופ"א במוצ"ש ותו לא מדי.

וגם בש"ק שנטל ידיו אכל מעט מן המעט בשביל קיום המצוה ותו לא, ופעם אחד מגדולי מחזיקי התורה ביקש מרבינו לסעוד אצלו סעודה שלישית, בהתחלה א"ל רבינו אין לי כמעט מה לתת לך לאכול, אבל הוא התעקש וחלק עמו רבינו מפיתו ומהדגים שהיה בבית ולאחמ"כ התברר שזה היה על חשבון המלוה מלכה שרבינו נתן לו את הכזית חלה וחתכת הדג המיועדת למלוה מלכה, ובמוצ"ש לא היה בבית רבינו מאומה לצורך אכילת מלוה מלכה.

[אגב, הקפיד מאד על נטילת ידים למלוה מלכה והיה גומר את השיעורים כ-20 דקות לפני חצות, מרגלא בפומיה שהגר"א אמר לאשתו שלא שוה צום מע"ש לע"ש אם זה על חשבון ביטול מלוה מלכה, ולכוס חמין היה שותה מים ורתחין מהקומקום. והיה מזכיר את מה שאמר החזו"א למו"ר מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א שמי שלא נוטל ידים למלוה מלכה אפילו בגלל חשש של ביטול תורה, אח"כ בשמים הוא יצטער על זה].

התבטא שרואים במוחש שצורת חיים הנכונה הוא בתפילת ותיקין ומנחה גדולה, כי באופן אחר לא שייך לאכול את סעודת שבת כי א"א לאכול כל כך הרבה ביום אחה, רק כשמתפללים ותיקין ואוכלים סעודת שבת בבוקר מוקדם ואחרי מנחה גדולה אוכלים סעודה שלישית אז שייך בלילה לפני חצות לאכול מלוה מלכה. וכך היה נוהג רבינו לאכול סעודה שלישית אחרי מנחה גדולה, ומאז עד סמוך לחצות הלילה היה מוסר שיעורים רבים בזה אחרי זה כשהוא לא טועם מאומה, ואפילו בימות הקיץ הארוכים והחמים לא היה שותה מאומה [וזלת שהיה שותה את היין של ההבדלה, ולפעמים בגלל חששות מופלגים שלו בדקדוק ההלכה שאולי שתיית היין תשלים לשיעור שביעה של בהמ"ז של סעודה שלישית (בימות החורף) ויכנס לחשש ספק בהמ"ז ואכמל"ב, לא היה שותה את היין].

לית דין בר נש! - אלא מלאך, ואית דאמרי הדא הוא בר נש! (שבת דף קיב ע"ב) כל ימיו אכל את אותו אוכל מעט מן המעט אוכל שהקפיד שיהיה בלי טעם ושלא יוסיפו לו תבלינים ואפילו לא סוכר או דבש, וכן לא אכל עגבניות ומלפפונים, וידוע שהוא לא אכל פירות חוץ מתפוח מבושל. ובליל ב' דר"ה היה אומר שהחיינו על היין שנעשה מענבים חדשים כי הוא לא אכל בכלל ענבים, ופטר נפשיה מהשאלה שהשהיינו על פרי חדש הוה הפסק בין

יותר מזה, הרי לרבינו היה שיטת לימוד עמוקה ומיוחדת במינה, כל מי שא"פ פעם שמע ממנו ד"ת קושיא תירוץ שיעור, וכ"ש המעיין בספריו יראה מהם שצורת הלימוד שלו היא מעמיקה במיוחד ובצורה יחודית, [ניתן לומר שלא שייך במציאות שאדם יקשה או יתיר ויגיד כוונתי בזה לאילת השחר, דרכו בלימוד יחודית במינה]. מי שיש לו דרך יחודית בלימוד דרכו ללמוד רק לפי דרכו ושיטתו, והוא מסתפק בקושיות והערות שלו הוא הולך רק "במהלכים" שלו. אבל אצל רבינו ראינו מידה אחרת הוא למד ויגע ושלט היטב בכל ה"רייד" הישיבתי, ועל כולנה גם הוסיף עיון אחר עיון עמוק עמוק בדרכו היחודית.

כי מי שלומד בכזו צורה של תורה לשמה הוא לא לומד רק כפי שהוא מבין כפי נטיית ליבו, אלא הוא משעבד את עצמו אל התורה, הוא עוסק בכל תחום ובכל מקצוע בתורה עד הסוף, כי הוא לומד בשביל להבין את תורת ה', ולא בשביל שהוא מבין שהוא מוצא ענין במקצוע פלוני שבתורה. זהו פשר החזיון שאצל רבינו ראינו שלימות נדירה בכל תחום שבתורה ושליטה מוחלטת בכל מקצועות בתורה, בין בנשים נזיקין בין בקדשים וטהרות בין בחלקי ההלכה ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כאמור הלומד ע"מ להוסיף לקח ופלפול הוא עמל ויגע בכל חלקי התורה בשוה.

[ומידי דברי אודות הלומד תורה לשמה של רבינו יש לציין שהתנא ר"מ מונה את המעלות שזוכה הלומד לשמה הרי המעלה האחרונה והעליונה ביותר הוא מוחל על עלבונו. הבה נתבונן, מדובר בלומד תורה לשמה שזוכה לדברים הרבה ונותנים כח וממשלה ונהנין ממנו עצה ותושיה וכולי וכולי, והיינו שכל בני דורו רואים בחוש את גדלותו, ולמרות זאת עדיין ישנם כאלו שהם מעליבים במלאך האלוקים והוא מוחל להם...].

כך ניתן להבין את התופעה המופלאה שלמרות שרבינו השקיע רבות בחלק העבודה והתפילה הצומות והסיגופים והפרישיות, כל זה לא היה על חשבון גדלותו בתורה בעומק העיון כאחד מגדולי הדורות האחרונים, כי כאמור אצל רבינו זכינו להבחין שלמד תורה לשמה דהיינו להוסיף לקח ופלפול, הוא שיעבד את כל כולו לעמל התורה עד עומק ההבנה והשליטה בכל חלקי התורה. כי מי שלומד לפי נטיית ליבו ולפי מהלך נפשו הוא מצומצם ומוגבל, קשה להיות גם "עובד" ובעל עבודה ומדקדק במצוות וביחד עם זה להיות גדול בתורה, אבל הלומד תורה לשם תורה אין אצלו הגבלה בגלל שאר התחומים שבעבודת ה', כל דבר הוא למד ועמל ויגע עד הסוף ומוסיף לקח ופלפול. ולכן למרות שהוא נידד שינה מעיניו כל ימיו בצורה מופלגת מאוד מאוד, והיה עייף בצורה נוראה מחסור השינה שלו הוא התגבר על זה, ועמל בתורה בכל כוחו ובאיכות עצומה, ורק לפעמים נדירות היה מרכין את ראשו וניס ולא נים ל-2 דקות בערך ומיד מתגבר בעמלה שלתורה ובמסירת השיעורים בלי שום רושם של עיפות וחולשה.

ומכאן אנחנו יכולים לפסוע פסיעה קלה אל הקודש פנימה במה שרבינו שא"פ כל ימיו להיות מרכבה לשכינה, וכבר נשאל רבינו מה הכוונה מרכבה לשכינה והשיב תסתכל בב"ח ס' מז. ששם הוא כותב דברים נוראים שכוונת הקב"ה שנתן את התורה לישראל שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמותינו בעצמות רוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, וכדי שתדבק נשמותינו וגופינו ברמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת, והעוסק כן הוא מרכבה לשכינה והיכל לשכינתו ית' ובקרבם ממש קובעת השכינה את דירתה ויש קישור בין פמליא של מטה לפמליא של מעלה, ע"ש באריכות. אמנם אין לנו הבנה בזה, אבל מי שלומד לא בשביל עצמו לא בשביל ש"אני" יהיה למדן ש"אני" יהיה תלמיד חכם אלא בשביל רצון הקב"ה בשביל התורה עצמה הוא זוכה להיות מרכבה לשכינה והיכל השם.

חסידי פרישא קדישא

כשבאים לדבר אודות הפרישות שלו הרי עמוק עמוק מי ימצאנו מי שלא שייך לזה לא יכול לדבר ע"ז, אבל הנסתרות לה"א והנגלות לנו ולבנינו עד עולם. צריך לדבר עכ"פ על מה שהיה נגלה כדי שיהיה תועלת ואיזה לימוד לנו ולבנינו עד עולם.

רווחת הדעה בין רבים וטובים שלא כדאי לדבר ולהאריך בנושאים אלו כי אנחנו לא שייכים לזה אנחנו לא מסוגלים לזה, ומי שירצה לחקות אותו בזה זה עלול רק להזיק. אבל האמת היא שמי שזכה לעמוד בחצרות בית ה' והתבונן ולמד את הסוגיא הזאת, הרי אדרבה יש לכולם מה ללמוד מזה, אכן אנחנו לא מסוגלים לחקות את רבינו אבל נתבונן היטב בסוגיא ונלמד מזה תוצאות חיים. אמנם רבינו נהג כל ימיו בפרישות עצומה אבל הוא לא דיבר על כך בשיחות לא חינוך את ביתו אחריו בזה ולא הדרין את התלמידים בדרך זו, כך שא"א לנו להבין את עומק הענין שבזה, ומוטל עלינו להתבונן במה שראינו בעינינו ומה שזכינו להתבונן בד' אמותיו בתוך מחיצת הקודש.

זכינו לראות גוף קדוש גוף זך ומזוכך כחש בשרו מצומות וסיגופים כל עצמותיו תאמרנה זוך וזיכוך, ורוח של טהרה מיתמר ועולה בדל"ת אמותיו. ראשית כל הצומות, במיוחד בשנים עברו הרבה בצומות שנים רבות לא היה אוכל ולא שותה בכלל כל יום עד הצהריים, ומלבד זה היה צם בימי שני

הקידוש לשתיית היין כיון שהשחינו היה על היין עצמו, ועוד כהנה וכהנה. וכן בכל שאר הנאות העוה"ז בכל התחומים כגון שהוא לא נשען על משענת של כסא וכל ימיו יושב על הכסא בלי משענת או על המיטה, ולא הסכים בשום אופן לשבת בכסא עם ידיים, ורק בשנים האחרונות ממש נאלץ לשבת על כסא עם משענת ועם ידיים מפני שלא רצה להטריח שיעזרו לו לקום מהכסא, וגם אז הכסא לא היה מרופד אלא קרש בעלמא, והיות שבמקורו היה כסא המיועד לריפוד לכן משטח הכסא לא היה שווה שבחלקו היה שקוע לצורך הכנסת הריפוד, וכך יושב רבינו בצורה לא נוחה ומכאיבה, נידד שינה מעיניו עד קצה גבול יכולת האנושית במשך כל ימיו, וקורות ביתו יוכיחו על פרישותו והתנזרותו מכל עניני העוה"ז בכל התחומים בלי יוצא מן הכלל.

אבל צריך להדגיש שגם מה שכן ראינו בעינינו אנחנו לא מסוגלים להבין ולהשכיל, הנה פעם שאלתי קמיה עמש"כ בתשובות הגאונים (שע"ת סי' קעה) שרב יוסף ורב ששת קיבלו על עצמם את מילי דחסידותא של רב שלא להסתכל מחוץ לד"א ולא יכלו לעמוד בכך ונסתמאו, והרי על הגר"א מעידים בניו (בהקדמה לביאור הגר"א) שמיום הבר מצוה קיבל ע"ע ולא הסתכל מחוץ לד"א, היתכן שהגר"א הצליח במה שרב יוסף ורב ששת לא הצליחו. אבל רבינו זצ"ל ממש לא הבין את השאלה באומרו מה השייכות בין זה לזה, לא זכיתי להבין כלל את כוונת קדשו אבל עכ"פ הבנתי שאנחנו לא מבינים בדברים אלו ויש בזה מדרגות מדרגות, למרות שלכאורה הוא דבר מציאותי לא להסתכל מחוץ לד"א ומה שידך בזה דרגות שונות. וכעין זה שאלתי קמיה על מה שאמר החזו"א שהקצוה"ח לא הרגיש טעם בקוגעל אם כן איך הוא קיים מצות עונג שבת, וכוונתי לשאול לא רק על הקצוה"ח אלא כמובן על רבינו הגדול עצמו, והשיב לי רבינו כמתפלל על עצם השאלה למה לא? למה הוא לא קיים עונג שבת באכילה. הרי שגם מה שאנחנו ראינו וחושבים שאפשר להבין בצורה פשוטה הוא עמוק עמוק מי ימצאנו ובמופלא ממך אל תחקור.

מכל מקום גם אם אנחנו רחוקים מכל זה טובא כל אחד ואחד יכול לקחת לעצמו מהנהגות אלו, לא להרבות בהנאות העוה"ז למעט אחרי רדיפת ההנאות במידת האפשר.

וכמו שדיבר בקדשו שהסיבה שדרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה הוא בגלל שהתורה הקדושה הוא דבר רוחני קדוש ונעלה ולא יכול להידבק ולהיכנס אל אדם שהוא גשמי, לכן דרכה של תורה למעט בהנאות העוה"ז וככל שאדם ממעט בהנאות העוה"ז הוא זוכה בתורה הקדושה. וכמו שאחז"ל עד שיתפלל אדם שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו (הובא בתוס' בכתובות דף קד ע"א ד"ה לא נהנית), אבל בתנא דבי אליהו (רבה כו) איתא שלא יכנס אכילה ושתייה יתירה לתוך גופו. הרי שכל הנאה מעוה"ז אפילו בדברים הנצרכים דוחה ומפריע את קניני התורה. וכבר כתב החזו"א (בקוב"א) שהוא אבי אבות הטומאה ברוחניות.

[ויל"ע מדוע צריך להתפלל על כך הרי מספיק שלא יאכל מעדנים וזהו, לדברי התנא דבי אליהו ניחא כי מי יכול לשער מה זה אכילה ושתייה יתירה, אבל אם הכוונה למעדנים בשביל מה צריך להתפלל, חזינן שזה דר מאוד מאוד קשה וא"א סתם להתגבר ע"ז צריך להתפלל לזכות להצליח להתגבר].

ותדיר היה מדבר בערגה אודות רבותינו בעלי התוס' שהיו פורשים מביתם כל שבוע ממוצאי שבת עד לליל שבת, באומרו שכך היא הדרך לגדול ולהתעלות לעזוב את הבית ולפרוש כליל מכל עניני העוה"ז. אבל היה מדגיש שבזמנינו אסור לעשות כך בגלל שלכל אבא יש אחריות על הבית ועל הילדים, והיום שהרחוב פרוץ צריך להשגיח עליהם בעיני פקחא ולחנכם כראוי וא"א להסתמך על החיידר והבית יעקב לבד, משא"כ בזמן רבותינו בעלי התוס' הרחוב היה נקי וטהור.

כאשר התחיל רבינו בפעילות נרחבה עבור קופת העיר שאלתי אותו מדוע הוא כ"כ יוצא מגדרו ולא חס על כבודו וזמנו, הסביר לי באריכות אכן החזון איש והרב שך לא עסקו בגיוס כספים אבל בזמנינו לחם בבית זה אידישקייט וצריך לדאוג שיהיה אוכל ופרנסה ברווח, [ואכמל"ב].

זהו דמותו של הפרוש הגדול, לו עצמו די לו בקב חרובין ואילו לאחרים הוא דואג עושה ומעשה לא חס על כבודו ועל זמנו כדי שיהיה פרנסה ברווח, ומעולם לא חנין ולא הטיף לזולת להצטמצם או להנהיג את הבית בצורה של פרישות.

וכבר הוה עובדא בעת שהתעוררו הבחורים בישיבה קטנה להנהיג תפילות יום כפור קטן בער"ח וביקשו את אישורו השיב אדרבה מצידו זה דבר טוב אבל צריך לשאול את בחורים עצמם שמאחרים להם את ארוחת הצהריים בחצי שעה. [וכששאלוהו האם כשיעברו לישיבה גדולה ששם לא אומרים יו"כ אם צריך לעשות ע"ז התרת נדרים על מנהג טוב שנהגו, הפנה אותם לאדמו"ר הגאון הגדול ר' שרגא זצ"ל שהשיב להם בפיקחותו האם על הסדר מוסר שלמדתם ביש"ק ג"כ תעשו התרת נדרים!].

אבל יש בסוגיא זו עומק לפנינו מעומק. לפי המושגים שלנו אדם פרוש וסגפן מצטייר כאדם עצוב מהלך קודרנית, מרגיש כל הזמן שחסר לו אוכל חסר לו זה וחסר לו זה אבל הוא מתגבר על

עצמו, הוא כל הזמן שרוי במלחמה עם עצמו, אמנם אשריו ואשרי חלקו אבל עננה של עצב שוריה עליו כל הזמן וסביביו נשערה מאוד. ואילו רבינו ההיפך הגמור עוז וחדוה במקומו מתהלך בשמחה ובחיות ומשרה סביביו אוירה של שמחה ואושר ורצון ללכת בדרכיו הקדושים.

ויותר מזה, יסוד משנת חייו של רבינו זיע"א היה הכנה לעוה"ב, כל דבר כל דיבור ובכל פעולה היה עושה בהתאם לחשבון האם זה יוסיף עוה"ב, האם זה על חשבון עוה"ב, והיה מרא דחושבנא היה מחשב שכר מצוה ושכר עבירה, היה חי תמיד בתחושה של גהנום פתוחה בין ירכתי, במחיצתו ראינו כל הזמן במוחש יראת שמים ויראת חטא. אדם כזה צריך להיות עצוב מפותח ומבוהל בלי שום מנוחת הנפש, ואילו רבינו היה ההיפך הגמור מזה.

זאת ועוד כל ימיו למד רבינו כהכנה למבחן ביום הדין הגדול והנורא, והיה במתח מזה תמיד, טבעו של אדם כל מי שעומד לפני מבחן הוא במתח ובלחץ לא מסוגל לעשות מאומה, בקושי הוא מצליח להתרכז בלימוד לקראת המבחן, וכל כולו אומר מתח, ואילו רבינו היה ההיפך הגמור מזה.

פליאה דעת ממני נשגבה, איך יתכן שאדם פרוש וסגפן יהיה שרוי בשמחה ובתחושה שלא חיסר בעולמו דבר שיש לו כל, איך יתכן אדם שחי בצורה שהכל הוא עושה בשביל עוה"ב, אדם שהוא מרא דחושבנא ושוקל כל מעשה כל דיבור וכל מחשבה בפלס מפחד הגהנום, איך הוא יכול להיות בשמחה, איך הוא יכול לנהל את חייו. איך יתכן שאדם שלומד לקראת מבחן ואצל רבינו זה היה תחושה מוחשית ואמיתית ועם כל זה לא להיות במתח ובלחץ. אבל האמת שזה מה שכתוב במשנה אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב, אשריך לא רק בעוה"ב אלא גם בעוה"ז. היתכן אדם שחי חיי צער הוא אשריך בעוה"ז. ובפשטות צ"ל שהתנא אומר תנאי "אם אתה עושה כן" מי שעושה כך הוא אכן מבין את זה, אנחנו באמת לא מבינים אבל מי שעושה כן לא קשה לו מדי.

ורבינו הגדול זיע"א הסביר פעם פשט מדוע אשריך בעוה"ז, כמו שאדם שעובד עבודה קשה ומפרכת אבל הוא מקבל ע"ז משכורת גבוהה הוא מאושר, מתי הוא מאושר רק ביום שהוא מקבל משכורת ואילו בכל החודש בזמן שהוא עובד קשה הוא לא מאושר? לא! הוא מאושר כל הזמן גם בזמן שהוא עובד קשה הוא מאושר, ואדרבה העבודה הקשה מביאה אותו לאושר כי הוא יודע שהעבודה הזו מביאה לו את המשכורת הגבוהה. כך בדיוק מי שמתנהג כדרכה של תורה, אפילו שהוא חי חיי צער הוא מאושר בעוה"ז כי הוא יודע שהחיי צער הללו יביאו לו את השכר הגדול והנצחי, ולכן הוא גם מאושר בעוה"ז.

ויתירה מזה אמר רבינו לבאר את הנוסח בסיום אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, ומקשה הח"ח הרי גם עמלים ומקבלים שכר, ואמר רבינו מה השאלה בכלל האם זה אפשר לקרוא שכר? אדם "מבזבז" את הזמן שלו עובד 8 שעות כל יום ולבסוף מקבל כמה שקלים, האם זה שכר על הזמן שלו, אבל אנו עמלים ומקבלים שכר נצחי על הזמן שהושקע בעמלה של תורה.

וא"כ הרי כ"ש שמי שמתנהג בדרכה של תורה הוא מאושר בעוה"ז, כי יודע ומבין שעל החיי צער שלו הוא יקבל שכר נצחי בעוה"ב.

אכן זה הרבה יותר עמוק ויותר פשוט, מדוע באמת כך היא דרכה של תורה, מדוע דרכה של תורה הוא בפת במלח הוא בחיי צער, ולכאורה איפכא מסתברא הרי שמעתתא בעי צילותא. אלא שהתורה הקדושה אינה חכמה בעלמא היא תורת ה' דבר גבוה מעל גבוה, מי שרוצה לזכות לתורה צריך להתרומם ולהתעלות, אדם מורכב מגוף ונשמה מי שהולך אחרי הגוף שלו אין לו שייכות לדברים גבוהים הוא לא יכול להשיג את התורה, רק מי שמכניע את החומר ומשליט את הנשמה הוא מרוםם וזוכה לתורה. לכן דרכה של תורה הוא דוקא אך ורק במיעוט הנאות עוה"ז, מי שהגוף שלו חי צער ומתעלה מזה, הוא לא בצער אלא הוא חי במבט מרוםם ונעלה מיעוט הנאות העוה"ז לא מטריד אותו ולא משפיע עליו מאומה, הוא זוכה לתורה.

זה היה המבט של רבינו הגדול והקדוש מבט מרוםם ונעלה, הוא לא התגבר על הגוף הוא בז לגוף הוא לא שם לב לצורכי הגוף, כי הוא פשוט היה גבוה מעל כל זה, בדיוק כמו חתן ביום חתונתו שמח ומאושר והוא לא מתעניין בכלל באוכל שיש בחתונה, כך בדיוק התהלך רבינו כמלאך הנהנה מזיו הקודש וכל תענוגי העוה"ז כאפס נגד עונג של דביקות האדם ביצורו ית' (-לשון החזו"א באמ"ב אט). כשנגישו קבוצת בחורים בישיבה בכפר סבא להתלונן לפני ראש הישיבה שאין אוכל צהל רבינו לעומתם "זייער גוט" - טוב מאד מי צריך את כל העסק הזה עם האוכל אחרי התפילה ללכת לאכול, הרי אפשר מיד אחרי שחרית להשאר בביהמ"ד ולהתיישב מיד ללמוד.

כך זכינו תמיד להתבונן בפרשת גדולת המלך, בפרישות העצומה שלו היה נראה להדיא שזה לא היה פרישות במובן של סור מרע אלא במובן של עשה טוב. פרישות הוא התנזרות והתרחקות מהגשמיות, אבל אצל רבינו ראינו שהוא לא היה סגפן ומרוחק, הוא הבין והבחין בטיב הטעם של האוכל למרות שלא נהנה כל חייו מאוכל והיה יודע לזהות לפי הטעם מי הכין לו את האוכל, ולמי צריך להעיר שלא יוסיף כ"כ מלח או דבש באוכל. ופ"א כשהגישו לו

פשוט לא התעניין בזה, הוא היה גבוה ומרומם גבוה מעל גבוה, בדיוק כמו שאדם מבוגר לא מבחין ביופי בצעצועים של תינוקים, הוא פשוט מרומם מזה. וכפי שהתבטא בעת שרצו להראות לו נפלאות הבריאה במקומות שונים בעולם שנפלאות הבורא הוא רואה בתוך הדף גמרא, והביא ע"ז את דברי הגמרא בהוריות (דף יג ע"ב) שמפרשת את הפסוק מי ימלא גבורות השם ישמע כל תהילתו על מי שיועד כל שיתא סדרים ע"ש, הרי שגבורת השם ותהילתו הם שיתא סדרים ולא דברים אחרים.

צורת חיים זו הביאה אותו לרוממות עצומה לקירבה עצומה אל הקב"ה ולהידבק בתורתו הקדושה. חיים קדושים ומרוממים אלו הביאו אותו לשמחת החיים האמיתית, הוא לא "לא אכל" אלא הוא אכל מה שצריך ולא חסר לו מאומה בעולמו, היה מאושר כל ימיו בצורה מופלאה, בת שחוק היה שריו על פניו הטהורות תדיר ומדבר עם בני אדם בנוסח של "ווארטלעך" הנובעים מתוך שמחה פנימית מושלמת של "ישרי לב שמחה", והשמחה שלו היה מדבקת את כל הלומדים והסובבים אותו במחיצתו.

ראינו אצלו בחוש את ה"אשריך בעוה"ז" הוא פשוט היה אדם המאושר ביותר עלי אדמות. זהו פשר מחזה קודש שזכינו לראות בדמות קדשו של רבינו, מצד אחד הפרוש הכי גדול, אדם שחי כל הזמן בתחושה שהכל יבוא בחשבון על הכל יש גהנום וג"ע, אדם שלומד כל הזמן מתוך תחושה אמיתית של הכנה למבחן הגדול והנורא, ומצד שני האדם המאושר והשמח ביותר עלי אדמות, אשריך בעוה"ז פשוטו כמשמעו. כי הוא הסתכל על כל חיי העוה"ז במבט מרומם ונעלה כל הדברים לא עניינו אותו ולא תפסו אצלו שום מקום, ממילא הוא היה מאושר ושמח בלי שום לחץ ומתח.

זכינו בדורנו השפל הקב"ה שתל צדיק נשגב זה להראות לנו שכך היא דרכה של תורה, רק פת במלח רק מים במשנה רק על הארץ תישן ורק חיי צער תחיה, ועם כל זה אשריך בעוה"ז! בניגוד לטעות הרווחת בקרב כל באי עולם שהאוכל הנחיות וכל עניני הגשמיות מביאים לאדם את האושר, היצה"ר משקיע את כל כולו לסמא בני אדם בגלות אדם - הלעטני מן האדום האדום הזה, ואילו רבינו הגדול והקדוש ניצב בראש להראות לבאי עולם בשפלינו זכר לנו מיהו האשריך בעוה"ז, זו הדרך ואין בלתה!

את זה אנחנו יכולים וחיבים לחקות, לחיות בצורה מרוממת עם מבט נכון ומרומם על החיים, חיים אלו לא גורמים ח"ו לעצבות אלא להיפך, אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב, אשריך לא רק בעוה"ב אלא כאן בעוה"ז העוסק בתורה מתוך התרחקות והתרממות מכל ההנאות והבלי העוה"ז הוא המאושר עלי אדמות.

שבתי בבית ה' כל ימי חיי

במבט מרומם זה ועל יסודות איתנים אלו העמיד רבינו זיע"א את עולמם של כוללי האברכים.

עד לתקופתו של רבינו אכן כל האברכים היו ממשיכים את חוק תלמודם בהיכלי הכולל כפי שקבע והנהיג לדורות איתן אדונינו החזו"א זיע"א, אבל עפ"י הרוב צורת הלימוד והשאיפות של האברכים היתה להשלים א"ע במסכתות מסויימות כדי שבבוא העת יהיו ראויים להרביץ תורה, או להשלים א"ע בעניני הלכה והוראה כדי שבבוא העת ישבו על מדין ויורו הוראה בישראל.

אבל תחת שבט שרביטו של רבינו פרצה תורה בטהרה בישראל. רבינו שינה את המגמה ועודד את השאיפה שכל אברך יושב ולומד בכולל לא לשום תכלית אפילו לא לתכלית רוחנית, אלא אך ורק במטרה אחת קדושה - שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ללמוד ולהתעלות בכל חלקי התורה מבלי לשעות שום חשבונות של תכלית מדומה, ואפילו לא תכלית רוחנית.

גישה זו נובעת מתוך המבט הגדול והקדוש של התקן עצמך בפרוודור של לימוד תורה לשמה, לא מבעיא מי שלומד בשביל החברה והסביבה הקרובה והרחוקה, שהוא תלוי בדעת אחרים לטוב ולמוטב, אלא אפילו מי שלומד בשביל להיות ת"ח אבל כבר רבינו לימדנו שלא לומדים במטרה ש"אני" אהיה למדן ש"אני" אהיה ת"ח, כי אם לומדים במטרה זו הרי שוב פעם מוגבלים ותלויים בגורמים שונים ומשונים. אלא הלימוד צריך להיות במבט פשוט של חיים של אני והקב"ה ואין בלתו, אדם עוסק בתורה אך ורק בשביל הקב"ה ולא בשביל "מה יאמרו", ולא בשביל "מה יצא לי מזה", אלא במבט פשוט וברור שהתקן עצמך בפרוודור, אדם מכין את עצמו לישיבה של מעלה, מה שהוא ילמד כאן הוא ילמד שם ומה שלא ילמד כאן הוא לא ידע ויהיה לו חסרון נצחי. מבט של לימוד לקראת המבחן הגדול והנורא וממילא צריך ללמוד את ה-כ-ל בכמות ובאיכות.

ע"ז השתית רבינו את עולמם של אלפי אלפי האברכים, ובפרט בזמנינו שאין כ"כ צורך בכוחות הוראה בתורה והלכה, לימוד בצורה אמיתית בלי להביט על שום חשבונות שחישבו להם בני אדם חשבונות חשבונות של תאוות ואפילו לא תאוות 'רוחניות' של כבוד שהוא שקר גם ונתעב.

וזהו עומק פירוש הפסוק שבתי בבית ה', ולא כתוב שבתי בבית המדרש אלא

את מנת העוף הקבועה בש"ק התבטא הפעם הצליחו להוציא את כל הטעם מהבשר וביקש שכך יישלו לו תמיד בלי שום טעם. היו כאלו שסברו בטעות שאין לו בכלל את חוש הטעם וממילא קל לו להתנזר מכל המאכלים, אבל בעת רצון נשאל ע"י נכדו הגדול שכידוע אין לזיידע חוש הריח [שבצעירותו בשוויץ התפללו הוא והרבנית שיתבטל מהם חוש הריח שלא יכשלו להריח ריח טומאה והתפילה נענתה והתבטל לו חוש הריח לגמרי ולרבנית נשאר קצת חוש הריח, ומה"ט לא בירך בהבדלה ברכת הבשמים אלא נתן לאחרים לברך], ואולי אין לזיידע גם חוש הטעם, נענה ואמר חוש הריח אין לי אבל חוש הטעם או הו יש לי. ובש"ק אחד התבטא שהדגים השבוע הם לא כמו כל שבוע ואכן התברר שבטעות נתנו לו דגים שהכינו לבני המשפחה ולא את מה שהכינו לו, "והזהיר" שלא יעשו החלפה כזו עוד פעם, הוא לא רצה דגים טעימים במושגים שלו...

ישנם כאלו שהם לא מכירים בצורת מטבע [כדוגמת האדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל כפי שהעיד עליו רבינו זצ"ל], אבל רבינו הכיר היטב בצורת מטבע, כל ימיו עסק בעסקי צדקות ותחת ידו עברו מליוני מליוני שקלים ודולרים, ופעם לצורך מסוים א"ל רבינו אני משלם חשבון חשמל וארנונה והוציא לי מכיסו את החשבונות שהוא צריך לשלם. וגם רבינו הרי היה עסוק בדקדוקי המצוות המעשיות והחומרות כמעשרות כשרות המזון אפית מצות וארבעת המינים ואי שימוש בחשמל בש"ק וממילא התעסק ב'לוקס' ובמצבר וגנרטור, [כשהתקינו מזגן נוסף בבית רבינו בשנים האחרונות לתועלת הרבים, דבר ראשון שאל האם יש מספיק כח בגנרטור בשביל זה].

ומלבד זה הרי הוא הכיר הדק היטב את כל יצרי מעללי איש מעשיו ותחבולתיו בצורה מדהימה ביותר, הוא ממרום מעלתו וקדושתו ידע הבין והשכיל לדעת את כל הבעיות שיש בדורות הנמוכים שלנו הרבה הרבה יותר טוב מכל המחנכים והמומחים למיניהם.

הפרישות של רבינו היה במובן של התרוממות מהבלי העוה"ז, הוא הסתכל על הכל במבט מרומם, בשביל מה צריך לאכול את זה, מה זה יתן לי, כל הנאה זה על חשבון העוה"ב, מה חסר לי במה שאני אוכל. וכפי שהתבטא פעם לאחר שחזר מחופה והתפלא אני לא מבין אנשים הולכים ליטול ידיים לסעודת החתונה א"כ למה הם צריכים לאכול לפני זה עוגות? וכן הוסיף לזה תמיד את המבט של השמירה על בריאות הגוף שאכילה מרובה או שמאכלים מסוימים מזיקים לבריאות, אמר שקוגל וטשולנט זה המאכלים הכי לא בריאים גם שומן שרוף וגם סוכר וגם עומד כל הלילה על האש, ועוד כהנה וכהנה. וטען בתוקף שאנשים לא מתים מחוסר אוכל אלא אדרבה כשלא אוכלים לא מתים [כי לא באים על האדם כל מיני מחלות ומרעין בישין] מלאכול מתים, (ועי' ברמב"ם פ"ד מדעות ה"ד). וסיפר לנו שפרופסור גדול ראה אותו וראה את האוכל המועט שלו הוא אמר לו כבוד הרב אפשר למות מזה מתת תזונה, הרגעתי אותו ואמרתי לו לא נורא זה כבר שישים שנה.

הוא נזהר היטב על שמירת הגוף לאכול לצורך קיום הגוף וכמש"כ הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ד ה"א) הואיל וחיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא ע"ש, ולכן הוא אכל כפי הצורך אבל לא לשם הנאה. כל ימיו היה אוכל בצהרים תפוז"א גזר מבושל בלי תוספת כל שהוא, כשנשאל למה הוא לא מגוון את המאכל ענה מה זה לא טוב. לכבוד פורים היו מוסיפים תבשיל מיוחד פארפיל מבושלים והיה טועם מזה קמעה באומרו הרי התפוז"א הוא לחם חוקי וא"כ צריך להוסיף משהו לכבוד סעודת היום והיה נוטל כף קטנה עם פארפיל לכבוד פורים.

ולא פעם כשהיה ריבוי אנשים שבאו לדרוש את דבר ה' אחרי תפילת מעריב ולכן לא הגישו לו מיד אחרי התפילה את צלחת הדיסה, וכשהגישו לו את זה אח"כ לא בשעה הקבועה והרגילה התפלא מה עדיין לא אכלתי, לא נורא נשאר את זה למחר, ולא טעם מאומה באותם לילות.

הוא אכן זכה לחיים ארוכים ובריאיים בצורה נדירה ומיוחדת במינה, וכידוע שמעולם לא הוזקק לתרופות קבועות, הרי אנשים בזמנינו זוכים להאריך ימים זה בגלל כל התרופות שהמציאו ללב ללחץ דם לסוכר וכדומה, ובלי התרופות א"א לחיות. אבל כשרבינו נכנס לביה"ח שנה שעברה כתבו בגליון הרפואי איזה תרופות הוא רגיל לקחת אקמול לפעמים, הוא לא היה צריך תרופות הוא היה פשוט אדם מאושר גם בצורה הגשמית, לא כהתה עינו ולא נס ליחו לא הלך על משענתו ולא השתמש במשקפים, דברים שאנשים צעירים בהרבה כבר מתקשים בזה.

ודבר נפלא עד למאוד, כידוע רבינו התגורר בשוויץ במשך כמה שנים ומדינת שוויץ ידועה ביופי בין בהרים ובין בשלג, ורבינו שהתגורר שם כמה שנים בכמה וכמה מקומות והכיר היטב את שוויץ והיה מספר רבות אודות השנים הללו, ואפילו היה מזכיר לאנשים היכן התגוררו אבותיהם וכדומה תוך ציון הכתובת המדוייקת, אבל מעולם הוא לא הזכיר ולא דיבר על היופי של שוויץ! כמה שהוא סיפר וכמה שהוא תיאר אודות הימים ההם מעולם לא התבטא אודות היופי של שוויץ, אף פעם לא שמענו ממנו את הביטוי "די שינע בערג פון שוויץ" - ההרים היפים של שוויץ! לא שהוא לא ראה אותם לא שהוא לא היה שם, הוא היה שם וראה אותם והכיר אותם, אבל היה לו מבט עליון מבט מרומם והדברים האלו פשוט לא תפסו אצלו מקום, הוא

בכולל, והוא החדיר לכולנו את האושר שיושבים בכולל ולומדים והחדיר בכולנו את הטעם העליון את ההרגשה שהכולל הוא גן עדן כפשוטו.

גן עדן בלי גשמיות זה לא מצב של חסרון שצריך גשמיות רק שחסה, אלא מי שחש בעידון העליון של הגן עדן מי שמאושר בלימוד לא חסר לא בכלל הגשמיות, הוא בכלל לא מתעניין בכסף ובמילגות הוא הרבה יותר מרום ונעלה מכל הדברים הללו.

זה היסודות שעליהם הציב רבינו את הכולל, אמנם אנחנו אולי לא רואים את זה אבל צדיק יסוד עולם, הצדיק הוא היסוד המוחבא בעומק ובהצנע שעליו עומד הכולל הגדול שעדות היא לישראל שלא תשכח מפי זרעו.

זאת ועוד עשה רבינו רבות ועמד על צביון הכולל בכל התוקף שישאר במתכונת של ישיבה, שילמדו כולם בצוותא חתא את אותה מסכתא, שלא יהיה בית מדרש של חבורות חבורות שלומדים כל אחד מה שליבו חפץ, אלא שיהיה בכולל סדר קבוע ומחזור קבוע של המסכתות שלא כלולים במחזור הישיבה הק'. ומאידך עמד על כך שלא יהיה לימוד בצורה של כולל הלכה, ולמרות שרבינו עצמו היה בין היתר בעל הלכה גדול ורבים מגדולי הת"ח שבכולל צמחו כגדולי ההוראה בצורה הישיבתית והלמדנית, מ"מ הוא עמד בכל תוקף שצביון הכולל יהיה במתכונת של ישיבה, ולדוגמא לא נתן ללמוד מסכת ברכות בין סדרי הכולל, ועוד כהנה.

רבינו ראש הכולל העריך מאוד מאוד ויקר את האברכים בכולל והתייחס אליהם ביותר הכבוד בצורה מדהימה ונדירה, והיה מתבטא עליהם ביטויים מופלגים ביותר. ואפילו בשנים האחרונות בעת שהיה מכין את השיעור כללי בשביל הכולל היה נמצא במצב של מתח באומרו שבשביל הכולל צריך שיעור טוב, ואני "מפחד" מהשאלות שהאברכים מסוגלים להפריך לי את השיעור. ולפעמים אפילו היה מתבטא, אני מתבייש בפני האברכים למסור להם שיחות מוסר וחיוזוק.

בשיחה שנשא מרן ראש הכולל בהיכל הכולל התבטא האברכים כאן ב"ה הם יראי ה' ולומדים תורה כי רוצים ללמוד את תורת ה' ולומדים עם יר"ש ורוצים לעלות בתורה וזה התכלית שלהם ועל זה הם מקריבים את כל חייהם, (נדפס בימלא פי תהלתך - תורה עמ' קלו).

ובהסכמות לספרי שלי יוסף שהוציאו את חידו"ת של חכמי ורבי הכולל הפליג מרן ראש הכולל בשבחם של הת"ח שבכולל בביטויים מופלגים ע"ש.

ועל חשיבות ספרי שלמ"י בעיני מרן ראש הכולל תעיד העובדה שבעת שהוציאו לאור ספר שלמ"י על מועד - קטן [אגב, רבינו דהוה גברא קפדא הכריז שבכולל פוניב' לא לומדים מסכת מועד קטן אלא לומדים סוגיא דחול המועד, וגם על הכריזה של הספר שלמ"י מו"ק הורה לכתוב "חול המועד"], ביקש רבינו שיתבנו סימן חידו"ת להוכיח שאע"פ ששרי לכתחילה לכתוב ד"ת בחוה"מ ובפרט חידו"ת מ"מ אין ראוי לכתוב בפרהסיא ובדרך חול בעלמא והוה כמבזה את המועדות (ראה שם בסימן). משום דאם יהיה כתוב איזה קולא בשלמ"י ילמדו מזה טועים כמו שכבר היה לעולמים באחד מגדולי הדורות האחרונים שהדפיס חידו"ת לפלפול אבעלמא לא להלכה ולא למעשה ליישב ולבאר שיטת אחד מהראשונים בענינים הנוגעים לטהרתן של ישראל, וקאלטערס (- אנשים קרים וריקים) לקחו את זה למעשה, כך בדיוק צריך להזהר בספר שלמ"י שאנשים מחשיבים את זה טובא. בעת שהתחילו ללמוד מסכת חולין הורה רבינו לכל האברכים להתענות ולכל הפחות תענית שעות ואף הוא הצטרף עמנו באומרו שבכל פעם שלמדו מסכת חולין בכולל פוניב' פרצה מלחמה או מאורעות עם הערבים ולכן צריך להתענות כדי להמתיק את הדין, [וכע"ז: נהג החתם סופר], ושאלו את רבינו בשלמא אם כולל פוניב' היה כולל הפרוס בסניפים בכל רחבי ארה"ק אכן יש מה לחשוש עבור כל יושבי הארץ, אמר רבינו כולל פוניב' הוא הרבה יותר, הוא משפיע לא רק על ארץ ישראל אלא על כל העולם כולו ובשעה שלומדים שם מסכת חולין צריך רחמי שמים מרובים.

מרן ראש הכולל זצ"ל דרש ותבע וחינך אותנו לצורת חיים מרוממת של האברכים, למרות שהיו פעמים שהוא התיר לאברכים לעסוק בהשתדלויות בין לצרכי פרנסה בין לצרכי נישואין באופנים שונים ומשונים, אבל את אברכי כולל פוניב' חינך והדריך למעט ככל האפשר מהשתדלויות לא ללכת אחרי הכסף, לא לחפש מילגות שונות ומשונות, וכ"ש שלא להתעסק עם השקעות וכדומה אפילו אם זה לצורך בסיסי. ועמד בכל תוקף על קדושת הבית שלא יהיה שום מסגרת תמורת כסף אפילו לא מסגרת של שמירת סדרים, או מלגות ביומא דפגרא. דרש בכל תוקף שכולל פוניב' צריך להשאר המקום היחיד מקום קדוש שלא לומדים שם בשביל כסף, בדברי הדרכה למשגיחים וראשי כוללים היה מביא דוגמא שאם התלמידים מרוממים א"צ השגחה מדוקדקת וא"צ מסגרות של שמירת סדרים באומרו הנה בכולל פוניב' אין שמירת סדרים על כל המשתמע מכך "און סי אייז דער בעסטער כולל איין דיי גאנצע וואלט" - ולמרות זאת זה הכולל הטוב ביותר בעולם. הירבה לדרוש ולחנך את האברכים לאושר הגדול של תורה מתוך הדחק תורה מתוך בטחון בבחינת לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. וכשהתרגשה תקופה כלכלית קשה מאוד

הישיבה היא בבית ה', מי שחש וזוכה לשבת בבית ה' הוא דבוק בקוב"ה ובאוריתא בקשר עליון קשר אמיץ בל ינתק.

ולפי"ז יתבאר משאחז"ל במדרש על אתר שא"ל הקב"ה אתה מבקש אחת שאלתי ולבסוף אתה מבקש כמה בקשות א"ל ממך למדתי שכתוב מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה ולבסוף מבקש כמה בקשות. והביאור הוא דשורש כל הבקשות הם בקשה אחת, דוד המלך לא ביקש כמה בקשות נפרדות אלא בקשה אחת ששתי בבית ה' כשאדם יושב לפני ה' הוא ממילא דבוק בו וחש בנועם ורוצה לבקר בהיכלו, וכמו ששורש כל הדרישות להקב"ה דורש מאדם הוא יראת שמים וכשיש ירא"ש ממילא מקיימים את כל התורה כולה.

זכה רבינו וזיכה את הרבים והוא "חינך" את העשירים לתמוך בכוללים, מי שיש לו את המבט האמיתי, מי שחי בצורה האמיתית של שתי בבית ה', האמת האמיתית הזו פורצת ממנו מחוץ לכל הגבולות והורסת את כל המחיצות ומדבקת את כל סובביו ומשם לכל העולם כולו.

אבל יחיד עשי לך כולל פוניב'?

אבל יחיד עשי לך כולל פוניב', זכינו שמרן זצ"ל עמד בראשות הכולל למעלה מיובל שנים, הוא אחז באמת הבנין והעמיד את ההיכל על מכונו ומתכונתו. אין לנו את האפשרויות ואין הכלים לדעת צדיק מה פעל, מה הוא עשה עבור הכולל, מלבד מה שכל השנים כיהן כראש כולל בפועל ובשנים הראשונות היה יושב בכולל במשך סדרים שלמים ומדבר עם האברכים בלימוד ומכוון אותם, מסר שיעורים כללים בכולל ועד לתקופה האחרונה זכינו שמסר שיעורים כללים כמעט בצורה קבועה.

אבל זה הרבה יותר מזה, הנה כתוב במשלי (פ"ו) וצדיק יסוד עולם, מדוע הצדיק מתואר בתואר "יסוד" ולא עמוד וכדומה [ואמנם כידוע למידת היסוד], וביאר זקני הגה"צ ר' בן ציון ברוך זצ"ל דבר נפלא כל בנין צריך יסודות בנין בלי יסודות לא מחזיק מעמד, כשרואים בנין עומד על תילו לא רואים את היסודות כי היסודות טמונים בתוך האדמה, וככל שהבנין יותר גבוה כך היסודות שלו יותר עמוקים באדמה. העולם כולו על מה הוא עומד כל הבריאה הגדולה צריכה יסודות חזקים, היסודות שלו עמוק עמוק מי ימצאנו, מי היסוד, הצדיק, הצדיק נחבא אל הכלים צנוע ומעלי אבל עליו עומד כל העולם כולו. אותו הדבר אפשר להגיד על כולל פוניב', אם רואים בנין גדול וקדוש זה סימן שיש לו יסודות עמוקים מאוד ומוצנעים מאוד.

כידוע מרן הרב מפוניב' ז"ל הקים את הכולל מתוך מטרה לגדל גדולי תורה ויראה ומרביצי תורה שאברכים ילמדו בכולל במשך כמה שנים ולאחר מכן שיתחילו להרביץ תורה וישבו על מידין. אבל זה היה מתאים בתקופה ההיא שהיה העולם שמם שהיה מספר מועט של אברכים שממשיכים לשקוד על התורה ומאידך הוצרכו אז כוחות רבים להרבצת תורה והוראה. אבל בהנהגתו של מרן ראש הכולל השתנתה המגמה, הכולל התרחב והתבסס (ע"י נשיא הישיבה הגר"א כהנמן זצ"ל ויבלחט"א בנו נשיא הישיבה הגר"א שליט"א) מתוך מגמה בולטת של לימוד התורה לשמה מתוך מבט ושאיפה לגדלות בתורה וירא"ש בלי שום מטרה ושאיפה צדדים ובלי שום רצון לענינים אחרים, ובמיוחד העמיד על תילו את דמות של אברך בכולל פוניב' כאברך המעודת לגדולות. ואף פעל רבות מאחורי הקלעים למנוע כל הפרעה וטירדות מאברכים, אבל מאידך הקפיד מאוד שבכולל פוניב' לא יהיה רווחה כלכלית מדי, אלא רק כפי הצורך כדי שיזכו למעלה הנשגבה ביותר של תורה מתוך הדחק.

מרגלא בפומיה של רבינו שהכולל הוא גן עדן. כשהיה תקופה כלכלית קשה בישיבה הק' והאברכים לא קיבלו במשך כמה חודשים את המילגה המצומצמת, אמר לי רבינו להגיד בשמו לציבור האברכים שכולל פוניב' הוא גן עדן, הרי מה עושים בג"ע לומדים תורה בלי שום גשמיות כך בדיוק בכולל יושבים ולומדים בלי גשמיות. [הוסיף שלמרות שהמילגות מתעכבות מ"מ יש לנו הכרת הטוב עצומה להנהלת הישיבה ובראשם נשיא הישיבה שנושאים על שכמם את הוצאות החזקת היכל ביהמ"ד בקיץ ובחורף שהם הוצאות גדולות מאוד, ופירט את הוצאות החשמל מיזוג אוויר מים ונקיון וכדומה]. ועומק כוונת קדשו שהלימוד בכולל הוא 'ריין' נקי לגמרי, לימוד בהתמדה מופלאה בלי שום שיקולים וחשבונות של גשמיות, מתוך מבט נעלה ומרומם שבכלל לא מתייחסים לגשמיות, ולא רק שמתגברים עליו אלא פשוט לא צריך את זה. כמה הוא החדיר בנו את האושר הגדול של תורה מתוך הדחק, לימוד תורה מתוך בטחון בלי שום טרדות ודאגות ממון ובלי שום שיקולי ממון. היה מזכיר תדיר בשיחות בכולל את דברי רבינו בחיי (פרשת בשלח) שהתורה ניתנה במדבר לאוכלי המן כדי שיקנו את מידת הביטחון שהוא יסוד התורה.

מי העמיד את הכולל שיהיה גן עדן? רבינו ראש הכולל זצ"ל!

כשניגש אליו אברך שהציע לו איזה משרה של הרבצת תורה אמר לו רבינו עכשיו לומדים בכולל שבת לא חבל לך להפסיד שבת, לאברך אחר בפעם אחרת אמר חבל עכשיו לומדים זבחים כדאי לך להשאר בכולל. לאברך נוסף בהזדמנות אחרת התבטא לומדים בכורות בכולל זה גן עדן לא כדי לוותר על זה. הוא נתן להרגיש את האושר ואת ה'גישמאק' שבכל מסכתא שלומדים

בכולל הוא מסר דברי חיזוק מיוחדים, הוא לא חיזק בנוסח ה' יעזור זה יעבור וכדומה, אלא אדרבה הוא האריך לתאר את גודל מעלת תורה מתוך הדחק. זה מה שהוא דרש מאיתנו ועל זה הוא העמיד את יסודות הכולל.

הדרישות להתעלות בתורה וביר"ש מהאברכים בכולל היו דרישות גבוהות ומרוממות מעל כל בני הדור, ומאן דנפח מדליה נפת. ודוגמא קטנה אשר ללמד על הכלל כולו יצא, אברך צעיר אחרי החתונה שעדיין לא הסתדר עם קניית הדירה היה לו סכום מסוים והציעו לו לקנות דירה בעיר רחוקה ולשפץ אותה ולהרחיבה וע"י ירויה יותר כסף ויהיה לו אפשרות לקנות בב"ב, ניגש אל רבינו ראש הכולל להתייעץ עמו, וכידוע שרבינו זיע"א יעץ ועודד אלפים לעשות כעין זה, ולפליאתו א"ל רבינו אתה רוצה להיות אברך או קבלן? הסביר האברך אין הכוונה שאני אתעסק בבניה אני אפילו לא יודע בדיוק היכן זה, אלא אני משקיע את הכסף ע"י מתווך והוא עוסק בהכל, הסביר לו רבינו לא הבנת אותי, קבלן הוא לא מי שבונה בפועל הוא לא מתלכלך בבניה, הוא יושב במשרד והערכים בונים והם מתלכלכים בעבודה, קבלן זה מי שמשקיע את הכסף ואת הראש שלו בשביל להרויח ע"י בניה, כעת תחליט בעצמך האם אתה רוצה להיות קבלן או אברך כולל.

רומם את האברכים לבזו לכל הבל ועניני עוה"ז לא להתעניין בנעשה ובנשמע וכ"ש שלא לקרוא בעיתון, בקיץ תשע"ב כשעשו פעילות להרבות מינויים בעיתון הורה רבינו מפורשת שאברך שאין לו עיתון בבית שלא יכניס גם עכשיו והתבטא "חס וחלילה". וכשחזר מאחד המסעות בחו"ל והתפרסם במוסף תורני שאלה בלימוד ששאל רבינו באחת הישיבות בחו"ל ניגש אליו אחד האברכים לדון על הקושיא, רבינו תפס כהרף עין מנין לאותו אברך שלא היה בחו"ל לדעת את הקושיא ותוך כדי דיבור אמר "אברך לא צריך להסתכל בעיתון" ולא הסכים בשום אופן לדון איתו על הקושיא.

עובדא הוי לפני כמה שנים שבתחילת חודש ניסן עדין לא היה ביד העוסקים בצ"צ באמונה את מלוא הסכום המחולק לאברכים בשביל קמחא דפסחא, פנו כמה אברכים אל ראש הכולל, הוא התעניין האם אין לאברכים מצות, לא, ב"ה יש לכולם, אז מה חסר להם האם הבית ריק - הוסיף לשאול אין להם תפ"א ובצל, נענה ב"ה מצרכי מזון בסיסיים יש, אבל הדחקות גדולה וכל השנה מצטמצמים במועט וצריכים לקנות בגדים חדשים כובע חדש לבני הבית, אה! נענה רבינו אתם לא צריכים 'קמחא-דפסחא' אתם צריכים 'קאפלוטש-געלט' (-כסף לכובע) ופטרם לשלום. אמנם למחרת כבר היה את כל הסכום האדיר לחלוקה לאברכים. [לשנה אחרת כבר ידעו את תגובת ראש הכולל, לכן כששאל אם אין מצות ענו לו אכן יש מצות, אבל כבר כתב השפת אמת בסוכה שגם במצות בעינו "לכם" ולשם זה צריך כסף...]. מה התכוון בזה הראש כולל, הוא לא שלל את המציאות שצריך בגד חדש לילדים ולב"ב לחג, ובמיוחד אצל אברכי הכולל המסתפקים במועט וחיים בצמיצום כל השנה, הוא רצה לחנך אותנו את המבט הנכון, אברך בכולל פוניב' צריך לדאוג רק שיהיה לו מצות ומצרכי מזון בסיסיים, אם יש לו את זה הרי מוטב ואין לו יותר דאגות ולא צריך להתעניין על כסף, אם יהיה טוב ואם לא יהיה גם כן טוב.

אם זכינו ויש כולל גדול בכמות ובאיכות שמאות עמלי תורה בטהרה לומדים כולם כאחד בצוותא חדא מסכתא אחת בברען ובשטייגען כמו בחורים צעירים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ובכולל יושבים אברכים ולומדים מתוך "פרנעס" גדול בתורה, לא מסתפקים במה שחייבים ללמוד מצד המסגרת, לא מסתפקים ללמוד בזמן שנקבע ע"י המסגרת, אלא שקועים בתלמודם יומם ולילה וראשם ורובם מונח במעמקי הסוגיא, כל שיגעם ושיחם הוא בקושיא ובתירוץ בסוגיא הנלמדת, לומדים מסכתא אחר מסכתא בעיון עמוק ובהיקף נרחב, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו והכולל מתנהל במבט מרומם של התעלות בתורה, לא מסגרת לוחצת וקובעת שמקטינה את הלומדים, אלא מסגרת של רחבות הדעת בתורה, מסגרת הגורמת לחשוב ולהתעלות במושגים גבוהים ורחבים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל המוני עמלי תורה בטהרה שאין להם דאגת הפרנסה ואין להם דאגה איך יהיה להם לחתן את הילדים, ולא בגלל שיש להם כסף בריות, אלא להיפך אין להם כלום אבל זה לא מענין אותם, אותם מענין רק שטייגען וגדלות בתורה ויר"ש, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ומאות לומדי תורה כל השיקולים שלהם הוא שיקולים של שטייגען ולא שיקולים של מילגות וכיו"ב, ואדרבה מתביישים בכלל לעזוב את הכולל בגלל מילגות, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו וכל לומדים הכולל הם וכל בני ביתם שמחים ללמוד תורה מתוך הדחק ורואים בזה את פסגת ההתעלות ואת תמצית האושר, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל מאות עמלי תורה מתוך שלום ושלווה בלי פרץ וצוחה באהבה ואחוה ומתרחקים מכל החשבונות שחישבו להם בני אדם, זהו כוחו של ראש הכולל.

אחר האספה מוטל עלינו לחזק את בדקי הבית ולהעמיד את היסודות על מכונן בצורה חזקה ואיתנה שימשיך להיות קבוע לעד ולעולם.

אנחנו צריכים לזכור מה מרן ראש הכולל זיע"א השקיע בכולל ומה הוא דרש ונתבע מכולנו.

בראש ובראשונה צביון הכולל בטהרתו, מרן זיע"א דאג ושמר ורומם את צורת בית המדרש שהיה מקום קדוש ונעלה - 'ריין' 'ריין' - תורה בטהרה בלי שום מפריעים, בלי טלפונים ובלי פלאפונים. בשנים הראשונות של הכולל היה משא ומתן שלם האם להציב טלפון ציבורי בכולל, ולבסוף הסכים הראש כולל שיעמידו טלפון שאפשר רק להתקשר ממנו אבל א"א להתקשר אליו כדי שלא יהא אפשרות לקרוא לאברך באמצע הסדר.

מרן זיע"א עצמו התנזר כל ימיו ממכשיר טלפון, לפני כשישים שנה שהתחילו להכניס מכשירי טלפון לתוך הבתים קראו ע"ז אסיפה בכולל חזו"א להתריע על פרצה זו שעלולה להביא לידי ביטול תורה, וחלק מחכמי התורה קבלו ע"ע שלא להכניס מכשיר טלפון הביתה, ואכן הם זכו עלו והתעלו לגדולי הדור, ה"ה מרן זיע"א מרן הגרמ"י ליפקוביץ הגר"ג נדל זצ"ל ולהבחי"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שעד עצם היום הזה אין בביתו טלפון והוא שילבט"א מקפיד בהקפדה נוראה שלא לדבר כלל במכשיר טלפון בשום פנים ואופן, וכשהביאו למרן זיע"א טלפון כדי לדבר עם נדיבי עם עפ"י הרוב הוא הקפיד לא לגעת במכשיר אלא הניחו על השולחן ודיבר לעברו, כי טלפון וכ"ש פלאפון הוא מפריע הגדול ביותר להיות בן תורה. רבינו התבטא בחייד מריר על מחיר החודשי של פלאפון שהוא שלשים ש"ח [כפי שנודע לרבינו ע"י אחד השואלים] זה שלשים של עבד, בשלשים שקלים נעשים עבד נרצע לפלאפון כל החיים.

ואכן זכינו ובכולל יש רבים וטובים שאין להם בכלל פלאפון, וגם לאלו שיש מ"מ אף אחד לא מדבר עם זה בתוך היכל הכולל, ולא בגלל תקנה וכדומה אלא כל אחד מרגיש בנפשו שזה חילול הקודש והמקדש. וכ"ש שאין את הפירצה של שימוש במכשיר מחשב בתוך ביהמ"ד, [ודעת רבינו שלא רק בכולל, אלא בכל בית מדרש של אברכים לא ראוי להכניס לשם מחשב, כמובן לצורך כתיבת ד"ת]. כמז"כ הקפיד רבינו זיע"א שלא יהיה שתיה חמה וקרה בכולל, לא מבעיא בביהמ"ד עצמו, שדבר זה הוא שלל מכל הכוללים באופן כללי באמרו בית מדרש ששותים בו קפה ותה הוא שטייבל של בעה"ב פשוטים, אבל בכולל הוא רומם והקפיד אפילו שלא יהיה בחוץ מתקן של תה וקפה. ואפילו בעת

אם זכינו ויש כולל גדול בכמות ובאיכות שמאות עמלי תורה בטהרה לומדים כולם כאחד בצוותא חדא מסכתא אחת בברען ובשטייגען כמו בחורים צעירים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ובכולל יושבים אברכים ולומדים מתוך "פרנעס" גדול בתורה, לא מסתפקים במה שחייבים ללמוד מצד המסגרת, לא מסתפקים ללמוד בזמן שנקבע ע"י המסגרת, אלא שקועים בתלמודם יומם ולילה וראשם ורובם מונח במעמקי הסוגיא, כל שיגעם ושיחם הוא בקושיא ובתירוץ בסוגיא הנלמדת, לומדים מסכתא אחר מסכתא בעיון עמוק ובהיקף נרחב, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו והכולל מתנהל במבט מרומם של התעלות בתורה, לא מסגרת לוחצת וקובעת שמקטינה את הלומדים, אלא מסגרת של רחבות הדעת בתורה, מסגרת הגורמת לחשוב ולהתעלות במושגים גבוהים ורחבים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל המוני עמלי תורה בטהרה שאין להם דאגת הפרנסה ואין להם דאגה איך יהיה להם לחתן את הילדים, ולא בגלל שיש להם כסף בריות, אלא להיפך אין להם כלום אבל זה לא מענין אותם, אותם מענין רק שטייגען וגדלות בתורה ויר"ש, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ומאות לומדי תורה כל השיקולים שלהם הוא שיקולים של שטייגען ולא שיקולים של מילגות וכיו"ב, ואדרבה מתביישים בכלל לעזוב את הכולל בגלל מילגות, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו וכל לומדים הכולל הם וכל בני ביתם שמחים ללמוד תורה מתוך הדחק ורואים בזה את פסגת ההתעלות ואת תמצית האושר, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל מאות עמלי תורה מתוך שלום ושלווה בלי פרץ וצוחה באהבה ואחוה ומתרחקים מכל החשבונות שחישבו להם בני אדם, זהו כוחו של ראש הכולל.

אחר האספה מוטל עלינו לחזק את בדקי הבית ולהעמיד את היסודות על מכונן בצורה חזקה ואיתנה שימשיך להיות קבוע לעד ולעולם.

אנחנו צריכים לזכור מה מרן ראש הכולל זיע"א השקיע בכולל ומה הוא דרש ונתבע מכולנו.

בראש ובראשונה צביון הכולל בטהרתו, מרן זיע"א דאג ושמר ורומם את צורת בית המדרש שהיה מקום קדוש ונעלה - 'ריין' 'ריין' - תורה בטהרה בלי שום מפריעים, בלי טלפונים ובלי פלאפונים. בשנים הראשונות של הכולל היה משא ומתן שלם האם להציב טלפון ציבורי בכולל, ולבסוף הסכים הראש כולל שיעמידו טלפון שאפשר רק להתקשר ממנו אבל א"א להתקשר אליו כדי שלא יהא אפשרות לקרוא לאברך באמצע הסדר.

מרן זיע"א עצמו התנזר כל ימיו ממכשיר טלפון, לפני כשישים שנה שהתחילו להכניס מכשירי טלפון לתוך הבתים קראו ע"ז אסיפה בכולל חזו"א להתריע על פרצה זו שעלולה להביא לידי ביטול תורה, וחלק מחכמי התורה קבלו ע"ע שלא להכניס מכשיר טלפון הביתה, ואכן הם זכו עלו והתעלו לגדולי הדור, ה"ה מרן זיע"א מרן הגרמ"י ליפקוביץ הגר"ג נדל זצ"ל ולהבחי"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שעד עצם היום הזה אין בביתו טלפון והוא שילבט"א מקפיד בהקפדה נוראה שלא לדבר כלל במכשיר טלפון בשום פנים ואופן, וכשהביאו למרן זיע"א טלפון כדי לדבר עם נדיבי עם עפ"י הרוב הוא הקפיד לא לגעת במכשיר אלא הניחו על השולחן ודיבר לעברו, כי טלפון וכ"ש פלאפון הוא מפריע הגדול ביותר להיות בן תורה. רבינו התבטא בחייד מריר על מחיר החודשי של פלאפון שהוא שלשים ש"ח [כפי שנודע לרבינו ע"י אחד השואלים] זה שלשים של עבד, בשלשים שקלים נעשים עבד נרצע לפלאפון כל החיים.

ואכן זכינו ובכולל יש רבים וטובים שאין להם בכלל פלאפון, וגם לאלו שיש מ"מ אף אחד לא מדבר עם זה בתוך היכל הכולל, ולא בגלל תקנה וכדומה אלא כל אחד מרגיש בנפשו שזה חילול הקודש והמקדש. וכ"ש שאין את הפירצה של שימוש במכשיר מחשב בתוך ביהמ"ד, [ודעת רבינו שלא רק בכולל, אלא בכל בית מדרש של אברכים לא ראוי להכניס לשם מחשב, כמובן לצורך כתיבת ד"ת]. כמז"כ הקפיד רבינו זיע"א שלא יהיה שתיה חמה וקרה בכולל, לא מבעיא בביהמ"ד עצמו, שדבר זה הוא שלל מכל הכוללים באופן כללי באמרו בית מדרש ששותים בו קפה ותה הוא שטייבל של בעה"ב פשוטים, אבל בכולל הוא רומם והקפיד אפילו שלא יהיה בחוץ מתקן של תה וקפה. ואפילו בעת

אם זכינו ויש כולל גדול בכמות ובאיכות שמאות עמלי תורה בטהרה לומדים כולם כאחד בצוותא חדא מסכתא אחת בברען ובשטייגען כמו בחורים צעירים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ובכולל יושבים אברכים ולומדים מתוך "פרנעס" גדול בתורה, לא מסתפקים במה שחייבים ללמוד מצד המסגרת, לא מסתפקים ללמוד בזמן שנקבע ע"י המסגרת, אלא שקועים בתלמודם יומם ולילה וראשם ורובם מונח במעמקי הסוגיא, כל שיגעם ושיחם הוא בקושיא ובתירוץ בסוגיא הנלמדת, לומדים מסכתא אחר מסכתא בעיון עמוק ובהיקף נרחב, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו והכולל מתנהל במבט מרומם של התעלות בתורה, לא מסגרת לוחצת וקובעת שמקטינה את הלומדים, אלא מסגרת של רחבות הדעת בתורה, מסגרת הגורמת לחשוב ולהתעלות במושגים גבוהים ורחבים, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל המוני עמלי תורה בטהרה שאין להם דאגת הפרנסה ואין להם דאגה איך יהיה להם לחתן את הילדים, ולא בגלל שיש להם כסף בריות, אלא להיפך אין להם כלום אבל זה לא מענין אותם, אותם מענין רק שטייגען וגדלות בתורה ויר"ש, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ומאות לומדי תורה כל השיקולים שלהם הוא שיקולים של שטייגען ולא שיקולים של מילגות וכיו"ב, ואדרבה מתביישים בכלל לעזוב את הכולל בגלל מילגות, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו וכל לומדים הכולל הם וכל בני ביתם שמחים ללמוד תורה מתוך הדחק ורואים בזה את פסגת ההתעלות ואת תמצית האושר, זהו כוחו של מרן ראש הכולל.

אם זכינו ויושבים בכולל מאות עמלי תורה מתוך שלום ושלווה בלי פרץ וצוחה באהבה ואחוה ומתרחקים מכל החשבונות שחישבו להם בני אדם, זהו כוחו של ראש הכולל.

את חוליינו והתגבר על ייסוריו הקשים ואף פעם לא נאנח אבל כששמע צרה של אחרים הוא הרבה להצטער בצערן של ישראל. וכן להיפך הוא השתתף בשמחתן של ישראל כל נער בר מצוה התקבל על ידו בשמחה עצומה, כל בשורת שמחה נענתה בברכת מזל טוב לבבית מעומקא דליבא עם השתתפות מלאה בשמחה, אשרינו שזכינו ואוי לנו שאיבדנו.

אלא הרבה יותר מזה, הוא שינה את כל צורת ההנהגה שלו, בעינינו ראינו שבמשך כל השנים היה רבינו חסידא פרישא קדישא כמלאך ושרף היה מתהלך בין בני אדם, מרומו ומובדל מופרש מחברת בני אדם כל כולו אומר 'שארפקייט' ביטול ובוז להבלי העוה"ז ולחשבונות רבים שחישבו להם בני אדם.

וגם בשנים הראשונות שהתחיל מרן הרב שך זצ"ל להטיל עליו את אדרת ההנהגה, בסוף שנות המ' התחיל מרן הרב שך להפנות בחורים מפוניבו' שכיבדוהו בסידור קידושין אם למדתם אצל ר' אהרן לייב בשיבה קטנה תבקשו ממנו שהוא יהיה המסדר קידושין, ולאט לאט התחיל הרב שך להפנות אליו שואלים והיה רבינו פותח להם את דלת ביתו חרך צר ואם אמרו שהרב שך שלח היה עונה להם בקצרה וב'שארפקייט'.

אבל מעת שהרב שך נחלש בשנת תשנ"ד נטל רבינו על כתפיו את עול הנהגת הכלל והפרט, ואז ראינו בחוש איך שהוא שינה את כל ההנהגה שלו מהקצה אל הקצה, מיני אז התחיל לנהוג עם אנשים כאב רחום אב זקן בהתנהגות של שוה בשוה ביחס לבני ובהתייחסות ותשומת לב מרבית, וממש להיפך מההנהגה שלו במשך שמונים שנה, זו היא גדלות עצומה מאד למתבונן, זה מראה על שליטה מוחלטת על כל המידות בצורה מושלמת ביותר. וכמו שפעם שאלתי את רבינו מהו התואר "בעל נפש" שמוכר בפוסקים שיחמיר בכמה וכמה דברים, אמר לי רבינו פשוט מי שהוא בעלים על הנפש שלו. [כעין זה הספיד מרן המשגיח זצ"ל את מרן הגר"י שמעת שנפטר החו"א הוא שינה לגמרי את ההנהגה שלו עם בני"א, ראה באור יחזקאל (ח"ה)].

במבט ראשון היה נראה שרבינו עונה לאלפי ורבבות השואלים כלאחר יד, לא פעם היה פוטר באימרה שנונה או דברי צחות או פוטרם בברכה סתמית ובלחיצת יד, אבל יכולים אנחנו להעיד שבזמן קבלת הקהל בשעה שעמד על רגלו שעות ע"ג שעות אחרי כל התפילות ובשאר זמנים קבועים שקיבל את המוני עמך בית ישראל שאתכנסו ובאו ללשכת הגזית לשאול באורים ותומים את דבר ה', היה ניכר על פניו המאירות עננה של מתח ואין-גיציגען, עד שראה שהתור הארוך הולך ומסתיים. דהיינו שמרן ז"ל לא ענה כלאחר יד ולא פטר את השואלים, אלא הוא לקח על עצמו אחריות גדולה להיכנס לעומק השאלה להבין היטב ללב השואל ולהדריך בעצה נכונה.

אם כן מהו פשר סוג התשובות וההכרעות שענה רבינו לריבי רבבות עמך בית ישראל, תשובות שעפ"י רוב לא היו "חותכות", וא"א לצטט אותם הרב שטיינמן אמר שבמצב זה עושים כך וכך, הרב שטיינמן אוחז בסוגיא כך וכך... לא שייך ללקט את כל התשובות ולבנות מהם משנה סדורה לשעה ולדורות. בשביל להבין את זה הבה נתבונן במנהגי ישראל משה רבינו רעיא מהימנא. התורה מעידה עליו ויבכו בני ישראל (דברים לה, ח) לא כתוב ויבכו כל בית ישראל כי רק הזכרים ולא הנקבות, אבל אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום כתוב ויבכו אותו כל בית ישראל. משה רבינו הלך בדרך של יקוב הדין את ההר [וע"ש בחידושי מהר"ל דיסקין]. ותמוה שמאידך גיסא הרי משה רבינו ביקש מהקב"ה שימנה מנהיג אחריו שיהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד ויהיה סובל כל אחד ואחד (במדבר כז, טז וברש"י). האם משה רבינו היה מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד או שהלך בדרך של יקוב הדין את ההר.

אלא ההנהגה האמיתית, אינה לא בדרך של אוהב שלום ורודף שלום, וגם לא בדרך של יקוב הדין את ההר, הדרך של יקוב הדין את ההר הוא שהמנהיג דורש ותובע מכולם לנהוג כפי הדין עד הסוף, ומי שלא שייך לזה נדחה ממחיצתו לגמרי. אבל הדרך האמיתית שאמנם יקוב הדין את ההר אבל באופן של מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, הוא לא בא לאדם שפל המדרגה שמשדל קצת ואומר לו אם אתה לא עושה עד הסוף אז זה לא שוה, אלא הוא הולך כנגד רוחו ומשדל לרומם אותו מהמקום שהוא נמצא, הוא קידם אותו דרגה אחרי דרגה. הוא אמר לכולם את האמת הנוקבת אבל התאים להם את הדרך איך לעלות מתוך פחת מעשיהם מעלה מעלה לאט לאט אבל בטוח. דרך זו המבטאת את האמת הנוקבת היא לא רצויה אבל אנשים האוהבים את השקר ומעדיפים לרמות את עצמם, הם לא מוכנים לשמוע שעליהם להיטיב את מעשיהם, לכן אצל משה כתוב ויבכו ישראל ולא כל ישראל.

זה חוט השני העובר כברית התיכון בכל שנות ההנהגה בכל ההכרעות הציבוריות ובכל אלפי ורבבות התשובות שענה לפרט הוא המבט של האמת האמיתית והנוקבת, בכל דבר הוא תפס את הנקודה האמיתית ובה הוא דבק. הוא חינך דור שלם לא לרמות את עצמינו, לחפש את האמת ולא לחפות עם שיקולים של כאילו לשם שמים, המילה "מסירות נפש" המוצמדת לכל מאמץ קל היתה מתועבת אצלו, החשבונות הרבים שבני אדם חשבו לעצמם היו זרים

שאחד נדבו ליבו להביא "פטל" לאברכים שלל את זה נחרצות. וכשדברת איתו על כך בהתחלה התפלא למה להיכנס לבעיות הרי יש ספק בהלכה איזה ברכה מברכים על פטל האם בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה, וגם יש בזה בעיה של תולעים. מרן זיע"א פשוט לא ידע מה זה פטל הוא חשב שהכוונה לפרי הפטל המוכר בפוסקים. אבל לאחר שהסברתי לו שזה שתיה מתוקה הגיב נחרצות: כך היא דרכה של תורה מים במשורה תשתה מים ולא משקאות אחרים, והוסיף שבמדבר היה במן כל הטעמים שבועולם אבל במים לא היה טעמים אחרים (עי' במכילתא פרשת בשלח שלח מ"ד היה בו גם שאר טעמים), ומדוע, מפני שהם קבלו את התורה ודרכה של תורה הוא מים תשתה, ורק התיר להעמיד ליד הכולל מכשיר למים קרים לימות החמה. רבינו התריע מאוד שההצלחה הגדולה היא כשלומדים את סדרי הכולל במלואם וכפי שאמר בשיחה בכולל שיש כאן קבוצה גדולה של ת"ח שיכולים להיות גדולי ישראל, אבל זה רק בתנאי שילמדו את כל הסדר במשך ארבע וחצי שעות אבל אם לומדים את הסוגיות הנלמדות בכולל בסדר א' רק שלש שעות א"א להתעלות ולהצליח. אמנם הוא התנגד לעשות מנגנון של שמירת סדרים לא בעבור כסף כי התנגד נחרצות שילמדו בשביל כסף, וגם לא בצורה רשמית בלי כסף באומרו אברך הוא לא פועל, ומאידך הוא גם לא רצה כ"כ לדבר ע"ז באומרו שאברך בפוניבו' שלא מגיע בתחלת הסדר זה לא בגלל שהוא קורא עיתון ומבזבז את הזמן אלא כי הוא עסוק בלימודים אחרים.

וגם היה נוהג תמיד לעורר על ההספק בלימוד באומרו שבקצב הלימוד של היום צריך לחיות אלף שנים כדי להספיק ללמוד את כל הש"ס, אבל בפועל הוא לא הרבה להוכיח ע"ז באומרו שאברך בכולל פוניבו' אמנם אוחז בדף ג' אבל אני מדבר איתו והוא שולט היטב גם בדף ט.

ולפני עשרים שנה מסר שיחה מיוחדת בהיכל הכולל על גודל החיוב והצורך ללמוד ולדעת את כל התורה כולה כי להיות ת"ח אמיתי לא שייך בלי ידיעת הש"ס עם פרש"י ותוס' והרמב"ם ושאר הראשונים העיקריים, וביסס את דבריו על הגמרא בשלהי הוריות (דף יג ע"ב) שדורשת את הפסוק מי ימלא גבורת ה' ישמע כל תהילתו שצריך לדעת את כל שיתא סידרא ואפילו מסכת עוקצין. והאריך שהאברכים בכולל יכולים לדעת ש"ס ולהגיע לדרגה של אחד יוצא להוראה וצריך להתגבר על כל המפריעים. ולגודל חשיבות השיחה והנושא הורה אח"כ להדפיסה ולהפיצה באלפי עותקים, וכאשר הדפיסו את ספר שלמי יוסף עמ"ס הוריות הודרו רבינו למסור להדפיס שוב את השיחה המבוססת על דברי הגמרא במסכת הוריות. [באותם ימים שפירסם רבינו את השיחה ברבים הזכיר מו"ר מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שיבלחט"א בשיעור יומי ראה ממשנה במסכת עוקצין, ואמר בעונה לא שאני יודע עוקצין אלא הדפיסו שיחה של ר' אהרן לייב בכולל שצריך לדעת את כל הש"ס מברכות ועד עוקצין אז למדתי מסכת עוקצין... ישמע חכם ויוסף לקח!!!].

ודבר נוסף שעורר רבינו תמיד בכולל שהיות והכלי שרת של אברך הוא הפה, בפה לומדים ובפה מתפללים אם כן צריך להקפיד בהקפדה גמורה שיהיה כלי שרת קדוש וטהור בלי שום שמץ ופגם, זהירות מוחלטת מדיבורים של ביטול תורה ושמירת הלשון בצורה מיוחדת במינה. וכלשון הר"ן בריש נדרים על רבינו תם תמינהי פה קדוש איך יאמר דבר זה, התמיהה על ר"ת אינו בגלל שהוא למדן בגלל שהוא ת"ח אלא על הפה קדוש, פה קדוש מצליח בתורה פה קדוש אומר סברות נכונות, ועל כולנו להקפיד ע"ז בהקפדה יתירה על לשון של זהירות. ועל כולנה הוא רומם אותנו הוא היה היסוד של הכולל מקום התורה בטהרתה בלי שום שיקולי ממון, לימוד התורה מתוך התנזרות מוחלטת מכל הבלי העוה"ז, עמל ויגיעה בתורה מתוך גדלות בתורה בכמות ובאיכות.

רועה אבן ישראל - אב לישראל ובן לשכינה הק'

אותו מהלך זכינו לראות בדרכו בהנהגה. מי יכול לתאר ולשער את עומק ההנהגה של רבינו עם הכלל ועם הפרט.

חסדי השם גבר עלינו להסתופף בחצרות בית ה', צריך להדגיש שאע"פ שרבינו היה שר צבא ה' וראש מערכות ישראל אבל תמיד שבאנו אליו הביתה היתה ההרגשה שבאים לבית של ראש ישיבה שכל כולו תורה, לא נדף במחיצתו ריח של פעילות ועסקנות וסביבתו לא רחשה עשייה, את הכל עשה לשם פועלם אבל הוא עצמו רם ונישא כל כולו תורה.

אבל תורה היא וללומדה אני צריך מה שזכינו לראות וללמוד במחיצתו, ומה שהנחיל רבינו לכל בני הדור.

רבינו זיע"א הפקיר את עצמו בצורה מיוחדת במינה לכלל ולפרט בצורה שאין לה אח ורע. ולא רק שהוא הפקיר את עצמו את זמנו את כבודו ואת ביתו, [בתקופה שמרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל הפסיק לקבל קהל הקדים רבינו את תפילת מעריב בשעה כדי להקדיש זמן נוסף להמוני השואלים]. ומפליא הדבר איך שהשתתף בצערן של ישראל ושמח בשמחתן, בכל הזכרת שם לרפואה הוא נאנח מעומקא דליבא ועווית של כאב עלתה על פניו כאילו זה הצרה הראשונה שהוא שמע, הוא לא התרגל לשמיעת צרות רח"ל, ואפילו בתקופה האחרונה בעת שנשא

מה רצון ה' בזה, זהו גדלותו האמיתית של גדולי ישראל, המבט שלהם לא מצומצם אפילו לא כשהוא נובע מתוך גדלותם בתורה, אלא מבט זך ונקי המכיל את כל הדעות ויכולים להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, כי הם עצמם מחוץ לענין.

וכבר שמעתי ממו"ר מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל שמרן הגר"ח זצ"ל היה לו ביקורת על גברא רבא אחד שאינו ראוי להיות גדול בישראל כי הוא איין זייטיקער - חד צדדי, על הכל הוא מסתכל במבט שלו ואינו יכול להכיל מבט שונה וזוית נוספת ודעות אחרות. רק מי שזך ונקי קדוש וטהור שכל כולו תורה לשמה ולימודו חף מכל נגיעה, המבט שלו הוא לא איך "אני" מבין שצריך להיות אלא המבט הוא איך צריך להיות לפי רצון הקב"ה.

רק משה רבינו העניו מכל האדם שקיבל את התורה מסיני, הוא זה שמסוגל להתרומם לגמרי מכל השיקולים ואפילו לא שיקולים כביכול רוחניים, אלא להתנהג אך ורק עם מבט מה התועלת הרוחנית של הזולת ואין בלתו.

ויפה התבטא בשעתו אחד מחשובי האדמו"רים על הנהגת רבינו בזמן הגזירות על בני הישיבות: במשנה בסנהדרין תנן פותחים בקטן ואין פותחים בגדול, ויש להמליץ פותחים בקטן כששואלים קטן יש לו מיד תשובה כן צבא לא צבא, אבל גדול לא עונה מיד הוא מתבונן היטב מה השאלה מה העומק המונח בזה מה הם עמדות כל הצדדים איזה השלכות יש מהשאלה לדור ולדורות הבאים ורק אח"כ הוא עונה, קטן עונה מיד כי הוא פשוט לא מבין את השאלה הוא עונה כפי שה"אני" שלו חושב ומבין ונדמה לו שזה פני המציאות, אבל הגדול יודע ומבין את האמת בצורה הברורה והנקיה ביותר.

יאיירו עינינו ויילחיבו לבבינו אמירה נאה שאמר רבינו מדוע באמירת "מודה אני לפניך" הסדר הוא כן, והרי דרך הדיבור הנכון הוא אני מודה לך, אלא שיהודי לא מתחיל את היום שלו ב"אני" אלא מתחיל בהודאה כלפי שמיא. זו היא הדרך וזהו היא המידה כל אחד ואחד צריך להתרומם מה"אני" שלו, גם בשעה שהוא עובד את ה' וגם בשעה שלומד ובכל תהלוכות החיים, ה"אני" לא הוא המנהיג ומכוון את הדרך אלא הביטול המוחלט לרצונו יתברך הוא האמת, זו היא התכלית ולאורה צריך לנהוג בלי שום סטיה ורמיה.

וכמה נאה לקרוא על הנהגה זו את מליצת החתם סופר (בהספד על מהר"ם בענט) "רועה אבן ישראל - אב ובן - אב לישראל ובן יחיד לשכינתא קדישא". הנהגת אב רחום לישראל נובעת אך ורק מכח היותו בן יחיד לשכינתא קדישא, בן יחיד רוצה אך ורק את טובת אביו רק רצון אביו עומד מול עיניו, הוא לא מערבת שיקולים שונים ומשונים משלו. בכח זה ובצורה זו שימש רבינו הגדול והקדוש אבלישראל, וכבן לשכינתא קדישא הוא כיוון את לב כל ישראל לאביהם שבשמים.

כך היה ההנהגה של רבינו, היה אצלו ניגוד משווע, מחד גיסא הוא היה כל כולו תורה בטהרה בפשיטות מדהימה בקדושה ובטהרה אבל מאידך הוא לא חשב שכך צריך להפוך את כל הכלל כולו, בודאי שזהו הרצוי ואת הבני עליה וכל מי שבר הכי הוא חניך והדריך לרוממות, אבל את כל הציבור הרחב שלע"ע לא אווז בזה הוא הלך לפי רוחם. השתדל לפי רוחם לרוממם ולחנכם ולהדריכם בדרך שלהם לאט לאט להציב אותם על דרך הישר והטוב, הוא לא חשב שהיות ש"אני" כך אז כולם צריכים להיות בצורה כזו, וניתן לומר שהוא לא חשב להטביע את חותמו על הדור בחותם שלו, אלא כפי שהוא עצמו אמר שהתפקיד שלנו להמשיך להוביל את העגלה של כלל ישראל שבגלות עד לביאת גואל צדק. והעומק הוא יש כאן עגלה של כלל ישראל שמתנהלת לאיטה בגלות והתפקיד הוא כביכול לעמוד מבחוץ ולעזור להם להמשיך ללכת בדרך הנכונה, לעמוד בצד ולשמור שהעגלה לא תסטה מהדרך ימין ושמאל, לשמור שהעגלה תמשיך ללכת בקצב הנכון לאט לאט ולא מהר מידי שיכול להביא לריסוק מוחלט.

מכאן נובע המבט הרחב שלו להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, לא ראי תשובה שהשיב לפלוני כתשובה שהשיב לאלמוני, לזה התיר שבני ביתו יעבדו במשרדים ולזה אסר לזה יעץ כך ולזה יעץ הפוך. כי רבינו קלט אצל כל אחד את מצבו הרוחני ואת הנסיגות שלו והלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. לכל אחד הוא ענה והכריע לפי מה שההוא צריך ולא לפי מה ש"אני" חושב וסובר. זהו הפיקחות המדהימה שלו מלבד מה שניחון בחכמה אלוקית נשגבה, ההבדל בין חכם לפיקח הוא שחכם נמצא בתוך הענין ומנסה לפתור את הבעיה, אבל הפיקח מביט על כל דבר במבט מפקח, הוא כביכול עומד מבחוץ ורואה את כל הבעיה עם כל ההשלכות בהיקף הרחב ביותר, הוא לא חותך מיד מותר אסור אלא הוא מבין בדיוק בלי שום נגיעה ואפילו לא נגיעות רוחניות, אלא מה התשובה שהשואל צריך לקבל ואיך לרומם ולעלות אותו שלב אחר שלב מבלי לדחות אבן אחר הנופל.

ומכאן נובע התופעה המדהימה שרוב רובם של התשובות שנתן רבינו הם לא היו בצורה ישירה ברורה וחותכת, הוא לא ענה רק תעשה כך או אסור לעשות כך, אלא התשובות תמיד היו בצורה החודרת לעומק השיטין ומעמידה את האדם על נקודת האמת ומורה לו את הדרך להתרומם ולהתעלות. אין כמעט תשובות מרבינו בנוסח בדבר זה צריך לעשות כך בבעיה זו הדרך הוא

לו והוא הרחיק אותם ממחיצתו ת"ק פרסה. הוא לא נתן לבנ"א לרמות א"ע לשגות באשליות ובדמיונות.

היה מפליא לראות איך שהוא תופס את השאלה כהרף עין ואפילו בשאלות מורכבות ועמוקות, ומיד ענה בתמצית ובבהירות ולפעמים במילה או שתיים או בלשון צחות, אבל עם האמת האמיתית והנוקבת המחנך ומרומם את האדם לעשות דברים לשם פועלם לשם שמים ולא לטעות אחרי ההבל אחרי הרדיפה אחר הכבוד והגאווה. [ואכן היו כאלו שחיים עמוק בעלמא דשיקרא ולא יכלו לעמוד בפני אור האמת המאיר ומיישר את העקמומיות שבלב ומעדיפים לשגות באשליה שרוממות ק-ל בגרונו ולמעשה חרב פיפיות בידם].

ולסבר את האוזן נזכיר דוגמא קלה כמות שהיא, נכנס אל רבינו בעל תפילה בימים נוראים ושאלתו שהתפילה לפני העמוד מפריעה לו להתרכז בכוונה, אם כן - א"ל רבינו אל תתפלל לפני העמוד, השואל שלא היה מוכן לתשובה זו התחיל לומר אבל... א"ל רבינו אם ככה אם אתה רוצה להתפלל לפני העמוד אז תתפלל, ופטרו לחיים ולשלום. הבה נתבונן, מה היה כוונת השואל, האם הוא לא ידע את האפשרות הפשוטה להפסיק להתפלל לפני העמוד? אלא הוא רימה את עצמו הוא חיכה שרבינו יגיד לו נכון אתה לא מכוון כראוי אבל זיכוי הרבים עדיף או שיתן לו איזה עיצה וסגולה. בא רבינו והעמיד אותו על מקומו דריי נישט די קאפ - אל תבלבל את הראש שלך, אל תרמה את עצמך, אין אפשרות לקיים את שתיים תחליט אתה בעצמך מה אתה רוצה, אתה רוצה להתפלל בכוונה או שאתה רוצה להתפלל לפני העמוד.

ודוק הדק היטב בכל השאלות והתשובות שזה "העוקץ" המונח בהם. רבינו העמיד כל אחד בתיבה אחת או שתיים על מקומו האמיתי, הוא "קילף" את עטיפות השקר שבנ"א משקרים את עצמם בידועין ושלא בידועין, הבהיר לו מה האמת ולאיזה כיוון הוא צריך להתרומם ולהתעלות מעל כל שיקולי בני אדם ולהפסיק להסתבך בחשבונות שחישבו להם בני אדם ולהחיות בשקר מתוך טפיחה עצמית על השכם 'כשר-אני'.

דוגמא בולטת זכינו וזכו כל כלל ישראל לראות בזמן הגזירות על בני הישיבות רצו רבים וטובים לצאת להפגנות ומחאות כנגד השלטון ורבינו עצר בעדם כפי שקיבל ממרן הגר"י. אבל כשהגיע העת שהכריע ברוחב דעת תורתו הטהורה לכנס את עצרת המליון בר"ח אדר תשע"ה, הוא רומם את הכלל כולו, הוא לא עשה הפגנה נגד, אלא עצרת כבוד שמים כדי לכפר על החילול השם שנגרם בחקיקת החוקים נגד לומדי התורה. כמה רוממות וכמה גדלות הוא השפיע אז על הכלל כולו, אף אחד מכל המליון אנשים לא הגיע מתוך תחושה של הפגנה ומחאות נגד הנובע לרוב מיצה"ר ומידות רעות, כולם הגיע מתוך תחושה מרוממת אשר בחר בנו מתוך הרגשה של כבוד שמים. זה היה כוחו של רבינו ההנהגה המרוממת שלו רוממה את הכלל כולו.

אגב, כשסיפר רבינו את דברי הגר"י השתוממתי מאוד, כי כידוע מרן הגר"י הוא זה שזים את ההפגנה בשנת תשי"ז ואילו כאשר רבינו עלה לירושלים להשתתף בהפגנה הסביר לו מרן הגר"י שאין דעתו נוחה מהפגנות ולא זו הדרך חוץ מפעם זו והסביר לו את שיטתו בנושא זה. ונפלא הדבר הרי לאף אחד לא הסביר מרן הגר"י את דעתו ורק לרבינו הוא הסביר זאת, אין זאת אלא שמרן הגר"י ראה ברוחו שעתיד מרן זצ"ל להנהיג את הדורות הבאים ולו ורק לו הוא מסר את ההשקפה הטהורה והדרך הנכונה בהנהגה. [חוץ ממה שמסר גם למרן הרב שך זצ"ל].

ויש לציין את מבטו הבהיר והנהיר באספקלריה המאירה, איך שהוא תפס וקלט כל דבר מיד עד לעומק השיטין בצורה ברורה ומאירה. בזמן שהתחילו הגזירות על בני הישיבות עלו קולות משולי המחנה שצריך להלחם ולהפגין, שאלתי את רבינו תורה היא וללומדה אני צריך, הרי ר' אלחנן בקובץ הערות בדוגמאות בסוף מביא שהחפץ חיים אמר אחרי שפסק לתלמידי גוהרדוק לברוח מרוסיא שחבל שלא אמר להם להשא, הם היו צריכים להלחם במסי"ג כנגד הקומוניזם כמו החשמונאים ולבסוף היו מצליחים. דברי ר' אלחנן אלו ידועים לכל שהח"ח אחז שצריך להלחם עם מרשיעי הברית, וא"כ מדוע רבינו מתנגד לזה, ענה לי רבינו תוך כדי דיבור מילים שפשטו את כל העקמומיות מתוך נהורא דאורייתא "הרי למעשה הח"ח לא פסק כך בפועל", כלומר אין לנו פסק הלכה למעשה של הח"ח, אמנם הח"ח הצטער שהוא לא פסק כך אבל למעשה הוא לא פסק פסק כזה וממילא אין לנו שום מקום להתיר להלחם עם מרשיעי הברית.

אבל בהתבוננות לפי ערכינו הדל נראה שיש בזה עומק לפנינו מעומק, כל אדם ואפילו גברא רבא שיש לו משנה סדורה הוא מסתכל על כל דבר שבעולם על עצמו ועל הזולת מתוך המבט הפנימי שלו, אמנם זה מבט תורני אבל זה מבט "אני" כזה ו"אני" כך וכך "אני" עונה מייעץ ומנהיג. ולכן מי שהולך לפי דרכו טוב ואם לא מוטב.

אבל רבינו הגדול והקדוש המבט שלו לא היה מתוך "אני" אלא כמו שבתורתו ראינו שהמבט שלו היה להבין את התורה לשם תורה ולא לשם ש"אני" לומד ו"אני" מבין, כך בדיוק היה בהנהגה, המבט שלו היה מבט כללי וחיצוני לדעת

כך, כי רבינו לא הורה משנה קבועה לדורות איך לנהוג בכל דבר ודבר, אלא הורה דבר אחד באופן כללי שצריך בכל דבר לעמוד על נקודת האמת וכל אחד במקומו ובדרגתו צריך לעלות ולהתעלות מכל חשבונות בני אדם ולכוון את ליבו לאביו שבשמים.

לפני שנים עמדה בעיה ציבורית על הפרק ורבינו נקט במהלך של שב ואל תעשה, וכאשר שאלתי את רבינו על כך א"ל: הרי רואים שזה המצב ובדרך הטבע קשה מאוד לשנות את המצב הזה אומר שזה רצון הקב"ה, ולמה לנו לנסות לשנות את המצב, המצב ישאר כך והציבור יסתדר בסופו של דבר, [ואכן לא נפל מדבריו צורר ארצה]. וכלפי נושא אחר שלא התערב ולא ניסה לשנות א"ל: הרי הרב שך כבר בשעתו ניסה להלחם ולשנות והוא לא הצליח, ואם הוא לא הצליח כל שכן שאני לא אצליח. [ולמותר להדגיש שהמדובר בבעיות בנושאים גשמיים אבל בנושאים רוחניים אי אתה רשאי להיפטר ממנה, וזה פשוט].

זה תמצית מבטו ומגמתו של רבינו כפי שניתן לראות ולהבין בקוצר דעתו, רבינו ראה את עצמו כמי שצריך לדאוג שכנסת ישראל תמשיך בדרכה עד לכיאת המשיח בדרך המסילה העולה בית ק-ל ותו לא מיד.

וחפץ ה' הצליח בידו, בהתבוננות קלה על סיכום כל שנות ההנהגה של רבינו רואים במוחש שהוא זכה וכנסת ישראל בכלל ועולם התורה בפרט עולה ומתעלה ומתרומם בדרך הנכונה עם היחס הנכון והכלים המתאימים להתמודד עם כל הבלי העוה"ז, הנהגת ה'פרומקייט' וה'עלרכקייט' בצורה הנכונה והאמיתית באמת פנימית ולא בצורה חיצונית ומזוייפת לא רק שלא התמעטה כפי ירידת הדורות, אלא התחזקה והתרבתה בקרב ציבור גדול ונרחב ובמיוחד בעולם הישיבות המשפיע על פני כל הדור כולו, ועל כולנה ההתמסרות המוחלטת וההקרה האמיתית לעמלה של תורה בטהרה, בחורים ואברכים זקנים ונערים ואפילו בעה"ב העוסקים במלאכתם, אצל כולם חדרה הקביעה הפשוטה והברורה והאמיתית כל כך והתקדשה בקדושה לעתיד לבוא כי אין לנו שיוך אלא התורה הקדושה הזאת והיא חיינו ואורך ימינו ובהם נגהה יומם ולילה.

אם יסתר איש במסתרים - ו"אני" לא - אראנו נאום ה'

עד עכשיו דיברנו אודות הנהגת רבינו את כלל כנסת ישראל. ונמשיך את הדיבור על מה שזכינו ללמוד בהנהגת רבינו את המוני יחידי בית ישראל כאשר ישא האומן את היונק, וזכינו לראות בזה בבואה של רעיא מהמנא ושל גודל מעלתו המרוממת ודיבקותו בקב"ה ובאורייתא ובישראל.

הנה התורה לא מפרטת ולא מתארת מה סוד ומה שורש גדלותו של משה רבינו רעיא מהמנא, בתורה בפרשת שמות רק מסופר אודות לידתו ושגדל בבית פרעה וברח, ולאחר מכן לא כתוב מאומה מה הדרגות שלו איך הוא התעלה במשך שמונים שנה, כביכול התורה מתעלמת מזה, ומיד מתואר איך שהקב"ה התגלה אליו בסנה כשהוא היה בגיל שמונים. אבל דבר אחד כתוב בתורה אודותיו ויגדל משה ויצא לראות בסבלתם וכתב רש"י נתן עיניו וליבו להיות מיצר בצרתן של אחרים ע"כ. והדעת נותנת שאם זה הדבר שהתורה כן מספרת אודותיו משמע שזה שורש ויסוד גדולתו. והביאור הוא, מה הכוונה "נתן עיניו" כי אדם רגיל פשוט לא רואה את צרת הזולת הוא אמנם רואה אבל הוא לא מתעניין ולא איכפת לו מזה, הוא כביכול לא רואה. אבל מרע"ה דבר ראשון נתן עיניו הוא שם לב והסתכל וראה את הזולת ואת הצרות והבעיות שלו. אבל יותר מזה הוא גם "נתן ליבו" הוא לא רק ראה הוא גם נתן ליבו, זה היה איכפת לו זה כאב לו הוא הרגיש שהצרה של השני שהבעיה של הזולת זה צרה אישית שלו כאילו הוא עצמו נתון בבעיה.

מי שעושה כך הוא רק מי שמתגבר ומבטל את האנכיות של עצמו את הרגשת "אני", כי מי ששרוי בהרגשת "אני" אין לו אפשרות "לראות" את השני וכ"ש שהוא לא מסוגל להרגיש את השני.

אבל מרע"ה התעלה מעל כל ההרגשת ה"אני" ומסר את עצמו לזולת. וזה שורש גדלותו, בעצם הגדולה שלו והדרגות הגבוהות שלו אין לנו כמובן שום השגה, אבל כפי המבואר בחז"ל וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ח) ניתן ללמוד שמעלתו הגדולה של מרע"ה הוא שהתעלה והתנתק לגמרי מכל צרכי הגוף, מחציו ולמעלה מלאך, ולכן נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי ואילו בני ישראל נצטוו שבו לכם לאהליכם לצרכי הגוף, והנבואה שלו היתה באספקלריה המאירה כי הגוף היה זך ומצורף לגמרי ולכן השיג את הנבואה באספקלריה המאירה (כמש"כ המהר"ל דיסקין בשו"ת סוף ח"ב). ההתחלה של זה היה במה שנתן עיניו וליבו לצרת אחרים, הוא זיכך את עצמו הוא התעלה מעל הרגשת ה"אני" והתמסר לאחרים.

[הוא היה גם רועה צאן, וגודל הענין בזה בביטול ה"אני" ראה מש"כ בסוף החוברת מדברי קדשו של רבינו זיע"א, ונאם הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהם].

התורה הקדושה כותבת את זה כדי ללמדנו שתיים שהן אחת, מהו מהותו של אדם גדול ואיך אנחנו יכולים לגעת לכל הפחות בנגיעה כל שהיא בדרך זו, שהרי כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ד) הרשות ביד כל אדם להיות צדיק כמשה רבינו.

בגדול הדור זיע"א שהוא איתפשטותא של משה רבינו, וכמש"כ רש"י בסוכה דף לט ע"א משה שפיר קאמרת משה גדול הדור, ראינו בצורה הברורה

והמוחשית ביותר איך שהוא התעלה על הגוף וכל תולדתיו איך שלא היה קיים אצלו הרגשת ה"אני" וכל כולו נתון לזולת.

ראשית כל הפרישות וההתנזרות המוחלטת מכל הנאות העוה"ז בכל התחומים זה זיכוך עצום והתעלות מוחלטת מעל כל צורכי הגוף וביטול הישות של ה"אני", אך זה עדיין לא הוה סימן מובהק, דיתכן שלפעמים אדם עובר את העוה"ז בסיגופים ובהצנע לכת אבל ליבו נתון להרגשת ההתעלות של "אני", וכמו שהמליצו עה"פ אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', יתכן שיסתר איש במסתרים יושב על התורה ועל העבודה אבל "ואני" כל כולו נתון למחשבה "אני" אני לומד אני מתעלה, אז כביכול אומר הקב"ה "לא אראנו נאום ה'", אבל אם יסתר איש במסתרים "ואני לא" אז הוא זוכה לאראנו נאום ה'. וידוע העובדא שזקן אחד בוויילא בזמן הגר"א היה מתענה מע"ש לע"ש ועוד סיגופים שהזיקו לבריאותו, אמר הגר"א היות שדרכו של אותו זקן שבע"ש לאחר חצות הוא יוצא מביהמ"ד שבו הוא סגור כל השבוע והולך למקוה ושתי שורות של ילדים מעטרים אותו ומבקשים ממנו ברכות, אז ששבע שבועיים הילדים לא יחכו לו ולא יעמדו לידו ואז ממילא הוא יפסיק...

מהו הסימן המובהק ש"אני לא" שאדם מבטל את כל העצמיות שלו ואת כל הרגשת האני, כאשר הוא נותן עיניו וליבו להיות מיצר בצרתן של אחרים.

שמונים שנה משנות חייו הסתתר רבינו במסתרים עמל בתורה בטהרה עבד את קונו ביראה ובאהבה והכל מתוך הצנע לכת, כל בני דורו לא הכירו אותו ולא שמעו ממנו, ורק מתי מעט מחכמי התורה ובראשם רבותינו הגדולים מרן החזו"א ומרן הגר"י הכירו אותו והעריכו אותו כרום ערכו, ורק אחרי כשמונים שנות תורה ויראת שמים בקדושה וטהרה הוריד קצת את המסווה והתחילו להכיר אותו. זהו הדרך של גדולי ישראל האמתיים, שבתחילה מכירים אותו רק גדולי ישראל והת"ח ולאט לאט הם מתפרסמים בציבור הרחב, אבל ישנם כאלה שהדרך הוא להיפך בהתחלה הם מתפרסמים בציבור הפשוט והרחב ואח"כ היות שיש להם קהל מעריצים מתייחסים אליהם, זה לא אדם גדול, [וראה במשך חכמה ר"פ בא].

כשהפשיט רבינו את המסווה והתגלה אל הציבור, איך אפשר להבחין בגדולתו איך אפשר לדעת שה' עמו, התשובה היא האם יש אצלו את ה"אני" או שהוא ביטל לגמרי את ה"אני".

הסימן הגמור והאמיתי הוא כשאדם מבטל א"ע לגמרי בשביל הזולת, וכמו שאמר רבי יונתן איבשיץ שלכן גדול הנאמר אצל משה מהנאמר אצל אברהם (חולין דף קלט ע"ב) שאצל אברהם אבינו נאמר ואנכי עפר ואפר, שאמר כלפי שמיא וכלפי שמיא קל לאדם להרגיש אפר ואפר, אבל גדול הנאמר אצל משה רבינו ונחנו מה, הוא אמר את זה כלפי בני ישראל, זה דבר קשה מאוד שאדם גם כשהוא מבטל א"ע כלפי שמיא אבל קשה לו לבטל א"ע כלפי הזולת, זה גדלותו של משה רבינו. דבר זה בלט מאוד מאוד והתנוסס ככתר פז בראשו של רבינו הביטול הגמור של ה"אני" כלפי הזולת. איך שהפקיר את עצמו ואת ביתו לכל יחיד ולרבים, איך שדיבר עם כל אחד כשוה בשוה ממרום גדלותו וקדושתו, לא היה אצלו שום שמץ של "אני" שום פינה פרטית ביטול גמור של ה"אני". כל התשובות שלו כל השיקולים שלו היו נקיים משמץ של נגיעות ומביטול ה"אני" לגמרי. הדבר בלט במיוחד בשיעורים ובזמני התפילות שהתקיימו בביתו, אף פעם הוא לא הביע את דעתו מה ללמוד ובאיזה שעה ללמוד, היה אומר מה שהציבור רוצים על זה יהיה שיעור, באיזה שעה שהציבור רוצים יהיה שיעור ואפילו בשתיים בלילה. ואכן כך היה היו מודיעים לו מה רוצים ללמוד או באיזה סוגיא ללמוד והוא היה עושה את רצון הציבור, כאילו לו עצמו אין שום רצון או שאינו אוחד עכשיו בסוגיא מסויימת ומעדיף לדבר עליה. ואותו הדבר בזמני התפילות בבית [תפילת שחרית היה בנץ ומנחה גדולה] אבל מידי פעם היו משנים את זמני התפילות ובמיוחד בתפילת מעריב לפי תועלת הציבור, והיו מודיעים לו משל הוא אחרון המתפללים שבשבוע הבא תפילת מעריב בשעה זו וזו. למתבונן זה ביטול ה"אני" בצורה מושלמת במינה, דרכו של כל אדם להיות שורר בביתו ואם מתקיימים מניני תפילה אצלו וכולם באים בשבילו ובגללו הוא מרגיש הרגשת בעלות ושעל פיו ישק כל דבר, אבל רבינו התרחק מזה כמטחווי קשת לקצה השני לגמרי.

ליבו לב כל ישראל

ומי ימלא איך שהיה מייצר בצרתן של ישראל איך שנתן עיניו וליבו להיות מצטער בצרתן, כל הנכנסים לשאל להתייעץ ולהתברך על צרתם ראו במוחש איך שרבינו נושא את סיכלם וצערם נעשה צער, איך שהיה מתאנח בכל פעם מחדש כשהיה שומע צרה, והיה מברך מעומקא דליבא. הוא חנן אותנו היושבים ליד שולחנו שבשעה שנכנסים אנשים להתברך שצריך להרגיש את צער הזולת ולהצטער בצערן, ודרש שנענה אמן מעומקא דליבא על הברכות שבירך את מרי הנפש. וסיפר שרב אחד היה אצל מרן הגר"ח מבריסק צוקלקלה"ה בשעה שנכנס צעיר שהסתבך עם גזירת הגיוס ותבע מרן הגר"ח מאותו רב מדוע לא בירכת אותו, והסביר מרן זצ"ל שמרן הגר"ח לא התכווין שהברכה של אותו רב

ר"ג וכבר לא היה מי שישפיע על כל בני הדור וכבר לא ידעו להעריך את גודל חשיבות וקדושת התורה ולכן הם התייחסו לחולשה שלהם ולמדו בישיבה. מה היה גודל כוחו של רבן גמליאל, אין לנו שום הבנה ואנחנו אפילו לא מנסים להבין, אבל המשנה אומרת בטלה פרישות וטהרה, הווה אומר הלומד תורה מתוך טהרה ופרישות הוא לומד כנתינת מסיני באימה ובריאה, דמות זו השפיעה על כל בני דורו.

זכינו אנחנו שבדורנו היה לנו את הדמות הגדולה של לימוד התורה של עמל התורה של התמדה ושקיעות בתורה של גדלות בתורה והכל בצורה של כנתינת מסיני, לימוד התורה באימה ויראה ביראת שמים ויראת חטא, מתוך טהרה ופרישות.

ועכשיו שלא זכינו מוטל עלינו התפקיד לזכור את מה שזכינו לראות להתבונן במה שהיה לנו, כדי שלא נרד ח"ו פלאים. ורבינו זצ"ל סיפר שאותם ילדים שזכו לראות את רבי עקיבא איגר כשהיה בביקור בערי ליטא בעת שנסע לנישואי בנו בלומז'א, דמות קדשו ליוותה אותם כל החיים ועזרה להם לעמוד בכל הנסיונות. ובשיעור שדן רבינו בנידון האחרונים אודות תמונת בנ"א אם יש בזה איסור עשיית צלם וכמש"כ בשו"ת דברי מלכאל (ח"ו סי' יא) אמר שמרן הגרי"ז נקט שמותר ובביתו בבירסק היה תולה תמונת אביו הגר"ח וזקינו הבית הלוי, שאלתי את רבינו מה הענין לתלות תמונות האם יש בזה כיבוד אב, השיב לי רבינו אין בזה כיבוד אב אלא הגרי"ז העמיד את דמות קדשם של אבותיו הגדולים לזכור וי אאיד דארף זעך אויס קוקן - איך יהודי צריך להיראות. כך אנחנו צריכים להציב לפנינו את דמות קדשו של רבינו הגדול והקדוש לדעת את הדרך אשר נלך בה במסילה העולה בית ק-ל.

ארכו הדברים ועדיין אנחנו מנסים לגעת בשולי האדרת להתחמם מול האש הגדולה שהאירה את עינינו, אבל העיקר הוא ה"למעשה". וכפי שהתבטא רבינו זצ"ל מדוע הנהיגו רבותינו בישיבות הקדושות את "סדר מוסר" לפני תפילת מעריב כדי שיצא לכל הפחות משהו אחד למעשה שהמעריב יהיה יותר טוב. והוסיף רבינו שלכאורה היה עדיף לקבוע לפני שהולכים לחדר אוכל כדי שיתנהגו בזמן האוכל כמו שצריך, אבל הבעיה שכשמגיעים ליד האוכל שוכחים את הכל, והוסיף רבינו שאברך כולל עדיף שילמד מוסר לפני שהוא מגיע הביתה כי בלי מוסר אפשר להתנהג בבית כמו "חיה-רעה". וזה מלבד מה שצריך ללמוד פעם שניה מוסר בכל יום לפני שהולכים לישון כדי לגמור את היום בחשבון הנפש. וכשסיפר את הסיפור הידוע עם ר' אליהו לאפיאן זצ"ל שמאן דהו ביקש ממנו מחילה וא"ל תבוא עוד שבועיים כי אני צריך ללמוד מוסר במשך שבועיים כדי למחוק את רשע ההקפדה בלב, הוסיף מרן זצ"ל כל זה אמור בר' אלה' שלמד מוסר כל החיים, כשלומדים מוסר במשך שמונים שנה אז מספיק ללמוד שבועיים מוסר בשביל למחוק רשע ההקפדה שבלב, אבל מי שלא לומד מוסר כל החיים לא מספיק לו ללמוד מוסר שבועיים, בשביל למחוק את רשע ההקפדה שבלב הוא צריך ללמוד מוסר הרבה זמן ולעבוד על עצמו כל הזמן.

ונסיים בדבר שאמר לי רבינו השייך לתקופה שאנחנו אווזים בה, וצריך להקדים שרבינו כמעט מעולם לא דיבר בנושאים אלו והתחמק משאלות בנושאים אלו, אע"פ שהוא עצמו עסק בזה רבות.

היה זה באחד מימי פרשת תרומה פנה רבינו מעצמו ואמר לי: השבוע זה פרשת תרומה - ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ודרשו חז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכו בתוך כל אחד ואחד, איך זוכים לושכנתי בתוך כל אחד? איהו מותב לה ואיהו מפרק לה "נאך שובב"ם" - אחרי שובב"ם! כל אחד יקח את המשפט הזה כפי ערכו והבנתו.

זה הדרך שראינו אצל רבינו עמל ולימוד התורה כנתינת מסיני ובריאה בקדושה ובטהרה, וכך הוא זכה לושכנתי בתוך כל אחד ואחד להיות מרכבה לשכינה כמש"כ הב"ח (בס" מ"ז) שכונת נתינת התורה הק' כדי שנהיה דבוקים בקדושתה ובשכינתו הקדושה ולהוריד השכינה בקרבינו, ונזכה לבנין ביהמ"ק ולהוושע בתשועת עולמים בב"א.

כאן המקום להודות למע"כ ש"ב הרב הגאון רבי בנימין גרובסרד שליט"א על שפתח בפנינו אוצרתיו הגדולים מתורת רבנו זצ"ל. זכותו של רבנו תעמוד לו ולכל יוצ"ח לראות דורות ישרים מבורכים ולהגדיל תורה ולהאדירה

יעמוד על הברכה האברכים המופלגים בתורה ויר"ש טהורה

הרה"ג מוהר"ר ש. ה. שליט"א

הרה"ג מוהר"ר נ. מ. שליט"א
שטרחו וסייעו בעריכת הדברים

כל הזכויות שמורות

תעזור אלא שאסור ליהודי לעמוד בחוסר מעש כשהוא שומע צרה של יהודי, אותו דבר חייך אותו רבינו כשאנחנו שומעים צרות של אחרים צריך להצטרף על זה ולכל הפחות לענות אמן מעומקא דליבא על הברכות שהוא מברך. ונאה דורש נאה מקיים לא פעם ראינו איך שרבינו לוקח לליבו את צרתן של ישראל, קבוצת אברכים ביקשה מרבינו ברכה בשביל הילדים לנחת וכדומה, אבל לרבינו היה נדמה שהם מבקשים ברכה לילדים כלומר שיש כאן כאלו שעדיין לא נפקדו בילדים, מדי החוויר רבינו כסיד ונענה בבהלה למי אין כאן ילדים, והיה צורך להשיב את נפשו שב"ה לכולם יש ילדים רק מבקשים ברכה לנחת דקדושה מהילדים.

ועובדא הווה שנתבקשתי להיכנס עם יהודי שפקדה צרה בביתו והרופאים חששו שאחד ממשפחתו חולה רחמ"ל והיה צריך עצה איך לנהוג, איך שהתחלתי לומר לרבינו יש כאן יהודי שלאחד ממשפחתו יש כך וכך מיד תפס רבינו שזהו סימן למחלה תיכף ומיד אזיל סומקא ואתי חיזורא ונעתקה הנשימה מרבינו והוא לא היה מסוגל לדבר כמה רגעים מרוב הצער שהצטרף בשמיעת בשורה לא טובה אודות אדם שאינו מכיר כלל, ועד כדי כך הצער של רבינו היה מוחשי שאח"כ הרגשתי צורך לבקש ממנו מחילה על הצער הגדול שגרמתי לו.

ביטוי נאדר בקדוש עד היכן הדברים מגיעים זכיתי לשמוע מפה קדשו. הנה דרכו של רבינו לומר שיעור כללי בכולל על פי רוב אחת לשבועיים, ובכל פעם זכיתי לדון לפניו באיזה סוגיא אווזים בכולל ועל איזה נושא רוצים האברכים שרבינו ימסור את השיעור. וזה אגב מגיע מגודל מעלתו של רבינו שאין אצלו את ה"אני", גם כשהוא סבר שצריך לאחוז בסוגיא מאוחרת יותר הוא ביטל את רצונו לפני רצון ה"עולם". ופ"א בסוף חודש תמוז דברתי עם רבינו שיש עוד יותר משבועיים עד סוף הזמן ואפשר להספיק עוד שיעור כללי, התחיל רבינו להתחמק הרי לא ימשיכו לסוגיות אחרות וכדומה, אמרתי לו אם א"א למסור שיעור כללי אפשר לכל הפחות למסור שיחה ובמיוחד שזה יהיה חיזוק לפני סוף הזמן. פתח רבינו את סגור ליבו הטהור ואמר מי יכול להכין עכשיו שיעור כללי מי יכול לומר עכשיו שיחת מוסר, עכשיו זה הזמן להתפלל על הספרדיש'ע בחורים שכולם יתקבלו לישיבות שמתאמות להם לכל אחד לפי מה שהוא צריך. בינו נא זאת, טיידה זו מאותם אלפי בחורים שרבינו כמובן לא הכירם אישית והם לא פנו אליו בבקשה לעזרה, אבל בליבו - לב כל ישראל נשא את עולם והוא פשוט לא היה מסוגל באותם ימים להכין שיעור כללי ואפילו למסור שיחת מוסר הוא לא היה מסוגל מרוב הטיידה בצערם והדאגה לעתידם. [ואגב אורחא שמעינן שהעזרה הכי גדולה והטובה ביותר הוא להתפלל!]

בתקופות האחרונות הרבה רבינו להתאונן ולהתאנח על צרתן של ישראל בכלל ובפרט בענינים רוחניים ובענינים גשמיים והדבר טרד את מנוחתו טובא. בער"ח סיון תשע"ו התבטא בקול בוכים ובענינים מלאות דמעות - מחזה נדיר במחיצתו הנה כל עם ישראל אומרים בראש השנה וביום הכפורים ותפילה ותשובה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה [ורבינו אמר זאת בנוסח הימים הנוראים בניגון שובה לב] והרי כולם מתפללים וחוזרים בתשובה וכולם מרבים בצדקה בצורה מיוחדת במינה ולמרות כל זאת וי וי יש כל כך הרבה צרות, ובמשך דקות ארוכות לא מצא לעצמו מנוח.

ויהא רעוא שממקום קדשו בעלמא דקושט הוא יפן עלינו ברחמים ויפיל תחנונינו לפני קונינו להוושע בתשועת עולמים בב"א.

בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות

על דורנו יש לקונן כדברי המשנה בסוף סוטה משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות. עד פטירת ר"ג למדו תורה בעמידה וכשמת ירדה חולשה לעולם והתחילו לשבת בזמן הלימוד. הלימוד בעמידה הוא כדוגמת מתן תורה שניתנה באימה ובריאה ובתת ובוזע, והתכלית של מעמד הר סיני הוא למען תהיה יראת ה' על פניכם לבלתי תחטאו (שמות כ"ז). כל זמן שר"ג חי כל בני דורו הושפעו מדמותו הגדולה וראו ממנו איך צריך להתייחס ללימוד התורה שאינו כלימוד חכמה בעלמא שאפשר ללמוד כשיושבים, ראו אצלו דמות של הלומד תורה כנתינת מסיני באימה ובריאה ברתת ובוזע, וכשמת

דברי מרנן ורבנן בעצרת הרבבה "תפילה וזעקה" ברחובה של עיר - בקריה החרדית 'בית שמש' עקב האסונות שפקדו את העיר מוצאי שבת שירה תשע"ח

מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א - ר"י עטרת ישראל

אתם יודעים רבותי, יש ארבעה חיובי כפרה, ויש כאלו שאין להם שום עיצה של כפרה ר"ל, מה זה, בעוון של חילול ה', לא יו"כ, לא שום דבר אחר, אין עיצה, לא עלינו, ר"ל, חילול ה', אמר רבינו יונה, יש בכל זאת עיצה, חז"ל אומרים שלארבעה חיובי כפרה אין עיצה, אומר רבינו יונה יש עיצה, אם במקום חילול ה' הוא יעשה קידוש ה', איך? יתן כבוד לחכמים, יתן כבוד לתורה, "מידת תשובתו נגד מידת משובתו" אמר רבינו יונה [שע"ת א', מ"ז]. זה הרי דבר נפלא, אבל הגמרא אומרת שאין עיצה, נכון, אבל אבל עם נתינת כבוד לתורה ועשיית קידוש ה' וכבוד חכמים, האדם נולד מחדש. נהיה אדם חדש. רבותי, "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לזה" - אם הוא לוקח את השליחות שלו ונותן בידי מלאכים, כשהמלאכים הם רוחות ואש לזה, כך פירש החפץ חיים, למה הבורא עולם עושה את זה אם מותר לשאול ככה, כי הוא רוצה שאתה תשמע בן אדם, מה תעשה כשתשמע? תידבק בתורה ותידבק בחכמי התורה, כבוד החכמים, כבוד התורה, שני הדברים האלה, אז הרבש"ע מבטיח וכך יהיה, ועל זה נאמר "כי אני ה' רופאך" כן יהי רצון.

חב"נ הרב הגאון רבי זליג ברוורמן שליט"א

במקום שמידת הדין מתוחה, מי יכול להיכנס במקום כזה ולדבר, אבל אני בא כעת מבית קדשי הקדשים, ממקום שכבר עשרות בשנים זה מגדלור של אור שמאיר לארץ ולדירים וצועק בראש כל חוצות שהחיות הפנימית, הדבר שמחיה באמת את העולם, האטום, הנקודה הפנימית, זה תורה ומצוות. שמעתי מהשווער שליט"א, בפרשת השבוע יש את מלחמת עמלק, כתוב בירושלמי שעמלק לקח אנשים שיש להם יום הולדת באותו יום, שיש להם מזל טוב והם יכולים לנצח במלחמה. למדנו את הירושלמי הזה, אמרתי לשווער: הרי השווער כסדר לא מוכן לשמוע ממושג של יום הולדת, הוא אומר תמיד "יום הולדת את פרעה", אמרתי לו הנה כתוב בירושלמי, שמי שיש לו יום הולדת יש לו מזל, אז הוא אמר לי משם ראייה, ראה איך יהושע נלחם בהם, "בחר לנו אנשים" מה כתוב, מי זה האנשים האלה, האנשים האלה זה צדיקים, הגויים נלחמים עם המזל עם היום הולדת, אבל ככל ישראל נלחם עם "אנשים", יודעים שהקיום האמיתי, המלחמה האמיתית זה עם צדיקים, כולם יודעים את הירושלמי [חגיגה ו ע"ב], שנכנסו רבנן לעיר ושאלו איפה הנטורי קרתא, הראו לו את שומרי העיר, אז הוא אמר הנה "חרובי קרתא", הנטורי קרתא הם אלה שיושבים ועוסקים בתורה שזה הקיום האמיתי, הסתכל באוריתא וברא עלמא, הקיום האמיתי של העולם זה התורה, זה לא מספיק, השאלה איך מקיימים את התורה, כתוב בגמרא בערובין [י"ג ע"א], שר' מאיר בא לפני ר' שמואל ושאל אותו מה מלאכתך? אז הוא אמר לבלר אני, אז הוא אמר הזהר במלאכתך שמלאכת שמים היא שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת ונמצאת מחריב את כל העולם כולו, אומר החפץ חיים, בגלל שכתוב הסתכל באוריתא וברא עולמא, ואם

באוריינתא חסר שם אות או שמיותר שם אות הרי זה מחריב את כל העולם כולו, השאלה היא, התורה בשלמותה קיימת, א"כ אז מה אם חסר או הוסיף אות? אלא אין השאלה איך הלבליר כותב את התורה? אלא איך שלומדים את התורה ואיך שמלמדים את התורה ואיך שמקיימים את התורה ככה העולם קיים, ואם מחסר משהו אז נמצאת מחריב את כל העולם כולו. אבל מאידך גיסא, פסוק שאנחנו אומרים את זה די הרבה, "שבתך ומשענתך המה ינחמוני", "אודך ה' כי אנפת בי מאד", הקב"ה מדבר לארלעכע, לצדיקים הקב"ה מדבר מתריע. רק עכשיו למדנו את הרמב"ן בפרשת בא שכל מנהגיו אין בהם מקרה או טבע כלל, אז פה בעיר הזאת הקב"ה מדבר, אבל רואים את זה בחוש, זה מעל הטבע, מעל הנורמה, מעל הרגיל. אז אני יקריא את הדברים שהשווער הכתיב, אבל אני רק רוצה להקדים, השווער הביא גמרא שכתוב " שאנו צורבא מרבנן שקודשא בריך הוא תבע ביקריה", מה שכתוב שם בגמרא זה שכל המספר אחר המת, מספר אחר האבן, שואלת הגמרא והרי היה משהו שדיבר אחרי מיטתו של ר' שמואל ונפל קניא ובז לארעא כדמוחה" אומרת הגמרא [ברכות י"ט ע"א], " שאנו צורבא מרבנן שקודשא בריך הוא תבע ביקריה", מה שמבואר שם בגמרא שבאמת זה שמת אין לו שום צער, זה מספר אחר האבן, כמו שמסבירים שם, אז מה הקב"ה תבע ביקריה, אין לו צער, לשמואל אין צער שמדברים אחר מיטתו, אלא מה, כתוב שמה במהרש"א שהמספר אחר מיטתו של מת ולא כתוב אחר מת, אחר מיתתם של ת"ח, בגלל שתלמידי חכמים קרויים חיים במיתתם, הפשט הוא שת"ח ההשפעה שלו לא נגמרת, ההשפעה שלו לא נגמרת כשהוא נפטר, זה ממשיך הלאה וזה מחיה את העולם, ואם יהודי מספר אחר מיטתו הרי הוא מתנתק מאילנא דחיי אז הקב"ה תבע ביקרויה, לא עונש, אלא כשאתה מתנתק מאילנא דחיי זה החיות האמיתית, התורה והמעשים טובים של הת"ח משפיע בעוה"ז ואם אתה לא רוצה את ההשפעה הזאת ואתה מתנתק מזה אז אין חיות, כולם יודעים שבעל השבט הלוי בחן את עצמו באש בשעווה רותחת, כי כתוב בגמרא הלא כל דברי כאש, אש לא שורפת אש, ת"ח הוא כמו אש, אבל האש הזאת שורפת דברים אחרים, שכל דבריהם כגחלי אש, אבל לא רק שהיא שורפת, אלא, כשבנ"א לא נדבק באילני דחיי, אז אין חיה.

אני יקריא את הדברים שהכתיבו: אמרו חז"ל בשבת קי"ט ב' "לא חרבה ירושלים אלא בגלל שביזו בה ת"ח" עוד אמרו חז"ל בשבת נ"ד דברים נוראים על מי שאפשר לו למחות ולא מיחה ועל הזקנים שלא מיחו בשרים, עוד אמרו בברכות י"ט שאנו צורבא מרבנן שקודשא בריך הוא תבע ביקריה", כל המספר אחר מיטתו של ת"ח נופל בגיהנום, לכן חייבים להתאסף למחות בכל כח על זלזול ת"ח גדולי הדור, כאחד לא להיתפס חלילה בעוונם, ועלינו להתחזק מאד מידה כנגד מידה בכבוד התורה ולכבד ת"ח מאד ולא לדבר ח"ו בגנותם ובעזרת ה' יתברך ברחמיו המרובים יסיר ממנו חרון אף ויאמר לצרותנו די ונזכה בקרוב לגאולה השלימה בקרוב במהרה בימינו אמן.

הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א

נתחזק ב"סור מרע" וב"עשה טוב" ונעזור מידת הרחמים. מה הוא רחום אף אתה רחום. להרבות בחסד האחד עם חברו. נשמור על הפה הקדוש. נשתדל ללמוד יותר תורה ברציפות. כולם יודעים שזה היה הרצון של מרן ראש ישיבה זכרוננו לברכה, שילמדו תורה ברציפות, שישמרו על הפה. נתחזק כולנו בנקודה העיקרית קודם כל, באמונה בכל ליבנו. כשאדם זוכר

שהקב"ה נותן לו חיים וחיים זה כל רגע של מתנה מהקב"ה, הוא נתן לנו את הפה. זה פיקדון אצלנו. זה לא שלנו. זה שלו.

אני לא בא להגיד מוסר. כולנו מחויבים בחיזוק. אם הקב"ה מביא פורענות על נכרי זה מחייב כל אחד, אז ודאי שכל אחד מאיתנו מחויב כשמידת הדין שולטת, לעורר מידת הרחמים, להרבות חסד, להרבות תורה ברציפות ולשמור על הפה הקדוש, להתחזק בשמירת הלשון, ללמוד יותר 'חפץ חיים'.

אבי זצ"ל זכה לאכול על שולחנו של ה'חפץ חיים', ושה'חפץ חיים' היה מביא את האוכל היה אומר תתנו לבחור אוכל לפני כי הוא צריך לחזור לשיבה ללמוד. זה היה אצלם המושג. מי שרק ינק אצל ה'חפץ חיים' זכה לאכול אצלו, על שולחנו, ראו את הניקיון של שמירת הפה.

נתחזק כולנו. נשפוך שיח לפני בורא עולם שיאמר למלאך הרף!

ושנתחזק כולנו, בעיקרים ונזכה בעזר השם שהקב"ה שחפץ חסד הוא, יוכל להשתמש במידת הרחמים להוריד את הקטרוג של מידת הדין ובעזר השם יאמר למלאך הרף ונזכה כולנו להתקרב לבורא עולם, הקב"ה ירחם עלינו ויאמר למשחית די.

הגאון רבי יעקב הלל שליט"א- ר"י "אהבת שלום"

אבל נראה לי בכלל הדברים הוא להיזהר מאוד מאוד מכל מיני השתתפות, הצטרפות בסוגי מחלוקת שיש בעולם.

נספר לכם סיפור. לפני קרוב ל-280 שנה, הייתה מחלוקת גדולה באירופה בין היעב"ץ לרבי יהונתן אייבשיץ. היעב"ץ חשד בו שאולי הוא ראה קמיעות שהוא ייחס אליו וכתוב בשם טמא של ש"ץ. וחשד בו על הדברים האלו וניהל כנגדו מלחמה גדולה. זה ההקדמה לסיפור. קצת אחרי זה, היה איזה יהודי, מלמד תינוקות פשוט. והוא לא הצליח. לא היה לו פרנסה אז הוא הלך לנווד. לאסוף כסף. הגיע ללונדון. גם שם לא הצליח. ונפגשו איתו כמה נוצרים וראו שהוא יודע ספר. הציעו לו פרויקט. שעל זה ישלמו לו הון תועפות שיכתוב ספר שהתורה לא אמת והנצרות אמת.

האדם הזה כתב ספר כזה זה נקרא "נתיבות עולם". [את חסאי אני מזכיר, כשהייתי בחור צעיר, הייתה קופה שהייתה בפוניבז'. נפל לידי ספר וזה נראה לי ספר כמו כל הספרים. סעיפים למעלה ולמטה הגהות. כמו ספר קדוש, התחלתי לקרוא בו, נבהלתי. מה זה? מה הולך פה? עד שאחרי הרבה שנים הבנתי שזה מדובר על הספר הזה].

טוב, אז זה היכה הדים. הנה יהודי, כותב ומפרש, יודע ספר, כאילו, קושיות על היהדות והנצרות זה אמת. הייתה התעוררות של הגדולים והם מינו את אחד הגדולים ור' משה מונטיפיורי ניהל את הפרויקט וכתבו ספר נגדי ובספר הזה לגמרי ביטל והפריך את כל הטענות של דברים הבטלים שדיבר אותו איש. והנוצרים נחלו בושע עולמית. שכל מה שהם ישבו וחשבו שכאילו הם מוכיחים משהו הן ראו שהכל דברים בטלים ומבוטלים. אז גירשו אותו. העיפו אותו.

הוא כבר היה אדם זקן, שבור ורצוצ, חזר למדינתו וניגש לביתו. הייתה לו בתאישה צדקת. אמר לה, אין לי לאן ללכת, אני רוצה לגור אצלך. תפרנסי אותי עד שאני אמות. אז היא לא ידעה מה לעשות. היא שאלה את אחד הגדולים, יש נוסחאות שהיא שאלה את רבי יהושע לייב דיסקין. אני

לא יודע אם זה תואם את התאריכים. אבל לא ניכנס בזה זה לא חשוב. היא קיבלה פסק, שיהיה בחדר סגור וישכב, יאכל ולא ידבר עם אף אדם עד שימות.

ביום שהוא הרגיש שהוא כבר גוסס הוא קרא לביתו ואמר לה, אני רוצה לספר לך למה יצאה תקלה הזאת מתחת ידי. והוא אומר, האבא שלי, היה מראשי הלוחמים לצד הגאון יעב"ץ. הוא לבד כתב קונטרסים, פשקווילים, ולכל מיני חירופים וגידופים על רבי יהונתן אייבשיץ. ביום הברית שלי, היעב"ץ היה כנראה הסנדק והאב של הרך הנימול הוציא קונטרס מיוחד ביום הברית, עוד פעם חירופים וגידופים על רבי יהונתן. וחילקו את זה ובירכו כולם, שמחים, לחיים, על הקונטרס החדש ובירכו שהרך הנולד ימשיך במלחמות של האבא שלו. אז הוא אומר, זה מה שקרה לי.

זה מה שפעלה הברכה הזאת. יצא כופר, יצא מסייע לנוצרים נגד היהודים. השם ירחם.

עד כאן הסיפור הידוע.

אני רוצה להוסיף נדבך שלא כל כך יודע. בספר 'אור השנים' של הרב אריה לייב אפשטיין, [אגב, הגר"א כתב בחייו שתי הסכמות. אחד על ספר 'אור השנים'. ספר הפרד"ס של הרב אריה אפשטיין. שהיה סבא של ה'חזון איש']. על כל פנים, בספר הזה, זה בנוי על התרי"ג מצוות והוא סידר אותם ממש עם נוסח תפילה לפני כל מצווה לדעת מה אתה עושה, ספר נפלא מאוד.

מרח ראש הישיבה רבנו אהרן יהודא לייב שטיינמן זצוק"ל היה דוגל בספר זה. אנחנו הדפסנו סידור עם 'אור השנים' והוא מאוד מאוד שמח. כל חייו היה מעודד שידפיסו ויפרסמו את הספר הזה. בערך במצוות תשובה, כותב המחבר הגהה. הוא אומר, במצוות תשובה ישנה בעיה. איך יקיימו גדולי ישראל מצוות תשובה? הרי הם לא עושים שום עבירות. אז איך יהיו שלמים בכל התרי"ג מצוות. ומצוות תשובה היא כל כך מצווה שורשית.

ואני רוצה עוד קצת להקדים. הגר"א היה לצידו של רבי יהונתן אייבשיץ וגם אריה לייב אפשטיין גם כתב אגרות לתמוך בו. והיעב"ץ בספריו, כשמזכיר אותו כותב 'השוטה מקניגסברג'.

תחשוב, אדם כזה יהיה לו פגיעה מזה, יהיה לו קפידה, יהיה לו כעס. הוא כותב בהגהה שם. כל אחד יכול לכתוב ולראות. הוא אומר, לדוגמה בדורנו שני גדולי ישראל שיש ביניהם מחלוקת.

למה הזדמן הדבר הזה? כדי להזמין להם את היכולת לעשות תשובה. מה הפשט? הם ודאי, כל אחד מהם מכוונים לשם שמים לגמרי בלי שום נגיעות בעולם. מחלוקת לשם שמים. אמיתית.

אבל מה? המתלווים, והמסתופפים - הם אנשים שלא יורדים לעומק דעת רבותיהם והוויכוח הזה שאצל הגדולים זה לשם שמים זה יכול לגלוש למקומות שזה לא דברים מתוקנים.

וממילא כיוון שהגדו"י הם גרמא לזה, יש להם על מה לעשות תשובה. על אף שהם לא חטאו מעולם. והם צדיקים גמורים. הרב אריה לייב אפשטיין שהוא נפגע, הרב יעב"ץ כתב עליו דברים קשים, הוא לא לקח את זה ללב. הוא כותב עליו, הוא גדול הדור, גדול הגדולים שבדורנו. אין כמוהו בעולם.

אבל מה? מחלוקת.

והגדולים עצמם יודעים על מה הוויכוח. הם יודעים את העניינים. המסתופפים, זוהי בעיה.

אנחנו רוצים לגדל ילדים לתורה. הילדים צריכים לאהוב תורה. הם צריכים לאהוב מלמדי תורה, מרביצי תורה, מגדלי תורה. אם יש כל ביקורת שהוא על רב גדול זה מסכן את היכולת של הילד הזה לגדול בתורה.

אני פעם פגשתי יהודי מאוד דגול. רב גדול. מאוד גדול. ראיתי שהוא מפליט מילים אצל כמה מגדולי האחרונים. לא בכבוד. לפני בניו. אמרתי לו, אני הייתי אז צעיר, הייתי בחור. אמרתי לו. אתה מדבר על הרב והזה ועל הרב הזה. אני חושש שהבנים ידברו על רבינא ורב אשי... ובאמת אחד הבנים שלו יצא כזה. השם ירחם. צריכים לדעת הרושם על ילדים. ודי בזה.

סיפרתי סיפור. כל אחד ילמד את זה בעומק ויבין מה המסקנות שצריכים להסיק. רק להגדיל כבוד חכמים, גדולי תורה, לפאר ולשבח כדי שהילדים ירצו לגדול ולהיות רבנים ושלא יהיה להם שום ביקורת על שום רב.

עכשיו אנחנו בעומק הצער. בעומק הצרה. צריכים תפילות.

אין ספק שיחד עם החיזוק בתורה צריך להרבות בתפילות. שהקב"ה ימתיק מעלינו את הדינים הקשים ונזכה לעורר רחמים על עם ישראל ובפרט על הקהילה קדישא שכאן בעיר הקודש בית שמש. בקהילה חרדית שכולם יראים, כולם שלמים. משפחות מפוארות. גם אלה שנפגעו, משפחות לתפארת עם ישראל. צריכים להתפלל, שהשם יאמר די לצרותינו. ולא יהיו עוד אסונות ולא עוד צרות ושאנחנו בעזרת השם נתחזק כמו שאמרנו כשייסורים באים צריך לפשפש, כל אחד באשר הוא שם לעשות תשובה ולתקן את המעשים ולאור הדברים שאמרנו בוודאי שגדולי ישראל בקרוב יגידו, ישמיעו דברים לעילא ולעילא, מה שצריכים לשמוע.

השם ירחם ויצליח אותנו וינחם את המשפחות השכולות ולא יוסיפו לדאבה עוד וכל הקהילה תהיה מבורכת ומוצלחת לאורך ימים ושנות חיים. אמן.

הגאון רבי ישעיהו פינק שליט"א - דמו"צ דחסידי בעלזא

כתוב במסכת שבת דף ק"ה מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם קטנים ר"ל, אומרת הגמרא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר, אם לא מתאבלים על אדם כשר קורה אסונות, למה לדבר שלילי, נדבר חיובי, רואים בגמרא שאם בוכים זה מציל מאסונות, אמר הגר"ב פינקל שליט"א, שהראש ישיבה לא נספד כהלכה, מי מספיד את מי, תמיד מספידים את הנפטר, בנים מספידים אבא, תלמידים את הרב, פה בהלוויה שהיה אצל מרן הגדול זצ"ל לא הקהל הספיד אותו הנפטר הספיד את עצמו כי אף אחד לא אמר הספד כזה חזק כמו הנפטר, כמו שהוא בעצמו אמר עם הלוויה ועם הצוואה, עם כל השש שעות עד הקבורה, לתת בעיטה לעולם הזה, לתת בעיטה בכבוד, להראות שהכל אין ואפס, זה היה הספד שלא כהלכה כי הנפטר לבד הספיד את עצמו, אבל כשאנחנו נעיין קצת במידות האלו, קצת ללמוד, קצת ענווה, קצת לוותר, הכל שטויות, העוה"ז שטויות, צריך לזכור למה אנחנו חיים, ואם קצת נתעמק בזה נגיע להרבה מעבר לכל אחד לעשות את החשבון נפש האישי שהוא צריך לעשות.

כל אחד צריך ללכת הביתה לחשוב על עצמו ועל ביתו, ר' בונם מפשיסחא ראה פעם ביו"כ יהודי עומד עם המחזור ושופך דמעות בתוך המחזור, אמר לו תיזהר, מרוב דמעות אתה לא תראה את המילים שאתה צריך להגיד. והוא התכוון להגיד לו יותר עמוק, היצה"ר בא לפעמים, הוא עושה אקשן, דרמה, תיבכה, נתכנס ונשמע ונדבר ונבכה ויהיה ליטר של דמעות אפילו, אבל הוא לא יתן לנגוע בפנינטעלע, בנקודה הפנימית האמיתית, איפה אתה, מה אתה עושה. הכל הוא מוכן שתעשה, תשמע, תבכה, "מה נתאונן ומה נאמר מה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'" זה לא עניין להתאונן, זה עניין יותר של נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה', אסור להישאר

אדישים, שומעים אסונות, השאלה כמה זה מפריע. אני זוכר לפני שנים כשהיה פיגועים באוטובוסים המתפוצצים מי שזוכר את מה שקרה בקו 2, שאנשים התפוצצו ואנשים בכו, ישבנו בשולחן בשמחה והגיע הבשורה מרה ונמהרה שנרצחו ילדים קטנים, אברכים קדושים, נשים, בנים, כלה, זה היה איום ונורא, ישבנו בחתונה והמלצר הגיע לשאול פולקע או שניצל כל אחד ידע מה לענות, איך אתה עונה, הראש שלו עכשיו בתוך השניצל, הוא אמר אוי אוי עכשיו הוא אוכל, פותחים עיתון בבוקר, אוי עוד ילד נפטר, אבל חסר קצת סוכר בקפה, בואו נשתה את הקפה כמו שצריך, הוא קורא את זה ביחד, האם לא חסר קצת בהשתתפות בצער של הזולת, השבוע היה היום הצלה של הרב'ה מבעלזא, אבא של הרב'ה מבעלזא של היום, כשהוא חזר מהגלות הוא הלך עם "גלות קלייבע" ככה הוא קרא לזה, הוא היה בגלות אז הוא הלך ככה עם מעיל, קצר, בלי צבע, לא שחור, לא בגדים של אדמו"ר, הגיע לארץ נתנו לו בגדים של אדמו"ר, הוא אמר אני לא מוכן, דם נשפך, אני רוצה להיות חלק מהם, אני לא רוצה להיות אחרת, וכשפעלו כבר שילביש בגדים טובים אז הוא הלביש את זה על הבגדים של הגלות, הוא אמר בפולין נשפך דם ואני יחליף בגדים. שם נמדד, אדם נמדד לא בבכי, לא בנקודות של הכנס, לא בבית מדרש צריך להתעורר, צריך להתעורר בבית, כל אחד צריך לחשוב מה הוא אמור לעשות, לא מה שהשני צריך לעשות, מה אני באופן פרטי, בבית שלי, בעצמי, מה אני צריך לעשות.

הדברי חיים מצאנז בהלוויה של בנו מאיר שנפטר ילד, אמר הדברי חיים מצאנז, אחד מקבל פליק על הגב, פליק חזק, הוא הולך ככה ומרגיש פתאום על הגב כזה זבנג, הוא מסתובב, אם זה השונא שלו הוא מתעצבן, אם זה ידיד שלו הוא צוחק, זה לא כואב, אז הוא אמר, אני מסתובב, כזה אסון, ואני רואה שמי שנתן את זה אבא אוהב ורע וידיד, אז הוא אומר זה חיוך של אבא. אבל שהקב"ה ישמור אותנו שלא יהיה לנו כאלו התגלויות, שנזכה לראות את ההשגחה בחדס וברחמים, ותגמלנו חסדים טובים, שיהיה חסדים טובים ע"י שמתאספים מכל העיר ביחד, אז נעשה את התשובה הציבורי ביחד, ואחרי זה כל אחד ואחד בבית שלו באופן פרטי והקב"ה יעזור שלא ישמע עוד שוד ושבר בעירנו ונזכה במהרה לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו.

הגה"צ ר' בנימין פינקל שליט"א

יש הרבה אנשים שאומרים זה הסיבה או זו הסיבה, מי יכול להגיד מה הסיבה? גדול בישראל יכול להגיד מה הסיבה. אני רוצה להגיד לכם, מרן הרב אלישיב זצ"ל דיבר על מחלות קשות, והוא אמר שהסיבה היא הגמרא בשבת קי"ט ע"ב, אמר רבא, המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו. כך אמר הרב אלישיב זצ"ל, זה גמרא, אבל הוא יכול להגיד שזו סיבה של צרות, אין רפואה למכות. אחד שאל אותי ומה קורה אם הת"ח מוחל? לא יודע יש דין מתי מחול ומתי לא, ואיך, אבל אחרי הפטירה ברור שהקב"ה תובע. אני רוצה לומר, אנחנו צריכים להתחזק, להתקרב לקב"ה, להתחזק בהכל, בלימוד התורה, במידות טובות, בצניעות וקדושה, אבל בזהירות, אנחנו עוד עכשיו תחת השפעת החסר הגדול כשנפטר רבן של ישראל קדוש ה', אני אמרתי לכמה חברים ואני אומר לכם גם, אני לא רוצה עכשיו להספיד, אבל כל מה שאנחנו יודעים, תורה הקדושה, שו"ע, ספרי מוסר, חסידות, הכל, זה הבעש"ט הקדוש ור' חיים וולוז'נינער, והברדיטשבער והתניא, כולם, הוא עונה על הדרישות של כולם, כולם יכולים להגיד שהוא קיים את מה שהם כתבו, הכל. כל התורה, מתוך

יסורים, חסידא ופרישא לא להינות, לא מכסף, לא מכבוד, לא מאוכל, לא להנות בחיים, אלא רק לעבוד את ה' בעבודה תמימה, מרן שר התורה שליט"א אמר לפני 5 שנים שהוא 70 שנה דבק בקב"ה, כזה פרוש וכזה שמח, את הכל הוא איגד, תורה, קדושה, שמחה, סובל עלבונות, הכל יחד, ורואים כל גדולי הדור, כל הישיבות הליטאיות והחסידיות, כל העדות, כולם שיחיו כולם עומדים המומים סביב האיש הקדוש הזה שקטן בגוף, לא יודע כמה שקל, 20 קילו, וגדול בנפש עד השמים, כולם עומדים משתוממים, מהקדושה הנוראה שלו, כמה צריך להיזהר חלילה שלא יהיה קטרוג, הצדיק הזה כל החיים נזהר, לפעמים היה נותן מילה אחת כי צריך לתבוע ממישהו, קצת להגיד תוכחה, הוא ידע את הגבול המסוים, אבל תמיד היה עליז, תמיד שמח, מתי רואים אותו בתמונות שהוא בוכה ואי אפשר להסתכל הזה, מתי הוא בכה בכיה נוראה שא"א לראות את זה? כשיצא גזירת הגיוס, אז הוא בכה, אז הוא לא נח, לא שקט, שלא יפגם בן תורה אחד וגם עמך, הוא בכה בכי נורא, וכל השאלות ההלכתיות, מה שנוגע לנו לכל אחד.

איך הוא שמר על גחלת הישיבות, גחלת התורה, זה לא אני אומר, כל הישיבות אומרות, וכל האדמו"רים, כולם המומים, איזה שמירה מעולה שלא יפגם זיק כל שהוא מכל התורה, שכל הישיבות הקדושות ימשיכו עם יר"ש בקדושה ובטהרה, וכמה דאג לבחורים, חלק היו כאלה סובלים, הוא כ"כ לא נתן לזרוק בחור, כמובן עם גבול מסוים, אלה שמקלקלים, אבל כל הסיפורים שהוא טען, אז מה הוא ילך, לרחוב הוא ילך, וכל הפיתויים, וכמה ניצלו, מי שבאמת וכמה וכמה בחורים זכו להישאר בישיבות הקדושות בזכותו, דאג שלא יהיה סטיה חלילה מקדושת התורה ומקדושת הישיבות, את כל הלב מסר. כמה צריך להיזהר בו. רציתי ללכת לקברו ולבקש שיסלח לכולם, ורבונו של עולם תרחם עלינו, יש אנשים שלא יודעים חלילה, אני לא רוצה לדבר על אף אחד, אף אחד לא רוצה להיות רשע, אבל לא יודעים, ואומרים דברים נוראיים ואנחנו סובלים וסובלים וכדי שיאמר למשחית הרף.

העבודה שלנו זה לשמור את הלשון, וזה להיזהר בכלל איסורי הלשון, ובפרט על הקדוש שהגן על הדור ומי יודע כמה ההגנה הזאת חסרה לנו. הגמ' בחולין פ"ו ע"א, מספרת על רבי חנינא כל העולם ניזון בזכותו והוא ניזון בקב חרובים מערב שבת עד ערב שבת, אנחנו לא יודעים לקשר דברים, אבל מי בדור הזה אכל דברים מערב שבת לערב שבת, היה מישהו אחד שלא נהנה מאוכל, בלע אוכל, לא מצאנו כזה אדם פרוש, אין כח לחשוב על זה, אנחנו צריכים להתחזק, אין לנו את הכח להיות פרושים, ולא תובעים מאיתנו, לכל הפחות אני יתן לכם עיצה טובה לכל הפחות להגיד ברכה בכוונה, לא לחטוף ככה את האוכל, זורק ברכה מפיו שגם על זה כתוב לא תלכו עמי קרי, במ"ב קצ"א סק"ה, שלא יהיו המצות אצלנו כדרך מקרה בעלמא, לומר תודה לה' שנתן לך את הלחם, את התפוח, את מה שאתה אוכל, ולחשוב לכל הפחות שאוכל שיהיה כח לעבוד את הבורא, קצת להתעלות, דווקא הצדיקים בדורות האחרונים לא דיברו על צומות לדור החלש שלנו, אבל לפחות שנדע שהיה צדיק שהוא לא נהנה מאוכל, לכל הפחות יש לי עיצה אחי ורעי ששייכת, להגיד גם אם אין כח, מי שיכול להפסיק באמצע סעודתו, כשאדם אוכל, והוא כבר נרגע קצת מהרעב שלו ורוצה עוד, אז הוא יפסיק קצת, צריך הרי ללמוד לוותר קצת, אז יש כאלו שרק אחרי שהם שבעים לגמרי אז הם לומדים תורה, נו, גם זה חשוב, אבל יש מעלה יותר גדולה, עבודת ה' כשהוא אוכל ושותה ודרוש לו עוד, אבל הוא כבר לא כ"כ רעב, אז הוא לומד את המשנה או החפץ חיים, במשך דקה עגולה, תדעו לכם, דקה זה הרבה זמן, דקה עגולה, קצת בשביל הקב"ה, זה גם

עבודה, קצת. לקחת ללמוד מאיש כזה קדוש מה שייך לנו, ולא תובעים, אני לא מדבר על אנשים שהם במושגים גדולים ובשבילם זה כבר מעלה קטנה, כמובן, "יאכלו ענווים וישבעו", אני חושב שכולם יכולים לעמוד בזה, כמובן עם ברכה בכוונה, זהירות באכילה שלא יהיה חשש דחשש למאכלות אסורות ודאי ולאכול בעדינות עם להפסיק באמצע, כל אחד יכול לעמוד בזה בכל מצב שהוא עומד, זה עבודה שאפשר ללמוד קצת.

אני רוצה לומר עוד נקודה קטנה שזכיתי להיות בקודש פנימה, קיבלנו כמה תשובות ברורות והוא ביקש שנגיד את זה ברבים, וזה יהיה לעילוי נשמתו, הוא ביקש להוציא ירושלמי שהיה לידו והוא ביקש שנקרא לו וזה היה עת רצון ולמדו את זה בפנים, אז יש גמרא ידועה בבבלי חולין דף ז' ע"א ר' פנחס בן יאיר רצה לפדות שבויים והנהר גינאי לא נתן לו אז הוא אמר גינאי חלוק לי, ואם אתה לא חולק לי אני יגזור שלא יעברו כך מים לעולם, אבל הוא הוציא אז ירושלמי במס' דמאי פרק א' דף ד' ע"א, וכתוב שמה עוד סיפור קצר על ר' פנחס בן יאיר עם הנהר גינאי אבל לא פדיון שבויים אלא בית מדרש וזה לש' הירושלמי עם הפני משה, שהוא מסביר ר' פנחס בן יאיר הלך לועד, ועד זה בית המדרש [עיין בפני משה], ר' פנחס בן יאיר הלך לבית המדרש, והגינאי גבר, היה גאות אז, כנראה לפעמים יכלו לעבור את זה ולפעמים לא, היה זרם מים שוטפים ולא שייך לעבור, אז הוא אמר, גינאי אתה לא תתן לי ללכת לבית מדרש אגזור שלא יעברו כך מים לעולם, וחלק לו והוא עבר, הוא לא התווכח איתו, והיו תלמידים שלו מאחורה ושאלו, רביה, גם אנחנו יכולים לעבור, אז הוא אמר מאן דידע בנפשי דלא אקיל לבר נש מישראל מן יומי יעבור, היינו מי שידע שלא עשה רעה ולא ביזה לבר ישראל מעולם יעבור, ואם לא, שלא יעבור. הראש ישיבה רצה שנראה את זה ונלמד את זה, הוא לא זלזל בשום יהודי, ואם כך צריך ליזהר באנשים פשוטים, על אחת כמה וכמה שצריך להיזהר בזהירות נוראה בגדול הדור ולבקש לה' שכולם יבינו שלהקב"ה יש לו צדיקים בדור ואם מבקשים שבזכותם ניוושע, הם מליצי יושר, הקב"ה שומע לתפילתם. הם התקווה שלנו. על זה התאספנו, ברור שההתכנסות פה זה ודאי נחת רוח, הקב"ה רואה שאנשים מחפשים, שיש "נחפשה דרכינו ונחקורה", וכל אחד יתחזק לעצמו וע"י ההשפעה של כולם יושפע גם לאחרים שעדיין לא הבינו את זה שיזכו להבין את זה, ושיהיה לכולם טוב ושיזהרו בכבודם של קדושי ה' ושיתחזקו בלימוד התורה ובמידות טובות ובקדושה וטהרה ושמירת הלשון ושמירת העיניים, כי כל מה שאתם רוצים אפשר ללמוד ממנו והקב"ה יסיר חרון אפו מעמו ישראל וירחם עלינו ויתן לנו חיים טובים, ושכל אחד יוכל לחתן את הילדים בלב שמח, ושיתן לנו שלא יהיו צרות לא אסונות ולא מחלות ולא רדיפות ונזכה לראות בנחמתם של ישראל ובתחית המתים ונזכה לראות בבנין ביה"ק ושהקב"ה ירחם עלינו ונזכה לעבוד אותו ולעשות לו תמיד נחת רוח.

חדב"נ הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א - מגיד מישרים

ראיתי לפתח פי, אני עומד לפני קהל קדוש. אנחנו צריכים להתחיל מהתחלה. ממעמד הר סיני.

יש מצווה דאורייתא, "רק הישמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסור מלבבך כל ימי חיך. והודעת לבניך ובני בניך. יום אשר עמדת לפני השם אלוך בחרב.

באמור השם אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון". נצטוונו לזכור את המעמד הר סיני. במעמד הקדוש הזה נאמר "כל הנוגע בהר יומת", וביאר הגאון רבי יצחק הוטנר, שכל זה בא ללמדנו שכדי לזכות לקבלת התורה צריכים להיזהר בכבוד התורה. כל המעמד הר סיני, עם כבוד התורה נכלל בזכירת מעמד הר סיני.

אומר הגמרא במסכת ברכות, י"ז ע"ב בני מתא מחסיא הם אבירי לב הם רואים כבוד התורה פעמיים בשנה בחודש אדר ובחודש אלול שאז מתאספים אלפי בני ישראל לשמוע את ההלכות יום טוב, הלכות פסח, הלכות ראש השנה, יום כיפור וסוכות. ובתוספות שם [ד"ה תרי] כתבו שהיה יורד מן השמים עמוד אש על כל המתאספים, והגויים רואים את כל גדולי ישראל ואת כבוד התורה והם נשארים אבירי לב. נשארים גויים ולא באים להתגייר.

זה בני מתיא מחסיא אבל להבדיל, אצלנו היהודים בכל הדורות, היו נותנים כבוד לתורה ולומדיה. כולם ידעו, תלמידי חכמים בונים את העולם. הם עין העדה.

הר"ן כותב בדרשותיו. שהשכינה שורה על גדולי הדור. כמו שהשכינה הייתה שורה בבית המקדש ודרך בית המקדש היתה שורה שכינה בכל כלל ישראל, ומאז שנחרב בית המקדש הרי גדולי הדור נקראים עיני העדה. כשהם משרים שכינה בישראל.

כולנו זוכרים שרבנו מרן ה'סטייפלר' זצוק"ל, היה חי איזה פחד היה תוקף את כל מי שנכנס לחדר שלו הקדוש. ובסוף ימיו הוא היה מגיע פעם בשבוע, בשבת בבוקר ללדרמן, ואז כשהוא גמר להתפלל וחזר הביתה היו מתאספים ברחוב רשב"ם כל בני ברק לראות את ה'בית המקדש' של הדור.

מי לא זוכר, ביום שלישי, שמרן הרב שך היה אומר שיעור או שיחה אז היו כולם נוהרים לשמוע את השיחה של גדול הדור.

מי לא זוכר, בקרוואן במאה שערים, בקרוואן של מרן הרב אלישיב, היו באים יהודים מכל העולם לראות איך יהודי למעלה ממאה אומר שיעור בכזה 'גישמאק', בכזה מתיקות. רבנו הגאון מרן שר התורה שליט"א, היה עולה לירושלים בחול המועד פסח, בחול המועד סוכות לברך עליו שחלק מחכמתו ליראיו. לפני חמישים שנה, שהרב אלישיב עוד היה אברך בגיל 50-60 היינו הולכים ל'אוהל שרה' לראות בנועם ההתמדה שלנו. "אשרי עין ראתה כל אלה".

מורי ורבותי, מי שהיה נכנס לבית המקדש ברחוב חזון איש 5, ראה שכינה בישראל, עדות לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל.

רבנו הגאון, מרן הרב שך, כשהרגיש שהכוחות שלו עוזבים אותו. הוא ביקש ממרן הרב אלישיב שינהיג את הדור. אבל הוא ידע שהרב אלישיב הוא יותר נחבא אל הכלים, הוא יותר בבית מדרש שלו. לכן קבע שילך ביחד עם מרן בעל ה'אילת השחר' זצ"ל. אבל הוא לא רצה כיוון שבעל ה'אילת השחר' נתן כבוד למרן הרב אלישיב שיתר מבוגר ממנו. שהוא ינהיג את הדור.

אבל יודע אני עדות נאמנה, עד ראייה סיפר לי, שמרן הרב שך נפגש עם מרן הרב אלישיב שהוא היה חלש והוא התחנן לפניו שישתדל לשכנע את מרן 'אילת השחר' שיצטרף להנהיג את הדור. מרן אמר לו: "אני לא ישן לילות מפחד מי ינהיג את הדור".

נכון, מרן הרב אלישיב לקח את הנהגת הדור אבל הוא רצה שזה יהיה ביחד עם מרן בעל איילת השחר זצ"ל. וכל השאלות הכי קשות במשא של כלל ישראל, עדים נאמנים סיפרו לי, שיום, שכל השאלות הכי קשות רבנו מרן הרב אלישיב היה שולח לבני ברק. למה, הוא אמר ששמה בית המקדש. הוא אמר שמרן בעל 'איילת השחר' הוא היחידי בדור שכל מעשיו לשם שמים בלי שום נגיעה, יחדי בדור. שהשכינה עליו. כל השאלות הוא שלח אליו. זה כולם יודעים. זה דברים ידועים.

מי לא יודע שמרן ה'סטייפלר' זצ"ל כשהיה זקן, כבר לא היה לו כוחות, אמר תלכו לבעל 'איילת השחר'. זה דברים ידועים.

בשנת תשל"ד, בליל יום כיפור, רבנו 'איילת השחר' חולם חלום, את האותיות 'קרע שטן' רואה. בבוקר הוא הלך ל'סטייפלר', ואמר לו שהוא מפחד מהחלום הזה, אז הם אמרו כמה פרקי תהילים ה'איילת השחר' והקהילות יעקב' ובשעה 14:00 בצהריים, המצרים, עם הטנקים שלהם התקדמו 10 ק"מ ונעצרו. אמרו אז, הם היו יכולים להתקדם עד תל אביב והשם ירחם. מי עצר אותם? למחרת מרן הרב שטיינמן פגש את רבנו ה'סטייפלר'. אמר לו ה'סטייפלר', אמרנו כמה קפיטלאך תהילים וזה עצר אותם. ה'חפץ חיים' היה אומר, שגדולי ישראל יש להם גילויים בחלום. כדי שיתפללו על הכלל ויעצרו גזירות. ידוע בשם מרן ה'חזון איש', שאמר שהעלימו מן השמים את השואה ממנו, כל הדברים ה'חזון איש' ידע מראש והתפלל על זה. אבל את השואה לא גילו לו. בגלל שאם היה מתפלל על השואה אז לא היתה שואה. לפני 44 שנה בשנת תשל"ד, מן השמים גילו, בליל יום כיפור, שצריכים שני יהודים שיתפללו על כלל ישראל. ולמי גילו זאת? לרבנו 'איילת השחר'.

למה דוקא לו גילו זאת? האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, העיד עליו שהוא היה בגיל 30 שהוא פרוש מן העולם הזה. פעם אחת הייתה שכנה בבניין של מרן הרב שטיינמן, שהייתה אלמנה ולא יכלה לכתוב פתקים. אז היא ביקשה מהרבנית שטיינמן שהיא תבקש מבעלה שיכתוב לה פתק לאדמו"ר מבעלזא, קדוש ה', רבי אהרון. וכשרב'ה רבי אהרון זצוק"ל קיבל את הפתק, הוא הסתכל על זה ומיד שאל את הגבאי, תגיד למי ששלח את זה, שיבקש ברכה מזה שכתב את הפתק. כך אמר רבנו אהרון קדוש ה'.

זה דברים ידועים. לא צריכים סיפורים.

רק להיכנס לבית ברח' חזון איש 5, ראו קדושה, ראינו שכינה שורה. רבנו הרב אלישיב אמר שפה השכינה שורה. פה בית המקדש, זה דברים ידועים. לא צריכים לדבר על זה.

אבל זה כלול במעמד הר סיני. חבל שצריכים לדבר על זה, אנו חייבים לחנך לבנינו שתלמיד חכם הוא ספר תורה, מה היה קורה אם היו לוקחים ספר תורה, זורקים אותו על הארץ, האם היינו שותקים? לוקחים ספר תורה, כאלה שמסכנים, פשוט תינוקות שנשבו. לא יודעים מה זה ספר תורה! לא יודעים מה זה תלמיד חכם! מסכנים. שיחזרו בתשובה. מסכנים!

אבל חייבים לדעת! תלמיד חכם הוא ספר תורה!

אף אחד לא יזרוק ספר תורה על הארץ. תלמיד חכם הוא יותר חשוב מספר תורה. הוא ספר תורה חי. ובמיוחד אם הוא תלמיד חכם שזוכה לחדש חידושי תורה שמקובל בשם מרן ה'חזון איש' שזה נשיקה מהקב"ה. הקב"ה לוקח את החידושים שמתחדשים על ידי תלמידי חכמים וזה עושה אור גדול בכל העולמות ובונה עולמות בלי סוף. ובפרט אם זה מופץ ברבים. אין לשער ואין לתאר,

גדולת מעלתו בשמים. לכן אומרת הגמרא [קידושין ל"ג ע"א], כמה טיפשאי הני בבלאי. כשהם רואים ספר תורה הם מנשקים, מכבדים. רואים תלמיד חכם, מכבדים פחות. כמה הם טיפשים.

הרי ממה זה התחיל?

תמיד ידעו, אבא שלי ז"ל מדיבר פעם עם מרן ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, על הנושא של גיוס בני ישיבות, א"ל הגר"י אברמסקי: אני לא יכול לדבר כלום. זה הכל דברים שאסור לדבר. זה רק ניתן ליחידים בדור. שהם מנהלים את העניין ואסור לדבר על זה. דברים שצריך לשתוק. כל דיבור מקלקל. כולם ידעו תמיד שגדולי ישראל שכינה עליהם והם מנהלים את כל העניינים.

אפילו יעקב אבינו, ששמעון ולוי נלחמו עם שכם, לשם שמים, הרי שמעון בדגל שלו היה ציור של שכם. למה? הקנאות של שמעון נשאר לדורות. לכן נגזר עליו שהילדים שלו יהיו מלמדי תינוקות כדי ללמד יראת שמים לילדים. אז אדרבה, שמעון, במעשה שכם, הוא נכבד. הוא בנה יראת שמים לדורות. הבנים שלו מלמדי תינוקות.

אבל הקטע הזה שהם לא שאלו את יעקב אבינו איך להתנהג, ע"ז כביכול יש תביעה כתוב בתורה "ארור אפם כי עז", שמעון ולוי הם שבטים הק', הם שבטי קה, שעליהם המשגיח מפוניבז' היה אומר שהם היו אנשים הכי גבוהים בבריאה. מי יעמוד בהר ה'. אבל זה שהם לא שאלו את יעקב, על זה הם נענשו "ארור אפם כי עז".

יש גדולי הדור, יש שכינה עליהם, יש להם רוח הקודש. והיום נהיה "מודה" שכל נער בן י"ג הוא מלמד את הגדולים מה לעשות. תעשו ככה, תעשו ככה. כאילו הגדולים לא יודעים, הם לא יודעים מה זה תורה. חס ושלום אסור להגיד כאלה דברים. זה נהיה מודה והם צריכים לדעת שאם בבית האבא מדבר על זה ועל זה, הוא משחק באש נורא והיום.

הסבא מקלם היה אומר, זה נקרא לשפוך רעל רותח לגרון של הילד. כתוב בגמרא בסוכה [נ"ז ע"ב], מרים בת בילגא המירה דתה והתחתנה עם יונוני, רחמנא לצלן, בגלל שהיא שמעה מאבא שלה זלזול בקרבנות. אז מה שהילד מדבר מה שהוא שומע מההורים שלו.

ה'חתם סופר' אמר שאלה שהשתתפו במחלוקת של רבי יהונתן אבישיץ ורבי יעקב עמדין, הצאצאים שלהם נעשו רפורמים רחמנא לצלן.

אז דבר ראשון, בבית לא לדבר כאלה דברים. זה ככה, זה ככה. מי אתה? מה אתה יודע מי, מה, מו? סתם יצר הרע וסטרא אחרא. סיפר הגה"צ ר' אריה לוי זצ"ל שהוא היה צעיר, הוא למד בסלונים אצל הגאון ר' אייזיק חריף. בתשעה באב בלילה, הילדים מבית הכנסת שחקו בכדורים של עצי ברוש. נער אחד העיז וזרק את הכדור של העץ לכיוון הרב וזה פגע בזקן של הרב. הרב הזדעזע. וקרא: "חורבן בית המקדש". באותו לילה, נשרף הבית של הילד ולמחרת בבוקר, אחרי הקינות התקיים ההלוויה של הילד. לתלמיד חכם, הקב"ה תובע ביקרו.

היה בירושלים חילוקי דעות בין הגר"ש סלנט למהרי"ל דיסקין. יום אחד המהרי"ל הלך עם תלמידיו. אחד מהתלמידים דיבר איזה מילה לא לפי כבודו של הגר"ש סלנט. על המקום אמר לו המהרי"ל אתה חייב נידוי!!

בירושלים הייתה שכונה שלפני 15 שנה מתו אנשים צעירים, באו לשאול את רבנו מרן הגרי"ש אלישיב. למה מתים שם? אז הוא אמר שמבזים שם תלמידי חכמים ומדברים שם נגד מרן הרב

שטיינמן שהוא היחיד בדור שכל מעשיו לשם שמים בלי שום נגיעה, השכינה שורה עליו ומעזים לדבר עליו. זה הסיבה. שמבזים תלמידי חכמים. ככה אמר מרן הרב אלישיב. ככה אומר חתנו הגר"י יצחק זילברשטיין שליט"א, שהוא אמר לו מפורש שבשכונה ההיא מתים אנשים צעירים בשביל שמדברים נגד מרן הרב שטיינמן. ככה הוא אמר. אני לא יודע להגיד כאלה דברים. אבל מרן הרב אלישיב כן ידע.

לפני קרוב ל-200 שנה, היה דין תורה מפורסם בקשר להדפסת ש"ס סאלויטא, ורבי עקיבא איגר פסק בצד אחד, אז אמרו בעלי הדפוס, נו, רבי עקיבא איגר כבר זקן, הוא מושפע על ידי הסובבים אותו. אחרי זה, סיפור נורא, אחד העובדים הגויים בדפוס נהרג. והעלילו על בעלי הדפוס שהם אשמים ובעלי הדפוס נענשו בעונש נורא. גלות קשה. אבל הם היו צדיקים קיבלו את הדין באהבה ואחרי שנגמר הגלות הם באו לבקש מחילה מרבי עקיבא איגר והם הבינו שזה בגלל זה.

הוי זהיר בגחלתן שלא תיכווה. שנשיכתו נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב. כך חינכו את הילדים בכל דור. המחלוקת של ר' יהונתן אייבשיץ ור' יעקב עמדין, אחד הלוחמים נגד רבי יהונתן אייבשיץ נענש קשות והיה נע ונד. סבל הרבה צרות. יום אחד הוא בא לפני אחד הגדולים לבקש ברכה, אמר לו אני רואה עליך קפידה של אדם קדוש. לך תבקש מחילה מאותו אדם שפגעת בו. הוא ניסה לבקש מחילה אבל הוא איחר את המועד. הוא נפטר לפני שהוא בא.

החכם, עיניו בראשו. לא משחק באש.

בהלוויה של ה'חזון איש', היה אחד אמר, נו נו, מה עושים עניין מה'חזון איש', ואמר עוד איזה מילה, על המקום בא עקרב ועקץ אותו. על המקום. באותו רגע.

ההלוויה של מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, התקיימה בפורים, בירושלים, אחרי קריאת המגילה, והרמקול היה שבור, שעתיים היה הספדים ואף אחד לא שמע. אז אמר אחד איזה משפט, "נו נו, בשביל רבי משה פיינשטיין צריכים להרוס את כל הפורים", מיד אחרי זה הוא סבל מכאבי ראש נוראים, לא מצאו שום סימן. אז הוא הלך לאחד הרבנים בירושלים ועשה לו גורל הגר"א ויצא בפסוק "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה", ואז הבין שזה עונש על זה. הוא הלך לקבר שלו וביקש מחילה ועבר לו.

לפני 30 שנה [אולי 35], היה הירושלים איזה סיפור באיזה מקום. שיצאו נגד רב אחד והרב הזה היה מקורב למרן ה'סטייפלר'. ה'סטייפלר' שלח לו מכתב. אני רוצה להקריא את המכתב: "עודני מדבר במעלת כבודו, בקצרה, כי בגלל מה שקמו נגד הרב, אני בטוח שידך תהיה על העליונה ועל האנשים המעוררים מחלוקת ופוגעים בכבוד התורה חושש אני מאוד".

את המכתב ששלח ר' אלעזר למר עוקבא מה שכתוב שם אני מפחד להגיד פה בציבור. עיין גמרא בגיטין דף ז' עמוד א'. באותו יום בצהריים, המכתב הגיע לקהילה שם ועל המקום תוך כדי לקחו מונית, נסעו ל'סטייפלר' וביקשו מחילה והבטיחו שיותר לא יצאו נגד הרב הזה. ואז דעכה האש.

מורי ורבותי, תמיד ידענו כבוד התורה קודם לכל. אבל יש כאלה מסכנים, מסכנים הם לא יודעים מה זה לימוד תורה והם לא יודעים מה זה אדם גדול. פשוט לא יודעים. דנים אותם לכף זכות.

יהי רצון שכולם יחזרו בתשובה וידעו מה זה תורה, מה זה אהבת תורה, כמו שכתוב בנביא: "בריתי הייתה איתו החיים והשלום ואתנם לו, מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא. תורת אמת הייתה בפיהו ועוולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעוון כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך השם צבקות הוא" [מלאכי ב'].

אנחנו יכולים להגיד, מי אמר שזה הגדול? אולי זה הגדול?

עדות נאמנה, מרן רבנו הרב שך ומרן הרב אלישיב אמרו שרבנו, הוא גדול הדור. שכינה עליו כבר כל השנים ומרן ה'סטייפלר', שלח אליו לשאול שאלות. ואמר שהשכינה עליו. אז לה'סטייפלר' לא מאמין, להרב שך לא מאמין, להרב אלישיב - לא מאמין. אנשים האלה מבינים יותר מה'סטייפלר', מהרב שך והרב אלישיב. עצת היצר.

אז למה צריך לדבר על זה? לא צריך לדבר על זה. זה דברים פשוטים.

שני דברים, קודם כל שבכל מה שנוגע לגזירות שיש אז גדולי ישראל אכפת להם כמו שבאו למרן ה'חזון איש' שהוא נפגש עם ראש הממשלה ואמרו לו כאילו, כאילו בשם אגודת הצבאית החרדית שמבקשים ממנו שלא יקלקל.

ה'חזון איש' יקלקל, אה?? הוא ייפגש ויעשה פשרות. והם מבינים יותר מה'חזון איש'. אה?? אתם מבינים לאן מגיעה הטפשות הזאת? כאילו הגדול לא מבין. לא משנה ה'חזון איש' מחל. גם ה'איילת השחר' מחל. אבל לדעת שגדולי ישראל שכינה עליהם והם יודעים הכל מה יהיה.

היה סיפור בשנת תר"צ, שהממשלה הפולנית גזרה גזירה שילמדו שפות בישיבות. פולנית. וה'חפץ חיים' אסף את כל האדמו"רים, את כל הרבנים והתפרץ בבכי. והוא אמר, זה ייהרג ואל יעבור. שאל אחד הגדולים, אחד הרבנים, איפה זה כתוב ייהרג ואל יעבור? אז ה'חפץ חיים' פתח את החליפה שלו, הצביע על הלב ואמר: "כאן זה כתוב!"

אבל איפה זה כתוב בשולחן ערוך? אומר ה'חפץ חיים': האוזניים האלה והפה הזה בחיים לא דיברו אבק לשון הרע. ולא שמעו אבק לשון הרע. עד כאן סיפר הרב מבריסק. מילה במילה. כך מספר המחנות לו, רבי יצחק ויינשטיין, השווער של רבי יושע בער. הוא שמע את זה מהרב מבריסק מילה במילה.

אומר הרב מבריסק שכאשר ה'חפץ חיים' אמר "כאן זה כתוב", כל הרבנים אחזו אותם אימה ופחד. והסביר הרב מבריסק: יש מורה הוראה כל אחד יודע להורות בשו"ע הרב אלישיב היה כל התורה כולה נהירין לו, יחידים בדור. ויש דעת תורה. שעומל בתורה, בהתמדה, ביראת שמים, זה דעת תורה. אבל יש דבר שלישי, הרגשת התורה. שהלב. הלב של הגדול, זה רוח הקודש. שכינה עליו. אבל זה יש רק לאחד או שניים בדור.

שנים רבות לא הבנתי למה הרב מבריסק אומר אחד או שניים בדור? אולי יש עוד?

עד שמצאתי בגר"א שאומר, על הפסוק בשיר השירים "שני שדייך כשני תאומים עופרי צביה", אומר הגר"א, משה ואהרן הם הניקו את כלל ישראל ברוח הקודש שלהם. מהשכינה שלהם. ומוסיף, וכן הוא בכל דור ודור.

ממילא, כמו שהפסוק אומר "שני שדייך", זה כתוב בפסוק, והגר"א אומר וכן הוא בכל דור ודור, ממילא יש בכל דור שתיים כאלה.

כאשר ה'חפץ חיים' אמר "כאן זה כתוב", כל הרבנים פחדו. לפי עדות של גדולי הדור, מרן הרב אלישיב ומרן הרב שטיינמן הם היו "שני שדיין" שהשכינה עליהם. כך העיד מרן ה'סטייפלר' וכך העיד מרן הרב שך וכך העיד מרן הרב אלישיב על מרן הרב שטיינמן. וברוך ה' שכלל ישראל יודע שמהם יצא השכינה כי מציון תצא תורה. וכן הלאה בכל דור ודור.

אז בקשה, אל כל הנערים, אתם לא צריכים להתערב בגזירות.

מי בכה על הגזירה של ישיבה בוחרע'ס על הצבא? מי הוריד דמעות ולא יכל לישון בלילות? רבותנו, מרן הרב אלישיב ומרן הרב שטיינמן נשאו את משאת הדור על ליבם והם בכו על זה. והבכיות שלהם, זה מה שהועיל. אז מי למעשה פועל? למי זה אכפת? למי שאכפת. אז עליהם השכינה.

אז בקשה, מכל הנערים, קודם כל כבוד התורה עדיף לכל הדברים שבעולם ולדעת שיש גדולי ישראל שהם מנהלים.

ובעזרת השם אם נלמד תורה, ונכבד תורה, בוודאי ובוודאי התורה תכבד אותנו.

רוצה רק לסיים, הפסוק אומר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. ויכתב בספר זיכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. והיו לי אמר ה' צבקות ליום אשר אני סגולה וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו [מלאכי פרק ג']". אם אנחנו נתחזק בהתמדה, בשקידה, בשטייגען, נלמד בהתמדה, רבנו הראש ישיבה היה אומר, כל לימוד צריך בסיס. לפחות עד פורים בלי נדר רבע שעה ראשונה תענית דיבור. שלומדים בתענית דיבור זה יסוד של כל היום. אי אפשר כל היום אז היום ב'כוללים' אומרים שעה תענית דיבור. מצוין. אבל לא כולם מצליחים לעמוד בזה. אז אם לא שעה, רבע שעה. ואם יהיה בסיס חזק, אומר המדרש "ואין נסתר מחמתו", אף אחד לא יכול לבורח מחבלי משיח. ומי נסתר? מי כן נסתר? "תורת ה' תמימה" בלי הפסקות. משיבת נפש.

יהי רצון שתורת ה' תגן על כל הציבור, על כל עם ישראל ויותר לא ישמע שוד ושבר במחנינו כי שמחה וששון וישועות וכל ישראל, שבקרוב ממש נשמע "אז ישיר משה ובני ישראל"

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

עוזם ישיבת נר זרח עפולה גבעת המורה עפולה עילית ישיבת עפולה עלי 052-8990135 פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קריית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 קריית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה קריית מלאכי בכולל שעל יד הישיבה קריית שמונה 052-7136824 ראשון לציון שדה חמד ישיבת עטרת שלמה רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים רמתיים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה חול אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תל ציון 052-7626880 (משפ' יהושע) תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר	עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קריית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט) רמיתאל ישיבת רנה של תורה ליד אצל ידידנו ר' דוד קס הי"ו מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קריית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה חצפה רמון אצל ידידנו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו וצרת עלית הר יונה בביהכ"ס המרכזי ותיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי ותניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו	כולל איילת השחר טבריה קריית שמואל ביהכ"ס שמחת אריה טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יבנה אצל ידידנו הר"ר יצחק איבגי הי"ו יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעני) הפיסגה 46 כבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול בבתי הכנסת: יחי ראובן ברכת יוסף (רח' אלקבץ 50) אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ילין) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י	בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פוניבז' קהילות יעקב קריית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) שכון ה' ביהכ"ס המרכזי כח"ס 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלסון זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה	אופקים 052-7635246 (סמ"ד) בבתי הכנסת: קיותי שיויתי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קריית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישירים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם ישיבת הר"ן קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות ורכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידנו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל לאה (רח' פרדו) אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא
---	--	--	---	---

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דברי חיזוק מהגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

ב"ה

יום א' אלול תשע"א

לכבוד המלמדים והתלמידים ישיבת.....

דברי חיזוק

אלול זה חודש לפי הפוסקים של השתדלות של בן אדם למקום - וחיזוק בן אדם לחבירו וגם הזכירו שאלול ראשי תבות אני לדודי ודודי לי זה בן אדם למקום - איש לרעהו ומתנות לאביונים זה בן אדם לחבירו שזה יסוד כל התורה כולה ובזה צריכים חיזוק - הכי טוב שאספר לכם שיחה של החפץ חיים שאמר תחילת אלול וזה התלמידים שם ואותנו __ חיזוק - וכך התחיל - בפולין לא צמחו אתרוגים רק היו צריכים להביא ממדינות אחרות - אבל האתרוגים משם בקושי היו טובים לעשות עליהם ברכה - אבל רק אתמול __ בתוך המשלוח האתרוגים 1500 הגיע אתרוג מהודר אבל זה עלה 500 דולר שבכסף הזה היו יכולים לקנות בית במקום שהחפץ חיים, זה קשור לסיפא והנה ההמשך מתחיל,

מורי ורבותי מה נותן לנו האתרוג ששוה 510 דולר רק מצות עשה אחד ולקחתם לכם פרי עץ הדר.

ידוע בחז"ל ובעוד כמה מקומות שעל כל מילה לימוד מקבלים שכר של מצות עשה השוה 500 דולר ואני נסיתי שברגע אמרתי 120 מילים השוה 500 דולר כפול 120 ובשעה כפול 60, ואם זכיתם ללמוד כל יום 3 סדרים אתם יוצאים בעשירות גדולה מאוד, ולכן אני מתפלא אם אחד יכול לבוא 10 דקות לפני הסדר או 10 דקות להשאר אחר הסדר ולא עושה זה אני מתפלא אבל לדבר באמצע הסדר רחמנא לצלן וכל לומד תורה ששמע את זה או מפיו ממש או שמע מתלמיד שלמד שם קבל חיזוק גדול ולכן אני מסיים בזה בברכה לכולכם "כתיבה וחתומה טובה" להיות כתוב בספרן של צדיקים אמן סלה

המברך ידידכם יעקב גלינסקי בני ברק

